

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI

**ROMANTİK İLİŞKİLERDE İLİŞKİ İSTİKRARI: SINIR
KİŞİLİK ÖRGÜTLENMESİNDE ERKEN DÖNEM
UYUMSUZ ŞEMALAR, İLİŞKİLERDE MANİPÜLASYON
VE FLÖRT ŞİDDETİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

DOKTORA TEZİ

YAŞAR ERTÜRK

İSTANBUL, 2022

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**ROMANTİK İLİŞKİLERDE İLİŞKİ İSTİKRARI: SINIR
KİŞİLİK ÖRGÜTLENMESİNDE ERKEN DÖNEM
UYUMSUZ ŞEMALAR, İLİŞKİLERDE MANİPÜLASYON
VE FLÖRT ŞİDDETİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

DOKTORA TEZİ

**YAŞAR ERTÜRK
(181131013)**

**Danışman
(Prof. Dr. Selma Arıkan)**

İSTANBUL, 2022

26/12/2022

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Doktora programı öğrencisi 181131013 numaralı Yaşar ERTÜRK'ün hazırladığı "Romantik İlişkilerde İlişki İstikrarı: Sınır Kişilik Örüntüsünün Şema Örüntüleri, İlişkilerde Manipülasyon ve Flört Şiddeti Bağlamında İncelenmesi" konulu Doktora tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 26/12/2022 Pazartesi günü saat 11:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının "Romantik İlişkilerde İlişki İstikrarı: Sınır Kişilik Örgütlenmesinde Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, İlişkilerde Manipülasyon ve Flört Şiddeti Bağlamında İncelenmesi". şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. Prof. Dr. Selma ARIKAN (Danışman)	KABUL
2. Doç. Dr. Melek ASTAR	KABUL
3. Dr. Öğr. Üyesi Sevda SARI DEMİR	KABUL
4. Dr. Öğr. Üyesi Volkan KOÇ	KABUL
5. Dr. Öğr. Üyesi Özge ENEZ	KABUL
6. (İkinci Danışman)*.....

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağılı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yaşar Ertürk

ROMANTİK İLİŞKİLERDE İLİŞKİ İSTİKRARI: SINIR KİŞİLİK ÖRGÜTLENMESİNDE ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR, İLİŞKİLERDE MANİPÜLASYON VE FLÖRT ŞİDDETİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Yaşar Ertürk

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı sınır kişilik örgütlenmesinde, erken dönem uyumsuz şemaların, flört şiddetinin ve ilişkilerde duygusal manipülasyonun ilişki istikrarı ile ilişkisini incelemektir. Amaç doğrultusunda veri toplama araçları olarak Borderline Kişilik Envanteri (BKE), İlişki İstikrarı Ölçeği, Young Şema Ölçeği Kısa Form 3, Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği, İnsan İlişkilerinde Manipülasyon Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma örneklemini 394 (%79,0) kadın, 103 erkek (%20,6) ve 2 kayıp veri (%0,4) olmak üzere toplam 499 kişi oluşturmaktadır. Hipotezler SPSS 21 versiyonu kullanılarak frekans ve korelasyon analizleri, AMOS programı kullanılarak yol analizi ile incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar, kopukluk şema alanları ile sınır kişilik örgütlenmesi arasında, sınır kişilik örgütlenmesi ile de istismar, kontrol, şiddet ve manipülasyon arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Bağlılık ile zedelenmiş sınırlar, istismar, şiddet, manipülasyon arasında negatif yönde ilişki bulunurken kontrol ile pozitif yönde ilişki olduğu görülmüştür. İlişki doyumu ile istismar, kopukluk ve diğeri yönelimlilik şema alanı arasında negatif yönde ilişki görülürken, ilişki yatırımı ile istismar, kontrol ve diğeri yönelimlilik şema alanı arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Alternatiflerin değerlendirilmesi ile manipülasyon arasında pozitif, kontrol ile arasında negatif ilişki belirlenmiştir. Bulgular sınır kişilik örgütlenmesinin oluşması sürecinde erken dönem uyumsuz şemaların belirleyici olabileceğini göstermektedir. Ayrıca sınır kişilik örgütlenmesi olan bireylerin ilişki istikrarını psikoterapi bağlamında ele alırken

manipülasyon ve flört şiddetinin dikkate alınmasının gerekliliği literatüre katkı sağlayan bir diğer önemli bulgu olarak görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: sınır kişilik örgütlenmesi, duygusal manipülasyon, flört şiddeti, ilişki istikrarı, erken dönem uyumsuz şemalar.

**RELATIONSHIP STABILITY IN ROMANTIC RELATIONSHIPS:
AN INVESTIGATION OF BORDERLINE PERSONALITY
ORGANIZATION IN THE CONTEXT OF EARLY MALADAPTIVE
SCHEMAS, MANIPULATION IN RELATIONSHIPS AND DATING
VIOLENCE**

Yaşar Ertürk

ABSTRACT

The main purpose of this study is to examine the relationship between borderline personality organization, early maladaptive schemas, dating violence, and emotional manipulation in relationships with relationship stability. In line with the purpose, Borderline Personality Inventory (BPI), Relationship Stability Scale, Young Schema Scale Short Form 3, Intimate Partner Violence Attitude Scale and Manipulation Scale in Human Relations were used as data collection tools. The research sample consists of 394 (79.0%) female, 103 male (20.6%) and 2 missing data (0.4%) individuals, in total 499. Hypothesis were analyzed by frequency and correlation analysis using SPSS 21 version and path analysis using AMOS program. A positive relationship was found between impaired autonomy, damaged boundaries, disconnection schema areas and borderline personality organization, and between borderline personality organization and abuse, control, violence and manipulation. While there was a negative relationship between commitment and impaired boundaries, abuse, violence, and manipulation, there was a positive relationship with control. There was a negative relationship between relationship satisfaction and abuse, disconnection, and other-directedness schema domains, while a positive relationship was found between relationship investment and abuse, control, and other-directedness schema domains. There was a positive relationship between the evaluation of alternatives and manipulation, and a negative relationship with control. Findings show that early maladaptive schemas may be

determinant in the formation of borderline personality organization. In addition, the necessity of considering the violence of manipulation and dating while considering the relationship stability of individuals with borderline personality organization in the context of psychotherapy is another important finding that contributes to the literature.

Keywords: borderline personality organization, emotional manipulation, dating violence, relationship stability, early maladaptive schemas.

ÖNSÖZ

İlişki kurmak sosyal bir varlık olan insanın en temel ihtiyaçlarından bir tanesidir. Ancak ilişkiyi kurmak kadar ilişkiyi sürdürmek ve sonlandırmak da içerisinde bir çok dinamiği barındırmaktadır. Klinik çalışmalarım sonucunda psikopatolojilerimizin ilişkilerimizi nasıl etkilediğini gözleme fırsatı buldum. Bu gözlemlerimden bir tanesi de herhangi bir şekilde sınır kişilik bozukluğu tanısı almamış, ancak bu bozukluğa dair belirtiler gösteren kişilerin yaşadıkları ilişkisel problemler oldu. İlişkilerinde bir çok sorun yaşayan ama neden bu problemleri yaşadığını farketmekte zorlanan bu kesimin daha çok araştırılması ve ele alınması gerekliliğini farkettim. Bu nedenle tezin amacı sınır kişilik örgütlenmesine sahip bireylerin romantik ilişkilerdeki ilişki istikrarını erken dönem uyumsuz şemalar, flört şiddeti ve duygusal manipülasyon açısından incelemektir.

Bir araştırmayı yürütmek, ciddi bir zaman, motivasyon ve emek gerektirmektedir. Bu süreçte her zaman yanımda olan Prof. Dr. Selma ARIKAN'a, yakın arkadaşlarıma ve aileme teşekkür ederim.

Aralık, 2022

Yaşar Ertürk

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
TABLO LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
1. KURAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1. İLİŞKİ İSTİKRARI	5
1.1.1. Karşılıklı Bağımlılık Kuramı	6
1.1.2. Yatırım Modeli	10
1.1.3. Johson'un Üçlü Bağlılık Modeli	13
1.1.4. İlişki İstikrarı ile İlişkili Yapılmış Çalışmalar	15
1.2. KİŞİLİK VE KİŞİLİK BOZUKLUKLARI	18
1.2.1. Kişilik Bozuklukları	19
1.2.1.1. DSM-V Kişilik Bozuklukları	20
1.2.2. Sınır Kişilik Bozukluğu ve Tarihsel Gelişimi	22
1.2.2.1. DSM-V'te Borderline (Sınır) Kişilik Bozukluğu	28
1.2.2.2. ICD-10'da Borderline (Sınır) Kişilik Bozukluğu	29
1.2.2.3. Etiyoloji	30
1.2.2.3.1. <i>Psikososyal Faktörler</i>	30
1.2.2.3.1.1. <i>Psikanalitik Kuramlar</i>	30
1.2.2.3.1.1.1. <i>Mahler'in Ayrılma/ Bireyleşme Kuramı</i>	31
1.2.2.3.1.1.2. <i>Kernberg'in İçselleştirilmiş Nesne Kuramı ve Sınır Kişilik Örgütlenmesi</i>	33
1.2.2.3.1.1.3. <i>Masterson ve Rinsley</i>	37
1.2.2.3.1.2. <i>Bilişsel Davranışçı Kuramlar</i>	38

1.2.2.3.1.2.1. <i>Bilişsel Davranışçı Kuram</i>	38
1.2.2.3.1.2.2. <i>Linehan'ın Biyososyal Öğrenme Kuramı ve Diyalektik Davranışçı Terapi</i>	39
1.2.2.3.1.3. <i>Varoluşçu Kuramlar</i>	40
1.2.2.3.1.3.1. <i>Bütünleyici Karakterolojik Gelişimsel Kuram</i>	40
1.2.2.3.2. <i>Biyolojik ve Genetik Faktörler</i>	41
1.2.2.3.3. <i>Sosyal ve Çevresel Faktörler</i>	41
1.2.2.4. <i>Yaygınlık Oranları</i>	43
1.2.2.5. <i>Sınır Kişilik Bozukluğunda Prognoz ve Tedavi Süreci</i>	44
1.2.2.5.1. <i>Farmakoterapi</i>	44
1.2.2.5.2. <i>Diyalektik Davranışçı Terapi</i>	45
1.2.2.5.3. <i>Şema Terapi</i>	46
1.2.2.5.3.1. <i>Mod Terapisi</i>	47
1.2.3. <i>Sınır Kişilik Örgütlenmesi ve Sınır Kişilik Bozukluğu Arasındaki İlişki</i> ..	49
1.2.4. <i>İlgili Çalışmalar</i>	51
1.3. <i>İNSAN İLİŞKİLERİNDE MANİPÜLASYON</i>	52
1.3.1. <i>Duygusal Manipülasyon</i>	54
1.3.1.1. <i>Gaslighting</i>	55
1.3.2. <i>İlgili Çalışmalar</i>	59
1.4. <i>ŞEMA TERAPİ MODELİ</i>	59
1.4.1. <i>Şema Kavramı</i>	60
1.4.2. <i>Erken Dönem Uyumsuz Şemalar</i>	61
1.4.2.1. <i>Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Özellikleri</i>	62
1.4.2.2. <i>Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları</i>	65
1.4.2.2.1. <i>Alan 1: Ayrılma ve Reddedilme</i>	66
1.4.2.2.1.1. <i>Terkedilme/İstikrarsızlık</i>	66
1.4.2.2.1.2. <i>Güvensizlik ve Kötüye Kullanılma</i>	67
1.4.2.2.1.3. <i>Duygusal Yoksunluk</i>	68

1.4.2.2.1.4. Kusurluluk/Utanç Şeması.....	69
1.4.2.2.1.5. Sosyal İzolasyon/Yabancılaşma	69
1.4.2.2.2. Alan 2: Zedelenmiş Özerklik ve Kendini Ortaya Koyma.....	70
1.4.2.2.2.1. Bağımlılık/Yetersizlik.....	70
1.4.2.2.2.2. Hastalanma veya Zarar Görmeye Karşı Dayanıksızlık.....	71
1.4.2.2.2.3. Yapışıklık/Gelişmemiş Benlik.....	71
1.4.2.2.2.4. Başarısızlık.....	72
1.4.2.2.3. Alan 3: Zedelenmiş Sınırlar.....	72
1.4.2.2.3.1. Haklılık/Büyükleme.....	73
1.4.2.2.3.2. Yetersiz Öz-denetim/Öz-disiplin.....	73
1.4.2.2.4. Alan 4: Başkalarına Yönelimlilik Alanı.....	73
1.4.2.2.4.1. Boyun Eğicilik.....	74
1.4.2.2.4.2. Kendini Feda.....	75
1.4.2.2.4.3. Onay Arayıcılık.....	75
1.4.2.2.5. Alan 5: Aşırı Tetikte Olma ve Bastırılmışlık.....	76
1.4.2.2.5.1. Karamsarlık/Kötümserlik.....	76
1.4.2.2.5.2. Duyguların Bastırılması.....	76
1.4.2.2.5.3. Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştiricilik.....	77
1.4.2.2.5.4. Cezalandırıcılık.....	77
1.4.2.3. Erken Dönem Uyumsuz Şemalara Yönelik Uyumsuz Baş Etme Biçimleri.....	78
1.4.3. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar İle İlişkili Çalışmalar	80
1.5. FLÖRT ŞİDDETİ.....	83
1.5.1. Flört Şiddeti Türleri.....	85
1.5.2. Flört Şiddetine Yönelik Kuramlar	87
1.6. MODELLER VE HİPOTEZLER.....	88
1.6.1. Tüm Grup İçin Model.....	89
1.6.2. Model 2: Sınır Kişilik Örgütlenmesi Bulunan ve Bulunmayan Gruplar İçin Model.....	91
İKİNCİ BÖLÜM.....	93

2. YÖNTEM	93
2.1. ÖRNEKLEM GRUBU	93
2.2. ARAŞTIRMA MODELİ.....	93
2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	93
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu	94
2.3.2. İlişki İstikrarı Ölçeği.....	94
2.3.3. Borderline Kişilik Envanteri	95
2.3.4. Young Şema Ölçeği.....	95
2.3.5. Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği-Gözden Geçirilmiş Formu YİŞTÖ-GG	97
2.3.6. İnsan İlişkilerinde Manipülasyon Ölçeği	98
2.4. UYGULAMA	98
2.5. VERİLERİN ANALİZİ	99
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	100
3. BULGULAR	100
3.1. BETİMLEYİCİ VERİLERİN ANALİZİ.....	101
3.2. DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER	106
3.3. SOSYODEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE YÖNELİK ANALİZLER.....	109
3.4. YOL ANALİZİ	125
3.4.1. Araştırma Modeli 1'in Yol Analizi ile Test Edilmesi.....	125
3.4.2. Sınır Kişilik Örgütlenmesi Bulunan Gruba Yönelik Modelin Yol Analizi ile Test Edilmesi.....	131
3.4.3. Sınır Kişilik Örgütlenmesi Bulunmayan Gruba Yönelik Modelin Yol Analizi ile Test Edilmesi	135
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	140
4. TARTIŞMA	140
4.1. SOSYODEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER VE İLİŞKİ İSTİKRARI ARASINDAKİ İLİŞKİ	140
4.2. BAĞIMLI VE BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİLERE DAİR BULGULARIN YORUMLANMASI.....	145

SONUÇ	163
KAYNAKÇA	166
EKLER	192
EK 1. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU	192
EK 2. SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	194
EK 3. İLİŞKİ İSTİKRARI ÖLÇEĞİ	196
EK 4. İNSAN İLİŞKİLERİNDE MANİPÜLASYON ÖLÇEĞİ	201
EK 5. BORDERLİNE KİŞİLİK ENVANTERİ	204
EK 6. YOUNG ŞEMA ÖLÇEĞİ	207
EK 6. YAKIN İLİŞKİLERDE ŞİDDETE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ	213

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Johnson 3'lü Bağlılık Modeli	15
Şekil 2: Sınır Kişilik Örgütlenmesinin Tarihsel Gelişimi	27
Şekil 3: Ruhsal Mekanizma Kategorileri	33
Şekil 4: Model 1	89
Şekil 5: Model 2	91
Şekil 6: Yol Analizi Modellemesine Göre Araştırmadaki Değişkenler Arasındaki İlişkiler	131
Şekil 7: Yol Analizi Modellemesine Göre Araştırmadaki Değişkenler Arasındaki İlişkiler	134
Şekil 8: Yol Analizi	139

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Uyumsuz Baş Etme Biçimleri	79
Tablo 2: Erken Dönem Uyumsuz Baş Etme Biçimleri (Devam).....	80
Tablo 3: Cinsiyet, Medeni Durum, Eğitim Durumu, Kiminle Yaşadığı, Çalışma Durumu, Gelir Durumu, Sınır Kişilik Örgütlenmesi Olan/Olmayan Sayı ve Yüzde Dağılımı	101
Tablo 4: Tüm Grup İçin Kullanılan Ölçeklerin Genel Toplam Puanları-Alt Boyut Puanlarının Betimleyici İstatistiksel Tablosu	102
Tablo 5: Tüm Grup İçin Kullanılan Young Şema Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Betimleyici İstatistiksel Tablosu	103
Tablo 6: Araştırma Ölçek ve Alt Boyutları İçin İç Tutarlılık Güvenirlik Analizi Sonuçları	104
Tablo 7: Young Şema Ölçeği İçin Alt Boyutları İçin İç Tutarlılık Güvenirlik Analizi Sonuçları	105
Tablo 8: Ölçek ve Alt Boyutlar Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları	107
Tablo 9: İlişki İstikrarı Ölçek ve Alt Boyutları Toplam Puanlarının Cinsiyet Açısından Farklı Gruplar için Mann Whitney U Analizi Karşılaştırma Sonuçları	109
Tablo 10: İlişki İstikrarı Ölçek ve Alt Boyutları Toplam Puanlarının Çalışma Cinsiyet Açısından Farklı Gruplar için t-Testi Analizi Karşılaştırma Sonuçları	109
Tablo 11: İlişki istikrarı Ölçeği Alt Boyut Toplam Puanlarının Eğitim Düzeyi Kategorileri Açısından Kruskal-Wallis Testi ile Karşılaştırılması	110
Tablo 12: İlişki istikrarı Ölçeği Alt Boyut Toplam Puanlarının Medeni Durumu Kategorileri Açısından Kruskal-Wallis Testi ile Karşılaştırılması	111
Tablo 13: İlişki İstikrarı Ölçek ve Alt Boyutları Toplam Puanlarının Tanışma Şekli Açısından Farklı Gruplar için Mann Whitney U Analizi Karşılaştırma Sonuçları	112
Tablo 14: İlişki istikrarı Ölçeği Alt Boyut Toplam Puanlarının Kiminle Yaşadığı Kategorileri Açısından Kruskal-Wallis Testi ile Karşılaştırılması	113
Tablo 15: İlişki istikrarı Ölçeği Alt Boyut Toplam Puanlarının Çalışma Durumu Kategorileri Açısından Kruskal-Wallis Testi ile Karşılaştırılması	115

Tablo 16: İlişki istikrarı Ölçeği Alt Boyut Toplam Puanlarının Gelir Düzeyi Kategorileri Açısından Kruskal-Wallis Testi ile Karşılaştırılması	116
Tablo 17: İlişki istikrarı Ölçeği Alt Boyut Toplam Puanlarının Yaş Düzeyi Değişkeni Kategorileri Açısından Kruskal-Wallis Testi ile Karşılaştırılması	117
Tablo 18: İlişki istikrarı Ölçeği Alt Boyut Toplam Puanlarının İlişki Süresi Kategorileri Açısından Kruskal-Wallis Testi ile Karşılaştırılması	118
Tablo 19: İlişki istikrarı Ölçeği Alt Boyut Toplam Puanlarının En Uzun İlişki Süresi Kategorileri Açısından Kruskal-Wallis Testi ile Karşılaştırılması	120
Tablo 20: İlişki İstikrarı Ölçeği ilişki Yatırımı, Alternatiflerin Değerlendirilmesi Alt Boyutu Toplam Puan Ortalamalarının Demografik Değişken Kategorileri Açısından Tek Yönlü Varyans Analizi ile Karşılaştırma Sonuçları.	122
Tablo 21: İlişki İstikrarı Ölçek ve Alt Boyutları Toplam Puanlarının Sınır Kişilik Örgütlenmesi Açısından Farklı Gruplar için Mann Whitney U Analizi Karşılaştırma Sonuçları	124
Tablo 22: Hipotez Model 1'in Yol Analizi Modellemesinde Maksimum Olabilirlik Çıkarımı Sonuçlarına Göre İlişkiler	126
Tablo 23: Hipotez Model 1'in Yol Analizi Modellemesinde Maksimum Olabilirlik Çıkarımı Sonuçlarına Göre İlişkiler	129
Tablo 24: Hipotez Model 2'nin Yol Analizinde Maksimum Olabilirlik Çıkarımı Sonuçlarına Göre İlişkiler	132
Tablo 25: Hipotez Model 2'nin Yol Analizi Modellemesinde Maksimum Olabilirlik Çıkarımı Sonuçlarına Göre İlişkiler	136

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insanın kurduğu ilişkiler, kişinin hayatında önemli bir yerde bulunmaktadır. Çünkü kurulan ilişkiler kişinin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi, gelişebilmesi ve varlığını sürdürebilmesi için gereklidir. Brehm, Kassin ve Fein (2012) yakın ilişkiyi iki kişi arasında kurulan, bağlanma, psikolojik ihtiyaçların doyurulması ve karşılıklı bağımlılık kriterlerinden en az bir tanesinin karşılandığı ilişki olarak tanımlamaktadır.

Ergenlik dönemine kadar aile, akraba, arkadaşlarla yani çevremizdeki kişilerle kurduğumuz ilişkilere ergenlik evresinden sonra romantik ilişkiler de eşlik etmektedir. Özellikle yetişkinlik evresinde, yapısı ve duygusallığın daha yoğun olması gibi sebeplerle diğer ilişkilerden ayrılan romantik ilişkiler kişinin hayatında pozitif ve negatif etkilere yol açabilmektedir. Kişinin hayatında önemli bir rolü bulunan romantik ilişki, son yıllarda ilişkilerin sonlanmasında artışın gözlemlenmesi sonucu daha fazla araştırılmaya başlanmıştır (Buğa, 2008). Ancak bu araştırmalarda aşk kavramının yanı sıra, bir ilişkiyi devam ettirme ve sonlandırmaya sebep olan dinamikler üzerinde yoğunlaşmıştır (Le ve Agnew, 2003). Çalışmalarda üzerinde durulan diğer konular ise psikolojik iyi oluş (Margelisch, Schneewind, Violette ve Perrig, Chiello, 2017), ilişki istikrarı (Margelisch, Schneewind, Violette ve Perrig-Chiello, 2017), şiddet (Godbout, Daspe, Lussier, Sabourin, Dutton ve Hébert, 2017) ve boşanma (Jalili, Najari, Nezamivand-Chegini ve Yaralizadeh, 2017) gibi konular üzerine olmuştur.

İçerisinde bağlanma, aşk, destek, ait olma gibi kavramları barındıran romantik ilişki Collins (2003) tarafından karşılıklı olarak iki kişinin onayı doğrultusunda kurulan ilişki çeşidi olarak tanımlanmaktadır. Collins, bu tanıma ek olarak romantik ilişkiyi diğer ilişkilerden farklı kılan beş tane özellik olduğunu ifade etmektedir: katılım, eş seçimi, ilişki içeriği, ilişki kalitesi, duygusal ve bilişsel süreçler.

1. Katılım, romantik ilişkide olan partnerlerin başka flörtlerinin olup olmadığı, kaç yaşında romantik ilişki yaşamaya başladığı, ne kadar sık romantik ilişki yaşandığı ve aralıklarının ne kadar olduğu ile ilişkilidir.
2. Eş seçimi, kişinin romantik ilişkiyi nasıl bireylerle kurduğunu ifade etmektedir.
3. İlişki içeriği, romantik ilişki esnasında gerçekleştirilen aktivite ve etkinlikleri kapsamaktadır.
4. İlişki kalitesi, ilişkiye dair deneyimlerin ne kadar faydalı olduğu ile ilişkilidir.
5. Duygusal ve bilişsel süreçler, beklentiler, şemalar, duygusal tepkiler, partner, ilişki ve yaşama dair algıları ifade etmektedir.

Collins ve van Dulmen (2006) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada özellikle genç yetişkinlik sürecinde deneyimlenen romantik ilişkilerin sonraki ilişkilerin kurulma ve sürdürülme aşamasında önemli bir yeri olduğu ifade edilmektedir. Aynı şekilde romantik ilişkinin, kişinin sosyal, duygusal, akademik, ruhsal gelişimi üzerindeki etkisi yadsınamazdır (Sarı, 2008) ve gelişim süreçlerinde ortaya çıkan görevlerin yerine getirilmesinde kurulan ilişkilerin önemli bir yeri bulunmaktadır (Gizir, 2012). Atak ve Taştan (2012)'a göre ise romantik ilişkinin iki tane işlevi bulunmaktadır: romantik ilişki yakınlık ihtiyacının karşılanmasına ve kişilik gelişimine katkıda bulunmaktadır.

Romantik ilişkilerin gelişimsel süreçlerde üç temel görevin gerçekleştirilmesine olanak sağladığı görülmektedir: bireysel kimlik geliştirmek, ilişki kurma becerilerini artırmak ve karşı cinsle yakınlık sağlayarak sağlıklı biçimde cinsel dürtülerin üstesinden gelmek (Feldman ve Gowen, 1998). Özellikle erken yetişkinlik döneminde kişinin toplumdan soyutlanmaması açısından yakın ilişki geliştirme görevini yerine getirmesi gerekmektedir (Furman ve Shaffer, 2003). Bu dönemlerde yaşanan ilişki problemleri ise romantik ilişkilerde ve akademik süreçte başarısızlık yaşanması gibi birçok problemi beraberinde getirmektedir (Shollenberger, 2001).

Sınır kişilik özelliği gösteren ve göstermeyen bireylerin karşılaştırmalı olarak incelendiği çalışmalar sınır kişilik özelliği gösteren bireylerin ikili ilişkilerde daha az

doyum aldıklarını (Daley, Burge ve Hammen, 2000) ve ilişkiyi sürdürme oranlarının daha az olduğunu (Labonte ve Paris, 1993), reddedilmeye karşı daha duyarlı olduklarını (Ayduk ve ark., 2007) göstermektedir. Ayrıca sınır kişilik özelliği gösteren bireylerin ilişki problemleri daha sık yaşadığı ve ikili ilişkilerde daha hassas olduğu belirtilmektedir (Trull, 1995).

Erken dönem uyumsuz şemaların romantik ilişkiler üzerindeki etkisini görmek amacıyla incelenen çalışmalarda, erken çocukluk döneminde ebeveyn ile kurulan sağlıklı ilişkilerin veya ebeveynlerden ayrı kalma gibi örseleyici yaşantıların, kişinin evlilik ilişkisinin kalitesini olumsuz etkilediği görülmektedir. Bu durumun sebepleri incelendiğinde ise, erken dönemde oluşan şema örüntülerinin yetişkinlik döneminde kişinin ilişki kurma biçimini şekillendirdiği, bağlanma ile şema örüntüleri arasında bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Birtchnell ve Kennard, 1984; Birtchnell, Evans ve Kennard, 1988; Birtchnell, 1993; Mason, Platts ve Tyson, 2005). Çocuklukta bakımverenlerle kurduğumuz bağlanma biçimi, yetişkinlikte romantik ilişkilerde aynı şekilde ve işlevde kendisini göstermektedir (Davile, 2001). Dumitrescu ve Rusu (2012) ise erken dönem uyumsuz şemaların bireylerin ilişkilerinden elde ettikleri doyumunu etkilediğini ifade etmektedir.

Alanyazında ilişkilerde duygusal manipülasyon üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde ise Grieve ve Mahar (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışma göze çarpmaktadır. Bu çalışmada birincil psikopati ile duygusal manipülasyon arasında güçlü ilişkiler olduğu belirtilmektedir. Cinsiyet faktörü gözönünde bulundurulduğunda ise kadınlarda sosyal becerilerinin zayıf olması ve etik idealizm duygusal manipülasyonu öngörürken, erkeklerde birincil psikopati ve duygusal zekâ duygusal manipülasyonu öngörmektedir.

Flört şiddeti ile psikopatoloji arasındaki ilişkiyi gösteren çalışmalarda depresyon, madde kullanımı ve antisosyal davranışların şiddet deneyimi konusunda risk unsuru olduğu belirtilmiştir. Bu duruma ek olarak düşük seviyede ilişki doyumunu ve yüksek seviyede çatışmaya sahip çiftlerin şiddet deneyimleme riskinin arttığı gözlenmiştir

(Capaldi ve arkadaşları, 2012). Crawford ve Wright (2007)'nin yaptığı çalışma incelendiğinde bireylerin güvensizlik, kendini feda ve duyguları bastırma şemalarının çocukluk dönemi istismar durumu ile yakın partner şiddetine maruz kalma arasındaki ilişkide aracı rolü olduğu belirtilmiştir. Eşlerine şiddet uygulayan erkeklerin kişilik bozukluğu örüntüsünün yaygınlığını incelemek üzere gerçekleştirilen bir çalışmada, şiddet uygulayan erkeklerde en yaygın narsistik kişilik örüntüsü (%24.6) olduğu, arkasından sırasıyla obsesif kompulsif kişilik örüntüsü (%21.9) ve paranoid kişilik örüntülerinin (%17.%) geldiği bulunmuştur. Eşlerine karşı şiddet gösteren erkeklerin %78'inde işlevsiz bir kişilik örüntüsü tespit edilmiştir.

Son yıllarda sınır kişilik bozukluğu daha sık araştırılmaya başlanmıştır. Bu durumun en önemli sebebi toplumda daha sık görülmeye başlanmasıdır. Son yıllarda yapılan araştırmalarda yatılı hastaların %20-22'sinin, ayakta tedavi gören hastaların ise %10-12'sinin bu bozuklukla ilişkili kriterleri karşıladığı görülmektedir (Ellison, Rosenstein, Morgan ve Zimmerman, 2018). Sınır kişilik bozukluğu ile ilişkili birçok çalışma bulunmasına karşın, daha az semptom göstermeleri nedeniyle sınır kişilik özelliği gösteren bireylerle yapılan çalışmalar oldukça kısıtlı sayıdadır. Alanyazında romantik ilişkilerde ilişki istikrarının sınır kişilik örgütlenmesi üzerinden flört şiddeti, şema örüntüleri ve duygusal manipülasyon bağlamında araştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple bu çalışmadaki amaç yaşamlarındaki işlevsellik sınır kişilik bozukluklarında olduğu kadar bozulmamış ancak sınır kişilik özelliği gösteren/göstermeyen romantik ilişkisi bulunan bireylerin ilişkilerde duygusal manipülasyon, flört şiddeti ve erken dönem uyum bozucu şemalar açısından ilişki istikrarlarını incelemektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. İLİŞKİ İSTİKRARI

Her birey bir romantik ilişkiye başlarken mutlu olacağına dair beklentilere sahip olmaktadır. Ancak kurulan her romantik ilişki uzun sürmeyebilir, uzun sürse de iyi bir birliktelik olmayabilir. Bazı birliktelikler problemler olmasına rağmen devam ederken bazı birliktelikler ise ideale yakın olmasına rağmen sonlanabilmektedir. Bu da bir ilişkinin istikrarını etkileyen birçok dinamik olduğunu göstermektedir (Taylor, Peplau ve Sears, 2003; Bilecen, 2007).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (2021) gerçekleştirdiği istatistik çalışmalarına göre evli bireylerin (%54) evli olmayan bireylere (%40,1) göre daha mutlu olduğu görülmektedir. Kişilerin yaşamlarında mutluluk kaynağı olarak gördükleri kişilerin sıralaması ise şu şekilde belirtilmektedir: aile (%67,6), çocuklar (%16,8), eş (%4,1). TÜİK verilerine göre 2020 yılında yüzde 16,4 olan boşanma hızı 2021 yılında %20,7'ye yükselmiştir. Sonuç olarak kişinin mutluluk gibi iyi oluşunu etkileyen romantik ilişkilerin bitişinde yapılan çalışmalara göre önemli bir artış olduğu görülmektedir. Bu nedenle ilişki istikrarı gibi kavramlara yönelerek, bu alanlarda çalışma ihtiyacı gün geçtikçe daha da önemli hale gelmektedir.

İlişkilerin sonlanmasına yönelik araştırmalara daha çok ihtiyaç duyulurken, literatürde boşanma gibi konuların ilişki istikrarından daha fazla araştırıldığı gözlenmektedir (Başkaya ve Ünal, 2017). Ancak ilişki istikrarına yönelik araştırmalar artırıldığında ilişkinin sonlanmasına yönelik etmenlerin daha fazla belirlenebileceği ve bu etmenler üzerinde çalışıldığında ilişkilerin sonlanmasının azalacağına ve ilişki istikrarının artırılacağına yönelik görüşler bulunmaktadır (Boran, 2003; Haskan-Avcı, 2013, s. 107; Silliman ve Schumm, 2004; Stanley, Amato, Johnson ve Markman, 2006).

Literatür incelendiğinde ilişki istikrarına dair kesin bir tanım olmadığı görülmektedir. Bu konuda Thibaut ve Kelley'nin (1959) ilişki istikrarını karşılıklı bağımlılık kuramı üzerinden açıklama girişimi önemli bir dayanaktır. Bu kuram genel olarak ilişki bağlılığı ve ilişki doyumunun aynı anlama gelmediğini ifade etmektedir. Yani bir kişinin içinde bulunduğu romantik ilişkiden doyum alması, o kişinin aynı zamanda ilişkiye bağlı olduğunu göstermemektedir. Bu kuram çerçevesinde ilişki doyumunu kişinin öznel olarak ilişkinin kalitesini nasıl değerlendirdiği ile ilişkilendirilmektedir. Eğer kişi içinde bulunduğu romantik ilişkinin kalitesini olumlu yönde değerlendiriyorsa, bu kişi ilişkiden doyum sağlıyor anlamına gelmektedir (Hendrick ve Hendrick, 1989). İlişki istikrarını açıklayan bir diğer model olan Yatırım Modeli ise ilişki doyumunu kişinin içinde bulunduğu ilişkiyi ne kadar olumlu değerlendirdiği ve çekici bulduğu üzerinden tanımlamaktadır (Rusbult, 1983). Ancak ilişki istikrarı ilişki doyumunu kavramı dışında bağlılık, alternatiflerin değerlendirilmesi, yatırım düzeyi gibi birçok kavram üzerinden ilişkiyi sürdürme davranışını incelemektedir.

İlişki istikrarının tam bir tanımının olmaması ve içerisinde birçok değişkeni barındırması sebebiyle çalışmamızda ilişki istikrarını açıklayan kuramlara yer verilmiştir. Bu kuramlar Karşılıklı Bağımlılık Kuramı (Thibaut ve Kelley, 1959), Karşılıklı Bağımlılık Kuramını geliştiren ve İlişki İstikrarı Ölçeğinin oluşturulmasında temel alınan Yatırım Modeli (Rusbult, 1980) ve ilişki istikrarını açıklamak için sonradan bu kavrama dâhil edilen bağlılık kavramını ele alan Üçlü Bağlılık Modelidir (Johnson, 1999).

1.1.1. Karşılıklı Bağımlılık Kuramı

1959 yılında Thibaut ve Kelley tarafından Grupların Sosyal Psikolojisi (The Social Psychology of Groups) adlı yapıtlarında ortaya atılan bu kuram, grupların incelenmesi kapsamında ele alınmıştır. Ardından 1969 yılında Kişilerarası İlişkiler: Bir Karşılıklı Bağımlılık Kuramı (Interpersonal Relations: A Theory Of Interdependence) kitabında

kuramın kapsamı genişletilerek duygusal ilişkiler bakımından daha fazla irdelenmiştir (Büyükşahin, 2006).

Karşılıklı bağımlılık kuramı, duygusal ilişkilerde bireylerin amaçları veya tedbirlerine odaklanmaktan ziyade karşılıklı bağımlılık dinamiklerini araştırmaktadır. Bu kuramda öne çıkan bağımlılık kavramı, ilişkinin sürekliliğini tespit edebilmek için kullanılmaktadır (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998).

Kuramın temelini romantik ilişkideki bireylerin, karşılıklı olarak devam ettirdikleri sosyal ilişki örüntüleri oluşturmaktadır. Kuram bağlamında romantik ilişki, ilişkide bulunan kişilerin bireysel özelliklerine değil, ikisinin özelliklerinin kesiştiği kısma dayanmaktadır. Bu nedenle romantik ilişkinin araştırılmasının sebebi ilişkide zamanla ortaya çıkan ve tekrarlı bir şekilde kendisini gösteren kalıpların ortaya çıkarılması ve açıklanmasıdır (Holmes, 2000). Romantik ilişki içerisinde ortaya çıkan etkileşimlerin olumlu veya olumsuz bir şekilde değerlendirilmesi ise ilişkide ortaya çıkan ihtiyaçların karşılama düzeyine göre değişmektedir (Rusbult ve Van Lange, 2002).

Kuramın ilgilendiği diğer bir konu ise romantik ilişkideki kazançların bireyler tarafından nasıl etkilendiğinin belirlenmesidir (Rusbult ve Buunk, 1993). Romantik ilişkide ortaya çıkan kazançlar ise ödül ve bedel kavramı üzerinden açıklanmaktadır. Kişinin ilişki içerisinde doyum aldığı, haz duyduğu ve hoşnut olduğu durumlar ödüller olarak nitelendirilmektedir. Birbirini takip eden eylemlerin kısıtlanması veya engellenmesini içeren durumlar ise bedeller olarak ifade edilmektedir (Thibaut ve Kelley, 2009).

İlişkideki ödüllerin ve karşılıklı bağımlılığın açıklanmasında dört temel özellik kullanılmaktadır (Rusbult ve Buunk, 1993) :

1. Bağımlılığın düzeyi, ilişkideki her bir bireyin ilişkide bulunduğu kişiye ve onunla birlikte gerçekleştirdiği aktivitelere olan bağlılığını gösterir.
2. Bağımlılığın karşılıklı olması, ilişkide ortaya çıkan bağımlılığın tek taraflı, karşılıklı veya denk olup olmadığının değerlendirilmesidir.

3. Kazançların uyuşması, ilişkide olan bireylerin, ilişkiden elde ettikleri kazançlar konusunda seçimlerinin benzer olup olmadığının değerlendirilmesidir.
4. Bağımlılığın temeli/kaynağı, romantik ilişkide ortak bağımlılığın düzeyinin belirlenmesidir.

Karşılıklı bağımlılık kavramı, romantik ilişkilerdeki kişilerin deneyimlerinin birbirlerinden etkilendiğini ve ilişki içerisinde birbirlerine cinsellik, duygusal yakınlık, destek sağlama ve etkileşim gibi konularda ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedir. Bu kavram açısından bir romantik ilişkinin iki temel özelliği olduğu görülmektedir: doyum düzeyi ve bağımlılığın düzeyi (Rusbult ve Buunk, 1993).

Romantik ilişkinin önemli özelliklerinden bir tanesi olan doyum düzeyi, bireyin içinde bulunduğu ilişkiyi pozitif olarak değerlendirmesini ve ilişkide bulunduğu kişinin kendi ihtiyaçlarını karşılayacağına dair duyduğu güveni ifade etmektedir. Doyum kavramı aynı zamanda ilişkideki bütün olumlu ve olumsuz duyguları kapsamaktadır ve ilişkideki en mühim ihtiyaçların karşılanıp karşılanmaması durumundan etkilenmektedir (Rusbult ve Buunk, 1993; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998). Doyum düzeyi kavramı ise ilişkideki pozitif etkilere karşı negatif etkilerin varlığını ölçmektedir (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998).

Romantik ilişkinin dinamiklerini oluşturan etmenler, romantik ilişkinin yaşanacağı kişinin seçilmesi ve bu kişiyle ilişkinin başlamasıyla birlikte ortaya çıkan birkaç değişkenden oluşmaktadır (White, Hendrick ve Hendrick, 2004). Bu değişkenlerin başında daha önce açıkladığımız ilişkinin değerlendirilmesini içeren ilişki doyumu gelmektedir. İlişki doyumu, romantik ilişkide ortaya çıkan eylemlerin, duyguların ve düşüncelerin daha iyi hale gelmesini sağlamaktadır (Nowak ve Danel, 2013). Diğer bir önemli değişken olan bağımlılık düzeyi ise, ilişkideki duygusal gereksinimlerin karşılanacağına dair duyulan inancı ifade etmektedir (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998).

Karşılıklı bağımlılık kuramında, ilişkilerin iki alanda değerlendirildiği ifade edilmektedir: karşılaştırma düzeyi (KD) ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi (KD Seç).

1. Karşılaştırma düzeyi, bireylerin romantik ilişkiyi isteme düzeylerini ve ilişkiden ne kadar doyum sağladıklarını değerlendirirken kullandıkları kriterleri içermektedir. Karşılaştırma düzeyi, şu anki ilişkiyle birlikte geçmişte yaşanmış ilişkilerle ilgili deneyimleri de kapsamaktadır. Karşılaştırma düzeyinde sorgulanan şey “ben neyi hak ediyorum?” sorusudur. Değerlendirme sonucunda karşılaştırma düzeyi kriterlerinin üstünde kalan ilişki çıktıları kişinin ilgisini çekmekte ve onun için doyum sağlamaktadır (Büyüksahin ve Hovardaoğlu, 2007; Rusbult, 1980; Thibaut ve Kelley, 2009).
2. Seçenekler için karşılaştırma düzeyi, ilişkiyi sürdürmekle ilgili karar alınırken kullanılan kriterleri içermektedir. Kişinin içinde bulunduğu romantik ilişkide diğer seçenekleri (aile, arkadaş, diğer ilişkiler veya yalnızlık gibi) ve durumları göz önüne aldığımda ödül ve bedeller konusunda tolerans gösterebileceği minimum düzey, ilişki doyumu gibi kriterler seçenekler için karşılaştırma düzeyi içerisine girmektedir. Bu karşılaştırma düzeyi, kişinin seçenekleri göz önünde bulundurduğunda kabullenebileceği en düşük düzeyi ifade etmektedir. Eğer içinde bulunulan ilişki bu kriterleri karşılayamıyorsa kişi o ilişkiyi sürdürmeyecektir. (Büyüksahin ve Hovardaoğlu, 2007; Thibaut ve Kelley, 2009).

Bir ilişkideki bağlılık, karşılıklı bağımlılık kuramı içerisinde incelenirken kişinin ilişkiyi sürdürme isteği ve ilişki kurduğu kişi dışında alternatiflerinin olup olmaması göz önüne alınmaktadır. Eğer ilişkiyi sürdürme isteği fazla ve alternatifler yetersizse ilişkideki bağlılık yüksek olarak değerlendirilmektedir (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998). İlişkiden alınan doyum ise ilişkiden elde edilen ödüllerin karşılaştırma düzeyini aşp aşmamasına göre değerlendirilmektedir. Elde edilen ödüller yüksekse doyum düzeyi artmakta, eğer ödüller karşılaştırma düzeyinden azsa doyum düzeyi azalmaktadır. Kişinin elde edeceği ödüller ise kişinin beklentilerine ve karşılaştırma düzeyine göre değerlendirilmektedir (Etcheverry, Le, Wu ve Wei, 2013).

Karşılıklı bağımlılık kuramı, kişinin ilişkiyi sürdürme isteği yüksek ve diğer seçeneklere olan arzusunun az olması sonucunda ilişkiye dair bağlılığın artacağını savunmaktadır. Ancak ilişkinin sürdürülmesine yönelik sadece bu iki değişken dikkate

alınırsa birçok ilişkinin neden hala devam ettiğine yönelik bazı belirsizlikler oluşmaktadır. Çünkü bazı ilişkilerde doyum düzeyi düşük, seçeneklerin niteliği yüksek olsa dahi ilişki devam edebilmektedir (Buğa, 2009).

1.1.2. Yatırım Modeli

Duygusal, sosyal ve diğer alanlarda sürekliliği olan ilişkilerden alınan doyum ve ilişkideki bağlılığı yordamayı amaçlayan yatırım modeli temelini karşılıklı bağımlılık kuramından almaktadır (Etcheverry, Le, Wu ve Wei, 2013; Rusbult, 1980). Bu modele göre ilişkideki bağlılığın 3 tane yordayıcısı vardır: ilişki doyumunu, alternatiflerin değerlendirilmesi ve ilişki yatırımı (Etcheverry, Le, Wu ve Wei, 2013). Yatırım modeline göre bireyler, içinde buldukları ilişkide kazanımlarını artırmaya çalışırken, bedelleri azaltma eğiliminde olmaktadır (Rusbult, 1980).

Karşılıklı bağımlılık kuramı ile yatırım modeli arasında bazı benzerlikler olmasına karşın, yatırım modelinin karşılıklı bağımlılık kuramını genişlettiği iki durum bulunmaktadır (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998). Bu iki kuramın benzediği kısım ilişki doyumunun anlaşılmasında karşılaştırma düzeyini, ilişkinin devam edip etmeyeceğinin anlaşılmasında ise seçenekler arası karşılaştırma düzeyini kriter olarak kullanmalarıdır. Kuramların ayrıştığı ilk nokta ise şu şekildedir: Karşılıklı bağımlılık kuramı ilişkiden alınan doyumun ve başka seçeneklerin olmasının ilişkideki bağımlılığı tümüyle açıkladığını ifade ederken, yatırım modeli başka durumların da bağımlılığı açıkladığını savunmaktadır. Bunun sebebi olarak da diğer seçeneklerin olduğu ve ilişkinin yeterince doyum vermediği durumlarda dahi bazı ilişkilerin devam ediyor olmasıdır (Rusbult, 1980).

Yatırım modeli, bir partnerin ilişkide kalıyor oluşunun üçüncü bir değişkenden daha etkilendiğini belirtmektedir. Yatırım miktarı adı verilen bu değişken, ilişkide kullanılan kaynakların miktarını ve değerini göstermektedir (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998). Romantik ilişki devam ettikçe, partnerler ilişkiye daha fazla yatırım yapmaya başlamaktadır. Yatırımlar iki farklı şekilde gerçekleşmektedir: içsel ve dışsal yatırımlar. İçsel yatırımlar kişinin ilişki için ayırdığı vakit, duygusal yatırım, harcadığı maddi

kaynaklar gibi yatırımları içermektedir. Bir romantik ilişkideki dışsal yatırımlar ise çocuğun dünyaya gelmesi, benzer sosyal ilişkiler kurmak, aile içi sorumlulukları bölüşmek gibi ikincil yatırımlar ortaya çıkmaya başladığı zaman oluşmaya başlamaktadır. Dışsal yatırımlar ilişki bağlılığını etkileyen önemli bir faktördür. Çünkü romantik ilişki içerisindeki partnerler ilişki için yatırım gerçekleştirdikçe, ilişkiyi bitirmenin bedelleri artmaya başlamaktadır. Bu durum da ilişkiyi sürdürmek adına önemli bir motivasyon kaynağı haline gelmektedir (Buğa, 2009; Rusbult, 1980; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998). Romantik ilişki bittiğinde ilişkiye dair kaynaklar ya önemini kaybedecek ya da tamamen kaybolacaktır (Rusbult, 1980).

Yatırım modelinin karşılıklı bağımlılık kuramını genişlettiği diğer bir alan ise bağlılık ve bağımlılık arasındaki ilişkidir. Bu model, bağımlılık arttıkça ilişkideki bağlılığın da artacağını öne sürmektedir. İlişkide bağlılık olarak atfedilen durum ise kişinin ilişkiyi devam ettirme isteğini ve bağlanmaya ilişkin duygularını içeren, bilişsel ve duygusal zemini olan bireysel ve uzun bir süreçtir. Yani ilişkideki bağlılık arttıkça partnerler birbirlerine karşı bağlı hissetmektedirler ve ilişkiye dair uzun vadeli planlar yapmaktadırlar (Rusbult ve Buunk, 1993; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998).

Buğa (2009) yatırım modelinin içerisinde değerlendirilen bağlanım kavramını, kişinin bir ilişkide psikolojik olarak gerçekleştirdiği bağlanmayı ve ilişkiye yönelik motivasyonunu ortaya çıkaran üç değişkenli bir kavram olarak ifade etmektedir. Bağlanım içerisindeki bu üç değişken doyum düzeyi, seçeneklerin niteliği ve yatırım miktarından oluşmaktadır. Bu üç değişkenin belirleyicisi ise ödül ve bedeller üzerinden açıklanmaktadır. Kişinin ilişki bağlamında edindiği güzel anlar, ortak yatırımlar gibi olumlu kazanımlar ödülleri, ilişkiye dair ödüllerin edinilememesi veya olası avantajların kaçırılması bedeller olarak değerlendirilmektedir (Buğa, 2009). Bağlanımın içerdiği üç temel kavram olan yatırım miktarı, doyum düzeyi ve seçeneklerin niteliği şu şekilde açıklanmaktadır (Rusbult, 1983):

- Yatırım miktarı, çiftlerin ilişkiye dair kaynaklarının niceliğini belirtmektedir. İlişkiye dair gerçekleştirilen yatırımlar ikiye ayrılmaktadır: içsel ve dışsal yatırımlar. İçsel yatırımlar çiftlerin ilişkiye dair ne kadar çaba sarfettikleri, ne

kadar zaman ayırdıkları gibi konuları içerirken dışsal yatırımlar ortak maddi kaynaklar, sosyal çevre, çocuk gibi yatırımları içermektedir. İlişkiye dair yapılan yatırımlar arttıkça ilişki istikrarında da artış gerçekleşmektedir.

- Seçeneklerin niteliği kavramı çiftlerin fizyolojik ve duygusal ihtiyaçlarını içinde bulunduğu ilişki dışında giderme isteğini belirtmektedir. Bu kavram genel olarak bireyin ilişkiyi devam ettirme ile ilişkili ölçütlerini kapsamaktadır (Buğa, 2009; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998; Thibaut ve Kelley, 1959).
- Doyum düzeyi, ilişkiden alınan doyumun yüksek olması ve ilişkide temel ihtiyaçların (cinsellik, yakınlık gibi) karşılanması ile ilişkilidir (Rusbult, 1983).

Yatırım modeline göre bir ilişkinin kazançları (partneri ilgi çekici bulma, ortak görüşlerin varlığı vb.) artıp ve bedelleri (anlaşmazlıklar vb.) azaldıkça, ilişkiden alınan doyum yükselmektedir. Bunların yanı sıra ilişkiden beklentiler azaldıkça kişi için ilişki daha çekici hale gelmeye başlamaktadır (Rusbult, 1980; Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986). Yani İlişkiden alınan doyumun düzeyi ödöl-bedel dengesine göre şekillenmektedir. Ödüllerin yüksek olması ve bedellerin az olması, ilişki doyumunu arttıran etmenlerdir (Büyüķřahin, 2006).

İlişkiyi değerlendirirken temel kriterlerinden birisi olan bağlılığın yanı sıra, ilişkiyi devam ettirme arzusu (ilişki doyumunu), sürdürmeye dair duyulan ihtiyaç (ilişki yatırımlarının yüksek olması) ve alternatiflerin yetersiz oluşu diğer önemli kriterlerdir (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998). İlişkiden alınan doyumun yüksek olması, ilişkiye olan bağlılığı tek başına açıklayamamaktadır. İlişkideki bağlanımı açıklayan diğer bir kavram olan seçeneklerin niteliği, kişinin fizyolojik ve duygusal ihtiyaçlarını içinde bulunduğu ilişkinin dışında karşılama isteğini açıklamaktadır (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998). İlişkinin dışında ihtiyaçlarını karşılama isteği, başka birisine yönelmek olabileceği gibi, kişisel zaman geçirmek, iş hayatına vakit ayırmak, aile, arkadaş gibi başka kişilerle birlikte olmayı istemek olabilmektedir (Thibaut ve Kelley, 1959).

Yatırım modeli aynı zamanda ilişkideki doyumsuzluğu ve bu doyumsuzluk karşısındaki gösterilen tepkileri dört kategori altında toplamaktadır (Rusbult, Zembrodt ve Gunn, 1982):

1. Ayrılma: İlişkinin devamlılığını zedeleyecek davranışlarda bulunmak veya ilişkiyi sonlandırma bu kategori altında incelenmektedir. Boşanmak, evleri ayırmak örnek olarak verilebilir.
2. Dile getirme: Kişinin ilişkiye dair problemleri ve ayrılmakla ilgili düşüncelerini ifade etmesidir. Örneğin kişinin sürekli ayrılacağını dile getirmesi.
3. Bağlılık: Kişinin bağlılığı zedeleyecek davranışlar göstermesi.
4. İhmal: Kişinin romantik ilişki içerisinde partnerini ihmal edecek şekilde davranması. Örneğin kişinin ilişkiye ve hayatına dair duygularını daha az paylaşması.

1.1.3. Johnson'un Üçlü Bağlılık Modeli

Johnson (1973) tarafından geliştirilen Üçlü Bağlılık Modeli, diğer kuramlardan farklı olarak sadece bağlılık üzerine odaklanmaktadır ve bağlılığın yapısal, kişisel ve ahlaki olarak üç yapıdan oluştuğunu ifade etmektedir.

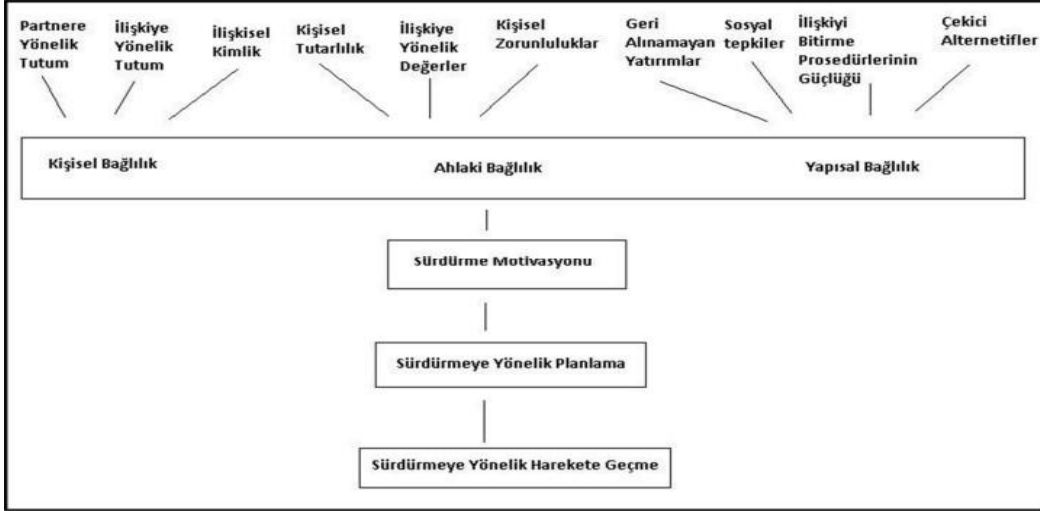
- a. Kişisel bağlılık modelinde, ilişkideki bağlılık kişinin partnerini ve ilişki yaşama halini çekici bulunduğu zaman gerçekleşmektedir. Kişisel bağlılığın “sürdürmek istiyorum” sloganıyla ifade edildiği bu modelde, ilişki kimliğinin (sosyal bağlamda konum olarak ilişkide olma), ilişkinin ve partnerin çekiciliğinin kişisel bağlılık için önemli olduğu vurgulanmaktadır. Partnerin çekici olduğu durumlarda, birey kendisini mutlu ve doyum sağlamış olarak hissederken, ilişkinin çekici olduğu durumlarda başkaları tarafından ilişkide alınan doyum olumsuz olarak değerlendirilse bile kişi ilişkiyi pozitif yönde değerlendirebilmektedir. İlişkisel kimlikte ise bağlılık kişinin bir ilişki içerisinde olmayı çekici bulması sonucunda gerçekleşmektedir (Johnson, 1999).
- b. Ahlaki bağlılıkta, kişi ilişkisini devam ettirip ettirmeyeceğine kendi ahlaki değerlerine göre karar vermektedir. Bu bağlılık modelinin sloganı “sürdürmeliyim”

olarak ifade edilmektedir. Kişinin evliliği bitirmeye yönelik değerleri, ilişki için hissettiği sorumluluk gibi durumlar ahlaki bağlılığa örnek verilebilmektedir. Model içerisinde değerlendirilen ilişkilerde kişinin ilişki doyumu ve ilişki uyumu az olsa bile çevresel beklentilere odaklanarak ilişkiyi devam ettirebilmektedir. Yani kişi partnerinden veya onunla kurduğu ilişkiden memnun olmayabilir, ilişkiyi devam ettirme konusunda isteksiz olabilir veya etrafındaki kişilerin ilişkisini sürdürmesini beklediğini düşünerek ilişkiyi devam ettirebilir.

- c. Sloganı “sürdürmek zorundayım” olan yapısal bağlılık modelinde yapı kavramı kişinin içinde bulunduğu çevreyi işaret etmektedir. Bu modelde anlatılmak istenen kişinin içinde bulunduğu yapının tesiri altında ilişkiyi devam ettirip ettirmeyeceğine dair kararlar alması durumudur. Örneğin bir kişinin ilişkiyi bitirdiğinde oluşabilecek çevresel baskıyı göz önünde bulundurarak ilişkisine devam edip etmemeye karar vermesi bu model için bir örnek niteliğindedir. İlişki dışındaki seçeneklerin olumsuz olması, ayrılmaya dair hukuki süreçler, kaybetme olasılığı yüksek yatırımlar bu model içerisinde ilişki istikrarını etkileyen diğer sosyal etkilere örnek olarak verilebilir (Johnson, 1999).

Johnson (1999) ilişki istikrarına yönelik partnerlerin tutumlarını bu üç modelin bütünlüğünün bir fonksiyonu olarak değerlendirmiş ve Rusbult ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilen ve yukarıda açıklanan uyumsal davranış mekanizması (ayrılma, konuşma, bağlılık, ihmal) üzerinden açıklamıştır.

Şekil 1. Johnson 3'lü Bağlılık Modeli

Kaynak: Johnson, 1999

1.1.4. İlişki İstikrarı ile İlişkili Yapılmış Çalışmalar

İlişki istikrarı ilişki doyumu, ilişki yatırımı, alternatiflerin değerlendirilmesi ve bağlılık olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu nedenle araştırmalar bu 4 alt boyut üzerinden incelenmektedir.

Romantik ilişkilerde yatırım modeli üzerine gerçekleştirilen bir araştırmada ilişkilerde bağlılığın, ilişkiden alınan doyumla ve ilişki için gerçekleştirilen yatırımla pozitif yönde bir ilişkisi olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda bu çalışmada seçeneklerin niteliği arttıkça ilişkide bağlılığın azaldığı gözlenmiştir. Medeni durum açısından ilişkideki bağlılık incelendiğinde, evli bireylerde bağlılığın bekâr bireylere göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra ilişki süresini etkileyen dört tane faktör olduğu belirtilmiştir: pozitif çıktıkların fazla olması, bedel düzeyinin artması, yatırımların miktarı ve bağlılığın düzeyi (Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986).

Rusbult, Zemrod ve Gunn (1982) ilişki istikrarını inceledikleri çalışmada, ilişkiden alınan doyum arttıkça ilişkideki bağlılığın ve kendini ifade edebilme düzeyinin arttığını, ilişki doyumu azaldıkça ise ilişkiyi bitirme ve görmezden gelme düzeyinin arttığını ifade etmişlerdir. Aynı şekilde Le ve Agnew (2003) tarafından gerçekleştirilen başka bir çalışmada ilişkideki bağlılık düzeyi ile ilişkiden alınan doyum, seçeneklerin niteliği ve

yatırım miktarı arasında yüksek korelasyon olduğu gözlenmiş, ilişkiden alınan doyumun diğer faktörlere göre ilişkideki bağlılığı daha fazla yordadığı belirtilmiştir.

Johnson ve Rusbult (1989) ilişki süresi ile seçeneklerin niteliği arasındaki ilişkiyi ortaya koyarak, süre arttıkça diğer alternatiflerin daha az değerlendirildiğini, alternatiflerin azalmasını etkileyen bir diğer değişkenin ise ilişkideki bağlılığın artışı olduğunu gözlemlemişlerdir.

Son yıllarda ilişki terapisi üzerine çalışmaları ön plana çıkan Gottman ve Levenson (1999) bir romantik ilişkideki doyumunu ve istikrarı etkileyen durumları incelediğinde şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

- ✓ Çatışma stillerinin benzer olması,
- ✓ Anlaşmazlık durumlarında etkili iletişim kurabilmek,
- ✓ Çatışma durumlarında öç almaya çalışmak yerine partner ile empati kurmak,
- ✓ İlişkide ortaya çıkan olumlu ve olumsuz duygular arasında denge olması (5/1),
- ✓ Çatışma ve iletişim esnasında sert girişler yerine yumuşak girişlerin tercih edilmesi,
- ✓ İlişkide koruyucu iyileşmelerin gerçekleşmesi.

Beals ve Peplau (2001) yatırım modelini evli çiftler üzerinden inceledikleri bir çalışmada ilişkideki bağlılığın ilişkiden alınan doyum, seçeneklerin niteliği ve ilişkide gerçekleştirilen yatırım miktarı tarafından yordandığı gözlenmiştir. Bu üç yordayıcıdan en çok bağlılığı yordayan değişken ise ilişki doyumunu olarak bulunmuştur.

Macher (2013) ilişki istikrarı üzerine gerçekleştirdiği bir çalışmada, ilişkideki bireyler açısından seçeneklerin niteliği azaldıkça ilişkiye daha fazla bağlılık gösterdiğini ifade etmiştir.

Türkiye’de yatırım modeli ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde ise Buğa (2009) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada cinsiyetin ilişki istikrarı üzerinde çok az bir etkisi olduğu gözlenmiştir. Bu farklılığın ise özellikle alternatiflerin niteliği açısından

ortaya çıktığı, bu durumu erkeklerin kadınlara oranla daha fazla olumlu değerlendirdiği belirtilmiştir.

Buğa (2009) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ise cinsiyet fark etmeksizin bireylerin ilişkide buldukları zaman artış gösterdikçe ilişkiye dair yatırım miktarının da arttığı gözlenmiştir. İlişki durumu bağlamında seçeneklerin niteliği değişkeni incelendiğinde, flört evresinde olan ve aynı evde yaşayan kişilerin evli olan kişilere göre alternatifleri daha çok değerlendirdikleri ve ilişki için daha az yatırım yaptıkları ifade edilmiştir. İlişki süresi uzadıkça, cinsiyet fark etmeksizin alternatiflerin niteliği daha negatif olarak değerlendirilmekte, kadınlar erkeklere oranla ilişkilerine dair yatırım miktarını artırmaktadır.

İlişki doyumu üzerine gerçekleştirilen bir araştırmada, kişilerin medeni durumları incelenmiş ve evli bireylerin ilişki doyumlarının evli olmayan bireylere göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Yaşın ilişki doyumu üzerindeki etkisi incelendiğinde ise, yaş ilerledikçe ilişki doyumunun azaldığı, belirli bir yaştan sonra ise ilişki doyumunun stabil olduğu ifade edilmiştir (Tai, Baxter ve Hewitt, 2014). Büyükşahin (2006) tarafından ilişki doyumu üzerine gerçekleştirilen bir çalışmada ise sözlü/nişanlı bireylerin flört eden bireylere göre daha fazla ilişki doyumuna sahip olduğu, alternatiflerin niteliğini daha olumsuz değerlendirdikleri ve ilişkiye daha fazla yatırım yaptıkları belirtilmiştir.

Beals ve Peplau (2001) tarafından evli çiftler üzerine gerçekleştirilen boylamsal bir çalışmada, ilişkide bağlılığın iki tane anlamlı yordayıcısı bulunmuştur: alternatiflerin niteliği ve ilişki yatırımları. İlişki doyumunun yordayıcıları incelendiğinde ise, her iki cinsiyette de ilişkide bağlılığın alternatiflerin niteliğine ve ilişkideki yatırımlara göre daha güçlü bir yordayıcı olduğu gözlenmiştir.

Narsistik kişilik eğilimi ile ilişki doyumu ve bağlılık arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada, narsistik eğilim ile ilişki düzeyi ve ilişki doyumu arasında orta düzeyde ve negatif yönde bir ilişki bulunmuştur (Doğaner, 2014).

Lennon ve arkadaşları (2012) tarafından yatırım modeli ele alınarak 120 partner üzerinden bir araştırma gerçekleştirilmiş, ilişkideki gücün eşit dağıldığını hisseden kişilerin ilişkideki memnuniyetlerinin ve bağlılıklarının arttığı, ilişki dışındaki alternatifleri daha az değerlendirdikleri gözlenmiştir.

1.2. KİŞİLİK VE KİŞİLİK BOZUKLUKLARI

Bir birey içine doğduğu topluma uyum sağlamak için bazı karakteristik özellikler geliştirmeye başlamaktadır. Kişinin iç dünyası ve dış dünyası arasındaki etkileşim sonucunda oluşan, kendisine özgü, diğerleri tarafından fark edilebilen ve onları etkileyen, ayırt edici, kendi içerisinde tutarlılık gösteren ve çocukluk çağından itibaren geliştirilen bu özellikler kişilik olarak tanımlanmaktadır (Butcher, Mineka ve Hooley, 2013; Schultz ve Schultz, 2001). Hem kalıtsal hem de çevresel durumlardan etkilenen bu özellikler ise düşünme ve baş etme tarzlarını, savunma mekanizmalarını, duygusal ve davranışsal tepki verebilme becerilerini kapsamaktadır (Butcher, Mineka ve Hooley, 2013; Öztürk ve Uluşahin, 2015; Ryckman, 2004; Schultz ve Schultz, 2001).

Erikson (1984) kişiliği bireyin becerilerinin, davranış şekillerinin, yapısının ve geriye kalan psikolojik niteliklerinin kendine has bütünlüğü olarak tanımlarken, Can (1998) ise bireyin bu bütünlük içerisindeki varoluşunu kişilik olarak ifade etmemiştir.

Kişilik tanımlanırken daha çok bilişsel ve duygusal özellikler ön plana çıkarılmaktadır. Ancak kişilik bilişsel, duygusal, bedensel ve fizyolojik özelliklerin bir arada şekillendiği bir bütünlüğü ifade etmektedir. Genetik, kalıtsal ve psikolojik olarak kazanılmış beceriler, güdüler, hisler, ilgiler ve diğer davranışlar kişilik kavramının içinde yer almaktadır. Bu noktada doğuştan getirilen özellikler kadar içinde bulunulan çevrenin etkisini göz ardı etmemek gerekmektedir. Her ne kadar kişilik bireyin farklı özelliklerini belirtiyor olsa da aynı zamanda toplumun hatta insanlığın bazı aynı özelliklerinin kişilikte yansımaları olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (Yelboğa, 2006; Zel, 2001). Örneğin birey dünyaya geldiği zaman ilişki kurma, değerler, kurallar gibi birçok şeyi ilk olarak aile içinde öğrenmeye başlamaktadır. Tutumlar, değerler ve davranışlar konusunda çocuğa model olan ebeveynlerin çocukların kişilik gelişiminde

önemli bir etkisi bulunmaktadır (Burger, 2006) Bu etki özellikle yaşamın ilk evresinde kendisini göstermektedir. Birey haline geldikçe bazı ebeveyn etkileri kişilik gelişiminin şekillenmesinde rol almaktadır (Güleç, 2010).

1.2.1. Kişilik Bozuklukları

Toplum içerisinde bireyden gerçekleştirmesi beklenen bazı talepler ve roller bulunmaktadır. Ancak kişilik bozukluğu olan bireylerin sahip oldukları uyum bozucu ve esnek olmayan davranışlar onların topluma uyumunu bozmakta, sosyal ilişkiler, iş ve akademik yaşam gibi alanlarda işlevselliği bozmakta, bu kişilerin kendilerinden beklenen rollerin ve taleplerin önemli bir bölümünü gerçekleştirememesine sebep olmaktadır (Butcher, Mineka ve Hooley, 2013; DSM-IV-TR, 2000; Kernberg, 1984). Genel olarak kişinin yaşadığı bu zorluklar kişilik bozukluğu olarak adlandırılmaktadır. Kişilik bozukluğu ise en çok kişilerarası ilişkilerde istikrar sağlama konusunda uzun süreli zorluklar şeklinde kendisini göstermektedir (Öztürk ve Uluşahin, 2015).

Kişilik bozukluklarına dair yaklaşımlar kendisini 19. yüzyılda göstermeye başlamıştır. 1837 yılında James Prichard ahlaki delilik kavramı üzerinde çalışmaya başlamıştır. Bu kavramı oluşturma sürecinde hapishanedeki bireyler üzerinde çalışmış, burada bulunan kişilerin ahlak bağlamında bazı değerlerinin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Bu görüşü üzerinden ilerleyerek, psikolojik rahatsızlığa sahip bireylerin ahlaki anlamda bazı eksikliklerinin olduğunu ve kontrol güçlüğü yaşadığını belirtmiştir (Jones, 2009). 1891 yılında ise Julius Ludwig August Koch ahlaki delilik durumuna özgü belirtiler gösteren kişiler için hastalıklı kişiler kavramını kullanmaya başlamıştır (Sandvik, 2014).

20. yüzyıla gelindiğinde ise Bleuler, Schneider, Kraepelin gibi birçok kişinin bu konu üzerinde çalıştığı görülmektedir. Kraepelin kişilik bozukluklarını hastalıklı ruhsal durumlar olarak tanımlarken, Ernst Kretschmer ve Kurt Schneider kişilik bozukluklarını psikopatik kişilikler olarak sınıflandırmıştır. Bu kişilikler şu şekildedir: hipertermik, depresif, güvensiz, fanatik, kendini arayan, duygusal açıdan dengesiz, patlayıcı, duygusuz, zayıf iradeli ve astenik (Millon, Davis ve Chapter, 1995; Crocq, 2013).

Kişilik bozukluklarına sahip bireyler, uyumsuz, sıra dışı ve kötü gibi kişilik özellikleri ile tanımlanmaktadır. Bu kişilik özellikleri sürekli ve tekrarlı bir şekilde ortaya çıkarlar, esnetilemezler. Bu özellikler bireyin hayatında akademik, sosyal, mesleki ve ilişkisel anlamda ciddi bozukluklar ortaya çıkarmakla birlikte çoğu zaman başka psikiyatrik rahatsızlıkların ortaya çıkmasına veya şiddetlenmesine de yol açmaktadırlar. Bu durum da kişilik bozuklukları ile diğer psikolojik rahatsızlıkların sağlıklı bir şekilde ayrıştırılamamasına sebep olmaktadır (Köroğlu, 2004; Saddock ve Saddock, 2005). Ayrıca Köroğlu (2004), kişilik bozukluklarında ortaya çıkan davranış örüntülerinin ego-sintonik olduğunu yani kişinin benliğine yabancı olmadığını, bu kişilerin kendilerini değil çevrelerini değiştirerek yaşadığı problemlerin üstesinden gelmeye çalıştığını ifade etmektedir.

DSM-IV-TR (2000) kişilik bozukluğunu değerlendirirken kültür kavramını ön plana çıkarmakta ve kişinin kişilik bozukluğu içerisinde değerlendirilen davranışlarının kültürel beklentiler doğrultusunda sapmalar gösteren davranış örüntüleri olduğunu ifade etmektedir. Bu davranış örüntüleri ise kişinin dünyayı ve insanları algılamasında, değerlendirmesinde ortaya çıkan, katı ve genele yayılmış örüntüler olarak değerlendirilmektedir. Genellikle ergenlik veya genç erişkinlik döneminde kendisini gösteren bozukluklar, zaman içerisinde kalıcı olmaya başlamaktadır.

1.2.1.1. DSM-V Kişilik Bozuklukları

Kişilik bozukluğunun tanı kriterleri DSM-V sisteminde şu şekilde belirtilmiştir (APA, 2013):

A. Kişinin içinde yaşadığı kültürün beklentilerinden belirgin olarak sapan, sürekli bir davranış ve içsel yaşantı örüntüsü. Bu örüntü aşağıdaki alanlardan ikisinde (ya da daha çok) kendisini belli eder:

1. Biliş (kendini, başka insanları ve olayları algılama ve yorumlama yolları),
2. Duygulanım (duygusal tepkilerin görülme aralığı, yoğunluğu, değişkenliği ve uygunluğu)

3. Kişilerarası işlevsellik

4. Dürtü kontrolü

B. Süregiden, esneklikten yoksun bu örüntü, çok değişik kişisel ve toplumsal durumları kapsar.

C. Süregiden bu örüntü, klinik açıdan belirgin bir sıkıntıya ya da toplumsal, işle ilgili alanlarda işlevsellikte düşmeye yol açar.

D. Bu örüntü kalıcı ve uzun sürelidir ve başlangıcı en azından ergenlik ya da erken erişkinlik dönemine uzanır.

E. Bu süregiden örüntü başka bir ruhsal bozukluğun bir görünümü ya da başka bir ruhsal bozukluğun bir sonucu olarak daha iyi açıklanamaz.

F. Süregiden bu örüntü bir maddenin (örneğin kötüye kullanılabilen bir madde, bir ilaç) ya da başka bir sağlık durumunun (örn. baş çarpması) fizyolojisiyle ilgili etkilerine bağlanamaz.

DSM 5 sisteminde kişilik bozuklukları üç küme üzerinden gruplandırılmıştır:

(APA, 2014):

A kümesi: Paranoid (Kuşkucu) Kişilik Bozukluğu, Şizoid Kişilik Bozukluğu ve Şizotipal Kişilik Bozukluğu.

B kümesi: Antisosyal Kişilik Bozukluğu, Sınır Kişilik Bozukluğu, Histriyonik Kişilik Bozukluğu ve Narsisistik Kişilik Bozukluğu.

C kümesi: Çekingen Kişilik Bozukluğu, Bağımlı Kişilik Bozukluğu, Obsesif-Kompulsif Kişilik Bozukluğu.

Birçok kişilik bozukluğu bulunmakla birlikte, kişilik bozuklukları kategorisinde en tartışmalı tanılardan bir tanesi sınır kişilik bozukluğu tanısıdır. DSM-5 temel alındığında, B kümesinde bulunan sınır kişilik bozukluğu tanısının en belirgin özelliği, bu bozukluğa sahip bireylerin hemen hemen her durumda, ikili ilişkilerinde, benlik algısında ve duygulanımda sürekli bir değişkenlik yaşamalarıdır. Bu duruma ek olarak erken

yetişkinlik döneminde ve kişinin hayatının birçok alanında kendisini gösteren belirgin bir dürtüsellik görülmektedir (APA, 2013).

1.2.2. Sınır Kişilik Bozukluğu ve Tarihsel Gelişimi

Psikiyatri literatüründe sınır kavramına 1880'lerden sonra rastlanıldığı görülmektedir. Literatürde ilk olarak Lombroso (1870) bazı suç vakaları üzerinde araştırma yapmış, bu araştırmayı ise normallik ile delilik sınırında yer alan kişiler üzerine yoğunlaşarak gerçekleştirmiştir. Suçluların sadece hezeyanlara sahip olup olmamasına göre normal olarak değerlendirilmelerini uygun bulmamış, böylece o dönemdeki ilk sınır kişilik bozukluğu olan bireyler sosyopatlar olarak adlandırılmıştır. Bu süreçten sonra belirgin bir psikolojik rahatsızlık göstermeyen ve normallik sınırlarında olmayan bazı vakalar tanımlanmaya başlamıştır (Koroğlu,2014; Aktaran; Stone, 1986).

Sınır kişilik bozukluğunun kavramsal olarak ele alınmaya başlanması 1930'lu yıllara dayanmaktadır. O dönemlerde şizofreni tanısı alacak kadar semptom göstermeyen ancak psikoterapi bağlamında da ele alınamayan bir hasta örnekleme olduğu fark edilmiştir. Stern tarafından 1930'lu yıllarda nevroz ve psikoz arasında olan bir durum olarak tanımlanan bu hasta grubu için borderline (sınır) kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Stern, 1938; Kernberg, 1999). Sınır kavramı ile birlikte bu hasta topluluğunun özellikleri de belirlenmiştir: gerçeği değerlendirme yetisinde bozulma, narsisizm, kullanılan savunma mekanizmalarının çok olması, duyarlılığın yüksek olması, güven eksikliği, fizyolojik ve psikolojik katılık, mazoşist yapı, terapide negatif tutumlar, aşağılık duygusu (Stern, 1938).

1940'lı yılların başına gelindiğinde ise Zilborg (1941) tarafından günlük yaşamda belirgin bir bozukluğun görülmediği, dışarıdan normal olarak gözükken, ancak derin ilişkiler kuramayan, gerçeklikten uzak düşünce süreçlerine sahip ve bir işi sürdürme konusunda istikrarsız bir hasta grubu ambulator şizofreni olarak tanımlanmıştır.

Deutsch (1942) ise "mış gibi" bir kişilik kavramı ortaya atmıştır. Bu kavramı ele alırken, nesne ilişkilerinin zayıf olması, pasif-agresif davranışlar, narsistik özdeşleşmeler

ve kronik boşluk hissi tanımlayıcı olmuştur. Bu kişilerin sevimlik adına diğerklerine uyum sağlamaya yönelik niteliklere sahip olmaları “miş gibi” olarak tanımlanmalarına sebep olmuştur.

Scmideberg (1947) gündelik yaşamını sürdürmekte zorluk yaşayan, sosyal yaşamın kurallarına uymayan, duygu durumu stabil olmayan nevroz ile psikoz arasında kalan bir hasta grubu tasvir etmiştir.

Hoch ve Polatin (1949) ise obsesif-kompulsif bozukluk, depresyon, fobi gibi nevrozla ilişkili rahatsızlıkların bir arada bulunduğu bir hasta grubu olduğunu ifade etmiş, bu hasta grubu için psödonevrotik (sahte nevrotik şizofreni) kavramını kullanmıştır.

Knight (1953) sınır kişilik bozukluğu üzerinde çalışırken özellikle ego işlevlerindeki bozulmaları öne çıkarmıştır. Bu bozulmaları ise düşünce süreçlerinde birincil düşünme süreçlerinin baskın olması, gerçekliğe uygun planlar yapamama ve ilkel dürtülere yönelik savunma mekanizmaları kullanamama ve nesne ilişkilerini sürdürmede zorluk olarak tanımlamıştır.

1960'lar dönemine gelindiğinde psikotik karakter kavramı göze çarpmaktadır (Forsch, 1964). Easser ve Lesser (1965) histeroid kavramını literatüre kazandırmışlardır. Bu kavramı tanımlarken, histerik kadınlar üzerine çalışmışlardır. Bu histerik kadın vakaların temel özelliği ise, klasik psikanaliz ile tedavi edilemeyecek kadar hasta olmalarıdır.

Kernberg, 1967 yılında sınır kişilik örgütlenmesi açısından daha net bir tanımlama gerçekleştirmiştir. Tanımlamasının temeline nesne ilişkilerini ve kendilik tasarımlarını koymuş, bunlara ait özelliklerin ve değişikliklerin önemini belirtmiş ve hastaların ruhsal yapılarına dair mekanizmaların anlaşılması gerektiğini ifade etmiştir. Psikoterapide sınır kişilik örgütlenmesi ile çalışılırken nesne ilişkileri ve üst benlik bütünleşmesinin önemini vurgulamıştır.

Kety ve Rosenthal (1968) ise sınır kişilik örgütlenmesini iki grup olarak tanımlamışlardır:

1. Grup: Bu gruptaki kişiler hastalık öncesinde gayet iyi uyum göstermektedirler. Hastalık belirgin tetikleyiciler sonucunda kendisini göstermektedir. Kişi akut şizofrenik tepkiler ortaya koymaktadır.
2. Grup: Uyum konusunda zorluk yaşama, garip ya da atipik düşünce biçimi, kısa süreli bilişsel çarpıtmaların varlığı ve hatalı mantık yürütme ile kendisini gösteren sınır kişilik bozukluğuna sahip gruptur.

Gunderson ve Singer (1975) gerçekleştirdikleri çalışmada sınır kişilik bozukluğuna sahip bireylerde bazı ortak özellikler olduğunu fark etmişlerdir. Öncelikle bu bireylerin psikolojik testlerdeki durumları incelenmiş, WAIS gibi objektif testlerde iyi bir performans sergiledikleri gözlemlenirken Rorschach gibi projektif testlerde garip, mantıksız cevaplar verdikleri görülmüştür. Ayrıca bu kişilerin dürtüsel davranmaları, duygulanımın yoğunluğu, sosyal uyumda azalma, kişilerarası ilişkilerde yüzeysellik, zaman zaman nevrozdan psikoza geçiş durumlarının olması diğer ortak özellikler olarak belirlenmiştir. Sadece bu bozukluğa ait ortak özellikleri tanımlanmamış, sınır kişilik bozukluğunun ayırıcı tanısında ele alınabilecek bazı belirti ve davranışlar da tanımlanmıştır. Bu belirti ve davranışlar tedavi esnasında gerilemelerin ortaya çıkması, terk edilme ve yok olma kaygıları olarak açıklanmıştır.

1. Kişilerarası ilişkilerde problemler: sınır kişilik örgütlenmesine sahip bireyler kişilerarası ilişkilerde bağımlılık göstermekte, ilişkileri değersizleştirmekte ve sıkça manipülasyonu kullanmaktadır. Bu kişilerin manipülasyon araçları ise genellikle psikosomatik semptomlar, parasuisid davranışlar gibi kendine zarar vermeye yönelik davranışlardır. Dürtüsellik, derin ilişkiler kuramama, paranoid çözümlerin olduğu kısa süreli psikotik yaşantılar, duygulanımın yoğun olması ise ilişkisel problemlere yol açmaktadır. Kişilerarası ilişkilerde ortaya çıkan problem, sınır örgütlenmenin işleyişini gösteren en önemli belirtilerden bir tanesidir ve yakın ilişkilerdeki incinmişlik kendisini mazoşizm olarak göstermektedir.

2. Başarısızlık: Sınır kişilik örgütlenmesinde ortaya çıkan patolojik durumlar, bireyin iş ve akademik gibi alanlarda başarısızlık yaşamasına sebep olmaktadır.
3. Yineleyen intihar girişimleri: Sınır kişilik örgütlenmesine sahip bireyler bazı amaçlar, çıkarlar uğruna kesici bir aletle bedenine zarar verme, ilaç içme gibi davranışlarda bulunmaktadır.
4. Dürtüsellik: Cinsellik, para harcama, uyarıcı madde kullanımı gibi durumlara yönelik dönemsel dürtüsel davranışların görüldüğü ifade edilmektedir.
5. Kimlik duygusunda kararsızlık: Sınır kişilik örgütlenmesine sahip bireyler, yalnızlığa karşı toleransları zayıf olduğu ve terkedilmekten korktukları için sürekli sosyalleşme ihtiyacı hissetmektedir. Bunun en önemli sebebi ise bu kişilerin kalıcı bir kimlik ve değer duygusuna sahip olamamalarıdır.
6. Psikotik yaşantılar: Gerçeklik algısı bozulmamakla birlikte bu bireylerde dönemsel, kısa süreli ve benliğe yabancı psikotik yaşantılar veya dissosiyatif belirtiler olduğu görülmektedir.
7. Negatif duygulanım: Bu kişilerde en belirgin duygunun öfke olduğu gözlenmektedir. Kişilerarası ilişkilerde alay etme, acımasız davranma gibi bazı özellikler görülmektedir. Bazı dönemlerde öfkeye eşlik eden depresif semptomların da ortaya çıktığı gözlenmektedir.

1970'lere gelindiğinde Chicago Psikanaliz Enstitüsü'nün, sınır kişilik bozukluğu tanısı alan bireylerin daha çok inkâr ve yansıtma savunma mekanizmalarını kullandıklarını ifade ettiği görülmektedir (Stone, 1977).

Adler (1993) sınır kişilik örgütlenmesinin en temel nedeni olarak nesne sürekliliğinin olmamasını göstermektedir. Adler'e göre güven duygusu veremeyen ve tutarlı davranmayan bir anne, çocukta korunma içeren, destekleyici ve rahatlatıcı bir içsel nesne oluşturamamasına yol açmaktadır. Oluşturulamayan bu nesnenin eksikliği, hastanın boşluk hissetmesine, depresyona yakalanma riskinin artmasına ve bağımlı ilişkiler kurmasına sebep olmaktadır. Danışanda oluşan bu boşluk duygusu Adler tarafından yok olma paniği olarak tarif edilmektedir.

Oltmanns, Martin, Neale ve Davison (1995) bu bozukluğa sahip bireylerin kişilerarası ilişkilerde ilişki bozucu davranışlar sergilediğini (kavgacı tutumda olma, iğneleme gibi) ifade etmektedir. Ayrıca kumar, cinsellik, para harcama, yemek yeme gibi davranışlarında kontrolsüz ve dürtüsel davranışlar sergileyebildikleri belirtilmektedir. Bu hasta grubunda stresin önemli bir faktör olması, özellikle stresli yaşam dönemlerinde psikosomatik tepkilerin ve paranoid düşüncelerin kendisini göstermesi, kronik depresyon, kimlik algısında tutarsızlık, boşluk duygusu ve öz kıyım davranışların ortaya çıkması diğer bulgular arasında gösterilmektedir.

Kernberg (1999) ruhsal yapıda ortaya çıkan patolojik durumları kategorize etmiş ve nevrotik, sınır ve psikotik olmak üzere üç kategori oluşturmuştur. Gerçeği değerlendirme yetisi, kimlik bütünleşmesi ve savunma mekanizmalarını ise oluşturduğu kategorileri birbirinden ayırt etmek için kullanmıştır:

a. Nevrotik Örgütlenme: Bu örgütlenmeye sahip bireylerin gerçeği değerlendirme yetisi vardır. Kimlik bütünleşmiş bir halde bulunmaktadır. Bastırma savunma mekanizması ve bu mekanizmaya yardımcı olan diğer üst savunma mekanizmaları kullanılmaktadır.

b. Sınır Örgütlenme: İlkel savunma mekanizmalarının kullanıldığı sınır kişilik örgütlenmesinde kimlik bütünleşmemiş ve dağınık bir halde bulunmaktadır. Gerçeği değerlendirme yetisi korunmuş olmakla birlikte, bölme ve ona eşlik eden diğer ilkel savunma mekanizmaları kendisini göstermektedir.

c. Psikotik Örgütlenme: Bu örgütlenmeye sahip bireylerde kimlik bütünleşmemiştir. Gerçeği değerlendirme yetisi bozulmuştur. Bölme gibi alt düzey savunma mekanizmaları kişiliğin dağılmaması için kullanılmaktadır.

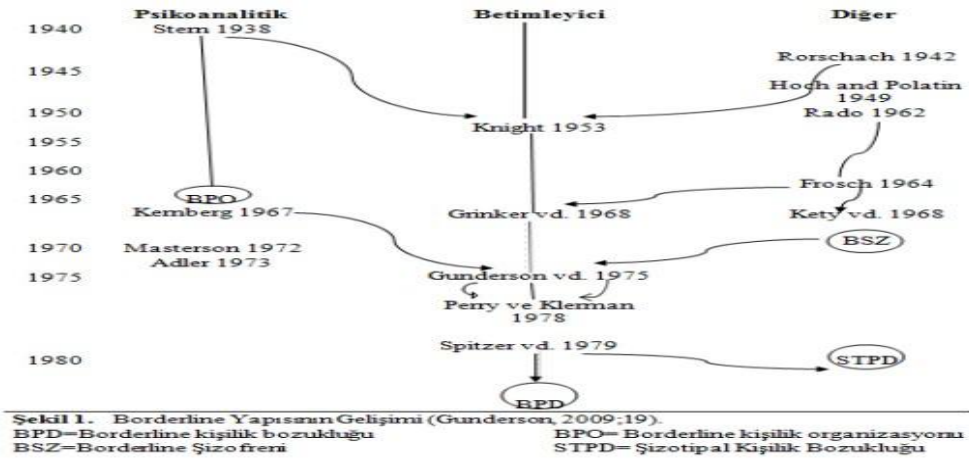
Şahin (2001) sınır kişilik örgütlenmesi olan bireylerde gerçeği değerlendirme yetisinin bozulmadığını, ancak zaman zaman kendine ve çevreye yabancılaşma, psikotik çözümler, paranoid düşüncelerin artması gibi durumların kendisini gösterdiğini ifade etmektedir. Sınır örgütlenmesi bulunan hastaların depersonalizasyon (kendine

yabancılaşma) durumlarında ise psikoterapötik tedaviler, farmakolojik tedaviler ya da yatılı tedavi uygulanabildiği belirtilmektedir.

Fonagy (2004) ise sınır kişilik örgütlenmesini açıklarken, bir kişinin sosyal ilişki kurarken kullandığı üst düzey sosyal-bilişsel becerileri inceleyebilmek için sosyal gelişim üzerine odaklanmıştır. Sosyal bilişsel becerileri incelerken de üç kavram üzerine odaklanmıştır: duygulanım temsilleri, duygu düzenleme becerileri ve zihinselleştirme. Fonagy bu kavramları incelerken özellikle zihinselleştirme kapasitesinde yaşanan sıkıntıların, sınır kişilik bozukluğunda yaşanan problemlerin birçoğunu açıkladığını ifade etmiştir.

Ançel, Durmuş ve Doğaner (2010) sınır kişilik bozukluğunu, erken yetişkinlik döneminde başlayan, dürtüleri kontrol etmede güçlük, ilişkisel zorluklar, benlik algısında zayıflık ve duygulanımda değişkenlik ile kendisini gösteren bir psikiyatrik bozukluk olarak değerlendirmektedir.

Şekil 2. Sınır Kişilik Örgütlenmesinin Tarihsel Gelişimi

1.2.2.1. DSM-V'te Borderline (Sınır) Kişilik Bozukluğu

Bu alandaki çalışmalar arttırtıkça sınır kişilik bozukluğuna dair daha net tanımlar elde edilmeye başlanmıştır. Bu tanımlardan bir tanesi de DSM-V kapsamında belirlenmiştir. Sınır kişilik bozukluğu, erken erişkinlikte başlayan ve farklı biçimlerde ortaya çıkan kişilerarası ilişkilerde, benlik algısında ve duygulanımda kararsızlık ve dürtüsellik ile kendisini gösteren, aşağıdaki tanı kriterlerinden beş tanesi ya da daha fazlası ile belirli bir örüntü olarak tanımlanmıştır (APA, 2014):

1. Gerçek ya da imgesel bir ayrılıp gidilmeden (terk edilmeden) kaçınmak için çılıncına çaba gösterme (beşinci tanı ölçütünde yer alan intihar ya da kendine kıyım davranışı bu kapsamda değildir.),
2. Gözünde aşırı büyütme (göklere çıkarma) ve yerin dibine sokma uçları arasında gelip giden, tutarsız ve gergin kişilerarası ilişkiler örüntüsü,
3. Kimlik karmaşası: belirgin ve sürekli, tutarsız bir benlik algısı ya da kendilik durumu
4. Kendine kötülüğü dokunabilecek en az iki alanda dürtüsellik (örn., para harcama, cinsellik, madde kötüye kullanımı, güvensiz araba kullanma, tıkanırcasına yeme) (Not: beşinci tanı ölçütü kapsamına giren intihar ya da kendine kıyım davranışını burada kapsamayınız),
5. Yineleyici intihar davranışları, intihar girişimleri, göz korkutmaları ya da kendine kıyım davranışları,
6. Duygudurumda belirgin bir tepkiselliğın olmasına bağılı olarak duygulanımda tutarsızlık (örn., yoğun dönemsel disfori, kolay kızma ya da genellikle birkaç saat, ancak seyrek olarak birkaç günden daha uzun süren bunalıtı),
7. Süreğın bir boşluk duygusu,
8. Uygunsuz, yoğun bir öfke ya da öfkeyi denetlemekte güçlük çekme (örn., sık sık kızgınlık gösterme, sürekli öfkeli olma, sık sık kavgaya karışma),
9. Stresle ilişkili, gelip geçici kuşkucu düşünceler ya da ağır çözüme belirtileri.

B. Süregiden, esneklikten yoksun bu örüntü, çok değişik kişisel ve toplumsal durumları kapsar.

C. Süregiden bu örüntü, klinik açıdan belirgin sıkıntıya ya da toplumsal, işle ilgili alanlarda ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında işlevsellikte bozulmaya yol açar.

D. Bu örüntü kalıcı ve uzun sürelidir ve başlangıcı en azından ergenlik ya da erken erişkinlik dönemine uzanır.

E. Süregiden bu örüntü, başka bir ruhsal bozukluğun bir görünümü olarak ya da başka bir ruhsal bozukluğun bir sonucu olarak daha iyi açıklanamaz.

F. Süregiden bu örüntü, bir maddenin (örn., kötüye kullanılabilen bir madde, bir ilaç) ya da başka bir sağlık durumunun (örn., kafasını çarpma) fizyolojisiyle ilgili etkilerine bağlanamaz.

1.2.2.2. ICD-10’da Borderline (Sınır) Kişilik Bozukluğu

DSM-5 sisteminin yanısıra Sınır Kişilik Bozukluğu ICD-10’da şu şekilde tanımlanmıştır: duyu ve davranışlarda taşkınlık ve kontrolsüzlüğün belirgin olduğu, eylemlerin sonuçlarının gözardı edildiği, çatışmacı tutum sebebiyle bulunulan ortamda çatışmanın yaratılması ve devam ettirilmesi ile kendisini gösteren bir bozukluktur. Sınır kişilik bozukluğu ICD-10’da “Erişkinde Kişilik ve Davranış Bozuklukları” kategorisinde “Özgül Kişilik Bozuklukları” kümesinde, “Duyusal Yönden Dengesiz Kişilik Bozukluğu” olarak tanımlanmıştır (ICD-10, 1993).

ICD-10’da sınır kişilik bozukluğu iki alt tip olarak ifade edilmiştir (ICD-10, 1993):

- a. Dürtüsel tip: Dürtüsel tip sınır kişilik bozukluğu yaşayan bireyler dürtülerini kontrol etmekte zorluk yaşamakla birlikte duygusal anlamda da dengesizdirler. Eleştiriye karşı hassastırlar. Eleştirildiklerini hissettiklerinde genellikle tehditkâr ve saldırgan bir tavır gösterirler. Aynı zamanda bu tavırları yaşamlarının diğer alanlarında da sıklıkla görülmektedir.

- b. Sınır tip: Bu alt tipte kronik bir boşluk hissi tarif edilmektedir. Kişilerarası ilişkiler yüzeysel kurulur, intihar girişimlerinde bulunulur, kendilik ve kimlik algısı bozulur, hedef koymada ve karar vermede zorluklar yaşanır.

1.2.2.3. Etiyoloji

Sınır kişilik bozukluğunun oluşma nedenleri hakkında şimdiye kadar birçok görüş ortaya atılmıştır. Bu başlığın devamında birçok kuram ve görüş ele alınarak sınır kişilik bozukluğunun oluşma sebepleri ele alınacaktır.

1.2.2.3.1. Psikososyal Faktörler

Bu bölümde psikososyal faktörlere yönelik kuramlar incelenecektir.

1.2.2.3.1.1. Psikanalitik Kuramlar

Psikanalitik literatür incelendiğinde, Freud (1905) kişilik gelişiminde oluşan patolojileri psikoseksüel gelişim evreleri üzerinden açıklayarak, bu gelişim evrelerinde oluşan sapmalara odaklanmıştır. Ancak Freud'un yazılarında direkt olarak sınır kişilik bozukluğuna veya örgütlenmesine yönelik bir açıklama bulunmamaktadır.

Freud'dan sonraki süreçten 1950 yıllara kadar sınır kavramına daha tanımlayıcı yaklaşırlarken, bu dönemden sonra sınır kavramı dinamik açıdan ele alınmaya başlamıştır. Bu dinamik yaklaşımlardan birisi olan psikanalitik yaklaşım, sınır durumlarının gelişiminde erken çocukluk döneminin etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Çocukluk döneminde incelenen temel konulardan bir tanesi nesne sürekliliğidir. Çünkü sınır kişilik bozukluğuna sahip bireylerde nesne sürekliliği yoktur. Bu boşluk hissi Adler'e göre boşluk duygusuna, depresif semptomlara ve ilişkisel çatışmalara yol açmaktadır. Adler, sınır kişilik bozukluğunda ortaya çıkan boşluk duygusunu yok olma paniği olarak tarif etmektedir. Bu durum ise özellikle annenin erken çocukluk döneminde duygusal olarak yokluğu ile ilişkilendirilmektedir (Tunçelli, 2008).

1940-1960 yılları arasında daha çok preşizofreni tanısı altında ele alınan sınır kişilik bozukluğunda, psikanalitik terapiler yerine destekleyici terapiler tercih edilmekteydi. Kernberg'in kuramıyla birlikte bu kişiler psikoterapi bağlamında daha çok

ele alınmaya başladı. Bu nedenle Mahler'in ve Kernberg'in kuramlarını incelemek, psikanalitik olarak sınır kişilik bozukluğunu anlamamızda daha açıklayıcı olacaktır.

1.2.2.3.1.1.1. Mahler'in Ayrılma/ Bireyleşme Kuramı

Mahler, kuramında olgunlaşma kavramını ele alarak bir çocuğun annesiyle birleşme ve ayrışma süreçlerini açıklamaktadır. Mahler'e göre bir bireyin olgunlaşma evresi annesiyle oluşturduğu ortak bağlılıktan ayrılarak bağımsız bir kimliğe tutarlı bir şekilde ilerlemesi sonucunda oluşmaktadır (Mitchell ve Black, 2016; Mahler, 1975). Ancak bu olgunlaşma evresinde ayrılma ve bireyleşme birbiri ile tam olarak aynı anlamı taşımamaktadır. Ayrılma, çocuğun anne ile arasında bir sınırın oluşması, ondan farklılaşması ve ondan uzaklaşarak ayrışması sürecini ifade etmektedir. Bireyleşme ise bu ayrışma ve farklılaşma sürecine dair hafıza gelişimi, algılama, bilme gibi becerilerin gelişmesidir (Mahler, Pine ve Bergman, 2018). Bu ayrışma süreci aynı zamanda bazı krizleri içerisinde barındırmaktadır. Ancak bu krizler sevmeye-sevilmeye ile ilişkili değildir. Buradaki krizin temeli çocuğun bağımsızlaşma ile ilişkili temel ihtiyaçları ile anneye geri dönme ve birleşme isteği arasındaki çatışmadır. Bu krizde çevrenin özellikle de annenin nasıl bir tutum sergilediği önemlidir (Mitchell ve Black, 2016; Mahler, 1975).

Mahler ayrılma/bireyleşme sürecini dört evre olarak ifade etmektedir: farklılaşma, alıştırma, yeniden yakınlaşma ve libidinal nesne sürekliliği.

1. Farklılaşma evresi: Bu dönemde çocuğun beden algısı gelişmektedir. Çocuk artık daha az uyumakta, uyaranlara karşı daha fazla yönelmeye başlamaktadır. Çocuğun bu süreçteki amacı çevresini daha çok tanıyabilmektir. Artık iyi ve kötü yaşantılar hafızada kaydedilmeye başlanmaktadır (Mahler, Pine ve Bergman, 2018).
2. Alıştırma evresi: Çocuğun emeklemeye ve ayağa kalkmaya çalıştığı, bu eylemlere yönelik beceriler geliştirdiği bu evrede çocuk anne ile bedensel olarak ilk kez ayrılmaya başlamaktadır. Bu ayrılma evresinde çocuk ile anne arasında özel bir bağ oluşmakta ve bu bağ içerisinde bağımsız benliğe yönelik aygıtların işlev görmeye başladığı görülmektedir. Bu dönemde çocukta keşfetme duygusu ön plana çıkmakta

ancak zaman zaman keşiften annesine dönme ihtiyacı hissetmektedir. Burada çocuğun anneye dönme ihtiyacının sebebi nesne kaybına yönelik oluşan kaygıyı güvenli bir alan içerisinde azaltmak ve gelişim sürecinde kullanacağı enerjiyi depolamaktır (Mahler, Pine ve Bergman, 2018).

3. Mahler'in ayrılma/birleşme sürecini tanımlarken bahsettiği aşamalardan üçüncüsü "Yeniden Yakınlaşma" dönemidir. Yeniden yakınlaşma dönemi 16-24 ayları arasında gerçekleşmektedir. Bir önceki dönemde anneden ayrılmaya başlayan ve ilgisiz kalan çocuk bu dönemde annenin sürekli nerede olduğunu merak etmeye başlamaktadır. Çocuk bir yandan büyürken yeni beceriler kazanmakta ve kazandığı bu becerileri annesiyle paylaşmak istemektedir. Ancak bu süreçte ayrılık ve bunun getirdiği sınırlarla karşılaşan çocuk, annenin kendisine karşı duyduğu sevgi ve değere karşı inancının zedelenmesi riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Artık potansiyelinin sınırlı olduğunu gören çocuk, isteklerinin annesiyle her zaman aynı olmayabileceği gerçeğini farketmektedir. Bu çatışma çocuğun acı hissetmesine yol açmakta, acıyla karşı karşıya gelen çocuk bununla baş etmek için çeşitli mekanizmalar kullanmaya başlamaktadır. Bir yandan da bağımsızlaşma çabası devam etmektedir. Genel olarak yaşanan çatışmalar ve bağımsızlaşma çabası çocukta ayrılık kaygısı, huzursuzluk, uyku problemleri, depresif duygudurum gibi çeşitli sıkıntıların oluşmasına yol açmaktadır. Çocuk ambivalans (zıt) duygular içerisinde hem anneden yardım beklemekte hem de bağımsızlaşmak istediği için bu yardımı reddetmektedir. Bu krizin başarılı bir şekilde halledilememesi annenin iyi ve kötü temsilinin bütünleşememesine ve çocukta ağır psikopatolojilere yol açmaktadır. Bu psikopatolojilerin başında ise sınır kişilik bozukluğu gelmektedir (Mahler ve ark., 1975; Mahler, 1980).
4. Libidinal nesne sürekliliği: Bu evre çocuğun bireyselliğinin pekiştiği ve libidinal nesne sürekliliğinin başladığı evredir. Artık iyi ve kötü nesnelere bütünleşmekte, bu bütünlüğün içsel temsilleri ortaya çıkmakta, nesne sürekliliği devam ettirilerek öfke, saldırganlık gibi durumlarda nefretten ziyade "iyi"ye yönelerek olgun bir ilişki kurulmaktadır (Mahler, Pine ve Bergman, 2018).

1.2.2.3.1.1.2. Kernberg'in İçselleştirilmiş Nesne Kuramı ve Sınır Kişilik Örgütlenmesi

Kernberg (1985), ruhsal mekanizmada oluşabilecek patolojileri kategorize ederek üç alt başlıkta incelemiştir: nevrotik, sınır ve psikotik. Kategorize etme sürecinde ise gerçeği değerlendirme yetisini, savunma mekanizmalarını ve kimlik bütünleşmesini temel almıştır. Nevrotik örgütlenmede bütünleşmiş bir kimlik yapısı bulunmaktadır ve gerçeği değerlendirme yetisi nettir. Temel olarak bastırma savunma mekanizması kullanılmaktadır. Sınır ve psikotik kişilik örgütlenmelerinde ise kişinin kimliği bütünleşmemiştir. Sınır örgütlenmede psikotik örgütlenmeden farklı olarak kişi kendilik algısı ile nesneyi ayırt edebilmektedir. Her iki örgütlenmede de ortak olarak bölme ve ona yardımcı ilkel savunma mekanizmaları kullanılmaktadır. Nevrotik ve sınır örgütlenmesi olan vakalarda, savunma, içsel bir çatışma ile ilişkiliyken, psikotik bir vakada savunma mekanizmasının amacı kimliğin dağılmasını engellemektir.

Şekil 3. Ruhsal Mekanizma Kategorileri

Grup	Kimlik Bütünleşmesi	Savunma Mekanizmaları	Gerçeği Değerlendirme
Nevrotik	Tam	Üst Düzey	Tam
Sınır	Dağınık Kimlik	İlkel	Korunmuş
Psikotik	Yok	Alt Düzey	Bozuk

Kernberg'e göre kendilik ve nesne tasarımları bütünleşemediği takdirde kimlik de bütünleşmemektedir. Kişinin benlik algısının, eylemlerinin dengesiz ve tutarsız olması, kendilik tasarımlarının bütünleşemediğini göstermektedir. Kendilik tasarımlarının bütünleşmemesi ise bireyin içselleştirdiği iyi ve kötü nesne ilişkilerinin bütünleştirilmemiş olması anlamına gelmektedir. Kimliği bütünleşmemiş bireylerde ise

duygu, düşünce ve eylemlerde tutarsızlık; hızlı duygu geçişleri; yargılamada bozukluk ve dramtizasyon görülmektedir. Bu da kişinin ilişkilerinde samimi, tutarlı ve empatik olmasına engel olarak ilişki istikrarlarında bozulmalara yol açmaktadır. Ayrıca kronik boşluk duygusu, sıkıntılı hissetme, yalnızlık ve terkedilmeye karşı toleransın zayıf olması diğer görülebilecek durumlardır (Kernberg, 1985).

Kernberg, sınır örgütlenmesi bulunan hastanın ruhsal yapısındaki mekanizmayı dört durum üzerinden açıklamaktadır:

1. Benlikte özgül olmayan zayıflık: Kernberg benlik zayıflığını özgül olan ve özgül olmayan olarak iki başlık altında incelemektedir. Benlik zayıflığının özgüllüğü, kişinin kullandığı ilkel savunma mekanizmalarıyla ilişkilendirilmektedir. Kaygıya yönelik toleransın az olması, dürtüleri denetlemede zorluk ve gelişmiş yüceltme kanallarının az olması ise benlik zayıflığının özgül olmayan yönleri olarak ifade edilmektedir (Kernberg, 1985):
2. Birincil düşünce süreci: Nesne ilişkilerinde bozulmalar, bölme, çözülme gibi ilkel savunma mekanizmalarının varlığı, benlik sınırlarının tutarsızlaşması ve ilişkilerde alma verme ilişkisinin dengesizleşmesi sonucunda benliğin ilkel yapılanmalarının ortaya çıkması birincil düşünce sürecini oluşturmaktadır (Kernberg, 1985):
3. Özgül Savunma Mekanizmaları: Sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerde, bölme, yansıtımlı özdeşim, inkâr, değersizleştirme, ilkel idealleştirme ve tümgüçlülük savunma mekanizmaları kullanılmaktadır (Kernberg, 1985):
 - a. Bölme (Splitting): Sınır kişilik örgütlenmesinde diğer savunma mekanizmalarının altında yatan savunma mekanizmasıdır. Bilinçdışı işleyen bu mekanizma kendilik ve nesne imgelerini birbirinden ayırtmaktadır. Bebeğin iyi-kötü, sevgi-nefret, haz-acı gibi duyguları birbirinden ayırt edebilmesini sağlamaktadır (Geçtan, 2006). Bu mekanizmada ayrıca kişinin kaygılanabileceği, benlik ile uyumlu olmayan durumlar ayırtılmaktadır. Ego id'den tam olarak

ayrışmamıştır, bu nedenle çatışmaların çoğu bu iki yapı arasında gerçekleşmektedir. İd'e dair istekler, arzular, dürtüler egoya tesir etmiştir. Bu mekanizmanın bölmeye çalıştığı şey de id'e ilişkin dürtülerin etkisinde kalan benliğe yönelik durumların ayrıştırılarak çatışmanın ortadan kaldırılmaya çalışılmasıdır (Kernberg, 1999):Kernberg (1999)'e göre bölme mekanizması sınır kişilik bozukluğunun çekirdeğinde yer almaktadır ve bazı semptomların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır: zıt tutumların ve eylemlerin sürekli birbirinin yerine geçmesi, dürtü kontrolünde zayıflık, kişilerin “tamamen iyi” ve “tamamen kötü” olarak tanımlanması, kişinin kendisine yönelik imgelerin devamlı birbirlerinin yerine geçmesi.

- b. İlkel idealleştirme (primitive idealization): Bu savunma mekanizması, iyi ve kötü kavramlarını tamamen ayrıştırmaktadır. Böylece kişi gerçekçilikten uzak, tamamıyla iyi veya tamamıyla kötü nesnelere yaratmaktadır. Bunun sonucunda ise süperegonun gelişiminde problemler ortaya çıkmaktadır (Kernberg, 1985).
- c. Yansıtımlı Özdeşim (Projective identification): Bu savunma mekanizmasının temel işlevi, kişinin kendisinde bulunan kötü ve saldırgan kendilik ve nesne ilişkilerini dışsallaştırmaktır. Hasta yansıtımlı özdeşim savunma mekanizmasını kullandığında dış dünyadaki nesnelere tehlikeli ve zarar verici olarak değerlendirerek, kendisini savunma ihtiyacı hissetmektedir (Kernberg, 1985).
- d. İnkâr (denial): Hasta kendisinde var olan dış dünyaya ve insanlara yönelik duygu, düşünce ve algılarının tam zıttına sahiptir ancak farkında olmasına rağmen inkâr mekanizmasını kullanarak bastırmaktadır (Kernberg, 1985). İlk defa Freud (1923) tarafından tanımlanmıştır. Bilinçdışı bir şekilde işleyen inkâr mekanizması, gerçeklik acı verici olduğu zaman kullanılmaktadır.

- e. Tümgüçlülük ve değersizleştirme (omnipotence, devaluation): Bölme savunma mekanizmasıyla ilişkili olan bu savunma mekanizması, kişinin idealize ettiği nesneye karşı beklentili, yapışkan bir ilişki kurması ile zaman zaman da tümgüçlü bir tarafının ortaya çıkarak idealize ettiği nesneyi değersizleştirme durumunu ifade etmektedir (Kernberg, 1985). Sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerde yaygın görülen bir mekanizmadır. Özellikle bu örgütlenmeye sahip bireyler kötü kendilik parçası yoğunlaştığı zaman kendilerini değersiz hissederler ve aynı şekilde dünyayı ve diğer insanları da çok kötü görme eğiliminde olurlar (Özakkaş, 2008).
4. Nesne ilişkilerinde zayıflık: Kernberg Mahler'in kuramından faydalanarak ruhsal mekanizmanın gelişiminde üç çeşit kişilik örgütlenmesi tanımlamıştır. Kendilik ve nesne tasarımlarını önemli affektif ve zihinsel yapılar olarak ele alan Kernberg bu kuramına "içselleştirilmiş nesne ilişkileri kuramı" adını vermiştir. Kuramında ruhsal gelişimi inceleyerek beş dönem olduğunu belirtmiş ve Mahler'in de ayrılma ve birleşme olarak tanımladığı üçüncü ruhsal gelişim aşamasında sınır kişilik bozukluğunun ortaya çıktığını ifade etmiştir (Kernberg, 1972; Mahler, 1952). Kernberg'in üçüncü gelişim evresinde bu bozukluğun oluştuğunu söylemesinin sebebi kendilik ve nesne tasarımlarının bu dönemde farklılaşarak egonun sınırlarının kurulmasından gelmektedir. Kurama göre üçüncü dönemin kendilik nesne ve tasarımlarının farklılaşmaya başladığı 6. ve 8. aylar arasında başlaması, 18. ve 36. aylar arasında sona ermesi gerekmektedir. Bu gelişim evresinde çocuğun ego mekanizması gerçeği değerlendirme becerisini kazanmaya başlamaktadır ancak egonun bütünleştirici mekanizması tam anlamıyla gelişmemektedir. Kendilik ve nesne tasarımlarına ilişkin iyi ve kötü tasarımlar bölme savunma mekanizması sebebiyle tam olarak bütünleşmediği için olumlu ilişkilerle olumsuz ilişkiler arasındaki denge sağlanamamaktadır. Bu dönemin tamamlanması ise iyi ve kötü nesne tasarımlarının bütünleşerek nesne sürekliliğine ulaşılmasıyla sonuçlanmaktadır.

Kernberg'e göre ise bu dönemde takılıp kalınması sonucu nesne ilişkileri zayıf kalmakta ve sınır kişilik örgütlenmesi meydana gelmektedir (Kernberg, 1972; Şahin, 2009).

Sınır kişilik örgütlenmesi üzerine gerçekleştirilen klinik çalışmalar sonucunda sınır kişilik örgütlenmesine sahip bireylerin aslında geniş bir örgütsüzlük durumuna sahip olduğu görülmektedir (Burger, 2006). Köroğlu (2004) bu örgütsüzlük durumunun kişiliğin örgütlenmesi sürecindeki örgütlenme, bütünleme ve birleşim aşamalarında ortaya çıkan bozukluklar neticesinde oluştuğunu ifade etmektedir. Çünkü normal gelişim gösteren bireylerde olgun, bütün ve örgütlü bir halde görülen kişilik yapılanması güven, derin ilişki kurabilme, özsaygı ve özgüven gibi kaygı bozukluğunu önleyecek savunmalar yaratmaktadır.

Kernberg (1995) sınır kişilik örgütlenmesi ile psikoterapide çalışırken aktarımların önemi üzerine çalışmış ve bu örgütlenmeye sahip bireylerin nesne ilişkilerinden dolayı daha ilkel aktarımlar geliştirdiğini ve terapide ortaya çıkan bu yoğun aktarımların çalışılmasının iyileştirici etkisinden söz etmiştir.

1.2.2.3.1.1.3. Masterson ve Rinsley

Masterson (1976) sınır kişilik örgütlenmesini açıklamak için hastanın altta yatan ruhsal mekanizmasının incelenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Masterson da Kernberg gibi ayrılma-bireyleşme dönemindeki takılmaya dikkat çekmektedir. Masterson'a göre bu dönemdeki takılma hastanın yutulma ve terkedilme kaygısının ortaya çıkmasına sebep olmakta ayrıca egonun gelişiminde bazı eksiklikler ortaya çıkmaktadır: gerçeklik algısında bozulmalar, engellenmeye karşı toleransın az olması, dürtü kontrolünde zorluklar ve egonun sınırlarının geçirgen olması.

Kernberg ile Masterson'un kuramında benzerliklerin yanısıra farklılıklar da bulunmaktadır. Kernberg kuramında çocuğun doğuştan getirdiği saldırganlığa önem verirken, Masterson ve Rinsley (1975) daha çok annenin çocuk ile ilişkili tutumları ve eylemlerine yer vermektedir. Tipik sınır anneler olarak tanımladığı bu anneler,

çocuklarını yetiştirme sürecinde ciddi kaygılar yaşamaktadır. Büyümesine yönelik kaygılar yaşayan anneyi gözlemleyen çocuk, büyümek ile annenin sevgisini kaybetmek arasında bir bağlantı kurmaktadır. Bu yüzden de çocuk, her daim anne ile bağını sürdürmeye çalışmakta, ayrılma ve bağımsızlaşma ile ilgili süreçlerde de “ayrılık depresyonu” yaşamaktadır.

Rinsley çalışmalarına Masterson ile ayrılarak devam ettiği süreçte, çatışma kavramından ziyade eksiklik ve yetersizlik üzerine odaklanmış, sınır örgütlenmenin temelinde nesne sürekliliğinin olmayışını öne sürmüştür (Rinsley, 1981).

1.2.2.3.1.2. Bilişsel Davranışçı Kuramlar

Bu bölümde bilişsel davranışçı kuramlar yer alacaktır.

1.2.2.3.1.2.1. Bilişsel Davranışçı Kuram

Bilişsel Davranışçı Kuram’da kişinin hayatı ve çevresine algılama şekli önemli bir yere sahiptir. Çünkü kişinin bir olayı nasıl algıladığı, o olaya yönelik yorumlama şeklini ve dolayısıyla da davranışlarını ve duygusal tepkilerini etkilemektedir (Beck, 2020; Beck ve Freeman, 2015).

Beck (1990) kuramını oluştururken Linehan ile benzer olarak “ya hep ya hiç” bilişsel çarpıtmasının sınır kişilik bozukluğuna sahip bireylerde sıkça kullanıldığını belirtmiştir. Bunun yanısıra sınır kişilik bozukluğunda üç temel olumsuz otomatik düşüncenin etkin olduğunu ifade etmiştir

1. Dünya kötü ve güvenilmezdir.
2. Güçsüz ve savunmasızım.
3. Doğduğumdan beri kabul edilmiyorum.

Bilişsel çarpıtma ve üç temel olumsuz otomatik düşüncenin sonucu olarak kişinin hataya karşı toleransı kalmamaktadır. Çünkü birey hata yaptığı zaman kabul edilmeyeceğine dair sarsılmaz bir inanca sahiptir. Ancak bu inancın başkaları tarafından görülmesinden rahatsız olduğu ve reddedilmekten korktuğu için yakın ilişkiler

kurılmaktan kaçınılmaktadır. Bu da kişinin çaresiz hissetmesine yol açmakta, yaşamı onun için anlamsız kılmaktadır. Diğer tarafta kendi hatalarına olduğu kadar başkalarının hatalarına karşı da ciddi bir duyarlılığı vardır. Çünkü başkalarının hata yapması dünyayı tehlikeli ve güvenilmez kılmakta bu da kendisini tehlikede hissetmesine yol açmaktadır (Beck, 1990).

Sınır kişilik bozukluğunda bu üç olumsuz otomatik düşünce sebebiyle sürekli uyarılmış, dikkatli ve kontrollü davranmaktadır. Özellikle tehlikeli olabilecek durumlarda sınır kişilik bozukluğu olan bireyler aşırı hassasiyet gösterirler, kaygı düzeyleri atar ve savunmacı bir şekilde yaklaşır (Beck, 2020; Beck ve Freeman, 2015).

Sınır kişilik bozukluğuna sahip bireyler kendilerini çok fazla yetersiz hissetme eğiliminde olmaktadır. Özellikle “ya hep ya hiç tarzı” düşünme biçimi bu yetersizlik algısını daha fazla pekiştirmektedir. Bu nedenle kişi işlerini sürdürmekte sıkıntı yaşamakta, mükemmeliyetçi yapısı kimlik gelişimini sekteye uğratarak kimlik algısını bozmaktadır (Beck, 1990).

1.2.2.3.1.2.2. Linehan’ın Biyososyal Öğrenme Kuramı ve Diyalektik Davranışçı Terapi

Linehan sınır kişilik bozukluğunu açıklarken hem biyolojik hem de çevresel etmenleri göz önünde bulundurmıştır. Sınır kişilik bozukluğuna sahip bir birey aile içerisinde ihmal ve istismara uğrayıp duygusal ihtiyaçları karşılanmadığında biyolojik faktörlerin de etkisiyle duygu düzenleme becerileri geliştirememektedir. Bu nedenle duyguları ve bedensel duyuları konusunda çevresinin yardımını alması gerekmektedir. Bunun yanısıra biyolojik faktörlerden dolayı stresli yaşam koşulları karşısında normal popülasyona göre daha fazla dayanaksız kalmakta, sakinleşme konusunda zorluk yaşamaktadır (Linehan, 1993).

Linehan kuramını oluştururken Kernberg’in bölme kavramını ele almış ve bunu “ya hep ya hiç” tarzı bilişsel çarpıtma ile bağlantılandırarak gerçeğin çift kutuplu değerlendirilmesi şeklinde tanımlamıştır. Ayrıca sınır kişilik bozukluğuna sahip

bireylerin bir durumu ele alırken onun tezini ve antitezini birleştirerek sentez oluşturamadıklarını ifade etmiştir (Linehan, 1993).

Diyalektik Davranışçı Terapi, sınır kişilik bozukluğu tanısı almış bireylere yönelik, yineleyici intihar girişimi gibi davranışların bilişsel-davranışsal terapisi olarak oluşturulmuştur. Bu terapi ekolünde değişimin gerçekleşmesi için gerekli yapı taşlarının beceri kazanılması ve motivasyon olduğu ifade edilmektedir (Linehan, 1993; Linehan, Armstrong, Suarez, Allmon ve Heard, 1991).

1.2.2.3.1.3. Varoluşçu Kuramlar

Bu bölümde varoluşçu kuramlara yer verilecektir.

1.2.2.3.1.3.1. Bütünleyici Karakterolojik Gelişimsel Kuram

Varoluşçu kuram bireyin dünyaya gelmesinden yetişkin bir birey haline gelene kadar üç temel süreçten geçtiğini ve sağlıklı bir yetişkin olabilmesi için bu süreçlerde ortaya çıkan varoluşsal krizleri çözmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bağlanma, kendilik ve ötekiden oluşan bu dönemlerde ortaya çıkan varoluşsal krizler çözülemediği takdirde bir sonraki gelişim döneminde gelişimsel duraklar ortaya çıkmaktadır. Varoluşsal kuram içerisinde sembiyotik karakter olarak tanımlanan sınır kişilik bozukluğu, bireyin ayrışma ve bağımsızlaşma sürecinde başarısız olması ve kendine özgü bir kimlik geliştirememesi sonucunda oluşmaktadır (Rugancı, 2003).

Çocukluk dönemi gelişim aşamaları incelendiğinde, bebeğin 10 aylık olduğunda yürüme denemeleri gerçekleştirerek bakım verenden ayrılmaya başladığı ve kendi başına deneyim kazanmaya çalıştığı gözlenmektedir. Çocuk, bağımsızlaşma denemelerinin desteklenmesi gereken bu süreçte korku, kaygı, terkedilme gibi cezalandırıcı tutumlarla karşılaştığında ikinci yaşının sonuna doğru bağımsızlaşma ve kendilik oluşturma çabalarının tehlikeli olabileceğine dair bir algıyı içselleştirmeye başlamaktadır. Çocuk bu tehlike algısı karşısında yeni deneyimlere karşı da kapandığı için örseleyici yaşantıları düzeltici deneyimler olmamaktadır. Bu sebeple çocuğun inanç sistemi örseleyici yaşantılardan oluşmaktadır. Yetişkin olduğunda kendisi ve diğerleri arasındaki

sınırlar konusunda karmaşa yaşayan sembiyotik karaktere sahip birey diğer kişilerle iç içe geçtiğini farkedememektedir. Bu nedenle kendine ait bir kimlik oluşturamamakta ve benliği boşluk duygusuyla kaplanmaktadır (Rugancı,2003).

1.2.2.3.2. Biyolojik ve Genetik Faktörler

Sınır kişilik bozukluğunun biyolojik ve genetik faktörlerine yönelik çalışmalar incelendiğinde, aile geçmişinde depresyon tanısının yaygın olduğu ve en az % 70 oranında psikopatoloji olduğu görülmektedir (Goldman, D'Angelo ve DeMaso, 1993; Sadock ve Sadock, 2005). DSM-IV tanı ölçütleri kapsamında ikizler incelenmiş, eş hastalanma oranı monozigot ikizlerde %35, dizigot ikizler için %7 olarak bulunmuştur (Sadock ve Sadock, 2005).

Sınır kişilik bozukluğuna yönelik yapılan çalışmalarda kortekste bazı bölgelerde gri maddede azalma, amigdala aktivitesinde artma, amigdala bölgesi ile prefrontal korteks arasındaki bağlantıda bozulmaların oluştuğuna dair bazı sonuçlar elde edilmiştir (Kring, Johnson, Davison, Neale, 2017).

Courtney-Seidler, Klein ve Miller (2013) TPHi geni ile ilişkili olarak bir serotonerjik fonksiyon bozukluğunun ve genetik hassasiyetin sınır kişilik bozukluğu (BKB) için bir risk faktörü olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşen bir başka çalışmada ise çocukluk çağında istismar görmüş ve BKB tanısı almış kişilerin TPHi geninde mutasyon olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Willson, Stanley, Brent, Oquendo, Huang ve Mann, 2009). TPHi geni ile ilgili yapılan çalışmalarda ise, bu gen mutasyonu ile kendine zarar verme eylemleri ve intihar arasında bir ilişki olduğu ifade edilmiştir (Bellivier, Chaste ve Malafosse, 2004; Pooley, Houston, Hawton ve Harrison, 2003).

1.2.2.3.3. Sosyal ve Çevresel Faktörler

Sınır kişilik bozukluğunda çevresel faktörlerin etkisini araştıran çalışmalar incelendiğinde kişinin mizacı, çocukluk döneminde ihmal ve istismar gibi örseleyici yaşantılar, çocukluk ve ergenlik döneminde ortaya çıkan ruhsal rahatsızlıklar (depresyon,

hipomani, alkol ve madde bağımlılığı, davranım bozukluğu) (Joyce, 2003), ebeveynlerin boşanması, erken dönem duygusal ihtiyaçların karşılanmaması (Köroğlu ve Bayraktar, 2007) gibi faktörlerin biraraya gelerek bu bozukluğu oluşturduğu ifade edilmiştir. Herman ve arkadaşları (1989) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, sınır kişilik bozukluğuna sahip olan hastalarının %62'sinin aile içerisinde ciddi şiddet durumlarına tanıklık ettiği, %68'inin cinsel istismara maruz kaldığı ve %71'inin fiziksel istismara uğradığı saptanmıştır.

Liotti ve Pasquini (2000) tarafından sınır kişilik bozukluğuna yol açabilecek erken dönem belirtileri arasında, annenin doğum sonrası bir yas süreci yaşaması (ilk iki yıl) ve çocukluk dönemi örselenme yaşantıları olduğunu öne sürmüştür. Walsh (1977) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ise sınır kişilik bozukluğuna sahip bireylerin %64'ünün ebeveynleri tarafından ihmal ve istismara maruz kaldıkları, bu tarz ailelerin çocuklara karşı küçümseyici ve düşmanca tavırları olduğu ifade edilmiştir.

Sınır kişilik bozukluğunun sebeplerini açıklamak üzere bazı aile kuramları ortaya atılmıştır. Bu aile kuramları sınır örgütlenmenin erken dönem çocukluk travmaları, ihmal yaşantıları ve ebeveyn tutumları (Gunderson, Kerr ve Englund, 1980; Frank ve Paris, 1989), yeterli bakım vermeme (Frank ve Paris, 1989), koruyucu-müdahaleci yaklaşım, annenin kendilik ve kimlik algısında ve kişilerarası ilişkilerde tutarsızlık yaşaması (Bezircanian, Cohen ve Brooks 1993) gibi durumlardan kaynaklandığını göstermektedir.

Çevresel faktörlerin etkisini araştıran çalışmacılardan biri olan Gunderson (1980) sınır kişilik bozukluğunu araştırma sürecinde ihmal edilmiş çocuk varsayımını ortaya atmıştır. Bu varsayıma göre, sınır kişilik bozukluğuna sahip kişilerin aileleri incelendiğinde annenin psikoz benzeri belirtiler göstermesi, otorite kurma konusunda zayıf kalması ve kardeşlerin birbirleriyle karşılaştırılması gibi durumların daha fazla olduğu gözlenmiştir. İhmal edilmiş çocukların aile ortamı incelendiğinde, kaotik bir yapılanmanın olduğu, ebeveynlerin sürekli bir çatışma halinde oldukları ve bu nedenle sevgi, kabul, destek gibi çocukluk çağı ihtiyaçlarının karşılanmadığı görülmüştür. Bu

tarz ailelerde ebeveynler kendi aralarında çatışmaktan çocuğu ihmal etmekte, çocuklar ile kurdukları duygusal ilişki kendi aralarında kurdukları ilişki kadar yoğun olmamaktadır. Bu nedenle diğer ailelerin çocuklarıyla kıyaslandığında bu tarz ailelerde yetişen çocukların daha fazla psikolojik rahatsızlık yaşadığı ve düşük işlevsellik gösterdiği belirtilmiştir.

Zanarini ve arkadaşları (1989) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ise distimi, antisosyal kişilik bozukluğu ve sınır kişilik bozukluğu arasında bir karşılaştırma gerçekleştirilmiş, sınır kişilik bozukluğuna sahip hastalarda diğer iki gruba oranla sözel, fiziksel ve cinsel taciz öykü oranının daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

1.2.2.4. Yaygınlık Oranları

Sınır kişilik bozukluğunun toplumdaki yaygınlık oranının %2 olduğu ifade edilmektedir. İfade edilen %2'lik kısmın %10'u hastane yatışı olmadan takip edilmekte, %20'lik dilimi ise hastane yatışı gerçekleştirilerek takip edilmektedir. Geriye kalan %70'lik kısım ise herhangi bir tedavi almamaktadır. Cinsiyet faktörü açısından incelendiğinde ise, kadınlarda erkeklere oranla görülme sıklığının üç kat fazla olduğu belirtilmektedir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2007; Türkçapar ve Işık, 2000).

Crawford ve arkadaşları (2005) tarafından 644 kişi üzerinden gerçekleştirilen bir başka çalışmada ise sınır kişilik bozukluğunun yaygınlık oranı %3,9 olarak gözlenmiştir. Ekselius ve arkadaşları (2001) tarafından DSM-IV ölçütlerine göre genel popülasyonda kişilik bozukluğunun görülme sıklığı %11, sınır kişilik bozukluğunun ise yaygınlık oranı %5,4 olarak ifade edilmiştir.

Türkçapar ve Işık (2000) sınır kişilik bozukluğuna sahip kişilerin yakınlarının bu rahatsızlığa yakalanma olasılığının genel topluma göre görülme sıklığından beş kat daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Ailede madde kullanımı, depresyon ve anti-sosyal kişilik bozukluğuna dair rahatsızlıkların bulunması da bir risk faktörü olarak göz önünde bulundurulmaktadır.

Sınır kişilik bozukluğu komorbiditenin (eştanı) sık görüldüğü bir rahatsızlıktır. Eştanı kapsamında varolan rahatsızlıkların görülme sıklıkları şu şekildedir: yeme bozuklukları (%29-53), distimi (%12-39), panik bozukluk (%31-48), bipolar bozukluk (%10-20), madde kötüye kullanımı (%64-66), obsesif kompulsif bozukluk (%16-25), travma sonrası stres bozukluğu (%46-56), sosyal fobi (%23-47) (Skodol ve ark., 2002).

Sınır kişilik bozukluğunda eş tanı olarak görülebilen eksen II kişilik bozuklukların görülme sıklığı ise şu şekilde belirtilmiştir: kaçınan (%43), paranoid (%30,3), bağımlı (%5,7), şizotipal (%6,6), şizoid (%1,8), obsesif kompulsif kişilik bozukluğu (%18,2), pasif agresif kişilik bozukluğu (%24,5), karşıt gelme bozukluğu (%29,8), histrionik kişilik bozukluğu (%15,3), narsistik kişilik bozukluğu (%16,4), sadistik kişilik bozukluğu (%5,5) ve antisosyal kişilik bozukluğu (%22,7) (Zanarini ve ark., 1998). Pope ve arkadaşları (1993) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada ise sınır kişilik bozukluğuna sahip kişilerin %55'inin şizotipal kişilik bozukluğuna, %47'sinin antisosyal kişilik bozukluğuna ve %57'sinin de histrionik kişilik bozukluğuna sahip olduğu ifade edilmektedir.

Sınır kişilik örgütlenmesine yönelik yaygınlık oranlarının belirlendiği bir çalışmaya rastlanmamasından dolayı sınır kişilik bozukluğuna dair yaygınlık oranları verilmiştir.

1.2.2.5. Sınır Kişilik Bozukluğunda Prognoz ve Tedavi Süreci

Sınır kişilik bozukluğunda, biyopsikososyal bir etiyoloji olduğu için psikoterapi ve farmakoterapinin birlikte uygulanması önerilmektedir.

1.2.2.5.1. Farmakoterapi

Farmakoterapi sürecinde, öncelikle danışanın gerekli anamnezi alınarak bir analiz gerçekleştirilmelidir. Bu analiz sonucunda kişinin sınır kişilik bozukluğuna eşlik eden Eksen I ve Eksen II kategorisinde başka psikolojik rahatsızlıklarının olup olmadığı anlaşılmalıdır. Sınır kişilik bozukluğu bir spektrum olarak gözönüne alındığında, şizotipal uçta bulunan bireylerde antipsikotiklerin, duygudurum bozukluğu ucunda yer

alan bireylerde ise antidepresanların, seçici serotonin geri alım inhibitörlerinin (SSRIs) ve seçici serotoninnorepinefrin geri alım inhibitörlerinin (SNRIs) sıkça kullanıldığı görülmektedir. Duygudurum bozukluğunda etkili olduğu gözlenen monoamine oksidaz inhibitörleri (MAOIs) ise zorlayıcı yan etkilerinden dolayı çok sık kullanılmamaktadır. Madde kullanımı ve kaygı bozukluklarının ortaya çıktığı tablolarda ise anksiyolitikler tercih edilmektedir (APA, 2001; Soloff, 1981).

1.2.2.5.2. Diyalektik Davranışçı Terapi

Diyalektik Davranış Terapisi Marsha Linehan tarafından geliştirilmiş olup, davranışçı terapi yöntemleri ile meditasyon tekniklerini içeren bir yöntemdir. Son yıllarda sınır kişilik bozukluğunda kullanılmasının artmasının temel nedenlerinden bir tanesi de intihar girişimleri bulunan kişilerde etkin bir yöntem olmasıdır (Linehan, 1993).

Diyalektik davranışçı terapi dört evreden oluşmaktadır (Linehan, 1993):

Evre 1: Davranışlarını kontrol etmekte zorlanan bireyler,

Evre 2: Davranışsal kontrolü bulunan ancak şiddetli duygusal acı yaşayan bireyler,

Evre 3: Hafif Eksen 1 bozuklukları bulunan ve yaşamsal olaylar ile ilişkili problem yaşayan bireyler

Evre 4: İçinde boşluk hissedilen ve hayat ile ilgili anlamsızlık duyguları yaşayan bireyler

Diyalektik davranışçı terapi ile çalışılan bir danışanda ilk evrede danışanın terapiye yönelik uyum bozucu davranışları; kendine yönelik zarar verici davranışları ve uyarıcı madde, alkol ve ilaç kullanımı gibi sorunları üzerinde durulmaktadır. Bu sorunlar hiyerarşik bir şekilde belirlenmekte ve aşamalı olarak çalışılmaktadır. İkinci evrede ise hastanın duygusal anlamda yaşadığı problemlere yönelik durumlar üzerinde çalışılmakta ve işlevselliği artırılmaktadır. Bu evre bireyin duygusal dengesini koruma çalışmalarının yapıldığı, kabul ve uyum sağlamaya yönelik duygusal değişim gibi becerilerin kazandırıldığı aşamadır. Üçüncü evredeki bireylerde ise işlevsellik bozulmamıştır. Sahip oldukları problemler gündelik yaşantılarını çok fazla etkilememekte ancak duygulanıma mutsuzluk hâkim olmaktadır. Eksen 1 bozukluklarının hafif derecede görülebildiği

evredir. Dördüncü evredeki bireylerde ise eksen 1 tanısı açısından herhangi bir sıkıntı yoktur ve kişinin işlevselliği bozulmamıştır. Ancak kronik boşluk hissi bu evrede çok sık görülmektedir (Linehan, 1993).

Diyalektik davranış terapisi, haftalık düzenli gerçekleştirilen bireysel terapiden, bireysel seanslar arasında ihtiyaç dahilinde gerçekleştirilen telefon koçluğundan ve içerisinde beceri eğitimlerinin yer aldığı haftalık grup terapilerinden oluşan bir terapi biçimidir. Bu terapi ekolünde hedefler şu şekildedir: intihar girişimi gibi yaşamı tehdit eden davranışları azaltmak, terapistin ve danışanın terapinin etkililiğini azaltacak davranışlarına müdahale etmek, madde kullanımı, işsizlik gibi danışanın hayat kalitesini azaltacak davranışları azaltmak ve danışanın problemlerine yönelik davranış becerilerini arttırmak. Terapinin genel prensipleri ise şu şekildedir: (Çelebi, 2017)

1. Bireysel seanslar, haftada bir kez gerçekleştirilmektedir. Terapinin ilk zamanlarında veya kriz yaşanan durumlarda haftada iki kez gerçekleştirilebilir. Bu seanslarda hedef, değişim için motivasyon yaratılması ve bu motivasyonun sürekli hale getirilmesidir.

2. Kişi, terapi sürecinin ilk yılında bireysel terapilerin yanısıra grup terapilerine katılarak beceri eğitimi almaktadır. Grup beceri eğitimi, yoğun bir psikoeğitimi içermektedir.

3. Telefon koçluğu, intihar eğilimi bulunan ve borderline kişilik bozukluğuna sahip bireylerin yardım alabilmelerine ve terapide kazanılan becerilerin kriz durumlarında uygulanabilmesine olanak sağlamak amacıyla kullanılmaktadır.

1.2.2.5.3. Şema Terapi

Şema Terapi Modeli Young tarafından geliştirilmiştir. Bu modele göre erken çocukluk dönemindeki duygusal ihtiyaçların karşılanmaması, ihmal, istismar, ebeveyn tutumları, travmatik deneyimler gibi sebeplerden dolayı erken dönem uyumsuz şemalar gelişmektedir. Kişide gelişebilecek 18 tane erken dönem uyumsuz şema bulunmaktadır ve sınır kişilik örgütlenmesinde neredeyse bu 18 şemanın hepsinin ortaya çıktığı

belirlenmektedir: terk edilme/istikrarsızlık, güvensizlik, duygusal yoksunluk, kusurluluk/utanç, sosyal izolasyon, bağımlılık/yetersizlik, zarar görme veya hastalanmaya karşı dayanıksızlık, iç içe geçme/gelişmemiş benlik, başarısızlık, haklılık/büyükleme, yetersiz öz-denetim/özdisiplin, boyun eğicilik, fedakarlık, onay arayıcılık/kabul arayıcılık, karamsarlık/kötümserlik, duyguların bastırılması, yüksek standartlar/aşırı eleştiricilik, cezalandırıcılık. Bu 18 şemanın sınır kişilik örgütlenmesinde en belirgin görülenleri ise şu şekilde ifade edilmiştir: terk edilme, güvensizlik, duygusal yoksunluk, boyun eğicilik, kusurluluk, cezalandırılma (Young, Klosko ve Weishaar, 2017).

Şema terapide amaç köklerini çocukluk ve ergenlik döneminden alan erken dönem uyumsuz şemaların ve baş etme biçimlerinin değiştirilmesidir. Bu değişim sürecinde ise dinamik, bilişsel, davranışçı, kişilerarası ve yaşamsal teknikler bir arada kullanılmaktadır (Young ve ark., 2003). Erken dönem uyumsuz şemalar kişinin bağımsızlık, ihtiyaçların ifadesi ve karşılanması, duyguların ifadesi, gerçekçi sınırlar, güvenli bağlanma gibi birçok duygusal ihtiyacının karşılanmaması sonucu ortaya çıktığı için (Thimm, 2010), terapideki diğer bir hedef bu ihtiyaçların başta sınırlı yeniden ebeveynlik ve empatik yüzleştirme olmak üzere birçok tekniğin kullanılarak karşılanması üzerine çalışılmasıdır.

Erken dönem uyumsuz şemalar değişkenlerimizden bir tanesi olduğu için ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı bir şekilde açıklanacaktır.

1.2.2.5.3.1. Mod Terapisi

Şema Terapi’de bir diğer yaklaşım ise şema terapisine daha sonra eklenen mod terapisi. Mod terapisi sınır kişilik bozukluğu olan kişilerle gerçekleştirilen terapi süreçlerinden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Mod Terapisi’ne göre kişiler şemalarla baş edebilmek adına bazı modlar geliştirir ve bunlara şema modları adı verilir (Young, Klosko ve Weishaar, 2017). Mod kavramı ise bireyin belirli bir anda baskın olan duygusal ve davranışsal durumunu ifade etmektedir. Bu kavramın içerisinde kişinin

varolan şemalarıyla ilişkili baş etme davranışları da bulunmaktadır (Rafaeli ve ark., 2019).Şema modları şunlardır (Jacob, Van Genderen ve Seebauer, 2018):

1. Çocuk modları: Kişinin kendisini değersiz, kusurlu, mutsuz, öfkeli veya hiddetli hissettiği, bunları hissederken de kendisini yetişkinmiş gibi hissetmediği içsel yanları “çocuk modları” olarak adlandırılmaktadır. Belirli erken dönem çocukluk ihtiyaçları karşılanmadığı için gelişen bu yanlar çocuksu olarak kalmıştır.
 - a. İncinmiş çocuk modu: Yalnızlık, tehlikede hissetme, mutsuzluk gibi acı verici duyguların var olduğu çocuk modudur.
 - b. Kızgın veya dürtüsel çocuk modu: Dürtüsellik, öfke, agresyon gibi duyguların eşlik ettiği çocuk modudur.
 - c. Mutlu çocuk modu: Eğlenme, rahatlama, neşelenme gibi pozitif ve hoş duyguları yaşayan içsel yan, mutlu çocuk modudur.
2. Yetişkin modları: Kişinin geçmiş deneyimleri ve modellediği kişilerle ilgili içselleştirdiği yanlarından şekillenen yetişkin modları, bireyin kendisini değersizleştirmesine veya baskılamasına yol açmaktadır.
 - a. Uyum bozucu ebeveyn modları: Baskı, reddedilmişlik, kendisinden nefret edilme gibi duyguların deneyimlendiği modlardır.
 - i. Talepkar ebeveyn modu: Mükemmeliyetçi ebeveynlerin içselleştirildiği moddur.
 - ii. Cezalandırıcı ebeveyn modu: Çocukluk ve ergenlik döneminde bakım verenler veya diğerleri tarafından eleştirilme, zorbalığa uğrama, yetersiz veya kötü hissetirilme gibi durumlara maruz kalınması sonucu içselleştirilen yandır.
3. Başa çıkma modları: Zorlu duygularla baş edebilmek, hissedilen duyguların şiddetini azaltabilmek veya başkalarından saklayabilmek adına ortaya koydukları davranış örüntüleridir. Örneğin madde veya alkol kullanımı

- a. Teslim olma: Uyum bozucu ebeveyn modlarının kurallarına uygun davranış örüntüleri sergileyen içsel yanlar.
 - b. Duygularla ve problemlerle yüzleşmekten kaçınan modlar.
 - c. Uyum bozucu ebeveyn modlarının kurallarının aksi yönde davranışlar sergileyen modlar.
4. Sağlıklı yetişkin modu: Problemleri sağlıklı bir şekilde ele alabilen, ilişkisel zorluklarla baş edebilen ve sağlıklı ilişkiler kurabilen içsel yan sağlıklı yetişkin modudur.

Sınır kişilik bozukluğu olan kişilerde neredeyse bütün şemalar görüldüğü ve duygu durumlarında hızlı bir geçiş yaşandığı için bu kişilerle çalışılırken mod terapisi kullanılması ihtiyacı doğmuştur (Jacob, Genderen ve Seebauer, 2018). Sınır kişilik bozukluğunda yaygın olarak görülen modlar ise şu şekilde belirtilmiştir: terk edilmiş çocuk, öfkeli çocuk, kopuk korungan, cezalandırıcı ebeveyn ve sağlıklı yetişkin modu. Sınır kişilik gobozukluğunun belirtilerinden olan duygu durumundaki hızlı değişiklikler ve dürtüsellik, modlar arasındaki hızlı geçişler olarak açıklanmaktadır. Mod Terapisi'nde amaç ise sağlıklı yetişkin modunu güçlü hale getirmektedir (Young, Klosko ve Weishaar, 2017). Sınır kişilik bozukluğu olan bireyler tedavi sürecinde bu modların farkına varmayı, modların nasıl oluştuğunu anlamayı ve terapiye getirdikleri problemler ile modlar arasında ilişki kurmayı öğrenirler (Gök, 2022).

1.2.3. Sınır Kişilik Örgütlenmesi ve Sınır Kişilik Bozukluğu Arasındaki İlişki

Sınır kişilik bozukluğu tanısı günümüzde daha dikkat çeken ve araştırılan bir konu haline gelmiştir. Ancak bu bozukluğa dair bazı belirtiler gösteren ama herhangi bir bozukluk tanısı almamış olan bir kesim bulunmaktadır. Son yıllarda tanı almamış bu kesimin azımsanmayacak ölçüde olduğu ve bu kişilerle çalışılmasının sınır kişilik bozukluğu tanısı almış kişilerle çalışmak kadar önemli olduğu belirtilmektedir (Gunderson ve Zanarini, 1987; Widiger, 1992; Zeigler-Hill ve Abraham, 2006).

Kernberg (1967) sınır kişilik örgütlenmesi kavramını ilk kez kullanmış ve bu kavramı karşılayan hasta grubunun ego gücünde zayıflık, savunma mekanizmalarının çoğunlukla ilkel olması ve nesne ilişkilerinin problemlili olması gibi özelliklere sahip olduğunu ifade etmiştir. Sınır kişilik örgütlenmesini daha net bir şekilde tanımlamak isteyen Kernberg, yapısal analiz adını verdiği bir yöntem geliştirerek sınır kişilik örgütlenmesi için dört özellik olduğunu ifade etmiştir (Kernberg, 1985):

1. Ego gücünün az olması: kaygı toleransının düşük olması, dürtüsellik ve gelişmiş yüceltme mekanizmalarının azlığı
2. Birincil düşünme sürecinin daha baskın olması
3. Sınır kişilik örgütlenmesine uygun savunma mekanizmalarının kullanılması: bölme, yansıtma, özdeşleşme, yansıtma, değersizleştirme ve inkâr
4. Nesne ilişkilerindeki toksik durumların içselleştirilmesi (iyi-kötü gibi aşırı uçlarda değerlendirme biçimi)

Kernberg sınır kişilik örgütlenmesini psikoz ve nevroz arasında geniş bir spektrum olarak ele almış, bu spektrumu düşük, orta ve yüksek olarak üç düzeye ayırmıştır. Bu düzeylerde, düşükten yükseğe doğru gittikçe psikopatolojinin şiddetinin ve yaygınlığının arttığı ifade edilmiştir. Psikopatolojileri ise psikotiklik ve nevrotiklik bağlamında belirlediği üç kümeye yerleştirmiştir (Kernberg, 1995).

- a. Düşük düzeyde sınır kişilik örgütlenmesi ile ilişkili psikopatolojiler: antisosyaller, hipomanikler.
- b. Orta düzeyde: pasif agresifler, bağımlı kişilikler, narsistikler.
- c. Yüksek düzeyde: histerikler, obsesif kompulsifler, üst düzey narsistikler.

Yüksek düzeyde sınır kişilik örgütlenmesi gösteren bireylerle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde bu bireylerin mesleki, akademik ve sosyal uyumda ciddi zorluklar yaşadığı gözlenmektedir (Ayduk ve ark., 2007; Bagge ve ark., 2004; Daley, Burge ve Hammen, 2000; Trull, Useda, Conforti ve Doan, 1997). Ayrıca sınır kişilik örgütlenmesi açısından riskli grupta olan bireylerin ikili ilişkilerde bazı zorluklar yaşadığı belirtilmektedir. Bu bireylerin ikili ilişkiler bağlamında yaşadığı zorluklar incelendiğinde ise dürtüsel davranışlarının, duygusal oynaklık sonucunda verdikleri

şiddetli tepkilerinin işlevselliklerinde ciddi bozulmaya yol açtığı gözlenmektedir (Butcher, Mineka ve Hooley, 2013).

1.2.4. İlgili Çalışmalar

Boğoçoğlu (2003) sınır kişilik bozukluğuna sahip bireylerin kişilik yapılanmasını ve başka kişilik bozukluğu eş tanısı olup olmadığını araştırdığı çalışmasında sınır kişilik bozukluğu olan grupla kontrol grubunu karşılaştırmış ve sınır kişilik bozukluğuna sahip bireylerin travmatik deneyimlerinin ve yineleyici kendini öldürme girişimlerinin daha fazla olduğunu gözlemlemiştir. Ayrıca sınır kişilik bozukluğuna sahip gruptaki kadınların kontrol grubuna göre kaçınan, narsistik kişilik bozukluğu, obsesif-kompulsif bozukluk, histrionik, pasif agresif ve paranoid kişilik bozukluğuna yönelik daha fazla eştanı sahibi olduğu belirtilmektedir.

Aksüt (2003) gerçekleştirdiği çalışmada sınır kişilik bozukluğuna sahip olan grup ve kontrol grubu olmak üzere karşılaştırmalı bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada sınır kişilik bozukluğuna sahip kişilerin kontrol grubuna göre stresli yaşam olaylarıyla daha fazla ve daha erken yaşta karşılaştığı, ailelerinde kardeş sayılarının ve psikiyatrik geçmiş öyküsünün daha fazla olduğu görülmüştür. Sınır kişilik bozukluğuna sahip olan ve olmayan kişilerin karşılaştırmalı olarak incelendiği bir başka çalışmada, sınır kişilik bozukluğuna sahip bireylerin geçmişte daha fazla cinsel, duygusal ve fiziksel istismara uğradığı ifade edilmiştir (Frias, Palma, Farriols, Gonzalez ve Horta, 2016). 243 üniversite öğrencisi üzerine Japonya'da bir araştırma gerçekleştirilmiş; bu araştırma sonucunda ihmal, duygusal ve cinsel istismarın sınır kişilik özelliklerini pozitif yönde yordadığı gözlenmiştir (İgarashi ve ark., 2010)

Sınır kişilik örüntüsünün incelendiği bir çalışmada erkek katılımcıların sınır kişilik örgütlenmesine ve bu katılımcıların partnerlerine partneri kötüye kullanıma yönelik bazı envanterler uygulanmıştır. Erkek katılımcıların öz bildirimine dayanarak elde edilen sınır kişilik örgütlenmesi puanları ile partner kötüye kullanımına dair partnerlerinin verdiği cevaplar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Dutton ve Starzonski, 1993). Tong (2003) tarafından erkek katılımcılar üzerinde gerçekleştirilen

bir başka çalışmada ise benzer sonuçlar elde edilerek eşe yönelik uygulanan fiziksel şiddet bildirimleri ile sınır kişilik örüntüleri arasındaki ilişki pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur. Kadınların sınır kişilik örüntüleri ile eşe yönelik şiddetin araştırıldığı bir başka çalışmada ise uygulanan fiziksel şiddet ile sınır kişilik örüntüsü arasındaki ilişkinin pozitif yönde ve anlamlı olduğu görülmüştür (Hughes, Stuart, Gordon ve Moore, 2007).

1.3. İNSAN İLİŞKİLERİNDE MANİPÜLASYON

Topluma uyum sağlama sürecinde, birtakım sosyal ve duygusal beceriler geliştiririz. Bu beceriler iyi niyetli kullanılabilirdiği gibi kötü niyetler için de kullanılabilir (Austin, Farrelly, Black ve Moore, 2007). Bu becerileri yeterli bir şekilde kullanamayan başkalarını manipüle etmeyi beceremeyen kişiler, ebeveynlerinden bakım talep etme, hiyerarşi durumlarında yükselme, ittifak kurma, gerekli kaynakları edinme konusunda eksiklik yaşayabilmektedir. Bu nedenle manipülasyon bu amaçlarla kullanıldığı zaman iyi niyetli olarak değerlendirilebilir (Buss, Gomes, Higgins ve Lauterback, 1987). Ancak manipülasyonun iyi niyetli bir sosyal etki olarak tanımlanabilmesi için kişiye seçenek sunuluyor olması, baskı kurulmaması ve sömürme amacının olmaması gerekmektedir (Bursten, 1972; Buss ve diğerleri, 1987). Diğer şekilde sosyal ve duygusal beceriler duygusal manipülasyon gibi durumlarda kullanıldığı zaman artık kötü niyetli amaçlar olarak değerlendirilmektedir (Austin, Farrelly, Black ve Moore, 2007). Araştırma sürecinde manipülasyon daha çok kötü niyetli amaçlar olarak değerlendirilecektir.

Manipülasyon kavram olarak, çevreyi zorlamak, etkilemek, değiştirmek, şekillendirmek ve sömürmek gibi amaçlar uğruna bilinçli olarak kullanılan taktikler olarak tanımlanmaktadır (Buss, 1987; Buss, Gomes, Higgins ve Lauterback, 1987). Son zamanlarda gerçekleştirilen araştırmalarda ise manipülasyon amacıyla kullanılan eylemlerin duygusal becerileri araç olarak kullanma ve eylemler aracılığıyla gizli bir mesaj aktarma amacı taşıdığı belirtilmektedir (Austin, Farrelly, Black, ve Moore, 2007; Huy, 1999).

Kişinin kendisinin yararı için, gizli bir şekilde karşısındaki kişilerin duygu, düşünce ve eylemlerini değiştirme amacı güden manipülasyonun temel özelliklerinden bir tanesi manipülasyonu gerçekleştiren kişinin benmerkezci bir yapısının olması, manipülasyona maruz kalan kişinin de yönlendirmeye açık olmasıdır. Ayrıca değersizlik ve yetersizlik duyguları yoğun olan, hayır demekte zorlanan, onay arayan ve olumsuz hisleriyle kaçınarak başeden kişilerin manipülasyona uğrama olasılığı daha yüksek olmaktadır (Bursten, 1972). Manipülasyon gerçekleştirmenin ise narsistik ve antisosyal özelliği bulunan kişilerde görülme olasılığı daha yüksektir (Atay, 2009). Toksik bir çevrede yaşamak, obsesif-kompulsif gibi hastalıkların oluşması durumlarında da manipülasyon davranışları ortaya çıkabilmektedir. Ancak manipülatif bireylerin gerçekleştirdiği manipülasyondan farklı olarak, bu durumlardaki manipülasyon davranışları geçicidir (Bursten, 1972). Günlük yaşamda çoğu insan manipülasyona yönelik davranışlar sergileyebilmektedir. Ancak manipülatif davranış sergileyen kişiler diğer kişilerden farklı olarak bunu tekrarlı ve strateji yoluyla gerçekleştirmektedir (Buss ve ark., 1987; Bursten, 1972).

İnsan ilişkilerinde uygulanan manipülasyonun araştırmamız bağlamında dört alt boyutu olduğu görülmektedir:

1. Kurban Seçimi: Manipülatif davranan kişinin hedefleri doğrultusunda gerçekleştirdiği ilk adımdır. Bu aşamada karşı tarafa yakın davranma, onunla ilgilenme, ona iyi hissettirecek sözler sarfetme gibi manipülasyon stratejileri kullanılmaktadır. Manipülasyona uğrayan kişi ise bunlar karşısında manipülatif davranan kişiyi hayal kırıklığına uğratmak istememektedir (Buss ve ark., 1987; Demirci ve Ekşi, 2017).
2. Duygusal Manipülasyon: Manipülatörün bilinçli bir şekilde aldatma ve strateji yoluyla karşısındaki kişinin duygu, davranış ve düşüncelerini kendi faydasına olacak şekilde yönlendirme eğilimidir. Duygusal manipülasyonda amaç karşı tarafı bağımlı hale getirmektir ve kendisinden vazgeçilmesini önlemektir (Hyde ve Grieve, 2018).

3. Kendini gizleme: Manipülasyonun bu alt boyutunda suskunluk kullanılır. Manipülatör duygu, düşünce ve deneyimlerini bilinçli olarak başkalarına anlatmaz (Larson ve diğerleri, 2015). Genelde istenmeyen davranışları ortadan kaldırmak için kullanılan bu taktik, başkaları tarafından negatif olarak değerlendirilecek bilgiyi, kaygı, çekinme, utanç gibi sebeplerden dolayı gizlemeyi kapsamaktadır (Buss ve ark., 1987; Larson ve Chastain, 1990).
4. Saldırgan Manipülasyon: Bu manipülasyon boyutunda, manipülatör karşısındaki kişiyi manipüle edebilmek için suçluluk duygusunu silah olarak kullanmaktadır. Aşağılayıcı ve tahrik edici duygu, düşünce ve davranışlarla kişinin özgüven duygusunu zedelemek amaçlanmaktadır. Duygusal manipülasyon türünde olduğu gibi karşıdaki kişiyi bağımlı hale getirmek temel amaçtır (Bursten, 1972).

1.3.1. Duygusal Manipülasyon

Duygusal manipülasyon, bireyin kendisine hizmet eden bir çerçeve içerisinde, başkalarının duygularını manipüle edebilme yeteneği olarak ifade edilmektedir (Grieve ve Mahar, 2010). Sosyal bir etki çeşidi olan duygusal manipülasyonda karşı tarafın algısını, duygu, düşünce ve davranışlarını değiştirmek veya yönlendirmek için aldatmaca ve çeşitli stratejiler kullanılmaktadır (Austin, Farrelly, Black ve Moore, 2007). St. Clair (1966) ise duygusal manipülasyonu psiko-sosyal bağlamda değerlendirerek, bu kavramı bir kişinin zekâyı, agresyonu ve hileyi kullanarak diğer kişileri etkilediği psikososyal bir manevra olarak ifade etmektedir. Bu psikososyal manevra hem pozitif hem de negatif duygusal yatkınlığı içermektedir. Ancak literatürde genelde negatif eğilimlerin duygusal manipülasyonla ilişkilendirildiği görülmektedir (Austin, Farrelly Black ve Moore., 2007; Berkovich ve Eyal, 2015).

Kavramsal olarak duygusal manipülasyon insan-çevre etkileşiminin en geniş kavramlarından bir tanesidir, çünkü bireyin yaşadığı ortamın doğasını değiştirmek amacıyla kullanabileceği sayısız eylem bulunmaktadır. Ancak genel olarak değerlendirildiğinde duygusal manipülasyon amacıyla altı taktiğin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir (Buss, 1987):

1. Akıl (Örn. istenilen şeyin neden yapılması gerektiğine dair sebep sunma),
2. Çekicilik (Örn. istenilen şeyi yaptırana kadar sevecen ve romantik olmak),
3. Gerileme (Örn. İstenilen yapılamaya kadar somurtmak),
4. Zorlama (Örn. İstenilenin yapılması için karşıdakine bağırma),
5. Sessiz muamele (Örn. İstenilen yapılamaya kadar görmezden gelme),
6. Aşağılama (Örn. İstenilen yapılamaya kadar karşı tarafı küçültme).

Taktiklerin kullanılma zamanı, hangi anlarda kullanılacağı ve kullanılma süresi manipülasyon uygulayacak kişinin hedefine, şartlara ve manipülasyona uğrayan kişinin karakteristik özelliklerine bağlıdır (Björnsson, 2016). Bireylerin taktik kullanımının iki önemli bağlamda farklılık gösterdiği tespit edilmiştir: karşı tarafın istenilen davranışı gerçekleştirmesi ve istenmeyen davranışın bırakılması. İstenilen davranışın ortaya çıkarılması için çekicilik, istenmeyen davranışın bırakılması için ise zorlama ve sessiz muamele taktiklerinin daha sık kullanıldığı belirtilmektedir (Buss, 1987). Manipülasyonun en sık kullanıldığı ortamlar ise romantik ilişkiler, aile ilişkileri, iş hayatı ve davranışların kontrol edilmek istediği durumlar olarak belirtilmektedir (Erdoğan ve Öztürk, 2018; Karakuş, 2014; Topcu, 2018). İkili ilişkiler açısından bakıldığında ise görülmektedir ki herhangi bir manipülasyon taktiklerinin kullanım sıklığı, karşıdaki kişinin manipülatif davranışlarının artmasıyla ilişkilidir (Buss, Gomes, Higgins ve Lauterback, 1987).

1.3.1.1. Gaslighting

Gaslighting kavramı 1944 yılında Ingrid Bergman (Paula karakteri) ve Charles Boyer (Gregory) tarafından başrollerin paylaşıldığı Gas Light filminden ortaya çıkmıştır. Filmde, opera sanatçısı teyzesi kendisi küçükken öldürülen Paula habersiz bir şekilde teyzesinin mücevherlerine sahiptir. Gregory ise teyzesinin katilidir. Gregory mücevherleri elde etmek için Paula ile evlenerek Londra'daki teyzesinin evinde yaşamaya onu ikna etmiştir. Gregory mücevherlerin tavan arasında olduğunu düşünmektedir. Bu sebeple sık sık işe gitme bahanesiyle arka merdivenden tavan arasına çıkmaktadır. Tavan arasındaki gaz lambalarını kullandığı için evdeki gaz lambaları

zaman zaman kararmaktadır. Paula ise bunu farkeder ve tavan arasında gizemli ayak sesleri duyar. Gregory ise Paula'ya onun çok yorgun olduğu için sürekli bir şeyleri hayal ettiğini söyleyerek hafızasını ve algılarını sorgular. Gregory evdeki eşyaları çalar, saklar ve objeleri hareket ettirir. Paula ise bu durumla yüzleştiğinde bunların gerçekleştiğini hatırlamadığını ifade eder. Böylece Gregory'nin Paula hakkında akli dengesinin yerinde olmadığına dair söylemleri doğrulanır. Sonuç olarak Paula'nın kendi yargılarına ve zihinsel yeteneklerine dair güveni azalır. Gregory'nin amacı ise mücevherleri daha rahat aramak için Paula'nın akli dengesinin yerinde olmadığına inanmasını sağlamaktır (Spear, 2020).

Duygusal manipülasyon kavramını açıklamak için kullanılan kavramlardan bir tanesi de gaslighting kavramıdır. Bir psikolojik manipülasyon türü olan gaslighting, karşı tarafın kendisinden kuşkulanasını sağlamak amacıyla çeşitli oyunların oynanması durumudur (Ur11). Çeşitli oyunlar gerçekleştirilerek kişinin gerçeklik algısı sarsılır, sonuçlar hakkında sorgulama ve yargıya varma becerileri zayıflatılmaya çalışılır. Temelde gaslightingın amacı karşıdaki kişinin özgüvenini sarsmak, kendisini eleştiremeyecek duruma getirmek, özellikle manipülatörün kendisi ile ilgili konular olmak üzere olaylara bakış açısını kendisinininkine benzetmek ve böylece üzerinde kontrol sağlayarak onu bağımlı hale getirmektir. Bunu yaparken de manipülasyon, aldatma ve uydurma stratejileri kullanılmaktadır (Spear, 2020; Thomas, 2018). Görünmeyen psikolojik şiddet olarak tanımlanan gaslighting, çoğu zaman farkedilmemektedir (Cheating and manipulation: Confessions of a gaslighter, 2017). Görünmez olan ve farkedilmeyen bu şiddet türü depresyon, psikosomatik rahatsızlıklar, psikolojik yıkım, madde kullanımı, intihar girişimi gibi birçok rahatsızlığın ortaya çıkması ile farkedilebilmektedir (Hernandez, Magro ve Cuellar, 2014).

Gaslighting esnasında manipülatör için sadece işlerin yolunda gitmesi yeterli değildir, mağdurun gerçekten kendisiyle aynı fikirde olması gerekmektedir (Abramson, 2014). Bu sebeple manipülatör, çevredeki herkesi mağdurun yanlış olduğuna inandırarak, mağdura boyun eğmekten başka çare bırakmamaktadır. Sosyal psikoloji bağlamında, gaslighting bir suistimal türü olarak görmek mantıklıdır, çünkü diğer suistimal

türlerinde olduğu gibi gaslightingte de güç ve kontrol güduları bulunmaktadır (Wagers, 2015). Ayrıca diğer suistimal türleri gibi uzun bir süre boyunca uygulanır ve etkileri kalıcıdır. Gaslighting uygulanan bireyler ise genellikle duygularını tanımlamakta, yönetmekte ve ifade etmede güçlük çeken, düşük özdeğere sahip ve kırılgan bireylerdir (Smith, 2007; Wagers, 2015).

Abramson (2014) gaslighter bireylerin, olaylara bakış açısının eleştirilmesine ve anlaşmazlık durumuna tahammül edemeyen bireyler olduğunu ifade etmektedir. Gaslightingde amaç sadece eleştirileri etkisiz hale getirmek değil, aynı zamanda kurbanın kendisine ait özgür bir düşüncesinin ve yargısının olmamasını sağlayarak eleştirilme olasılığını tamamen ortadan kaldırmaktır. Abramson da gaslightingın manipülasyon içerdiğini söylemektedir. Çünkü gaslighter, kurbanın yargı odağının güvenilmez olarak sorgulandığı bir ortam yaratır (akli dengesinin yerinde olmadığını söylemek gibi). Ardından gaslighter kurbandan bir talepte bulunur ve mağdur bunu kabul eder. Çünkü gaslighter mağdura açık veya örtük bir şekilde manipülatif tehditler sergiler.

Abramson (2014) manipülasyonu gaslightingın merkezi olarak görmektedir. Gaslighter, mağdura geçerli bir sebep sunarak rızasını almak yerine, onu önem verdiği bir şey üzerinden tehdit ederek rızasını almaktadır (ilişkiyi bitirmek üzerine tehditler gibi). Gaslightingı manipülasyon yapan şey karşı tarafa akla uygun güçlü gerekçeler sunuluyormuş gibi gösterilirken alttan alta karşı tarafın duygusal bağlılığı ve güvensizliği üzerinden rızasının alınmasıdır (Spear, 2020). Yani gaslighter manipülasyon yoluyla karşı tarafın kendine güvenini ve duygusal bağlılığını çeşitli nedenler sunarak veya kendi güvenirliliğini öne sürerek zedelemektedir (Christensen, 2009). Bu noktada manipülasyonun başarılı olabilmesi için mağdurun belirli bir dereceye kadar gaslightera güvenmesi gerekmektedir. Burada mağdur bir ikileme karşı karşıya kalmaktadır: kendisine mi güvenecektir yoksa gaslightera mı? Kurban hem gaslightera hem de ilişkilerine duygusal olarak yatırım yapmaktadır. Aynı zamanda gaslighterda tipik olarak kurbanı bir duygusal yatırım gerçekleştirmektedir. Bu nedenle mağdur için zorlayıcı bir ikileme haline gelmektedir (Spear, 2020). Gaslighter mağdur

ettiği kişinin kendisine güvenmesi için nedenler sağlamada ve kendisine güvenmemesi için herhangi bir neden olmadığına inandırmakta çok etkili olabilmektedir. Bu sebeple mağdurun yapacağı en mantıklı şey gaslighterin değerlendirmesini kabul etmektir (Spear, 2020).

Gaslighter bireyler, mağdura yönelik davranışları sorgulandığında tipik olarak yanlış bir şey yapmadıklarını ileri sürerler, eylemlerini normalleştirirler. Eğer bir ceza ile karşılaşılırsa, bu cezaların adaletsiz olduğunu ve kendilerine karşı bir hile olduğunu söylerler. Aynı zamanda kurbanlarını eşit derecede sorumlu, nankör olarak değerlendirerek, bu davranışları hakettiklerini ifade ederler (Smith, 2007). Kısacası, gaslighter bireyler niyetleri, davranışları ve motivasyonun doğası hakkında tam bir farkındalığa sahip olmazlar ve kendisini aldatıcı bir manipülatör olarak düşünmeyi reddederler (Spear, 2020).

Gaslightinge maruz kalan bireylerin bu durumu normalleştireceği ve rasyonalize edeceğine (yani bu duruma yönelik akılcı sebepler bulacağına) yönelik ampirik çalışmalar bulunmaktadır. Bu konuya yönelik ampirik çalışmalar incelendiğinde, çocukluk döneminde istismara uğramış bireylerin, özellikle istismara uğradıkları kişi güvendikleri biriye, istismara yönelik davranışları izole etmek, en aza indirmek ve ya içselleştirmek (yani kendisini suçlamak) için çeşitli stratejiler geliştirdiği gözlenmektedir. Bu durumun olası sonuçları ise mağdurun istismara yönelik davranışları tanımlama ve etiketleme ile ilişkili zorluk yaşamasıdır (Goldsmith ve Freyd, 2005). Bu tarz stratejiler özellikle sözlü taciz ve aile içi şiddet gibi durumlarla karşılaşmış yetişkin bireylerde de görülmektedir (Hannem ve ark., 2015). Tıpkı bu durumlarda olduğu gibi, gaslighting durumunda da mağdur olan kişi güvenilmemesi gereken kişinin karşısındaki kişi olduğunu hissetse bile (Tam adını koyamaz ama kendisine karşı yapılan davranışın yanlış olduğunu hisseder) gaslightere olan bağlılığı ve olası sosyal damgalanma kaygısı, başlangıçta istismarı tanımanın da zorluğuyla birleştiğinde mağdur durumu normalleştirmeye başlamaktadır (Spear, 2020).

1.3.2. İlgili Çalışmalar

Bursten (1972) manipülasyon uygulayan kişileri incelediğinde, narsistik ögelere dikkat çekmiş ve manipülatif davranışların sadece suça yönelmiş kişilerde olmadığını, günlük yaşamın içerisinde bu tarz davranışlara yönelecek kişilerin olduğunu ifade etmiştir.

Koss, Gidycz ve Wisniewski (1987) üniversite okuyan 6000 kişi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada duygusal manipülasyonun partnerleri cinsel aktiviteye zorlamak için kullanılan bir taktik olduğunu gözlemişlerdir. Duygusal manipülasyon taktiklerini içeren davranışlar ise şu şekilde ifade edilmiştir: yalan söylemek, üst üste cinsel ilişkiye girmek ve otoriter olmak.

Grieve ve Mahar (2010) 348 kişi üzerinden duygusal manipülasyon, duygusal zeka, birincil ve ikincil psikopati arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma gerçekleştirmiş ve duygusal manipülasyonun hem birincil hem de ikincil psikopati ile ilişkili olduğu gözlenmiştir. Cinsiyet bağlamında sonuçlar incelendiğinde ise kadınların birincil psikopati puanlarının erkeklere göre anlamlı derecede düşük bulunmuştur. Ardından daha geniş kapsamlı gerçekleştirilen bir çalışmada kadınlarda ikincil psikopatinin yükselmesi ile duygusal manipülasyon arasında bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Erkeklerde bu iki değişken arasında bir ilişki görülememesi, antisosyal eğilimlerin duygusal manipülasyonu cinsiyet açısından farklı etkilediğini göstermektedir.

Nagler, Reiter, Furtner ve Rauthmann (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada duygusal manipülasyon ile sosyo-duygusal kontrol, narsisizm, makyavelizm ve psikopati arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Duygusal manipülasyonun sosyo-duygusal kontrol ile ilişkisi, diğer kişinin kendisi ve diğerleri ile ilişkilerindeki duygularını düzenleyebilmesinin manipülasyonu kolaylaştırması ile ilişkilendirilmektedir.

1.4. ŞEMA TERAPİ MODELİ

Bütünleştirilmiş bir model olarak sunulan Şema Terapi modeli Gestalt, nesne ilişkileri, bağlanma, psikanalitik ve bilişsel-davranışçı modelinin biraraya getirilmesi

sonucu oluşturulmuştur. Özellikle ikincil eksen bozukluklar ve dirençli eksen 1 bozukluklar gibi iyileşmesi zor kronik rahatsızlıkların tedavisinde önemli bir yaklaşım olduğu görülmektedir (Young, Klosko ve Weishaar, 2003).

Şema terapi modeli çerçevesinde çocukluk döneminde duygusal ihtiyaçların karşılanmaması ve karşılanmamış ihtiyaçlar sonucunda ortaya çıkan erken dönem uyumsuz şemaların psikolojik rahatsızlıkların oluşumu üzerindeki etkisi ele alınmaktadır. Psikoterapideki temel amaç ise terapi ilişkisi içerisinde bu duygusal ihtiyaçların karşılanmasını sağlamaktır (Young, Klosko ve Weishaar, 2003).

1.4.1. Şema Kavramı

Şemalar, genel ve yaygın duygusal ve bilişsel örüntülerdir. Bu örüntüler ise içerisinde anıları, duyguları, duyularını, düşünceleri içeren genel bilişsel yapılardır. Bu bilişsel yapılar çoğu zaman gelişimin erken dönemlerinde oluşmaya başlamakta ve yaşam boyu karmaşıklaşarak tekrar etmektedir (Young, 1990; Young, Klosko ve Weishaar, 2003). Şema yapıları olumlu veya olumsuz, uyumlu veya uyumsuz şemalar şeklinde ayrılmaktadır. Bir kişi aslında birçok şemaya sahip olmaktadır. Bu şemalardan bazıları kişinin hayatını kolaylaştırıp, işlevselliğine katkıda bulunurken bazıları da kişinin gerçekliği çarpıtmasına ve bu sebeple işlevselliğinin bozulmasına yol açmaktadır (Rayner, 2008). Yapılan çalışmalara göre erken dönem uyumsuz şemalar birçok hafif ve ağır düzeyde psikolojik rahatsızlığın temelinde yatabilmektedir (Young, 1990).

Bilişsel gelişim teorileri şema kavramını, bireylerin dünyayı ve olayları anlamasını, açıklamasını ve soru işaretlerine yanıt bulmasını sağlayan örüntüler olarak açıklamaktadır. Şema kavramı bilginin anlamlandırılması ve problemlerin çözülmesi süreci için kullanılan soyut bir zihinsel plan olarak nitelendirilmektedir (Young, Klosko ve Weishaar, 2008). Bu zihinsel planlar bilgi işleme sürecinde bilginin algılanması, işlenmesi, yorumlanması ve bu çıktılar sonucunda davranışların belirlenmesi hususunda rehberlik etmektedir (Janes, 2003). Rehberlik eden şema örüntülerinin içerisinde duygular, düşünceler, davranışlar, anılar, bedensel duyuların yanı sıra önyargılar ve katı tutumlar bulunmaktadır (Janes, 2003; Martin ve Young, 2010).

Günlük yaşam içerisinde şemalar durumlar, olaylar ve diğer yaşantılar karşısında aktifleşebilmektedir. Ancak James, Todd ve Reichelt (2009) bazı şemaların belirli bir dönem boyunca pasif kalabileceğini; yas, kayıp, stres, hastalık gibi tetikleyici olaylar sonucunda harekete geçebileceğini ve böylece diğer şemaları da ortaya çıkararak genellenebileceğini savunmaktadır. Bilişsel şemalar aktif veya pasif kalabileceği gibi, genel/sınırlı, uyumlu/uyumsuz (katı) kalabilmektedir (Blackburn, Jones ve Lewin, 1986).

Şemalar, çocukluk dönemindeki toksik, ihmalkâr, örseleyici yaşantıların yanı sıra; dışarıdaki tehlikelere karşı aşırı koruma (dayanıksızlık şeması) gibi ebeveyn tutumları durumunda da gelişebilmektedir. Şemaların oluşumuna eşlik eden bu yapılar, çocukluk ve ergenlik dönemi boyunca tekrar etmektedir. Gittikçe toksik deneyimler ve etkileri birikmeye başlamakta ve şemalar oluşmaktadır. Tutarlı bir şekilde maruz kalınan toksik deneyimlerden oluşan şemalar, kişinin yaşamında doğru olarak kabul edilmekte ve her ne kadar acı verse de bir güven alanı oluşturmaktadır. Kişinin yaşamı boyunca hissettiği şeyler tanıdık ve güvenilir gelmektedir. Ancak bu yapıların işlevsizliği zamanla kendisini psikolojik ve kişilerarası problemler şeklinde göstermeye başlamaktadır (Young, Klosko ve Weishaar, 2003). Çünkü yaşamın erken dönemlerindeki ebeveyn-çocuk ilişkisi, ebeveynlerin kendi aralarında kurduğu ilişkiler, gelenek ve görenekler, kültürel yapılar, ilk romantik ilişkiler ve diğer romantik ilişki deneyimleri kişinin şu anda içinde bulunduğu ilişkiye dair şema yapılarının ve partneriyle ilişki örüntülerinin temelini oluşturmaktadır. Bazen de çiftler ilişki içerisindeyken yeni şemalar geliştirebilmektedir (Tilden ve Dattilio, 2005). Birey kişilerarası ilişkilerde bu şema örüntülerini devam ettirmek istemekte ancak karşılaştığı problemler sonucunda devam ettirmekte zorluk yaşamakta bu da içsel bir çatışmaya yol açmaktadır (Young, Klosko ve Weishaar, 2003).

1.4.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Şemaların oluşumunu anlatırken şemaların uyumlu/uyumsuz olabileceklerinden bahsetmiştik. Çalışmamızın değişkenlerinden bir tanesi erken dönem uyumsuz şemalar olduğu için bu bölümde erken dönem uyumsuz şemalar ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

Erken dönem uyumsuz şemalar da tıpkı şemalar gibi bireyin anılarından, duyularından, düşüncelerinden ve duygularından oluşmaktadır; kökenlerini çocukluk ve ergenlik döneminden alarak kişinin hayatında ve kişilerarası ilişkilerinde önemli bir yer almaktadır. Araştırmamız açısından en önemli kısmı ise kişinin işlevselliğini ciddi bir ölçüde bozan genel ve yaygın bir örüntü olmasıdır (Young, Klosko ve Weishaar, 2008). Genellikle bilinçdışı süreçlerde işleyen erken dönem uyumsuz şemalar kişilik bozuklukları, madde kullanımı, depresyon, yeme bozuklukları, kaygı bozuklukları, ilişkisel problemler gibi birçok psikolojik zorluklara neden olmaktadır (Ehsan ve Bahramizadeh, 2011; Thim, 2010).

Erken dönem uyumsuz şemalar kişinin dış dünyada kurduğu ilişkiler ile ilgili en temel inançları barındırmaktadır. İlişkisel problemler, bu temel inançlar doğrultusunda kullanılan ilişkisel stratejilerin, olumsuz duyguları içeren şemaları tetiklemesiyle ortaya çıkmaktadır (Bernstein, 2005; Thimm, 2013).

1.4.2.1. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Özellikleri

Temel duygusal ihtiyaçların karşılanmaması, ihmal, istismar gibi tekrarlanan örseleyici yaşantılar kişide erken dönem uyumsuz şemaların oluşmasına yol açmaktadır (Young, Klosko ve Weishaar, 2008). Ancak sebep her zaman olumsuz yaşantılar olmamaktadır. Aynı zamanda aile içerisinde sınırların olmaması, çocuğun her istediğinin yapılması, çok fazla korunması gibi durumlar da bu tarz şemaların oluşumuna yol açmaktadır.

Erken dönem uyumsuz şemaların oluşumundaki en önemli sebep temel duygusal ihtiyaçların karşılanmamış olmasıdır. Bu ihtiyaçlar evrenseldir ve şu şekilde sıralanmaktadır (Young, Klosko ve Weishaar, 2008):

1. İhtiyaçların ve duyguların ifadesinde özgür olmak
2. Güvenli bir şekilde bağlanma
3. Belirli sınırlar ve özdenetim geliştirme
4. Otantik olabilme ve rol yapabilme

5. Özerklik, beceri geliştirme ve olumlu kendilik algısı geliştirme

Bireyin erken dönemde yaşadığı 4 temel yaşantının, erken dönem uyumsuz şemaların oluşmasında hızlandırıcı bir rolü olduğu ifade edilmektedir.

1. Birinci yaşantı çocuğun örselelenerek temel duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasının engellenmesidir. Çocuk yetiştiği ortamda sevgi, istikrar, kabul edilme, değer görme gibi bazı ihtiyaçlardan yoksun bırakılır ve bu yoksunluk durumu çocuğun benlik gelişiminde kalıcı izler bırakır (Rafaeli, Brenstein ve Young, 2013). Young, Klosko ve Weishaar (2009) en güçlü şema örüntülerinin aile ortamında geliştiğini ifade etmektedir.
2. İkinci yaşantı çocuğun örseleyici bir yaşantı sonucunda zarar görmesidir. Bu örseleyici yaşantı/lar sonucunda çocuk acı, korku, endişe, tehlike gibi durumları içeren şemaları geliştirmeye başlamaktadır. Bir insanın en temel ihtiyacı olan güvende olma ve güvende hissetme durumu zarar görmekte, artık güvensizlik ve suistimal duygusu baskın hale gelmeye başlamaktadır (Rafaeli, Brenstein ve Young, 2013). Young, Klosko ve Weishaar (2009); güvensizlik/suistimal edilme, kusurluluk/utanç ve zarar görme karşısında dayanıksızlık gibi şemaların bu yaşantılar sonucunda geliştiğini ifade etmektedir.
3. Üçüncü yaşantı çocuğun bakımverenleri gibi çevresinde bulunan önemli kişileri model alarak onlarla özdeşim yaşaması ve onların düşüncelerini, duygularını, davranışlarını içselleştirmesidir. Etkileşim yaşanan kişilerin davranışları, düşünceleri, tutumları, sesleri bir süre sonra çocuk tarafından içselleştirilir, içselleştirilen bu durumlar temel duygusal ihtiyaçların karşılanmamasına yol açarsa erken dönem uyumsuz şemalara dönüşür (Rafaeli, Brenstein ve Young, 2013).
4. Çocuğun bazen de çok fazla iyi şeyler deneyimlemesi bazı şemaları geliştirmesine yol açmaktadır. Çocuğa çok fazla olanaklar sunulması, şımartılması ve sürekli memnun edilmesi bu tutumlara örnek olarak verilebilir. Çocuğa gerçekçi sınırların çizilmemesi bağımlılık/yetersizlik ve

ya hak görme/büyüklenmecilik gibi şemaların gelişmesine sebep olmaktadır (Young, Klosko ve Weishaar 2009).

Erken dönem uyumsuz şemaların oluşumunda çevresel faktörlerin yanısıra biyolojik faktörlerin de önemi bulunmaktadır. Bu faktörlerden bir tanesi de çocuğun duygusal mizacıdır. Duygusal mizaç aynı deneyimlere maruz kalan ancak farklı başetme biçimlerine yönelen kişilerin arasındaki farklılığı açıklamak açısından önemli bir ayrıntıdır. Aynı zamanda aynı çevrede/ailede büyüyen kişilerin farklı yaşam olaylarına maruz kalması da duygusal mizaçla açıklanabilmektedir. Bu konuyu bir örnekle açıklamak gerekirse aile içi şiddetin yoğun olduğu bir aileyi ele alalım. Bu ailenin biri saldırgan mizaçlı, diğeri pasif mizaçlı iki çocuğu olsun. Mizaç bakımından incelendiğinde saldırgan mizaçlı çocuğun diğerkardeşe göre şiddet görme olasılığı daha fazla olacaktır (Young, Klosko ve Weishaar, 2009). Tabii bu durumda sadece çevresel faktörler ya da sadece biyolojik faktörler etkili diye ayırmak mümkün değildir. Erken dönem uyumsuz şemalar hem çevresel faktörlerin hem de kişinin duygusal mizacının etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu noktada duygusal mizacın şemaların ortaya çıkma potansiyellerini, erken dönem çevresel faktörlerin ise bu potansiyellerin ne kadarının gerçekleşeceğini belirlediğini düşünebiliriz. Rafaeli, Brenstein ve Young (2013) kişinin mizaç olarak şemaları ortaya çıkarma yatkınlığı olmasa da çevresel etkenlerin ve erken dönem toksik yaşantıların erken dönem uyumsuz şemaları ortaya çıkarabileceğini ifade etmektedir. Aynı zamanda kişinin duygusal mizacı şemaları ortaya çıkarma konusunda etkin bir haldeyse çevresel faktörlerin etkisinin azaldığı belirtilmektedir.

Erken dönem uyumsuz şemalar yaşamın çok erken dönemlerinde oluşup gittikçe karmaşıklaştığı için, kişi tarafından tanıdık ve güvenilirdir. Her ne kadar zarar verici olsa da kişinin işlevselliğini bozsa da aynı zamanda çok gerçek ve doğru hissettirmektedir. Bu sebeple kişi adeta erken dönem uyumsuz şemalarını tetikleyecek olaylara, kişilere ve durumlara çekilmekte, bunun sonucunda ise şemalar esnekliğini kaybederek gittikçe değişmez hale gelmektedir. Ancak bu noktada dikkat edilmesi gereken bir nokta ise

şemaları var-yok şeklinde görmek yerine, farklı yaygınlık ve yoğunluk spektrumuna sahip olduğunun farkında olmaktır (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları

Kişinin ruhsal aygıtının işleyişinde bozulmaya yol açan temel 18 şema ve 5 tane de şema alanı bulunmaktadır (Young, Klosko ve Weishaar, 2009).

- I. Kopukluk (Ayrılma ve Reddedilme)
 1. Terk Edilme/İstikrarsızlık
 2. Güvensizlik
 3. Duygusal Yoksunluk
 4. Kusurluluk/Utancı
 5. Sosyal İzolasyon
- II. Zedelenmiş Otonomi ve Kendini Ortaya Koyma
 1. Bağımlılık/Yetersizlik
 2. Zarar Görme veya Hastalanmaya Karşı dayanıksızlık
 3. İç İç Geçme/Gelişmemiş Benlik
 4. Başarısızlık
- III. Zedelenmiş Sınırlar
 1. Haklılık/Büyüklenmecilik
 2. Yetersiz Öz-denetim/Öz-disiplin
- IV. Diğeri-Yönelimlilik
 1. Boyun Eğicilik
 2. Fedakarlık
 3. Onay Arayıcılık/Kabul Arayıcılık
- V. Aşırı Tetikte Olma ve Bastırılmışlık
 1. Karamsarlık/Kötümserlik
 2. Duyguların Bastırılması
 3. Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştiricilik
 4. Cezalandırıcılık

1.4.2.2.1. Alan 1: Ayrılma ve Reddedilme

Bir çocuk dünyaya geldiği zaman fizyolojik olduğu kadar, psikolojik, duygusal ve sosyal olarak da birtakım ihtiyaçlarla dünyaya gelir. Bu temel ihtiyaçlar, duyguların ifadesi, güvende hissetme, duygusal ve fizyolojik olarak bakım alma, kabul görme gibi en temel ihtiyaçlardır. Bu ihtiyaçların ailenin ihmalkârlığı, istismar içeren davranışları, duygusal anlamda soğuk ve reddedici olması gibi durumlarda karşılanamaması; ayrılma ve reddedilme alanındaki şemaları ortaya çıkarmaktadır (Rafaeli, Bernstein ve Young, 2013).

Bu şemalar kişinin güvenli ve doyum veren bir bağlanma gerçekleştirmemesine yol açmaktadır. Çünkü kişi güvende olma, sevilme, ait olma ve istikrar gibi ihtiyaçlarının giderilmeyeceğine dair bazı inançlara sahip olmaktadır. Bu şemalara sahip kişilerin çoğu zaman travmatik çocukluk deneyimleri bulunmaktadır (Young, Klosko ve Weishaar, 2009).

Genelde bireyin çocukluk dönemindeki örseleyici yaşantılar sonucunda oluşan bu şemalar, yetişkinlikte özellikle romantik ilişkilerde kendisini göstermektedir. Bu şema alanındaki şemalardan birine sahip bireyler kendisine zarar verici ilişkilerden anında kaçınabildiği gibi tamamen ilişki kurmaktan da kaçınabilmektedirler (Young, Klosko ve Weishaar, 2009).

1.4.2.2.1.1. Terkedilme/İstikrarsızlık

Daha çok ikili ilişkilerde kendisini gösteren terkedilme şeması, bireyin yakın ilişki kurduğu kişiler tarafından duygusal ihtiyaçlarının karşılanmayacağı, bu kişilerin güvenilmeyecek kişiler olduğu, ihtiyaç duyduklarında onlara destek sağlayamayacakları ve koruyamayacakları yönünde sahip oldukları inançlardan oluşmaktadır. Bu şemaya sahip kişilerde korku duygusu en temel duygulardan bir tanesidir ve kişi sürekli tedirgin bir şekilde beklemektedir. Çünkü sahip oldukları bu inançlar doğrultusunda hayatındaki kişilerin onları bırakıp gideceklerini, öleceklerini veya başkalarını tercih edeceklerini

düşünmeden durmamaktadırlar (Rafaeli, Brenstein ve Young, 2013; Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

Bireyin terkedilme şemasına sahip olmasına bağlı olarak ikili ilişkilerde ortaya koyduğu bazı davranışlar bulunmaktadır: sürekli karşısındakini kontrol etme, bir başkasına yapışma ve onu sahiplenme ihtiyacı, başkalarıyla rekabet halinde olma, kıskanma, terkedildikleri zaman öfkeyle karşı tarafı suçlama, terkedilmemek için terketme veya tamamen ilişkilerden kaçınma gibi (Young, Klosko ve Weishaar, 2008). Partner seçimlerinde ise genellikle terkedilme şemasını tetikleyen ulaşılmaz güç, terketme ihtimali yüksek, duygusal ihtiyaçlarını karşılamayan bireylere yönelme eğiliminde olmaktadır.

1.4.2.2.1.2. Güvensizlik ve Kötüye Kullanılma

Güvensizlik/kötüye kullanılma şemasına sahip bireyler, erken dönem yaşantılarında güven duygularını zedeleyecek yaşantılara sahip oldukları için yetişkinlik dönemlerinde de fırsat verdikleri takdirde başkaları tarafından kullanılacaklarına, istismar ve ihmal edileceklerine, kandırılacaklarına veya aldatılacaklarına dair inançlara sahiptirler (Rafaeli, Brenstein ve Young, 2013; Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

Bu şemaya sahip bireyler yakın ilişki kurmaktan kaçınmaktadırlar. İkili ilişkilerde duygu ve düşüncelerini paylaşmaktan hoşlanmazlar. Başkalarının kendilerine zarar vereceklerini düşündükleri için bu zarardan korunmak amacıyla kendileri diğer insanları istismar etmeye ve onlara zarar vermeye başlayabilirler. İlişkilerdeki rolleri genelde saldırgan-kurban rolleri arasında gidip gelmektedir. Partner seçimleri, genelde onların güvensizlik şemasını tetikleyecek, istismar edici kişiler olmakta, onlar tarafından fiziksel, cinsel ve duygusal olarak istismara uğramaktadırlar. Bazen de ilişkideki rolleri kurtarıcı olmak üzerine kurulmaktadır. İstismara uğrayan kişilere karşı derin bir sempati besleyerek onları bu durumun içerisinden çıkartarak, istismarcı olan kişiye karşı yoğun bir öfke gösterebilmektedirler (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.1.3. Duygusal Yoksunluk

Her birey içtenlik, rehber edilme, ilgilenilme, derin duygular hissetme gibi temel duygusal ihtiyaçlara sahiptir. Ancak duygusal yoksunluk şemasına sahip bireyler bu tarz ihtiyaçlarının karşılanmayacağına inandıkları için beklenti içerisine girmezler. Bu kişiler kendilerini yalnız hissederler. Ancak bu yalnızlık her zaman fiziksel bir yalnızlık olmayabilir. Bazen çevresi kalabalık olan bireyler dahi duygusal yoksunluk şemaları nedeniyle kendilerini yalnız hissedebilmektedirler (Rafaeli, Brenstein ve Young, 2013; Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

Bir kişi 3 şekilde duygusal yoksunluk yaşayabilmektedir:

1. Korunma Yoksunluğu: Kişinin kendisine rehberlik edileceğine, korunacağına karşı inancının olmamasıdır.
2. Bakım Yoksunluğu: Kişinin merhamet, sevgi, samimiyet, yakınlık, ilgi, dostluk gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmayacağına inanmasıdır.
3. Empati Yoksunluğu: Duyguları ifade etme ve dinleme, kişinin duygularını, düşüncelerini rahatça ifade edebilmesi ve anlaşıldığını hissetmesi gibi ihtiyaçlara dair hissedilen yoksunluk (Rafaeli, Brenstein ve Young, 2013).

Duygusal yoksunluk şemasına sahip bireyler duygusal anlamda ihtiyaçlarının karşılanmayacağını düşündükleri için, ilişkide buldukları kişilerden ihtiyaçlarına yönelik herhangi bir talepte bulunamazlar. Kendi ihtiyaçlarının karşılanmasını ötelerken, başkalarının ihtiyaçlarına karşı çok duyarlı davranırlar. Duygusal yoksunluğun hissettirdiği duyguları saklayarak daha güçlü davranma eğiliminde olurlar. Talep edememe ve hislerini saklama sonucunda da gerçekten duygusal anlamda yoksun kalırlar (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

Duygusal yoksunluk şeması kişinin romantik ve sosyal ilişkilerde onu duygusal anlamda gerçekten yoksun bırakacak soğuk, bencil kişilerle ilişki kurmasına yol açar. Bu da gittikçe kişide duygusal yoksunluk şemasının pekişmesine sebep olur. Bazı bireyler ise ilişkilerde duygusal anlamda yoksun hissetme duygusuna katlanamadıkları için daha

kaçınmacı bir tavır sergileyerek ilişki kurmaktan kaçınırlar ya da tamamen uzak durabilirler (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.1.4. Kusurluluk/Utanç Şeması

Bu şemaya sahip bireyler kusurlarından ötürü kendilerinin istenmeyeceklerini, sevilmeyeceklerini ve bir işe yaramadıklarını düşünürler. Bu sebeple kusurlu görünmemek adına kendilerini açmazlar. Kişinin kusur olarak nitelendirdiği şeyler dış görüntü, konuşma şekli gibi açık durumlar olabildiği gibi cinsel dürtüler, bencillik, duygular gibi daha örtük durumlar da olabilmektedir. Eleştirilme ve reddedilmeye karşı çok hassas olduklarından dolayı sosyal ortamlarda sürekli tetikte kalırlar. Sosyal etkileşimlerinde duygu, düşünce ve davranışlarını sürekli kontrol etme ihtiyacı hissederler, eğer herhangi bir konuda hata yaptıklarını hissederlerse utanç duygusuyla mücadele etmeye başlarlar (Rafaeli, Brenstein ve Young, 2013).

Bu şemaya sahip bireylerde genel olarak bir değersizleştirme eğilimi görülmektedir. İlişkide bulunduğu kişilerin kendilerini değersizleştirmelerine izin verirler. Eleştiri karşısında ya kusurlu hissetmeye devam ederek eleştirileri üstlenirler ya da eleştiriye karşı öfkeyle, eleştiriyle yanıt verirler. Zaman zaman da eleştirilecek durumlardan ve kişilerden kaçınma eğiliminde olurlar. Partner seçimlerinde genelde kendilerini kusurlu hissettiren eleştirel ve reddedici kişileri seçme eğiliminde olurlar (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.1.5. Sosyal İzolasyon/Yabancılaşma

Soyutlanmışlık duygusuna yol açan bu şemaya sahip bireyler, kendilerini herhangi bir yere ait hissedemezler. Grupla birlikte olmayı gerektiren aktivitelerden ziyade yalnız olmaktan hoşlanırlar. Bu şemanın şiddetine bağlı olarak bazı bireyler grup ile yapılan aktivitelere kısmen katılsa da şema şiddeti arttıkça sosyal hayattan uzaklaşma eğilimi artar (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.2. Alan 2: Zedelenmiş Özerklik ve Kendini Ortaya Koyma

Bu şema alanı bağımsız bir kimlik geliştirememiş, yetişkin olduğu halde ailesinden ayrışamamış kişilerin sahip olduğu şemaları içeren şema alanıdır. Bu alandaki şemalar ebeveynlerin çocuklarını adeta bir cam fanusta büyüttüğü, çok fazla korumacı yaklaştığı durumlarda ortaya çıkabildiği gibi, ebeveynlerin bakım ve ilgi açısından ihmalkâr davrandığı durumlarda da ortaya çıkabilmektedir. Çoğu zaman bu kişilerin ailesi özgüvenlerini zedelemişlerdir ve bağımsızlaşabilmesi için yeterince desteklememişlerdir. Bu nedenle birey bir kimlik ve yaşantı oluşturamamış, kişisel amaçlar geliştirememiş ve gerekli beceriler elde edememiştir (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.2.1. Bağımlılık/Yetersizlik

Yetişkin bir bireyin günlük yaşam içerisinde hayatını devam ettirebilmesi için alması gereken sorumluluklar ve görevler bulunmaktadır. Ancak bağımlılık şemasına sahip bireyler çevresindeki insanlardan destek almadıkça gündelik yaşamla başedemeyeceğine inanmaktadır. Bu şemanın şiddeti arttıkça gündelik yaşamdaki basit sorunlarla ilgili bile başarısız olacaklarına dair inançlar ortaya çıkmaktadır. Şemanın şiddeti azaldıkça ise daha çok partner seçimi, kariyer ile ilgili önemli kararlar alma gibi durumlarda şema kendisini gösterebilmektedir (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

Yetersizlik ve bağımlılık unsurlarından oluşan bu şemaya sahip bireyler kendilerini savunmasız hissetmektedirler. Değişiklik yapma, karar verme gibi önemli durumlarda korktukları ve kendilerine güvenmedikleri için çocuksu davranışlar sergilerler. Bu çocuksu davranışlar karşı tarafın kendisine ne yapması ve neye karar vermesi gerektiğine dair yön vermesine yönelik beklentileri içermektedir. Bu beklentileri genellikle aileleri, partnerleri, arkadaşları ya da psikoterapistleri gibi kişilere atfederler (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

Bu şemayla yaşayan kişilerde temelde yetersizlik inancı olduğu için sürekli yardım arayışı içinde olma, yeni durumlar hakkında sürekli soru sorma, başkalarının önerilerine

ihitiyaç duyma, tek başına seyahat etmek gibi birçok konuda zorluk yaşama, yararına olacaksa bile değişikliklere direnç gösterme ve başaramadığını hissettiğinde hemen vazgeçme gibi davranış kalıpları görülmektedir. Bazen de bu şemaya sahip kişilerin küçük bir kesimi, aşırı telafi davranışları göstererek bağımlı olunması gereken durumlarda bile bağımlı olmayı reddetmektedirler. Birçok durumla tek başlarına mücadele ederler ancak bu süreç onlar için çok stres verici bir hale gelebilir (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.2.2. Hastalanma veya Zarar Görmeye Karşı Dayanıksızlık

Bu şemanın temel duygusu korkudur. Kişi sürekli bir felaket beklentisi içerisinde, bir felaket gerçekleşecek ve kişi bunu önleyemeyecektir. Bu felaketler temel olarak üç türden oluşmaktadır (Young, Klosko ve Weishaar, 2008):

- a. AIDS, kanser, kalp krizi gibi “tıbbi felaketler”
- b. Delirme gibi “duygusal felaketler”
- c. Kaza geçirme, düşme, öldürülme, deprem olması gibi “çevresel felaketler”

Dayanıksızlık şemasına sahip kişiler felaket beklentilerinden dolayı sürekli bir kaygı içerisinde. Bu sebeple de felaket senaryolarını önleyici davranışları tekrarlama eğiliminde olurlar. Yanında sürekli ilaç veya su taşıma, tekrarlayan davranışlar sergileme, felaketin gerçekleşme olasılığı olan yerlerden kaçınma gibi davranışlar buna örnek verilebilir (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.2.3. Yapışıklık/Gelişmemiş Benlik

Bir çocuk yetişkinliğe geçiş aşamasında kimlik gelişimini tamamlayarak ailesinden sağlıklı bir şekilde bağımsızlaşmaktadır. Ancak bu şemaya sahip bireylerin yetişkin olduklarında kimlik gelişiminin tamamlanmadığı gözlemlenmektedir. Bu sebeple hayatlarında bir figüre (ebeveyn, partner, dost, terapist vb.) yapışık bir şekilde gündelik yaşamlarını devam ettirme eğiliminde olurlar. Kişi yapıştığı kişi/lerden ayrıldığında mutsuz olacağına ve günlük yaşamını devam ettiremeyeceğine dair

düşüncelere sahip olur (Young, Klosko ve Weishaar, 2008). Bu şemaya sahip bireylerin bir kısmının ise kendi kimliği yok gibidir. Hayatta ne istediklerine, ne beklediklerine, neyi tercih ettiklerine, becerilerine dair herhangi bir farkındalıkları yoktur. Çoğunlukla ebeveynlerinin kimlikleri onun kimliği haline gelmektedir (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.2.4. Başarısızlık

Bu şemaya sahip bireyler kendilerini diğer bireylerle karşılaştırma çabasına girmektedirler. Bu karşılaştırma sonucunda ise maddi konular, statü, akademi, spor gibi konularda kişi kendisini diğer kişilerden daha başarısız değerlendirme eğiliminde olmaktadır (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

Bu bireyler baştan başarısız olacaklarına inandıkları için, kendi potansiyellerini ortaya çıkarabilecekleri durumlarda bile kendilerini engelleyerek, doğru olduğunu düşündüğü şekilde davranmayarak, kaçınma ve erteleme davranışları göstererek kendilerini başarısız konumuna sokarlar ve bu da şemanın pekişmesine yol açar. Bazen de kişi hissettiği başarısızlık duygusuyla birlikte aşırı telafi davranışlar göstermeye başlar (Young, Klosko ve Weishaar, 2008). Bu telafi edici davranışlara işkolik bireylerin davranışları örnek verilebilir. Young, Klosko ve Weishaar (2008) aşırı telafi davranışları olan bireylerin sürekli çalışma eğiliminde olduklarını, bu yüzden çoğu zaman başarılı hale geldiklerini ancak başarılarına rağmen başarısız hissetmeye devam ettiklerini belirtmektedir.

1.4.2.2.3. Alan 3: Zedelenmiş Sınırlar

Erken dönem çocukluk çağında aile içerisinde sınırların net bir şekilde çizilmediği, ailenin sınırsızca verici olduğu ve çocuğun sınırlar konusunda eğitilmediği durumlarda zedelenmiş sınırlar alanına ait şemalar oluşmaktadır. Bu şemalara sahip bireyler diğer kişilerin de haklarının olduğunu anlama ve bunlara saygı gösterme, hayata dair ulaşılabilir amaçlar yaratma ve bu amaçlara erişmede güçlüklerle karşılaşmaktadırlar (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.3.1. Haklılık/Büyüklenmecilik

İlişkilerde karşılıklılık ilkesinin işlemesine engel olan haklılık şeması, kişinin diğerlerinden daha farklı ve üstün olduğu inancına yol açmaktadır. Kişi sosyal normları gözönüne almadan, sonuçlarının farkında olmaksızın isteklerini gerçekleştirme eğilimindedir. Bu gerçekleştirme eylemleri sırasında başkalarının ihtiyaçları, düşünceleri ve duyguları gözardı edilir. İkili ilişkilerde daha manipülatif bir tutum sergilenerek, diğer kişilerin fikirlerini zor kullanarak değiştirme, kontrol etme, üstünlük kurma gibi davranışlar sergilenilir (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.3.2. Yetersiz Öz-denetim/Öz-disiplin

Bu şemaya sahip bireylerin iki temel nitelikten yoksun olduğu görülmektedir: Özdenetim ve özdisiplin. Gündelik yaşam içerisinde, sosyal ilişkiler kurarken birçok dürtü ve duygu ortaya çıkar. Bu dürtülerin ve duyguların karşılanması için uygun yer ve zaman gibi koşullar olması gerekmektedir. Ancak Young Klosko ve Weishaar (2008) bu şemaya sahip bireylerin kişinin ortaya çıkan dürtülerini ve duygularını kontrol etme becerisi anlamına gelen özdenetim açısından yoksun olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca bu bireyler uzun dönemli amaçlara erişebilmek amacıyla engellenme ve sıkıntıya katlanma becerisi olarak belirtilen özdisiplin becerisinden de yoksundurlar. Bu sebeple bu şemaya sahip bireyler uzun vadeli hedeflerine ulaşmak için kısa vadeli isteklerini ertelemede sorun yaşarlar.

Yetersiz özdenetim şemasının ortaya çıkardığı bazı davranış kalıpları bulunmaktadır. Öfkenin kontrolsüz dışavurumu, erteleme, dikkati toparlamada güçlük, dağınıklık, dürtüsellik, geç kalma, basit ve kendisini tekrar eden işleri yapmakta isteksizlik bu davranışlara örnektir (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.4. Alan 4: Başkalarına Yönelimlilik Alanı

Her bireyin kendisine has duygusal ihtiyaçları vardır. Günlük yaşam içerisinde kendi duygusal ihtiyaçlarımızı ve başkalarının duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya

yönelik davranışlarımız ortaya çıkar. Ancak sağlıklı bir yaşam için bu ikisi arasında bir denge kurulması gerekmektedir.

Günlük yaşam içerisinde duygusal ihtiyaçların karşılanması konusunda bazen dengesizlikler ortaya çıkabilmektedir. Özellikle başkalarına yönelimlilik alanındaki şemalara sahip bireyler kendi duygusal ihtiyaçlarını gözardı ederken, diğer kişilerin ihtiyaçlarına, isteklerine, hissettiklerine ve tepkilerine fazlasıyla odaklanırlar. Bu durum da kişinin kendisini ifade etmesine ve bağımsızlaşmasına engel olur. Erken dönem yaşantılarında duygusal ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için bazı koşulları sağlamak ve kendi kimliğini baskılamak durumunda kalan birey yetişkinliğinde de koşullu bir şekilde kabul ve saygı göreceğine inandığı için bu davranışlarını tekrar etme eğiliminde olur (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.4.1. Boyun Eğicilik

Boyun eğicilik şeması, bireyin yalnız kalmaktan, terk edilmekten ve öfke gibi yıkıcı duyguların kendisine yönelmesinden kaçınmak için ilişkinin kontrolünü çoğu zaman karşı tarafa bırakmasıdır. İhtiyaçların ve duyguların bastırılması olarak iki şekilde kendisini göstermektedir:

- a. İhtiyaçları bastırma: Kişinin isteklerini, ihtiyaçlarını, yönelimlerini bastırması
- b. Duyguları bastırma: Öfke, üzüntü, hayal kırıklığı gibi duyguların bastırılması (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

Diğer kişilerin ihtiyaçlarıyla çok fazla ilgili olmayı içeren bu şemaya sahip bireylerin davranışlarında daha itaatkâr oldukları gözlenmektedir. Bu kişiler karşı tarafı daha baskın ve otoriter bir konumda görürler, onlar kendilerine göre daha güçlü ve dayanıklıdır. Karşısında kendilerinden daha güçlü ve dayanıklı biri olduğunu düşündükleri için kendilerini boyun eğmek zorunda hissederler. Bazı durumlarda ise kişi şemanın hissettirdiği duygulara karşı gelmeye başlar ve dahası karşı çıkma, boyun eğmeme, asi davranma gibi aşırı telafi içeren davranışlar ortaya çıkar (Thimm, 2010; Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.4.2. Kendini Feda

Kendini feda şemasında kişi zorunda olduğu için değil, kendi istediği için başkalarının ihtiyaçları uğruna kendi ihtiyaçlarını feda eder. Kendisinin desteğine ihtiyaç duyduğuna inandığı kişilerle sürekli iletişimde kalırlar. Kendi ihtiyaçlarını öne koymak onlara bencillikmiş gibi hissettirir, bu sebeple diğer insanlarda olumsuz duygulanıma yol açacak her türlü davranıştan kaçınma eğilimi gösterirler (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

Kendini feda şemasının duygusal anlamda ciddi olumsuz sonuçları ortaya çıkabilir. Kişi uzun bir süre kendini feda ettikten sonra, kendi ihtiyaçları karşılanmadığı için insanlara karşı kırılmaya, hayal kırıklığına uğramaya ve zaman zaman da öfkelenmeye başlar. Bu da tamamen başkalarının ihtiyaçlarını karşılamayı bırakma gibi aşırı telafi davranışlarını ortaya çıkarır (Young, Kloko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.4.3. Onay Arayıcılık

Bireyleşme sürecinde özerk ve sağlıklı bir kimlik geliştirmek yerine, diğer kişilerin kendisini onaylamasını istemek, odağı üzerine çekmek ve onlar tarafından kabullenebilmek için onlara uyum sağlama çabası onay arayıcılık şemasının temelini oluşturmaktadır. Bu şemaya sahip bireyler diğer kişilerin onayını alabilmek için ekonomik durum, statü, başarı gibi durumlara öncelik verir (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

Onay arayıcılık şemasının iki çeşidi bulunmaktadır:

- a. Onay arama: Daha çok kabul edilme, sevilme, onaylanma gibi duygusal ihtiyaçları içerir.
- b. Takdir isteme: Kişinin duygularının, düşüncelerinin, eylemlerinin beğenilmesi, tebrik edilmesi, alkışlanması gibi duygusal ihtiyaçları içermektedir (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

Bu şemaya özgü davranışlar, karşı tarafın onayını alabilmek için onların hoşuna gidecek eylemleri gerçekleştirmek, memnun etmek, itaatkâr ve uyumlu davranmak üzerinedir (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.5. Alan 5: Aşırı Tetikte Olma ve Bastırılmışlık

Daha çok aile içi ilişkilerin şekillendirdiği bu şema alanı, beklentili, esnek olmayan, şefkat ve merhametten yoksun aile ortamlarında ortaya çıkmaktadır. Bu şema alanındaki şemalardan birine sahip bireyler hissettiklerini, düşündüklerini ve beklentilerini çoğu zaman saklamak durumunda kalabilirler (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.5.1. Karamsarlık/Kötümserlik

Karamsarlık şemasına sahip bireylerde hayatın pozitif yanlarından çok negatif yanları önemli hale gelmektedir. Yaşamın herhangi bir alanında (maddi, mesleki, ilişkisel, manevi vb.) felaketlerle karşılaşılacağına, pozitif görünen durumların bile bir süre sonra kötüleceğine dair düşünceler hâkimdir. Bu nedenle kaygı bu şemanın temel duygusudur. Kişinin karşılaşılabileceği felaketlere karşı sağlam durabilmek amacıyla hata yapmaya karşı toleransı azdır ya da hiç yoktur (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.5.2. Duyguların Bastırılması

Bastırma mekanizmasının baskın olduğu bu şema örüntüsünde, birey eleştirilmekten, kontrolü yitirmekten ve utanç duymaktan kaçınmak için kendi kimliğine dair duygularını, eylemlerini, düşüncelerini açığa çıkarmamaktadır (Young, Klosko ve Weishaar, 2008). Kişi günlük yaşam içerisinde otantikliğini kaybetmekte, duygularını ve eylemlerini kontrollü bir şekilde dışarı vurmaktadır (Thimm, 2010).

Düşünce, duygu ve davranışlarını bastırma ihtiyacı hisseden birey yakın ilişkiler kurarken kontrolcü davranmaktadır. Çünkü hislerini paylaşırsa ilişkideki kontrolünü yitirmekten endişelenmektedir. Partner seçiminde ise kendisinin aksine spontan bir şekilde duygularını ifade eden ve daha dürtüsel bireyleri tercih etmektedir. Bu bağlamda

birbirine zıt olan kişiler başlarda bir çekim duymakla birlikte zamanla ilişkideki duygusal taraf ve baskın taraf arasında çatışmalar ortaya çıkabilmektedir (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.5.3. Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştiricilik

Bu şemaya sahip bireyler, olumsuz geri bildirim almamak için duygu, düşünce ve davranışlarını kısacası benliklerini ortaya koyarken yüksek standartlar belirler ve bu standartlara ulaşmak için olağanüstü bir çaba sarfetmeleri gerektiğine inanırlar. Bu durum kendilerini baskı altında hissetmelerine yol açar. Bu nedenle de kendilerine ve başkalarına karşı çoğu zaman eleştirel bir tutum sergileme eğiliminde olurlar (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

Yüksek standartlar şemasına sahip bireylerin genellikle mükemmeliyetçi bir yapıları olduğu gözlenir. Bulunduğu ortamın normlarına göre gayet iyi olan bir performans, bu şemaya sahip bireyler için yetersiz gelir. Performans ve başarı değerlendirmeleri genelde çarpıtılmış düşüncelerden oluşur. Ahlaki, kültürel ve dini görüşleri gerçeklikten bağımsız, esnek olmayan görüşlerdir (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.2.5.4. Cezalandırıcılık

Hataya karşı toleransın çok zayıf olduğu bu şema örüntüsünde, birey kendisi veya bir başkası tarafından yapılan hatalara karşı ciddi biçimde cezalandırıcı yaklaşmaktadır. Kendi prensiplerine, kurallarına ve isteklerine uymayan kişilere karşı öfkeli, sabırsız ve katı bir tutum sergilemektedir. Ayrıca kendisinde veya çevresindeki kişilerde bulunan kusurlara karşı anlayışsız ve reddedici yaklaşmaktadır (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

1.4.2.3. Erken Dönem Uyumsuz Şemalara Yönelik Uyumsuz Baş Etme Biçimleri

Erken dönem uyumsuz şemalar kişide şiddetli duygulara yol açmaktadır. Kişi bu duygularla başetmek için erken dönemde uyumsuz baş etme biçimleri geliştirmektedir. Ancak bu uyumsuz başetme biçimleri kişinin bu duygulardan kaçınmasına yardım ederken, şemaların devamlılığına sebep olmaktadır.

Şema ile baş etme biçimlerinin ayrı olmasının sebebi, her bireyin aynı şema örüntüsüyle başetmek için yaşamın farklı alanlarında farklı baş etme biçimlerini kullanmasıdır. Bu nedenle şema terapi modelinde şemalar anılar, duygular, duyular ve bilişleri içerirken davranışlar baş etme tepkisi olarak konumlandırılmaktadır. Temelde üç uyumsuz başetme tepkisi bulunmaktadır: teslim olma, kaçınma ve aşırı telafi. Baş etme tepkileri genellikle bilinçdışıdır, çocukluk döneminde gelişmeye başlar. Çocukluk döneminde koruyucu olan bu baş etme tepkileri, yetişkinlikte kullanılmaya devam edildiğinde uyumsuz bir hale gelirler. (Young, Klosko ve Weishaar, 2008).

- Şemaya teslim olma: Bu baş etme biçiminde kişinin şemaya uyum sağladığı görülmektedir. Şemanın gerçekliği kabul edilir ve şemanın duygusu yoğun bir şekilde hissedilir. Bilinçdışı bir şekilde şema örüntüleri tekrar edilir. Genelde kendisini inciten ebeveyne benzer partnerler seçilir.
- Şemadan kaçınma: Kaçınma baş etme biçiminde kişi yaşantısını düzenleyerek şema hiç var olmamış gibi yaşamayı tercih eder. Şemaya dair duygu, düşünce ve görüntülerden kaçınılır. Genelde kaçınma stratejileri dikkat dağıtmak, alkol ve uyuşturucu kullanmak, aşırı yemek yemek, rasgele cinsel ilişkiye girmek, yoğun çalışmak gibi işlevsiz ve zarar verici stratejiler olmaktadır. Şemaların tetiklenmesine yol açabilecek yakın ilişki kurma, rekabete girme gibi durumlardan kaçınırlar.
- Şemayı Aşırı Telafi: Şemayla savaşı içeren bu baş etme biçiminde sanki şemanın zıttı olan düşünce, duygu ve inançlar doğruymuş gibi hissedilir ve hareket edilir. Bu kişiler görünüşte özgüveni yüksek kişiler gibi görünse de

derinlerde şemanın baskısından dolayı patlamaya hazır bomba gibidirler. Şemaya karşı olmak sağlıklı gibi görünse de bu baş etme biçimi durumla orantılı ve diğerlerinin sınırlarını hesaba katmadığı takdirde zarar verici bir hal alır. Aşırı telafi biçiminde kişi sürekli bir saldırı halinde olmaktadır, işlevsiz, düşüncesiz ve aşırıya kaçan davranışları bulunmaktadır.

Tablo 1. Uyumsuz Baş Etme Biçimleri

Erken Dönem Uyumsuz Şema	Teslim Olma Örnekleri	Kaçınma Örnekleri	Aşırı Telafi Örnekleri
Terk Edilme/ İstikrarsızlık	İlişkide karar veremeyen ve ilişkide kalamayan partnerleri seçme	Yakın ilişkilerden kaçınılır	Partneri uzaklaştırmak için bağlanma gerçekleştirilir ve baskı oluşturulur. Her küçük ayrılma beraberinde şiddetti getirir.
Güvensizlik/Suistimal Edilme	İstismara izin verme ve istismar eden partner seçme	Savunmasız olmaktan ve güvenmekten kaçınma	Başkalarını kullanma ve istismar etme
Duygusal Yoksunluk	Duygusal anlamda yoksun bırakan partnerler seçme ve duygusal ihtiyaçların karşılanması yönünde beklentiye girmeme	Yakın ilişkilerden kaçınma	Sosyal ve romantik ilişkilerde talep kar davranma
Kusurluluk/Utanç	Kendini değersizleştirme, eleştirel ve reddedici kişilerle ilişki kurma	Gerçek duygu ve düşünceleri ifade etmekten kaçınma	Mükemmel görünüşün yanısıra eleştirel ve reddedici davranma
Sosyal İzolasyon/Yabancılaşma	Sosyal ortamlarda farklılıklara odaklanır	Sosyal ortamlardan kaçınır	Sosyal ortamlara girmek için "bukalemun" olur
Bağımlılık/Yetersizlik	Önemli kararları başkalarına (aile, eş vb.) sorar	Yeni mücadelelere girmekten hoşlanmaz	Kendine güvenir, kimseden bir beklentiye girmez
Hastalıklar ve Zarar Görme Karşısında Dayanaksızlık	Sürekli bir felaket beklentisi içerisinde olur.	Güvenli hissetmediği hiçbir ortama girmez	Tehlikeyi önemsemeden düşüncesizce hareket eder.
Yapışıklık/Gelişmemiş Benlik	Ailesinden ayrışamaz, partneri sayesinde yaşar.	Bağımsız bir şekilde hareket eder, yakınlık kurmaz	Sürekli önem verdiği kişilerin karşısında olur
Başarısızlık	Gönülsüz ve özensiz bir şekilde işleri yapar	Yapacağı işlerle ilişkili zorluklardan kaçınır.	Kendisini çok zorlar, aşırı başarılı olmaya çalışır.

Tablo 2. Erken Dönem Uyumsuz Baş Etme Biçimleri (Devam)

Erken Dönem Uyumsuz Şema	Teslim Olma Örnekleri	Kaçınma Örnekleri	Aşırı Telafi Örnekleri
Boyun Eğicilik	Diğer bireylerin kontrolü ele almasına izin verir	Çatışma içeren durumlardan kaçınır	Otoriteye karşı gelir.
Hak Görme/Büyükleme	Kendisi hakkında büyüklenmeci konuşur, rekabet halinde olduğu kişilere karşı zorbalık eder.	Üstün olmayacağı durumlardan kaçınır.	Başkalarının ihtiyaçlarına karşı aşırı duyarlıdır.
Yetersiz Özdenetim/Özdisiplin	Rutin işlerde süreklilik sağlayamaz	Sorumluluk almaktan ve görevlerden kaçınır.	Özdenetim veya özdisiplin konusunda katı olur.
Kendini Fedâ	Herkese karşı çok verici davranır ancak bir talepte bulunmaz.	Karşılıklı alma ve verme durumlarından kaçınır.	Diğerlerine elinden geldiğince az şey vermeye çalışır.
Onay arayıcılık	Diğerlerini etkilemek için davranışlar sergiler.	Onay arayan kişilerle ilişki kurmaktan kaçınır.	Onay almayacak şekilde başkalarını kıskırtır.
Olumsuzluk/Karamsarlık	Olumsuzluklar üzerine odaklanır, kaygılı hisseder ve olası olumsuz durumlardan kaçınır.	Duygularını bastırmak adına alkol alma gibi davranışlar sergiler.	Aşırı bir şekilde iyimser davranır, olumsuz durumları inkâr eder.
Duygusal Ketleme	Duygusal ve davranışsal bağlamda sakin davranır.	Duyguları ifade etmekten ve tartışmaktan kaçınır.	Kendisini zorlayarak "eğlenceli bir yaşamı" olması için çaba gösterir.
Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştiricilik	Mükemmeliyetçi olmak adına ciddi anlamda çaba sarfeder.	Performans göstermesi gereken durumlardan ve görevlerden kaçınır.	Standartları önemsemez, işlerini dikkatsiz bir şekilde yapar.
Cezalandırıcılık	Kendisine ve diğerlerine yönelik sert ve cezalandırıcı davranır.	Cezalandırılmamak adına diğerlerinden kaçınır.	Çok fazla affedici davranır.

1.4.3. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar İle İlişkili Çalışmalar

İlişki doyumu şema modeli çerçevesinde ele alındığında, bir bireyin ancak çocukluk dönemi duygusal ihtiyaçları ve yetişkinlikte ortaya çıkan temel ihtiyaçları gözönünde bulundurulup, bu ihtiyaçlara yönelik doyum sağlandığında ilişkiden doyum alındığı ifade edilmektedir. Bu bağlamda ise romantik ilişkilerde 18 erken dönem uyumsuz şemadan 11 tanesinin daha etkili olduğu belirtilmektedir: terk

edilme/istikrarsızlık, güvensizlik/kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, bağımlılık/yetersizlik şeması, yüksek standartlar, iç içe geçme/gelişmemiş benlik, onay arayıcılık, kusurluluk/utanç, cezalandırıcılık, haklılık/büyüklenmecilik (Young ve Gluhoski, 1997). On sekiz temel erken dönem uyumsuz şemanın ilişki doyumu ile ilişkisini araştıran bir başka çalışmada ise dokuz şemanın ilişki doyumu açısından etkili olduğu ifade edilmektedir: dayanıksızlık, duygusal yoksunluk, terk edilme/istikrarsızlık, sosyal izolasyon, güvensizlik/kötüye kullanılma, fedakarlık, boyun eğcilik, yetersiz özdenetim ve duyguların bastırılması (Campbell, 2002). İlişki doyumunun az olması ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada ikisi arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiş ve ilişki doyumunun az olması ile ilişkili olan şemalar belirlenmiştir: terk edilme/istikrarsızlık, karamsarlık, duygusal yoksunluk, onay arayıcılık, sosyal izolasyon, fedakarlık, kusurluluk, boyun eğcilik, bağımlılık ve dayanıksızlık şeması (Dumitrescu ve Rusu, 2012).

Erken yetişkinlik döneminde bulunan bireylerin şema alanları cinsiyet açısından değerlendirildiğinde, kopukluk/reddedilmişlik ve aşırı tetikte olma şema alanlarının erkek bireylerde kadın bireylere oranla daha şiddetli olduğu gözlenmektedir. Erkek bireylerin bu iki alandaki şemaları karşılaştırıldığında ise, kopukluk/reddedilmişlik şema alanında kusurluluk ve duygusal yoksunluk; aşırı tetikte olma şema alanında ise duyguları bastırma ve cezalandırma erken dönem uyumsuz şemaların diğer şemalara oranla daha aktif olduğu belirtilmektedir (Çolakoğlu, 2012). Saygılı (2014) tarafından erken dönem uyumsuz şemalar cinsiyet açısından incelendiğinde ise aynı şekilde şema alanlarından kopukluk ve zedelenmiş Sınırlar şema alanlarında erkeklerin kadınlara göre daha fazla yüksek puan aldığı görülmektedir.

Evli romantik partnerlerin evlilik doyumunu inceleyen bir araştırmada başarısızlık şeması ile evlilik doyumu arasında negatif yönde bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Başarısızlık şemasının yanısıra, sosyal izolasyon ve utanç şemalarının da romantik ilişkiler üzerinde önemli etkileri olduğu ifade edilmiştir (Clifton, 1995). Nemati (1996) tarafından benzer şekilde evlilik doyumu üzerine gerçekleştirilen çalışmada ise haklılık,

duygusal yoksunluk, terkedilme ve bağımlılık şemalarının evlilik doyumunu negatif yönde yordadığı gözlenmiştir (Nemati, 1996).

İran’da evliliğini sürdüren ve evliliğini bitirmiş çiftler erken dönem uyumsuz şemalar bağlamında incelendiğinde, güvensizlik/kötüye kullanılma, duyguları bastırma ve yüksek standartlar şemalarının evliliği bitirme durumunu pozitif yönde yordadığı ifade edilmektedir (Yousefi, Bahrami, Etemadi, Ahmedi ve Fatahi Zadah, 2010). Zolfaghari, Zadeh ve Abedi (2008) tarafından evlilikte partnerler arasındaki yakınlığın incelendiği bir çalışmada erken dönem uyumsuz şemaların sayısının artışının evlilikteki yakınlığı negatif yönde yordadığı, şema alanarından ise en çok zedelenmiş sınırlar şema alanının evlilikteki yakınlık ile negatif yönde ilişkili olduğu belirtilmektedir.

Güner (2014)’in 120 evli çift üzerinde gerçekleştirdiği araştırmanın sonuçlarına göre evliliğini uyumsuz olarak nitelendiren erkeklerin duygusal yoksunluk, başarısızlık, duyguları bastırma ve kusurluluk uyum bozucu şema puanlarının diğer şema puanlarına göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Evliliğini uyumsuz olarak nitelendiren kadınların ise sosyal izolasyon, iç içe geçme/bağımlılık, terk edilme, kusurluluk, dayanıksızlık ve yüksek standartlar uyum bozucu şema puanlarının diğer şema puanlarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İlişki istikrarı üzerine gerçekleştirilen bir çalışmada ise haklılık, onay arayıcılık ve cezalandırılma uyum bozucu şemaları ile ilişki istikrarı arasında olumlu yönde ilişkiler olduğu görülmüştür (Şahin, 2015).

Evlilik uyumu üzerine gerçekleştirilen bir meta-analiz araştırmasında (2000-2018) kusurluluk, boyun eğicilik ve bağımlılık şemalarının evlilik uyumu ile negatif yönde yüksek düzeyde ilişki gösterdiği belirtilmiştir (Özabacı ve Körük, 2018). Bir başka çalışmada ise evli olan kadınların evlilik uyumu üzerine bir çalışma gerçekleştirilmiş, kopukluk, zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar, diğeri yönelimlilik ve yüksek standartlar şema alanlarının evlilik uyumunu olumsuz yönde yordadığı; terkedilme ve bağımlılık şemalarının ise evlilik uyumunu en çok olumsuz yordayan şemalar olduğu bulunmuştur (Sabzıkar, Hidaji ve Sodagar, 2015).

Yıldız (2018) tarafından evli çiftlerin evlilik doyumu üzerine bir araştırma gerçekleştirilmiş ve bu çalışmada güvensizlik, bağımlılık şemaları ile evlilik doyumu arasında negatif bir ilişki olduğu belirtilmiştir. İran’da ise evli kadınların evlilik doyumu üzerine gerçekleştirilen bir çalışmada boyun eğicilik, duygusal yoksunluk ve bağımlılık şemalarının evlilik doyumunu olumsuz yönde etkilediği gözlenmiştir (Esmaili, Mohammadi ve Hakami, 2016)

Lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin çift uyumu üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada duygusal yoksunluk, terk edilme, sosyal izolasyon, kusurluluk, bağımlılık, dayanıksızlık, kendini feda, onay arayıcılık ve karamsarlık uyum bozucu şemalarının çift uyumunu olumsuz yönde yordadığı görülmüştür (Dumitrescu ve Rusu, 2012).

Young ve arkadaşları (2003) tarafından sınır kişilik bozukluğunda uyumsuz şemalar üzerine gerçekleştirilen bir çalışmada, 18 şemanın neredeyse hepsinin bu kişilerde görüldüğünü, ancak terk edilme, güvensizlik/kötüye kullanılma, duygusal yoksunluk, boyun eğicilik, kusurluluk/utanç, yetersiz öz denetim/öz disiplin, boyun eğicilik ve cezalandırıcılık şemalarının yoğun bir şekilde görüldüğü saptanmıştır. Sprey (2002) tarafından yapılan çalışmada ise bu şemalara ek olarak zarar görme, hastalanmaya karşı dayanıksızlık, bağımlılık/yetersizlik ve duyguları bastırma alt boyutlarının sık görüldüğü belirtilmiştir. Bu nedenle sınırdaki kişilik örgütlenmesi olan bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarının ilişki istikrarı üzerinde önemli bir etkisi olacağı öngörülmektedir.

1.5. FLÖRT ŞİDDETİ

Flört şiddetini ele almadan önce, flört kavramını tanımlamak gerekmektedir. Straus’a (2004) göre flört, sosyal etkileşim amacıyla kurulan ve iki tarafın da açık veya dolaylı şekilde ilişkiyi yürütme isteği sebebiyle ortak etkinlikler gerçekleştirdiği bir ilişki olarak tanımlanmaktadır. Flört sürecinde temel olarak iki tarafın da zaman, enerji gibi konularda bir yatırım gerçekleştiriyor olması beklenmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü (2013) yakın partner şiddetini, romantik ilişki içerisinde bireylerin maruz kaldığı fiziksel, cinsel veya psikolojik zarara sebep olan herhangi bir davranış olarak tanımlamaktadır. Bu kavram çerçevesinde ele alınan davranışlar ise fiziksel şiddet, psikolojik şiddet, cinsel şiddet ve kontrolcü davranışlar olarak belirtilmektedir. Flört şiddeti ise yakın partner şiddetinin bir alt türü olarak nitelendirilmektedir. Flört şiddeti; flört ilişkisi içerisinde, partneri kontrol altına almayı ve/veya psikolojik, cinsel veya fiziksel yollarla zarar vermeyi içeren davranışlar olarak ifade edilmektedir.

Flört şiddeti birçok şekilde kendisini göstermekle birlikte, flört şiddeti yolları arasında birtakım benzerlikler olduğu ifade edilmektedir. Öncelikle flört şiddeti kendisini ufak adımlarla göstermektedir. Flört şiddetini uygulayan tarafın hedefi, partnerini kontrol altına alarak üzerinde egemenlik kurmak ve onu yalnızlaştırmaktır. Yapılan çalışmalar doğrultusunda flört şiddetinin en çok fiziksel şiddet olarak kendisini gösterdiği ifade edilmektedir (Dünya Sağlık Örgütü; 2013; Zimmer ve Scott, 2017).

Flört şiddetine yönelik gerçekleştirilen bir gözden geçirme çalışmasına göre ise risk faktörleri şu şekilde açıklanmıştır: partnerin bağlamsal özellikleri (demografik, mahalle/topluluk ve okul), partnerin gelişimsel özellikleri (aile, akran, psikolojik ve bilişsel) ve ilişkinin özellikleri. Yakın partner şiddeti ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde en ileri seviyeye ulaşmakta, ileri yaşlarda şiddet riski azalmaktadır. Düşük ekonomik düzey, stres düzeyinin yüksek olması, aile içerisinde şiddete yönelik durumların olması, ihmal ve istismar yaşantıları, madde kullanımı, depresyon ve antisosyal davranışlar gibi psikopatolojik durumlar, romantik ilişkide çatışmaların fazlalığı ve ilişki doyumunun az olması diğer risk etmenleri olarak ortaya koyulmaktadır. Risk etmenlerinin yanısıra koruyucu etmenlerin incelendiği çalışmalarda ise aile içerisinde destek, koruma, duygusal ihtiyaçların karşılanması gibi faktörlerin bulunması, sosyal desteğin güçlü olması önemli koruyucu etmenler olarak belirtilmektedir (Capaldi ve ark., 2012).

1.5.1. Flört Şiddeti Türleri

Flört Şiddeti türleri şu şekildedir:

1. Fiziksel şiddet: Partnerlerden birisinin diğer tarafa saldırması sonucu ortaya çıkan fiziksel veya cinsel saldırı olarak belirtilmektedir. Bu şiddetin ortaya çıkmasındaki temel sebep partneri baskı altına alarak üzerinde egemenlik kurmaktır. Bazı araştırmacılar ise fiziksel şiddet olması için illa bir fiziksel temasın olması gerektiğini, partnerin kişisel güvenliğinden dolayı kaygılanmasına yol açabilecek herhangi bir durumun fiziksel şiddet olarak ele alınabileceğini ifade etmektedir (Zimmer ve Scott, 2017). Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2021) ise fiziksel şiddet durumunda, kasıtlı bir zarar verme durumunu vurgulamaktadır. Tekme atmak, ısırarak ve itmek gibi davranışlar fiziksel şiddete örnek verilmektedir.
2. Cinsel Şiddet: İçinde zorlama davranışının bulunduğu her türlü cinsellik deneyimi cinsel şiddet olarak ifade edilmektedir. Cinsellik esnasında veya sonrasında aşağılayıcı tutumlar, izinsiz bir şekilde partnere dokunmak, öpmek veya onu cinsel ilişkiye zorlamak, karşı taraf alkol, uyarıcı madde etkisi altındayken veya bilinci yokken cinsel ilişki yaşamak, doğum kontrolüne yönelik yöntemleri kullanmama veya partnerin kullanmasını engelleme cinsel şiddet davranışına örnekler olarak gösterilebilir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2021).
3. Psikolojik Şiddet: Bu şiddet türü Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2021) tarafından partneri korkutma, kendine olan güvenini ve saygısını azaltma amacıyla gerçekleştirilen davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Psikolojik şiddetin temel itici gücü suçluluk duygusudur. Psikolojik şiddet uygulayan kişi, karşı tarafın davranışları sebebiyle bu şekilde davrandığına yönelik açıklamalar yaparak partnerini suçlu hissetirmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle çoğu zaman psikolojik şiddet ya farkedilememekte ya da farkedilmesi uzun sürmektedir. Psikolojik şiddet olarak değerlendirilebilecek davranışlar ise şu şekildedir: Lakap takmak, örseleyici şekilde davranmak, yüksek sesle konuşmak, emir verici şekilde konuşmak, küçük düşürmek, partneri yalnızlaştırmak, partnerin maddi ve

manevi ihtiyaçlarını karşılamasını engellemek, eleştirmek vb. (Zimmer ve Scott, 2017)

4. Ekonomik Şiddet: Bireyin partnerini ekonomik açıdan baskılaması, zarar vermesi veya maddi koşulları karşı tarafı kontrol etmek için kullanması durumu ekonomik şiddet olarak ifade edilmektedir (Zimmer ve Scott,2017).
5. Dijital Flört Şiddeti: Bireyin partnerini kontrol etmek, tehdit etmek veya duygusal anlamda zedelemek için elektronik iletişim araçlarını kullanması durumudur. Partnerin sosyal medya hesaplarının şifresini öğrenmek ve hesabını yöneterek sosyal medya arkadaşlarını kısıtlamak, partneri sosyal iletişim araçları üzerinden resim veya video göndermeye zorlamak, sosyal iletişim araçlarını gizlice incelemek dijital flört şiddetinin bazı örnekleri olarak ifade edilmektedir (Hinduja ve Patchin, 2011; Reed, Tolman ve Ward, 2016).

Dünya Sağlık Örgütü (2012) 10 ülkeden 24.000 kadın ile gerçekleştirdiği bir çalışmada, kadınların %4'ü ile %49'unun fiziksel şiddet mağduru olduğunu, %6'sı ile %59'unun cinsel şiddete maruz kaldığını, %20'si ile %75'inin duygusal istismar davranışlarını deneyimlediklerini bildirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri (2015) yakın partner şiddeti üzerine bir çalışma gerçekleştirerek çalışmaya katılan kadınların %71'inin (yaklaşık olarak 31 milyon), erkeklerin ise %55,8'inin (yaklaşık olarak 21 milyon) 25 yaşından önce şiddet biçimlerinden herhangi birine maruz kaldıklarını ortaya koymuştur. Flört şiddetinin ülkemizdeki yaygınlığını inceleyen çalışmalar ise flört şiddetinin yaygınlık oranını %10 olarak ifade etmektedir (Toplu ve Hatipoğlu-Sümer, 2011).

Flört şiddeti biçimleri üzerine gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde ise:

- ✓ Cinsel şiddet mağduriyeti kadınlar için %26-%33 arasında, erkekler için ise %5-%6 arasında kendisini göstermektedir (Stonard ve ark., 2014). Cinsel şiddetin ülkemizdeki yaygınlık oranı ise % 6 olarak belirtilmektedir (Toplu ve Hatipoğlu-Sümer, 2011)

- ✓ Psikolojik flört şiddetinin yaygınlık oranınının üniversite öğrencileri üzerinden inceleyen bir çalışmaya göre kadınların %28-%95 arasında, erkeklerin ise %13-%75 arasında psikolojik şiddete maruz kaldığı ifade edilmektedir (Stonard ve ark., 2014). Ülkemizdeki üniversite öğrencileri üzerine gerçekleştirilen bir başka psikolojik şiddete uğrama yaygınlık oranı %25 olarak belirtilmektedir (Toplu ve Hatipoğlu-Sümer, 2011).
- ✓ Türk popülasyonunda kadın üniversite öğrencilerinin çoğunlukla kıskançlık üzerinden psikolojik şiddete maruz kaldıkları (Demirtaş ve ark., 2017); genellikle fiziksel şiddet açısından mağdur konumunda bulunurken, duygusal şiddet açısından fail konumunda oldukları ifade edilmektedir (Hatipoğlu, 2010).

1.5.2. Flört Şiddetine Yönelik Kuramlar

Flört şiddetini açıklamaya yönelik bazı kuramlar ortaya atılmıştır. Bu kuramlar şu şekildedir:

1. Sosyal Öğrenme Kuramı: Bu kuram Bandura (1973) tarafından insan davranışlarının gözlem ve model alma yolu ile öğrenilebileceği görüşü üzerinden oluşturulmuştur. Bu öğrenme biçiminin sürekliliği ise pekiştirme kavramıyla açıklanmıştır. Flört şiddeti uygulamaya yönelik davranışların temeli bakımveren ile yaşanan deneyimler ve yetiştirilen aile ortamında atılmaktadır. Aile içerisinde deneyimlenen veya maruz kalınan şiddete yönelik davranışlar, çocuğun şiddeti kullanmasında ve sürdürmesinde önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır (Shorey ve ark., 2008).
2. Bağlanma Kuramı: Bağlanma kuramını ortaya atan Bowlby, bebeklerin bakımverenleri ile kurdukları ilk ilişkilerde bazı zihinsel temsiller oluşturduklarını ve oluşturdukları bu temsiller üzerinden ilişki kurduklarını ifade etmektedir (Bowlby, 1969, 1972, 1980). Ebeveyn ve çocuk ilişkisinin romantik ilişkiler üzerindeki etkisini araştıran Hazan ve Shaver (1987) ise duygusal anlamda yakınlık sağlayan ve istikrarlı bir ilişki sürdürebilen ebeveynlerin çocuklarının yetişkinlikte daha sağlıklı ilişkiler kurduğunu

belirtmektedir. Bir alanyazın çalışmasında, aile içi flört şiddeti ile ilişkili deneyimlerden dolayı ebeveyni ile güvenli bağlanma gerçekleştiremeyen bireylerin romantik ilişkide flört şiddetine yönelme açısından daha fazla risk taşıdıkları ifade edilmektedir (Crittenden ve Ainsworth, 1989; Tussey ve ark., 2018).

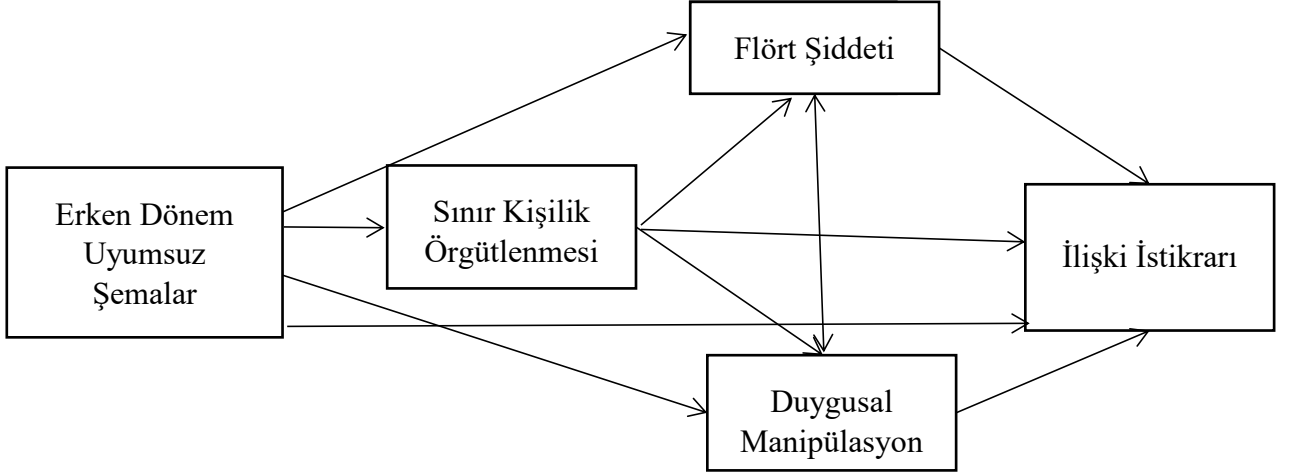
3. Feminist Kuram: Sosyal ve felsefi olarak, kadın ve erkeklerin aynı potansiyele sahip olduğu görüşünü savunan Feminizm, ataerkil toplumsal düzen içerisinde istismarın varlığının şiddete yönelik eylemlerin sürdürülmesine yol açtığını belirtmektedir. Ayrıca bu düzen içerisinde, erkekler kadınlar karşısında daha fazla güç sahibi olmak ve onları kontrol edebilmek adına çoğunlukla şiddeti gerçekleştiren taraf olmaktadır (Dobash ve Dobash, 1993; Shorey ve ark., 2008; Zimmer ve Scott, 2017). Feminist kuram, çoğunlukla şiddet uygulayan tarafın erkek olmasını savunması sebebiyle bazı eleştirilere maruz kalmaktadır çünkü flört şiddetini kadınların da uyguladığına dair birçok çalışma vardır (Capaldi ve ark., 2012; Hatipoğlu, 2010; Karatay, 2017).

1.6. MODELLER VE HİPOTEZLER

Bu bölümde araştırmanın hipotezleri ve araştırma modeli açıklanmaktadır.

1.6.1. Tüm Grup İçin Oluşturulan Model

Şekil 4. Model 1

Model 1: Model 1’de bağımlı değişken (endogen) ilişki istikrarı, bağımsız değişken (exogen) ise erken dönem uyumsuz şemalardır. Modelde sınır kişilik örgütlenmesi, ilişkilerde manipülasyon ve flört şiddeti aracı (mediator) değişken olarak tanımlanmıştır. Bu model aracılığıyla romantik ilişkide bulunan bireylerin sınır kişilik örgütlenmesi, erken dönem uyumsuz şemalar, flört şiddeti ve ilişkilerde manipülasyon ile ilişki istikrarı arasındaki ilişkilerin araştırılması amaçlanmıştır.

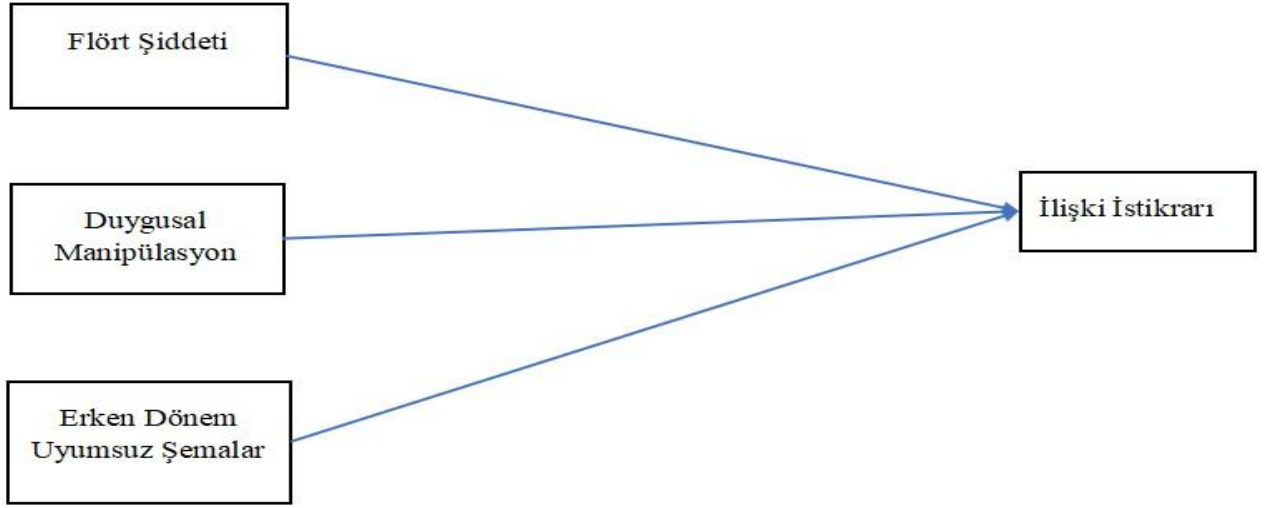
1. Katılımcıların erken dönem uyumsuz şemaları sınır kişilik örgütlenmesini pozitif yönde yordamaktadır.
2. Katılımcıların erken dönem uyumsuz şemaları flört şiddetini pozitif yönde yordamaktadır
3. Erken dönem uyumsuz şemalar ile flört şiddeti ilişkisinde sınır kişilik örgütlenmesi düzeyinin aracılık etkisi vardır.
4. Katılımcıların erken dönem uyumsuz şemaları manipülasyon düzeyini pozitif yönde yordamaktadır.

5. Erken dönem uyumsuz şemalar ile duygusal manipülasyon ilişkisinde sınır kişilik örgütlenmesi düzeyinin aracılık etkisi vardır.
6. Katılımcıların erken dönem uyumsuz şema alanları ilişki istikrarını negatif yönde yordamaktadır.
7. Katılımcıların sınır kişilik örgütlenme düzeyi manipülasyonu pozitif yönde yordamaktadır.
8. Katılımcıların sınır kişilik örgütlenme düzeyi flört şiddetini pozitif yönde yordamaktadır.
9. Katılımcıların flört şiddeti düzeyi ile manipülasyon düzeyi arasında pozitif yönde ilişki vardır.
10. Katılımcıların flört şiddeti düzeyi ilişki istikrarını negatif yönde yordamaktadır.
11. Katılımcıların duygusal manipülasyon düzeyi ilişki istikrarını negatif yönde yordamaktadır.
12. Katılımcıların sınır kişilik örgütlenme düzeyi ilişki istikrarını negatif yönde yordamaktadır.

1.6.2. Model 2: Sınır Kişilik Örgütlenmesi Bulunan ve Bulunmayan Gruplar İçin Model

Araştırma bağlamında oluşturulan bu model sınır kişilik örgütlenmesi bulunan ve bulunmayan gruplar üzerinden ayrı ayrı değerlendirilecektir.

Şekil 5. Model 2

Model 2: Model 2’de bağımlı değişken (endogen) ilişki istikrarı, bağımsız değişkenler ise erken dönem uyumsuz şemalar, duygusal manipülasyon ve flört şiddetidir. Bu model aracılığıyla romantik ilişkide bulunan bireylerin sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerin erken dönem uyumsuz şemalar, flört şiddeti ve ilişkilerde manipülasyon ile ilişki istikrarı arasındaki ilişkilerin araştırılması amaçlanmıştır.

13a) Sınır kişilik örgütlenmesi bulunan katılımcıların flört şiddet düzeyi ilişki istikrarını negatif yönde yordamaktadır.

13b) Sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan katılımcıların flört şiddet düzeyi ilişki istikrarını yordamamaktadır.

14a) Sınır kişilik örgütlenmesi bulunan katılımcıların duygusal manipülasyon düzeyi ilişki istikrarını negatif yönde yordamaktadır.

14b) Sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan katılımcıların duygusal manipülasyon düzeyi ilişki istikrarını yordamamaktadır.

15a) Sınır kişilik örgütlenmesi bulunan katılımcıların erken dönem uyumsuz şemaları ilişki istikrarını negatif yönde yordamaktadır.

15b) Sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan katılımcıların erken dönem uyumsuz şemaları ilişki istikrarını yordamamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

Bu bölümde çalışma kapsamında 499 kişilik sevgili, sözlü/nişanlı, evli bireylerden oluşan örneklem grubuna, kullanılan veri toplama tekniği ve araçları ve araştırma sürecini içeren işlem bölümlerine yer verilmiştir.

2.1. ÖRNEKLEM GRUBU

Araştırmanın örneklem grubunu 499 birey oluşturmaktadır. Anket Google Form oluşturularak online olarak uygulanmıştır, basit rastgele örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Kişilik gelişimi göze önünde bulundurularak katılımcıların sınır kişilik örgütlenmesi açısından en az 18 yaşında olmaları, son altı ay içerisinde herhangi bir psikiyatrik tanı almamaları göz önünde bulundurulmuştur.

2.2. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışmada sınır kişilik örgütlenmesi bulunan ve bulunmayan romantik ilişkiye sahip bireylerin ilişki istikrarı ile erken dönem uyumsuz şemalar, duygusal manipülasyon ve flört şiddeti arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlandığından, araştırma deseni nedensel-karşılaştırmalı model olarak belirlenmiştir. Bu modelde amaç neden-sonuç bağlamında değişkenler arasındaki ilişkiyi etkilemeden varolan durumu incelemektir (Borg ve Gall 1989; Fraenkel ve Norman, 2006).

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Çalışmada katılımcıların demografik bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Ayrıca, katılımcıların, sınır kişilik örgütlenmesi açısından riskli grupta olup olmadıklarını değerlendirmek amacıyla Borderline Kişilik Envanteri (BKE), İlişki İstikrarı Ölçeği, Young Şema Ölçeği Kısa

Form 3, Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği, İlişkilerde Duygusal Manipülasyon Ölçeği kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişilerin sosyo-demografik bilgilerini almak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan formda katılımcılara yaş, cinsiyet, herhangi bir psikiyatrik tanılarının olup olmaması gibi bilgiler sorulmuştur.

2.3.2. İlişki İstikrarı Ölçeği

Rusbult, Martz ve Agnew (1998) tarafından romantik ilişkilerin gidişatını değerlendirmek amacıyla geliştirilen İlişki İstikrarı Ölçeği 30 maddeden oluşmaktadır. İlişki doyumu, ilişki yatırımı ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme alt boyutlarından oluşan ölçeğin Türkçeye uyarlaması Büyükşahin ve arkadaşları (2005) tarafından gerçekleştirilmiştir. Büyükşahin ve Taluy (2008) tarafından yeniden değerlendirilen ölçeğe bağlılık alt boyutu (7 madde) eklenmiştir. Ölçek her bir alt ölçeğin ilk beş maddesi dördüncü dereceli (1= tamamen yanlış, 2= oldukça yanlış, 3= oldukça doğru, 4= tamamiyle doğru), alt ölçeklerin diğer maddeleri ise 9'lu dereceli (1=tamamen yanlış, 9=tamamiyle doğru) olarak oluşturulan likert tipi bir ölçektir. Toplu, Hatipoğlu ve White (2013) tarafından yapılan çalışma sonucunda ölçeğin Cronbach α iç tutarlılık katsayısı, ilişki doyumu için 0,94, seçeneklerin niteliğini değerlendirmek için 0,85 ve ilişki yatırımı için de 0,88'dir. Bağlılık boyutu için hesaplanan Cronbach α iç tutarlılık katsayısı ise 0,93 olarak bulunmuştur.

İlişki İstikrarı Ölçeği'nin faktör yapısını anlamak için ölçeğe açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan çalışmalar neticesinde faktör yapısını ortaya koyan faktör analizinde KMO katsayısı 0,93 olarak bulunmuştur. Bartlett's Küresellik Testi ile faktörlerin manidar olduğunu göstermiştir. Ölçeğe yapılan iç tutarlılık analizi sonucunda ilişki doyumu, alternatiflerin değerlendirilmesi, ilişki yatırımı alt ölçeklerinin Cronbach α değerleri sırasıyla 0,93, 0,87, 0,80 olarak bulunmuştur. Bağlılık alt boyutundan madde

3 çıkarılınca Cronbach α değeri 0,76 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tamamı için ise Cronbach α değeri 0,74 olarak bulunmuştur.

2.3.3. Borderline Kişilik Envanteri

Kernberg'in yapısal kişilik organizasyonuna, Gunderson'un borderline için tanısal görüşme ve DSM kriterlerine dayanan Borderline Kişilik Envanteri, 53 maddeden oluşan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Doğru-yanlış şeklinde cevaplanmaktadır. Ölçeğin son iki maddesi ile 13, 45 ve 49 numaralı maddeler klinik amaçlı bilgi toplamak için kullanılmaktadır ve 53 maddenin ilk 51 maddesi analize dahil edilmektedir. Doğru seçeneğini işaretleme sayısı toplanarak ölçekten toplam puan elde edilmekte ve bu sayı katılımcının sınır kişilik organizasyonunun düzeyini belirtmektedir (Leichsenring, 1999). Leichsenring tarafından oluşturulan ölçeğin orijinal kesme puanı 20 iken ülkemizde kesme noktası 15/16 olarak belirlenmiştir (Aydemir ve ark., 2006).

Aydemir ve arkadaşları (2006) tarafından yapılan güvenilirlik analizine göre tüm çalışma grubunda Cronbach α değeri 0,92, sadece sınır kişilik bozukluğu grubunda ise 0,84 olarak belirlenmiştir. Test-tekrar test korelasyonu ise 0,67 olarak bulunmuştur. Madde-toplam puan analizinde ise korelasyon katsayısı aralığı 0,18-0,63 arasında bulunmuştur. Geçerlik çalışması sonucuna göre, 15/16 kesme puanında testin duyarlılığı 0,80, özgüllüğü ise 0,79 olarak saptanmıştır. Ayrıca bu kesme noktasında pozitif yordama değeri 0,55 ve negatif yordama değeri 0,92 olarak bulunmuştur.

2.3.4. Young Şema Ölçeği

Young Şema Ölçeği, 90 maddeden oluşan altılı likert tipi (1= benim için tamamıyla yanlış, 6=beni mükemmel şekilde tanımlıyor) bir ölçektir. Bu ölçeğin amacı yedi şema alanından oluşan 18 erken dönem uyum bozucu şemaları tespit etmektir. İlgili uyum bozucu şemadan alınan puanın yüksekliği o şemaya ne derecede sahip olduğuna işaret etmektedir (Young ve arkadaşları, 1991).

Soygüt ve arkadaşları (2009) tarafından 17-35 yaş aralığındaki 1071 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan uyarılama çalışması ölçeğin Türk kültüründe, beş şema

alanına dağılan toplam 14 uyum bozucu şemayı ölçen bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Ölçeğin açıkladığı şema alanları ve bu alanların içerdikleri uyum bozucu şemalar şu şekilde belirtilmektedir:

Şema Alanları

1. Zedelenmiş Otonomi

- a) İç içe geçme/bağımlılık: 7, 9, 10, 25, 63, 64, 79, 81, 82
- b) Terk edilme: 2, 20, 28, 38, 74
- c) Başarısızlık: 6, 24, 33, 42, 60, 78
- d) Karamsarlık: 8, 17, 26, 35, 80
- e) Tehditler karşısında dayanıksızlık: 21, 39, 44, 62, 71

2. Kopukluk

- a) Duygusal yoksunluk: 1, 19, 37, 55, 73
- b) Duyguları bastırma: 12, 30, 48, 66, 84
- c) Sosyal izolasyon/güvensizlik: 3, 4, 40, 57, 58, 75, 76
- d) Kusurluluk: 23, 41, 43, 59, 77, 90

3. Yüksek Standartlar

- a) Yüksek standartlar: 13, 14, 31
- b) Onay arayıcılık: 16, 34, 52, 56, 70, 88

4. Zedelenmiş Sınırlar

- a) Ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim: 15, 22, 32, 50, 51, 68, 69

5. Diğer Yönelimlilik

- a) Kendini feda: 11, 29, 47, 65, 83
- b) Cezalandırılma: 18, 49, 53, 54, 72, 89

Uyarlama çalışmasında 14 uyum bozucu şema için Cronbach α değeri 0,63 ile 0,80 arasında değerler alırken, şema alanları için bu değer 0,53 ile 0,81 arasında bulunmuştur. Üç hafta ara ile 150 üniversite öğrencisi ile yürütülen test-tekrar test güvenilirlik çalışmasında 14 uyum bozucu şemanın test-tekrar test güvenilirlik katsayıları 0,66 ile 0,82 arasında değerler alırken, şema alanlarının katsayıları 0,66 ile 0,83 arasında değerler almıştır. Ölçeğin birleşen geçerliği SCL-90-R'nin alt boyutları ile olan korelasyonlarına bakılarak incelenmiştir. Ölçeğin ayırt edici geçerliği ise klinik ve normal örneklemden oluşan iki grupta YŞÖ-KF3 (Young Şema Ölçeği Kısa Formu 3) 'ten alınan puanların farklılaşp farklılaşmadığına bakılarak incelenmiştir. Birleşen geçerlikte YŞÖ-KF3'ün alt boyutları ile SCL-90-R'nin alt boyutlarının anlamlı düzeyde olumlu korelasyon gösterdikleri, ayırt edici geçerlikte ise klinik örneklemdeki bireylerin anlamlı düzeyde daha yüksek uyum bozucu şema puanları aldıkları bulgularına ulaşılmıştır.

2.3.5. Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği-Gözden Geçirilmiş Formu YİŞTÖ-GG

Demirtaş ve diğerleri (2017) Yakın ilişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği-Gözden Geçirilmiş Formu (YİŞTÖ-GG) olarak adaptasyon çalışması gerçekleştirmiştir. YİŞTÖ-GG üç boyuttan (istismar-8 madde, Kontrol-5 madde ve şiddet-4 madde) ve 17 maddeden oluşan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Kullanılan yönergede her bir maddenin katılımcılar için ne kadar uyumlu olduğu 1 (Kesinlikle Katılmıyorum) ile 5 (Kesinlikle Katılıyorum) arasında derecelendirilmesi istenmiştir. Ölçek puanındaki yükselmeler, katılımcıların flört şiddetini kabul düzeyindeki artışa işaret etmektedir. Ölçeğin 2, 4, 5, 8, 12, 13, 14 ve 17 numaralı maddeleri ters puanlanmaktadır. Fiziksel şiddete yönelik tutumları ölçmek üzere şiddet boyutu kullanılırken, psikolojik şiddete yönelik tutumları ölçmek üzere istismar ve kontrol boyutu dâhil edilmiştir. Ölçeğin elde edilen iç tutarlık katsayıları şiddet, kontrol ve istismar boyutları için sırasıyla 0,72, 0,62, ve 0,65 olarak hesaplanmıştır. Mevcut çalışmada ise iç tutarlılık katsayıları şiddet için 0,75, kontrol için 0,60 ve istismar için 0,67 bulunmuştur.

2.3.6. İnsan İlişkilerinde Manipülasyon Ölçeği

Yılmaz (2018) tarafından geliştirilen İnsan İlişkilerinde Manipülasyon Ölçeği saldırgan manipülasyon, duygusal manipülasyon, kurban seçimi, kendini gizleme ve strateji kullanma alt boyutlarından oluşmaktadır. Otuzdokuz maddeden ve beş boyuttan oluşan bu ölçek ilişkilerde yaşanan manipülasyona yönelik tutum ve davranışları ölçmektedir. Likert tipi (1: Bana hiç benzemiyor, 5: tamamen bana benziyor) olan bu ölçek, bireyin kendi ifadesinin yer aldığı ve ikili ilişkilerde manipülasyonu ölçmeyi amaçlayan bir ölçektir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır, tüm maddeler toplanarak ilişkilerde manipülasyon puanı elde edilebilmektedir.

Ölçeğin beş alt boyutu ve bu boyutlara ait maddeler şu şekildedir:

1. Saldırgan Manipülasyon (1, 9, 10, 15 ve 27. maddeler),
2. Duygusal Manipülasyon (2.,17.,20.,22.,23.,24.,30.,33.,35 ve 36. maddeler),
3. Kurban Seçimi (6.,7.,8.,12.,19. ve 31. maddeler),
4. Kendini Gizleme (3.,4.,5.,14.,16.,21.,28.,32. ve 34. maddeler) ve
5. Strateji (13.,15.,18.,25.,26.,29.,37.,38 ve 39. maddeler)

İnsan İlişkilerinde Manipülasyon Ölçeği'nin faktör yapısını anlamak için ölçeğe açılımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan çalışmalar neticesinde faktör yapısını ortaya koyan faktör analizinde KMO katsayısı 0,92 olarak bulunmuştur. Bartlett's Küresellik Testi ile faktörlerin manidar olduğunu göstermiştir. Ölçeğe yapılan iç tutarlılık analizi sonucunda Saldırgan Manipülasyon, Duygusal Manipülasyon, Kurban Seçimi, Kendini Gizleme ve Strateji Kullanma alt ölçeklerinin Cronbach α değerleri sırasıyla 0,69, 0,86, 0,69, 0,86, 0,85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tamamı için ise Cronbach α değeri 0,94 olarak bulunmuştur.

2.4. UYGULAMA

Araştırma 18 yaş ve üzeri, romantik ilişkisi bulunan ve son altı aydır herhangi bir psikiyatrik tanı almamış bireylere ulaşılarak gerçekleştirilmiştir. DSM-IV-TR (2000)

kişilik bozukluklarını genellikle ergenlik veya genç erişkinlik döneminde kendisini gösteren bozukluklar olarak ifade ettiği için 18 yaş üstü bireyler tercih edilmiştir. Çalışma Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi'nden 09.09.2021 tarihinde etik kurul onayı alınarak gerçekleştirilmiştir.

Borderline Kişilik Envanteri (BKE), İlişki İstikrarı Ölçeği, Young Şema Ölçeği Kısa Form 3, Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği, İlişkilerde Duygusal Manipülasyon Ölçeğinden oluşan anket formu Google Form üzerinden oluşturulmuş ve katılımcılar online olarak bu formu doldurmuştur. 21.09.2021-23.02.2022 tarihleri arasında 563 katılımcı tarafından doldurulan anket formunda, 64 kişinin anket formunu yarıda bıraktığı gözlenmiş ve bu veriler çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bireysel olarak doldurulan formun tamamlanması yaklaşık 40-45 dakika sürmüştür.

2.5. VERİLERİN ANALİZİ

499 katılımcıdan toplanan veri üzerinden, kayıp değerler için ençoklama (EM) algoritması elde edilmiş, uç değerler olup olmadığını saptamak için Mahalonobis uzaklıkları ve frekans dağılımları incelenmiştir. Bu sonuçlara göre analize devam edilebileceği anlaşılmıştır. Sosyodemografik değişkenlerin dağılımlarını incelemek için frekans analizi ve betimleyici analiz uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin puanlarının ilişkilerini gözlemek için korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında kurulan model yol analizli kullanılarak analiz edilmiştir. Tüm analizler SPSS 21 ve AMOS 24 versiyonları kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Araştırmanın hedefleri doğrultusunda gerçekleştirilen istatistiksel analizler sonucunda, öncelikle katılımcı grubun sosyodemografik özelliklerini içeren frekans ve yüzde dağılımlarına ait tablolar ve yorumlara yer verilmiştir. Sonraki aşamada sosyodemografik değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde etkisini gösteren analizlere ait tablolar sunulurken, son olarak Yol Analizi ile analiz edilen modele ait tabloya ve yorumlara yer verilmiştir.

3.1. BETİMLEYİCİ VERİLERİN ANALİZİ

Bu bölümde katılımcı grubun sosyodemografik özelliklerini içeren frekans ve yüzde dağılımlarına ait tablolar ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 3. Cinsiyet, Medeni Durum, Eğitim Durumu, Kiminle Yaşadığı, Çalışma Durumu, Gelir Durumu, Sınır Kişilik Örgütlenmesi Olan/Olmayan Sayı ve Yüzde Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Kadın	394	79,0
	Erkek	103	20,6
	Kayıp Veri	2	0,4
Medeni Durum	Evli	199	39,9
	Sözlü/Nişanlı	22	4,4
	Sevgili/Flört	275	55,1
Eğitim Durumu	Kayıp Veri	3	0,6
	İlkokul	14	2,8
	Lise	32	6,4
	Lisans	301	60,3
	Yüksek Lisans ve Üstü	150	30,1
Kiminle Yaşadığı	Kayıp Veri	2	0,4
	Tek Başıma	72	14,4
	Ebeveynlerimle	146	29,3
	Arkadaşlarımla	59	11,8
	Partnerimle	23	4,6
	Eşimle	197	39,5
Çalışma Durumu	Kayıp Veri	2	0,4
	Çalışıyorum	277	55,5
	Çalışmıyorum	78	15,6
	Öğrenciyim	142	28,5
Gelir Durumu	Kayıp Veri	2	99,6
	Kötü	49	9,8
	Orta	332	66,5
	İyi	116	23,2
Sınır Kişilik Örgütlenmesi	Kayıp Veri	2	0,4
	B.K.Ö bulunan	176	35,3
	B.K.Ö. bulunmayan	323	64,7
Toplam		499	100,0

Katılımcıların 394'ü (%79,0) kadın, 103'ü (%20,6) erkeklerden oluşmaktadır. Medeni durumları bakımından incelendiğinde ise katılımcıların 199'u (%39,9) evli, 22'si (%4,4) sözlü/nişanlı, 275'i (%55,1) sevgili/flört ilişkisi içerisinde bulunmaktadır. Aynı zamanda katılımcıların 176'sı (%35,3) sınır kişilik örgütlenmesine sahip iken, 323'ü (%64,7) sınır kişilik örgütlenmesine sahip değildir.

Tablo 4. Tüm Grup İçin Kullanılan Ölçeklerin Genel Toplam Puanları-Alt Boyut Puanlarının Betimleyici İstatistiksel Tablosu

Toplam puanlar	n	En Küçük Değer	En Büyük Değer	\bar{x}	Standart Sapma
İİÖ İlişki Doyumunu Alt Boyutu	499	11	65	53,13	11,17
İİÖ Alternatiflerin Değerlendirilmesi Alt Boyutu	499	9	65	35,11	12,66
İİÖ İlişki Yatırımı Alt Boyutu	499	12	64	39,30	11,25
İİÖ Bağlılık Alt Boyutu	499	7	63	52,84	12,15
İDMÖ Saldırgan Manipülasyon Alt Boyutu	499	5	21	9,13	2,94
İDMÖ Duygusal Manipülasyon Alt Boyutu	499	10	44	17,79	5,87
İDMÖ Kurban Seçimi Alt Boyutu	499	6	30	14,46	3,77
İDMÖ Kendini Gizleme Alt Boyutu	499	9	42	21,42	5,99
İDMÖ Strateji Alt Boyutu	499	9	42	20,14	6,26
İDMÖ Toplam Puan	499	41	175	81,81	20,90
BKE Toplam Puan	499	0	51	12,89	8,76
YİŞYTÖ Şiddet Alt Boyutu	499	4	20	5,04	2,41
YİŞYTÖ İstismar Alt Boyutu	499	8	36	14,11	4,50
YİŞYTÖ Kontrol Alt Boyutu	499	6	26	13,63	4,24

Araştırma için kullanılan ölçeklerin genel toplam puanları ve alt boyutları puanları betimleyici sonuçları incelendiğinde İlişki İstikrarı Ölçeği ilişki doyumunu alt boyutu toplam puan ortalaması 53,13 ($\bar{x}=53,13\pm 11,17$ puan), alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutu toplam puan ortalaması 35,11 ($\bar{x}=35,11\pm 12,66$ puan), ilişki yatırımı alt boyutu toplam puan ortalaması 39,30 ($\bar{x}=39,30\pm 11,25$ puan), İlişkilerde Duygusal

Manipülasyon Ölçeği toplam puan ortalaması 81,81 ($\bar{x}=81,81\pm 20,90$ puan), Borderline Kişilik Envanteri toplam puan ortalaması 12,89 ($\bar{x}=12,89\pm 8,76$ puan) olarak bulunmuştur.

Tablo 5. Tüm Grup İçin Kullanılan Young Şema Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Betimleyici İstatistiksel Tablosu

Toplam puanlar	n	En Küçük Değer	En Büyük Değer	\bar{x}	Standart Sapma
Duygusal Yoksunluk	499	5	30	9,92	4,94
Başarısızlık	499	6	33	12,79	5,60
Karamsarlık	499	5	29	11,97	5,60
Sosyal İzolasyon	499	7	41	17,35	7,23
Duyguları Bastırma	499	5	27	11,33	4,83
Onay Arayıcılık	499	6	36	20,34	5,85
Bağımlılık	499	9	50	17,08	7,37
Ayrıcalıklılık	499	7	42	22,66	6,64
Kendini Feda	499	5	30	15,31	5,37
Terkedilme	499	5	29	9,62	4,37
Cezalandırılma	499	6	36	19,97	5,92
Kusurluluk	499	6	31	10,30	4,71
Dayanıksızlık	499	5	30	12,24	4,98
Yüksek Standartlar	499	3	18	8,67	3,66
Yüksek Standartlar Genel Alt Boyut	499	9	52	29,05	8,32
Zedelenmiş Sınırlar Genel Alt Boyut	499	7	42	22,66	6,64
Diğeri Yönelimlilik Genel Alt Boyut	499	11	61	35,33	9,66
Zedelenmiş Otonomi Genel Alt Boyut	499	30	165	63,77	22,69
Kopukluk Genel Alt Boyut	499	23	119	48,82	18,05

Araştırma için kullanılan Young Şema Ölçeği alt boyutları puanları betimleyici sonuçları incelendiğinde yüksek standartlar genel alt boyut puan ortalaması 29,05 ($\bar{x}=29,05\pm 8,32$ puan), zedelenmiş sınırlar genel alt boyutu puan ortalaması 22,66 ($\bar{x}=22,66\pm 6,64$ puan), diğeri yönelimlilik genel alt boyutu puan ortalaması 35,33

($\bar{x}=35,33\pm 9,66$ puan), zedelenmiş otonomi genel alt boyutu puan ortalaması 63,77 ($\bar{x}=63,77\pm 22,69$ puan), kopukluk genel alt boyutu puan ortalaması 48,82 ($\bar{x}=48,82\pm 18,05$ puan) olarak bulunmuştur.

Tablo 6. Araştırma Ölçek ve Alt Boyutları İçin İç Tutarlılık Güvenirlik Analizi Sonuçları

Toplam Puanlar	Madde Sayısı	Alpha	n
İİÖ İlişki Doyumu Alt Boyutu	10	0,93	499
İİÖ Alternatiflerin Değerlendirilmesi Alt Boyutu	10	0,85	499
İİÖ İlişki Yatırımı Alt Boyutu	10	0,81	499
İİÖ Bağlılık Alt Boyutu	10	0,92	499
İDMÖ Saldırgan Manipülasyon Alt Boyutu	5	0,71	499
İDMÖ Duygusal Manipülasyon Alt Boyutu	10	0,84	499
İDMÖ Kurban Seçimi Alt Boyutu	6	0,63	499
İDMÖ Kendini Gizleme Alt Boyutu	9	0,82	499
İDMÖ Strateji Alt Boyutu	9	0,83	499
İDMÖ Toplam Puan	39	0,93	499
BKEToplam Puan	51	0,92	499
YİŞYTÖ Şiddet Alt Boyutu	4	0,83	499
YİŞYTÖ İstismar Alt Boyutu	7	0,69	499
YİŞYTÖ Kontrol Alt Boyutu	6	0,64	499

Çalışmaya katılan 499 katılımcının ölçeklere verdiği cevaplar üzerinden gerçekleştirilen madde analizi ve güvenilirlik analizi sonuçlarına göre, 10 madde ile yapılan İlişki İstikrarı Ölçeği ilişki doyumu alt boyutunda 0,93 değerinde, 10 madde ile yapılan alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutunda 0,85 değerinde, 10 madde ile yapılan ilişki yatırımı alt boyutunda 0,81 α (Alpha), 51 madde ile yapılan Borderline Kişilik Envanteri'nde 0,92 değerinde, Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği'nde 4 madde ile yapılan şiddet alt boyutunda 0,83 değerinde, 7 madde ile yapılan istismar alt boyutunda 0,69 değerinde, 6 madde ile yapılan kontrol alt boyutunda 0,64 değerinde Cronbach α değeri bulunmuştur.

Tablo 7. Young Şema Ölçeği İçin Alt Boyutları İçin İç Tutarlılık Güvenirlik Analizi Sonuçları

	Toplam Puanlar	Madde Sayısı	Alpha	n
Duygusal Yoksunluk		5	0,83	499
Başarısızlık		6	0,86	499
Karamsarlık		5	0,84	499
Sosyal İzolasyon		7	0,85	499
Duyguları Bastırma		5	0,75	499
Onay Arayıcılık		6	0,77	499
Bağımlılık		9	0,85	499
Ayrıcalıklılık		7	0,75	499
Kendini Feda		5	0,77	499
Terkedilme		5	0,77	499
Cezalandırılma		6	0,78	499
Kusurluluk		6	0,82	499
Dayanıksızlık		5	0,70	499
Yüksek Standartlar		3	0,74	499

Çalışmaya katılan 499 katılımcının ölçeklere verdiği cevaplar üzerinden gerçekleştirilen madde analizi ve güvenilirlik analizi sonuçlarına göre, Young Şema Ölçeği alt boyutlarından 5 madde ile terkedilme alt boyutunda 0,77 değerinde, 5 madde ile yapılan kendini feda alt boyutunda 0,77 değerinde, 7 madde ile yapılan ayrıcalıklılık alt boyutunda 0,75 değerinde α (Alpha) değeri, Young Şema Ölçeği alt boyutlarından 3 madde ile yapılan yüksek standartlar alt boyutunda 0,74 değerinde, 5 madde ile yapılan dayanıksızlık alt boyutunda 0,70 değerinde, 6 madde ile yapılan kusurluluk alt boyutunda 0,82 değerinde, 6 madde ile yapılan cezalandırılma alt boyutunda 0,78 değerinde Cronbach α değeri bulunmuştur.

3.2. DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Araştırma kapsamında kullanılan ölçek ve alt boyutları arası korelasyon analizi sonucu tablo 8’de verilmiştir. Analiz sonucunda korelasyon katsayılarının -0,46 ile 0,78 arasında olduğu görülmüştür. Korelasyon katsayıları incelendiğinde ölçek ve alt boyutlarının çoğunda düşük ve orta düzeylerde anlamlı ilişkiler olduğu (örn. ilişki doyumu ve borderline kişilik envanteri arasında $r = -0,28$, $p < 0,01$) görülmektedir.

Tablo 8. Ölçek ve Alt Boyutlar Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.İstismar	1													
2.Kontrol	0,36**	1												
3.Şiddet	0,38**	0,27**	1											
4.Diğeri Yönelimlilik	0,26**	0,16**	-0,03	1										
5.Zedelenmiş Sınırlar	0,16**	-0,01	-0,07	0,43**	1									
6.Yüksek Standartlar	0,24**	0,11*	-0,06	0,50**	0,55**	1								
7.Kopukluk	0,38**	0,13**	0,18**	0,53**	0,49**	0,42**	1							
8.Zedelenmiş Otonomi	0,40**	0,21**	0,19**	0,58**	0,37**	0,47**	0,75**	1						
9.Borderline Kişilik Envanteri	0,40**	0,15**	0,23**	0,43**	0,45**	0,40**	0,65**	0,63**	1					
10.İlişkilerde Manipülasyon	Duygusal 0,45**	0,14**	0,15**	0,31**	0,44**	0,46**	0,47**	0,39**	0,53**	1				

11.Bağlılık	-0,17 **	0,10 *	-0,16 **	-0,02	-0,17 **	-0,01	-0,28 **	-0,11 **	-0,25 **	-0,18 **	1			
12.İlişki Yatırımı	0,23 **	0,25 **	0,02	0,22 **	0,06	0,23 **	0,04	0,19 **	0,78	0,18 **	0,48 **	1		
13.Alternatiflerin Değerlendirilmesi	0,08	-0,21 **	-0,10 **	0,04	0,13 **	0,12 **	0,15 **	0,11 *	0,14 **	0,22 **	-0,46 **	-0,21 **	1	
14.İlişki Doyumu	-0,25 **	-0,36	-0,14 **	-0,20 **	-0,14 **	-0,10	-0,34 **	-0,23 **	-0,28 **	-1,32 **	0,68 **	0,29 **	-0,34 **	1

p<0,05; **p<0,01; ***p<0,0

3.3. SOSYODEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE YÖNELİK ANALİZLER

Bu bölümde sosyodemografik değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisi incelenerek, sonuçları gösteren analizlere ait tablolar sunulmuştur.

Tablo 9. İlişki İstikrarı Ölçek ve Alt Boyutları Toplam Puanlarının Cinsiyet Açısından Farklı Gruplar için Mann Whitney U Analizi Karşılaştırma Sonuçları

İlişki İstikrarı Ölçeği	Gruplar	n	Sıralar Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	Z	p
İlişki Doyumu	Kadın	394	255,44	100642,00	17755,000	-1,957	0,04
	Erkek	103	224,38	23111,00			
Alternatiflerin Değerlendirilmesi	Kadın	394	235,61	92829,50	15014,500	-4,067	0,000
	Erkek	103	300,23	30923,50			
Bağlılık	Kadın	394	259,85	102381,00	16016,000	-3,324	0,001
	Erkek	103	207,50	21372,00			

Normal dağılım şartı sağlanmadığı için Mann Whitney U Testi kullanılarak gerçekleştirilen analizde katılımcıların cinsiyet açısından İlişki İstikrarı Ölçeği ilişki doyumu alt boyutu ($U=17755,000$; $p<0,05$), alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutu ($U=15014,500$; $p<0,001$), bağlılık alt boyutu ($U=16016,00$; $p<0,01$) toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Erkek katılımcıların ilişki doyumu ve bağlılık alt boyutu toplam puan ortalamaları daha az iken, alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutu toplam puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 10. İlişki İstikrarı Ölçek ve Alt Boyutları Toplam Puanlarının Çalışma Cinsiyet Açısından Farklı Gruplar için t-Testi Analizi Karşılaştırma Sonuçları

Ölçek/Alt Boyut Puanı	Gruplar	n	\bar{x}	Standart Sapma	t	Sd	p
İlişki Yatırımı	Kadın	394	39,05	11,026	-3,700	-1,183	0,237
	Erkek	103	40,52	11,994			

Katılımcıların cinsiyet açısından İlişki İstikrarı Ölçeği ilişki yatırımı alt boyutu ($t(1,183)=-3,700$; $p>0,05$) toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 11. İlişki istikrarı Ölçeği Alt Boyut Toplam Puanlarının Eğitim Düzeyi Kategorileri Açısından Kruskal-Wallis Testi ile Karşılaştırılması

Ölçek Alt Boyut	Eğitim Düzeyi	Kişi Sayısı	Sıra Ortalaması	Serbestlik Derecesi	X ²	p
İlişki Doyumu	İlkokul	14	170,75	3	9,614	0,02
	Lise	32	194,75			
	Lisans	301	255,24			
	Lisansüstü	150	255,36			
	Toplam	497				
Alternatiflerin Değerlendirilmesi	İlkokul	14	133,96	3	25,469	0,000
	Lise	32	179,17			
	Lisans	301	244,61			
	Lisansüstü	150	283,44			
	Toplam	497				
İlişki Yatırımı	İlkokul	14	328,50	3	6,793	0,079
	Lise	32	284,48			
	Lisans	301	243,99			
	Lisansüstü	150	244,06			
	Toplam	497				
Bağlılık	İlkokul	14	265,39	3	1,508	0,680
	Lise	32	276,39			
	Lisans	301	246,26			
	Lisansüstü	150	247,12			
	Toplam	497				

Normal dağılım şartı sağlanmadığı için Kruskal Wallis Testi kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonucunda katılımcıların eğitim düzeyi kategorileri açısından İlişki İstikrarı Ölçeği ilişki doyumu ($X^2=9,614$; $p<0,05$) ve alternatiflerin

değerlendirilmesi ($X^2=25,469$; $p<0,001$) alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. İlişki istikrarı Ölçeği ilişki yatırımı ($X^2=6,793$; $p>0,05$) ve bağlılık ($X^2=1,508$; $p>0,05$) alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının bulunması için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre ilişki doyumu alt boyutunda ilkökul-lisans, ilkökul-lisansüstü, lise-lisans, lise-lisansüstü grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunurken alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutunda ilkökul-lisans, ilkökul-lisansüstü, lise-lisans, lise-lisansüstü, lisans-lisansüstü grupları arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir. İlişki doyumu toplam puan ortalaması en yüksek lisans ve lisansüstü grubunda görülürken, alternatiflerin değerlendirilmesi toplam puan ortalaması en yüksek lisansüstü grupta görülmüştür.

Tablo 12. İlişki istikrarı Ölçeği Alt Boyut Toplam Puanlarının Medeni Durumu Kategorileri Açısından Kruskal-Wallis Testi ile Karşılaştırılması

Ölçek Alt Boyut	Medeni Durum	Kişi Sayısı	Sıra Ortalaması	Serbestlik Derecesi	X ²	p
İlişki Doyumu	Evli	199	254,31	2	4,396	0,11
	Sözlü/Nişanlı	22	302,20			
	Sevgili/Flört	275	240,00			
	Toplam	496				
Alternatiflerin Değerlendirilmesi	Evli	199	224,45	3	12,479	0,002
	Sözlü/Nişanlı	22	260,30			
	Sevgili/Flört	275	229,92			
	Toplam	496				
Bağlılık	Evli	199	291,07	3	34,675	0,000
	Sözlü/Nişanlı	22	284,11			
	Sevgili/Flört	275	214,85			
	Toplam	496				

Normal dağılım şartı sağlanmadığı için Kruskal Wallis Testi kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonucunda katılımcıların medeni durumu kategorileri açısından İlişki İstikrarı Ölçeği alternatiflerin değerlendirilmesi ($X^2=12,479$; $p<0,01$) ve bağlılık ($X^2=34,675$; $p<0,001$) alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. İlişki istikrarı Ölçeği ilişki doyumu ($X^2=4,396$; $p>0,05$) alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının bulunması için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutunda evli-sevgili/flört grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sevgili/flört grubunun evli gruba göre daha fazla alternatifleri değerlendirme toplam puan ortalamasına sahip olduğu gözlenmiştir. Bağlılık alt boyutunda evli-sevgili/flört, sözlü/nişanlı-sevgili/flört grupları arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir. Evli bireylerin daha fazla bağlılık alt boyutu toplam puan ortalamasına sahip olduğu görülürken, en az puan ortalamasına sahip grubun sevgili/flört grubundaki bireyler olduğu görülmektedir.

Tablo 13. İlişki İstikrarı Ölçek ve Alt Boyutları Toplam Puanlarının Tanışma Şekli Açısından Farklı Gruplar için Mann Whitney U Analizi Karşılaştırma Sonuçları

İlişki İstikrarı Ölçeği	Gruplar	n	Sıralar Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	Z	p
İlişki Doyumu	Birisinin aracılığı	394	236,36	12527,00	11096,000	-0,628	0,53
	Tanışarak	103	249,40	110233,00			
Alternatiflerin Değerlendirilmesi	Birisinin aracılığı	394	225,55	11954,00	10523,000	-1,234	0,21
	Tanışarak	103	251,25	111302,00			
İlişki Yatırımı	Birisinin aracılığı	394	252,20	13366,50	11543,500	-,199	0,84
	Tanışarak	103	248,06	109889,50			
Bağlılık	Birisinin aracılığı	394	277,12	14410,00	9952,000	-1,596	0,11
	Tanışarak	103	244,02	107855,00			

Normal dağılım şartı sağlanmadığı için Mann Whitney U analizi kullanılarak gerçekleştirilen analizde katılımcıların tanışma şekli açısından İlişki İstikrarı Ölçeği ilişki doyumu alt boyutu (U=11096,000; $p>0,05$), alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutu (U=10523,000; $p>0,05$), ilişki yatırımı alt boyutu (U=11543,500; $p>0,05$), bağlılık alt boyutu (U=11543,500; $p>0,05$) toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 14. İlişki istikrarı Ölçeği Alt Boyut Toplam Puanlarının Kiminle Yaşadığı Kategorileri Açısından Kruskal-Wallis Testi ile Karşılaştırılması

Ölçek Alt Boyut	Kiminle Yaşadığı	Kişi Sayısı	Sıra Ortalaması	Serbestlik Derecesi	X ²	p
İlişki Doyumu	Tek Başıma	72	218,36	4	4,186	0,38
	Ebeveynlerimle	145	251,59			
	Arkadaşarımla	59	254,32			
	Partnerimle	23	236,80			
	Eşimle	197	256,86			
	Toplam	496				
Alternatiflerin Değerlendirilmesi	Tek Başıma	72	283,11	4	21,135	0,000
	Ebeveynlerimle	146	262,99			
	Arkadaşarımla	59	222,60			
	Partnerimle	23	331,54			
	Eşimle	196	223,04			
	Toplam	496				
Bağlılık	Tek Başıma	72	198,81	4	36,536	0,000
	Ebeveynlerimle	146	224,75			
	Arkadaşarımla	59	247,07			
	Partnerimle	23	186,91			
	Eşimle	197	293,14			
	Toplam	497				

Normal dağılım şartı sağlanmadığı için Kruskal Wallis Testi kullanılarak gerçekleştirilen analizde, katılımcıların kiminle yaşadığı kategorileri açısından İlişki İstikrarı Ölçeği alternatiflerin değerlendirilmesi ($X^2=21,135$; $p<0,001$) ve bağlılık ($X^2=36,536$; $p<0,001$) alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. İlişki istikrarı Ölçeği ilişki doyumu ($X^2=4,185$; $p>0,05$) alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının bulunması için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre alternatiflerin değerlendirilmesi tek başına-eş, tek başına-arkadaş, ebeveyn-partner, ebeveyn-eş, arkadaş-partner, partner-eş grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunurken, partneriyle yaşayan bireylerin en çok alternatifleri değerlendiren grup olduğu gözlenmiştir. Bağlılık alt boyutunda tek başına-eş, ebeveyn-eş, arkadaş-eş, partner-eş grupları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunurken, eşiyile yaşayan bireylerin en çok bağlılık gösteren grup olduğu belirlenmiştir.

Tablo 15. İlişki istikrarı Ölçeği Alt Boyut Toplam Puanlarının Çalışma Durumu Kategorileri Açısından Kruskal-Wallis Testi ile Karşılaştırılması

Ölçek Alt Boyut	Çalışma durumu	Kişi Sayısı	Sıra Ortalaması	Serbestlik Derecesi	X ²	p
İlişki Doyumu	Çalışıyorum	276	246,66	2	1,775	0,412
	Çalışmıyorum	78	233,97			
	Öğrenciyim	142	260,05			
	Toplam	496				
Alternatiflerin Değerlendirilmesi	Çalışıyorum	277	265,82	2	11,884	0,003
	Çalışmıyorum	78	205,14			
	Öğrenciyim	141	238,46			
	Toplam	496				
Bağlılık	Çalışıyorum	277	245,44	2	3,532	0,171
	Çalışmıyorum	78	276,42			
	Öğrenciyim	142	240,88			
	Toplam	497				
İlişki Yatırımı	Çalışıyorum	277	243,11	2	1,089	0,580
	Çalışmıyorum	78	258,88			
	Öğrenciyim	142	255,06			
	Toplam	497				

Normal dağılım şartı sağlanmadığından dolayı analiz Kruskal Wallis Testi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların çalışma durumu kategorileri açısından İlişki İstikrarı Ölçeği alternatiflerin değerlendirilmesi ($X^2=11,884$; $p<0,01$) alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. İlişki istikrarı Ölçeği ilişki doyumu ($X^2=1,775$; $p>0,05$), bağlılık ($X^2=3,532$; $p>0,05$) ve ilişki yatırımı ($X^2=1,089$; $p>0,05$) alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının bulunması için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutunda çalışan ve

çalışmayan grup arasında anlamlı bir farklılık bulunmuş, çalışan grubun daha fazla alternatifleri değerlendirdiği gözlenmiştir.

Tablo 16. İlişki istikrarı Ölçeği Alt Boyut Toplam Puanlarının Gelir Düzeyi Kategorileri Açısından Kruskal-Wallis Testi ile Karşılaştırılması

Ölçek Alt Boyut	Gelir Düzeyi	Kişi Sayısı	Sıra Ortalaması	Serbestlik Derecesi	X ²	p
İlişki Doyumu	Kötü	49	244,64	2	2,444	0,295
	Orta	331	255,14			
	İyi	116	231,19			
	Toplam	496				
Alternatiflerin Değerlendirilmesi	Kötü	49	268,92	2	7,265	0,026
	Orta	331	236,30			
	İyi	116	274,68			
	Toplam	496				
Bağlılık	Kötü	49	237,41	2	1,412	0,494
	Orta	332	254,34			
	İyi	116	238,60			
	Toplam	497				

Katılımcıların gelir durumunu değerlendirme kategorileri açısından İlişki İstikrarı Ölçeği alternatiflerin değerlendirilmesi ($X^2=12,479$; $p<0,05$) alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. İlişki istikrarı Ölçeği ilişki doyumu ($X^2=2,444$; $p>0,05$) ve bağlılık ($X^2=1,412$; $p>0,05$) alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Normal dağılım şartı sağlanmadığından dolayı analiz Kruskal Wallis Testi kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının bulunması için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutunda gelir durumunu orta-iyi olarak değerlendiren gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Gelir durumunu iyi olarak değerlendiren grubun, gelir durumunu orta

olarak değerlendiren grupla karşılaştırıldığında daha fazla alternatifleri değerlendirme toplam puan ortalamasına sahip olduğu gözlenmiştir.

Tablo 17. İlişki istikrarı Ölçeği Alt Boyut Toplam Puanlarının Yaş Düzeyi Değişkeni Kategorileri Açısından Kruskal-Wallis Testi ile Karşılaştırılması

Ölçek Alt Boyut	Yaş Düzeyi	Kişi Sayısı	Sıra Ortalaması	Serbestlik Derecesi	X ²	p
İlişki Doyumu	18-29	286	270,20	3	16,094	0,001
	29-40	146	220,84			
	40-51	51	220,87			
	51-62	13	190,15			
	Toplam	496				
Alternatiflerin Değerlendirilmesi	18-29	287	243,25	3	9,100	0,028
	29-40	145	273,74			
	40-51	51	222,34			
	51-62	13	185,50			
	Toplam	496				
Bağlılık	18-29	287	253,30	3	3,344	0,342
	29-40	146	235,67			
	40-51	51	270,80			
	51-62	13	218,31			
	Toplam	497				

Normal dağılım şartı sağlanmadığı için Kruskal Wallis Testi kullanılarak gerçekleştirilen analizde, katılımcıların yaş düzeyi kategorileri açısından İlişki İstikrarı Ölçeği ilişki doyumu ($X^2=16,094$; $p<0,01$) ve alternatiflerin değerlendirilmesi ($X^2=9,100$; $p<0,05$) alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. İlişki istikrarı Ölçeği bağlılık ($X^2=3,344$; $p>0,05$) alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının bulunması için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutunda yaş düzeyi 18-29/29-40, 29-40/40-51, 29-40/51-62 arasında olan gruplar arasında anlamlı bir

farklılık bulunmuştur. Alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutundan en yüksek puan alan grup 29-40 yaş arası düzeyi grubu iken, en düşük puan alan grup 51-62 yaş arası düzeyindeki grup olmuştur.

İlişki doyumu alt boyutunda yaş düzeyi 18-29/29-40, 18-29/40-51 arasında olan gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir. İlişki doyumu toplam puan ortalamasında en yüksek alan grup 18-29 yaş arası düzeyi grubu iken, en düşük alan grup 29-40 yaş arası düzeyindeki grup olmuştur.

Tablo 18. İlişki istikrarı Ölçeği Alt Boyut Toplam Puanlarının İlişki Süresi Kategorileri Açısından Kruskal-Wallis Testi ile Karşılaştırılması

Ölçek Alt Boyut	İlişki Süresi	Kişi Sayısı	Sıra Ortalaması	Serbestlik Derecesi	X ²	P
İlişki Doyumu	0-9	395	251,98	3	2,012	0,570
	9-18	52	226,28			
	18-27	28	233,52			
	27-36	19	232,95			
	Toplam	494				
İlişki Yatırımı	0-9	395	238,39	3	10,395	0,015
	9-18	52	263,05			
	18-27	28	303,43			
	27-36	19	311,87			
	Toplam	494				
Bağlılık	0-9	395	238,55	3	9,183	0,027
	9-18	52	269,71			
	18-27	28	307,48			
	27-36	19	284,32			
	Toplam	494				

Normal dağılım şartı sağlanmadığından dolayı analiz Kruskal Wallis Testi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların ilişki süresini değerlendirme kategorileri açısından İlişki İstikrarı Ölçeği ilişki yatırımı ($X^2=10,395$; $p<0,05$) ve bağlılık ($X^2=9,183$;

$p < 0,05$) alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. İlişki istikrarı Ölçeği ilişki doyumu ($X^2=2,012$; $p > 0,05$) alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının bulunması için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre ilişki yatırımı alt boyutunda ilişki süresi 0-9/18-27, 0-9/27-36 olan gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. İlişki yatırımı toplam puan ortalaması en yüksek olan grup ilişki süresi 27-36 yıl arası olan grup iken, ilişki yatırımı toplam puan ortalaması en düşük grup ilişki süresi 0-9 yıl olan grup olmuştur. Bağlılık alt boyutunda ise ilişki süresi 0-9/18-27 olan gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. İlişki süresi 18-27 yıl arası olan grubun, ilişki süresi 0-9 yıl arası olan gruba oranla daha yüksek bağlılık alt boyutu toplam puan ortalaması gösterdiği görülmüştür.

Tablo 19. İlişki istikrarı Ölçeği Alt Boyut Toplam Puanlarının En Uzun İlişki Süresi Kategorileri Açısından Kruskal-Wallis Testi ile Karşılaştırılması

Ölçek Alt Boyut	En Uzun İlişki Süresi	Kişi Sayısı	Sıra Ortalaması	Serbestlik Derecesi	X ²	p
İlişki Doyumu	0-5 yıl	316	245,96	3	0,410	0,938
	5-10 yıl	95	237,05			
	10-15 yıl	28	238,88			
	15 yıl ve üstü	46	237,47			
	Toplam	485				
Alternatiflerin Değerlendirilmesi	0-5 yıl	317	225,71	3	15,165	0,002
	5-10 yıl	95	270,37			
	10-15 yıl	28	279,66			
	15 yıl ve üstü	46	288,55			
	Toplam	486				
Bağlılık	0-5 yıl	317	229,00	3	3,532	0,005
	5-10 yıl	95	254,56			
	10-15 yıl	28	288,50			
	15 yıl ve üstü	46	293,22			
	Toplam	486				
İlişki Yatırımı	0-5 yıl	317	245,61	3	1,089	0,022
	5-10 yıl	95	265,37			
	10-15 yıl	28	236,46			
	15 yıl ve üstü	46	188,04			
	Toplam	486				

Normal dağılım şartı sağlanmadığı için Kruskal-Wallis Testi kullanılan analizde, katılımcıların en uzun ilişki süresi kategorileri açısından İlişki İstikrarı Ölçeği alternatiflerin değerlendirilmesi ($X^2=15,165$; $p<0,01$), bağlılık ($X^2=3,532$; $p<0,01$) ve ilişki yatırımı ($X^2=1,089$; $p<0,05$) alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. İlişki istikrarı Ölçeği ilişki doyumu

($X^2=0,410$; $p>0,05$) alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının bulunması için yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutunda 0-5 yıl/15 yıl ve üstü, 5-10 yıl/15 yıl ve üstü grupları arasında anlamlı farklılık bulunurken, 15 yıl ve üstü ilişki süresi bulunan grubun alternatifleri değerlendirme alt boyutu toplam puan ortalaması en yüksek grup olduğu gözlenmiştir. Bağlılık alt boyutunda 0-5 yıl/10-15 yıl, 0-5 yıl/15 yıl ve üstü grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunmakla birlikte 15 yıl ve üstü ilişki süresi bulunan grubun bağlılık alt boyutunda en yüksek puan ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir. İlişki yatırımı alt boyutunda ise 0-5 yıl/5-10yıl, 10-15 yıl, 15 yıl ve üstü grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunurken, 5-10 yıl ilişki süresi bulunan grup ilişki yatırımı alt boyutu toplam puan ortalaması en yüksek grup olarak gözlenmiştir.

Tablo 20. İlişki İstikrarı Ölçeği ilişki Yatırımı, Alternatiflerin Değerlendirilmesi Alt Boyutu Toplam Puan Ortalamalarının Demografik Değişken Kategorileri Açısından Tek Yönlü Varyans Analizi ile Karşılaştırma Sonuçları.

Ölçek Alt Boyut	Değişken	n	Ortalama	Standart Sapma	F	p
İlişki Yatırımı (Medeni Durum)	Evli	199	41,28	10,71	5,823	0,003
	Sözlü/Nişanlı	22	40,36	12,32		
	Sevgili/Flört	275	37,78	11,29		
	Toplam	496	33,19	11,21		
İlişki Yatırımı (Kiminle Yaşadığı)	Tek Başıma	72	37,75	12,09	2,760	0,027
	Ebeveynlerimle	146	37,60	11,18		
	Arkadaşlarımla	59	39,52	12,16		
	Partnerimle	23	37,60	9,09		
	Eşimle	197	41,21	10,73		
	Toplam	497	39,28	11,25		
	Kötü	49	40,20	12,69		
İlişki Yatırımı (Gelir Durumunu Değerlendirme)	Orta	332	39,47	11,45		
	İyi	116	38,74	9,86		
	Toplam	497	39,37	11,21		
İlişki Yatırımı (Yaş Düzeyi)	18-29	287	39,86	0,68	1,896	0,129
	29-40	146	37,47	0,84		
	40-51	51	40,94	1,72		
	51-62	13	40,00	2,95		
	Toplam	497	39,27	0,50		
,Alternatiflerin Değerlendirilmesi (İlişki Süresi)	0-9	395	36,02	12,48	6,093	0,000
	9-18	51	34,82	12,70		
	18-27	28	27,89	11,41		
	27-36	19	27,68	13,04		
	Toplam	493	35,11	12,66		

Katılımcıların medeni durum kategorilerine göre İlişki İstikrarı Ölçeği ilişki yatırımı alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir

farklılık vardır; $F(2,493)=5,823$; $p<0,01$. Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının bulunması için yapılan LSD (Post Hoc) çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre evli bireylerin ilişki yatırımı alt boyutu toplam puan ortalaması, sevgili/flört ilişkisi bulunan bireylere göre daha yüksek bulunmuştur.

Katılımcıların kiminle yaşadığı kategorilerine göre İlişki İstikrarı Ölçeği İlişki Yatırımı alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır; $F(4,492)=2,760$; $p<0,05$. Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının bulunması için yapılan LSD (Post Hoc) çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre eşiyile yaşayan bireylerin ilişki yatırımı alt boyutu toplam puan ortalaması, ebeveynleriyle yaşayan bireylere göre daha yüksek bulunmuştur.

Katılımcıların gelir durumunu değerlendirme kategorilerine göre İlişki İstikrarı Ölçeği İlişki Yatırımı alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur; $F(2,494)=0,332$; $p>0,05$.

Katılımcıların yaş düzeyi kategorilerine göre İlişki İstikrarı Ölçeği İlişki Yatırımı alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur; $F(3,493)=0,896$; $p>0,05$.

Katılımcıların ilişki süresi kategorilerine göre İlişki İstikrarı Ölçeği alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır; $F(3,489)=6,093$; $p<0,001$. Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının bulunması için yapılan LSD (Post Hoc) çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre ilişki süresi 0-9/18-27, 0-9/27-36 olan gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir. İlişki süresi 0-9 yıl olan grubun alternatifleri değerlendirme alt boyutu toplam puan ortalaması diğer gruplara göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 21. İlişki İstikrarı Ölçek ve Alt Boyutları Toplam Puanlarının Sınır Kişilik Örgütlenmesi Açısından Farklı Gruplar için Mann Whitney U Analizi Karşılaştırma Sonuçları

İlişki İstikrarı Ölçeği	Gruplar	n	Sıralar Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	Z	p
İlişki Doyumu	SKÖ	323	274,74	88739,50	20434,500	-5,200	0,000
	Bulunmayan						
Alternatiflerin Değerlendirilmesi	SKÖ Bulunan	176	204,61	36010,50	25631,000	-1,815	0,069
	SKÖ	323	241,35	77957,00			
İlişki Yatırımı	Bulunmayan	176	265,87	46793,00	23901,500	-2,940	0,003
	SKÖ	323	236,00	76227,50			
Bağlılık	SKÖ Bulunan	176	275,70	48522,50	23549,00	-3,196	0,001
	SKÖ	323	265,09	85625,00			
	Bulunmayan	176	222,30	39125,00			

Normal dağılım şartı sağlanmadığı için Mann-Whitney-U testi ile gerçekleştirilen analizde sınır kişilik örgütlenmesi bulunan ve bulunmayan bireylerin İlişki İstikrarı Ölçeği ilişki doyumu alt boyutu (U=20434,500; $p<0,001$), ilişki yatırımı alt boyutu (U=23901,500; $p<0,01$), bağlılık alt boyutu (U=23549,00; $p<0,01$) toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunurken, alternatiflerin değerlendirilmesi (U=25631,000; $p>0,05$) toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerin ilişki doyumu ve bağlılık alt boyutu toplam puan ortalamaları daha az iken, ilişki yatırımı alt boyutu toplam puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

3.4. YOL ANALİZİ

Bu bölümde Yol Analizi ile elde edilen modellere ait tablolara ve yorumlara yer verilmiştir.

3.4.1. Araştırma Modeli 1'in Yol Analizi ile Test Edilmesi

Araştırma modeli AMOS 20 programında Yol Analizi Modellemesi kullanılarak test edilmiştir. Yapılan analiz neticesinde modelin araştırma verisi ile iyi uyum gösterdiği gözlemlenmiştir (X^2 :116,774 CMIN/DF:2,654, GFI:0,969, TLI:0,948, CFI:0,975, RMSEA:0,058). Uyum indekslerinden sırasıyla 0,058 değerine sahip olan RMSEA modelin kabul edilebilir uyum sınırları içinde olduğunu gösterirken, diğer uyum indeksleri veri ve model arasındaki uyumun iyi olduğunu göstermektedir. Çünkü Yapısal Eşitlik Modeli literatürüne göre (Meydan ve Şeşen, 2015) TLI, CFI, ve GFI değerlerinin 0.95'ten büyük olması veri ile model arasındaki uyumun iyi olduğunu göstermektedir. Ayrıca SRMR ve RMSEA değerlerinin de 0.05'ten küçük olması iyi düzeyde uyumu, 0.06-0.08 arasında olması kabul edilebilir bir uyumu, CMIN /DF'in de 3'ten küçük değerlere sahip olması uyumun iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Modeldeki değişkenler arasındaki ilişkiler 22'de sunulmuştur.

Tablo 22. Hipotez Model 1'in Yol Analizi Modellemesinde Maksimum Olabilirlik Çıkarımı Sonuçlarına Göre İlişkiler

Yollar		Standart Katsayılar	Standart Hata	Kritik Oran	p
Zedelenmiş Otonomi →	İstismar	0,183	0,009	3,804	***
Zedelenmiş Otonomi →	Sınır Örg.	0,312	0,019	6,491	***
Zedelenmiş Sınırlar →	Sınır Örg.	0,165	0,048	4,501	***
Zedelenmiş Sınırlar →	Manipülasyon	0,172	0,130	4,150	***
Zedelenmiş Sınırlar →	Kontrol	-0,140	0,031	-2,886	**
Zedelenmiş Sınırlar →	Şiddet	-0,154	0,018	-3,163	**
Zedelenmiş Sınırlar →	Bağlılık	-0,095	0,059	-2,490	**
Sınır Örg. →	İstismar	0,290	0,026	5,745	***
Sınır Örg. →	Kontrol	0,149	0,024	2,937	**
Sınır Örg. →	Manipülasyon	0,263	0,098	6,390	***
Sınır Örg. →	Şiddet	0,359	0,013	7,533	***
Kopukluk →	Sınır Örg.	0,342	0,025	6,657	***
Kopukluk →	İlişki Doyumu	-0,118	0,024	-3,063	**
Yüksek Standartlar →	Şiddet	-0,146	0,014	-3,116	**
Yüksek Standartlar. →	Manipülasyon	0,208	0,100	-5,218	***

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Bulgular yorumlandığında erken dönem uyumsuz şemaların zedelenmiş otonomi alt boyutunun flört şiddetinin istismar alt boyutu ve sınır kişilik örgütlenmesi üzerinde yordayıcılığı anlamlıdır. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde zedelenmiş alt boyutunun sınır kişilik örgütlenmesini yordama gücünün 0,312, istismar alt boyutunu yordama gücünün 0,183 olduğu görülmektedir. Dolaylı etkilere ait

standardize edilmiş değerler incelendiğinde zedelenmiş otonomi alt boyutunun sınır kişilik örgütlenmesi aracılığıyla flört şiddeti şiddet alt boyutunu yordama gücünün 0,112, istismar alt boyutunu yordama gücünün 0,091, kontrol boyutunu yordama gücünün 0,046 ve manipülasyon alt boyutunu yordama gücünün 0,156 olduğu görülmektedir.

Erken dönem uyumsuz şemalar zedelenmiş sınırlar alt boyutu sınır kişilik örgütlenmesi, manipülasyon, ilişki istikrarı bağlılık, flört şiddeti kontrol ve şiddet alt boyutu üzerinde yordayıcıdır. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde zedelenmiş sınırlar alt boyutunun sınır kişilik örgütlenmesini yordama gücünün 0,165, kontrol alt boyutunu yordama gücünün -0,140, şiddet alt boyutunu yordama gücünün -0,154, bağlılık alt boyutunu yordama gücünün -0,095, manipülasyonu yordama gücünün 0,172 olduğu görülmektedir. Dolaylı etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde zedelenmiş sınırlar alt boyutunun sınır kişilik örgütlenmesi aracılığıyla flört şiddeti şiddeti alt boyutunu yordama gücünün 0,59, istismar alt boyutunu yordama gücünün 0,048, kontrol alt boyutunu yordama gücünün 0,25 ve manipülasyon düzeyini yordama gücünün 0,056 olduğu görülmektedir.

Sınır kişilik örgütlenmesi flört şiddeti kontrol, istismar, şiddet alt boyutu ve manipülasyon üzerinde yordayıcıdır. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde sınır kişilik örgütlenmesinin istismar alt boyutunu yordama gücünün 0,290, şiddet alt boyutunu yordama gücünün 0,359, kontrol alt boyutunu yordama gücünün 0,149, manipülasyonu yordama gücünün 0,263 olduğu görülmektedir. Dolaylı etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde sınır kişilik örgütlenmesinin flört şiddeti istismar boyutu aracılığıyla ilişki istikrarı ilişki doyumunu yordama gücünün -0,047 olduğu görülmektedir. Sınır kişilik örgütlenmesinin flört şiddeti kontrol ve istismar alt boyutu aracılığıyla ilişki istikrarı ilişki yatırımı alt boyutunu yordama gücü 0,067'dir. Sınır kişilik örgütlenmesinin ilişki istikrarı bağlılık alt boyutunu flört şiddeti (kontrol, istismar ve şiddet alt boyutu ve manipülasyon aracılığıyla yordama gücü -0,91'dir. Sınır kişilik örgütlenmesinin ilişki istikrarı alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutunu flört şiddeti kontrol alt boyutu ve manipülasyon aracılığıyla yordama gücünün ise 0,059 olduğu görülmektedir.

Erken dönem uyumsuz şemalar kopukluk alt boyutunun sınır kişilik örgütlenmesi ve ilişki istikrarı ilişki doyumu alt boyutu üzerinde yordayıcı olduğu bulunmuştur. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde kopukluk alt boyutunun sınır kişilik örgütlenmesini yordama gücünün 0,342, ilişki doyumu alt boyutunu yordama gücünün -0,118 olduğu görülmektedir. Dolaylı etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde kopukluk alt boyutunun sınır kişilik örgütlenmesi aracılığıyla flört şiddeti şiddet alt boyutunu yordama gücünün 0,123, istismar alt boyutunu yordama gücünün 0,099, kontrol boyutunu yordama gücünün 0,051 ve manipülasyon alt boyutunu yordama gücünün 0,117 olduğu görülmektedir.

Erken dönem uyumsuz şemalar yüksek standartlar alt boyutunun manipülasyon ve flört şiddeti şiddet alt boyutu üzerinde yordayıcı olduğu gözlenmiştir.. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde yüksek standartlar alt boyutunun şiddet alt boyutunu yordama gücünün -0,146, manipülasyonu yordama gücünün 0,208 olduğu görülmektedir.

Tablo 23. Hipotez Model 1'in Yol Analizi Modellemesinde Maksimum Olabilirlik Çıkarımı Sonuçlarına Göre İlişkiler

Yollar		Standart Katsayılar	Standart Hata	Kritik Oran	p
İstismar. →	Manipülasyon	0,271	0,172	7,337	***
İstismar →	İlişki Doyumu	-0,163	0,104	-3,871	***
İstismar →	İlişki Yatırımı	0,153	0,112	3,432	***
İstismar →	Bağlılık	-0,092	0,120	-2,078	*
Kontrol →	İlişki Yatırımı	0,150	0,110	3,599	***
Kontrol →	Bağlılık	0,148	0,096	4,365	***
Kontrol →	Alternatiflerin Değerlendirilmesi	-0,232	0,120	-5,767	***
Şiddet →	Bağlılık	-0,101	0,152	-3,300	***
Manipülasyon →	Alternatiflerin Değerlendirilmesi	0,273	0,025	6,739	***
Manipülasyon. →	Bağlılık	-0,146	0,020	-4,147	***
Diğeri Yönelimlilik →	İlişki Doyumu	-0,137	0,043	-3,661	***
Diğeri Yönelimlilik →	İlişki Yatırımı	0,130	0,043	3,481	***
Diğeri Yönelimlilik. →	Kontrol	0,154	0,021	3,201	***

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Erken dönem uyumsuz şemalar diğeri yönelimlilik alt boyutu ilişki istikrarı ilişki doyumu, ilişki yatırımı alt boyutu ve flört şiddeti kontrol alt boyutu üzerinde yordayıcıdır. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde diğeri yönelimlilik alt boyutunun kontrol alt boyutunu yordama gücünün 0,154, ilişki yatırımı alt boyutunu yordama gücünün 0,130 ve ilişki doyumu alt boyutunu yordama gücünün -0,137 olduğu görülmektedir.

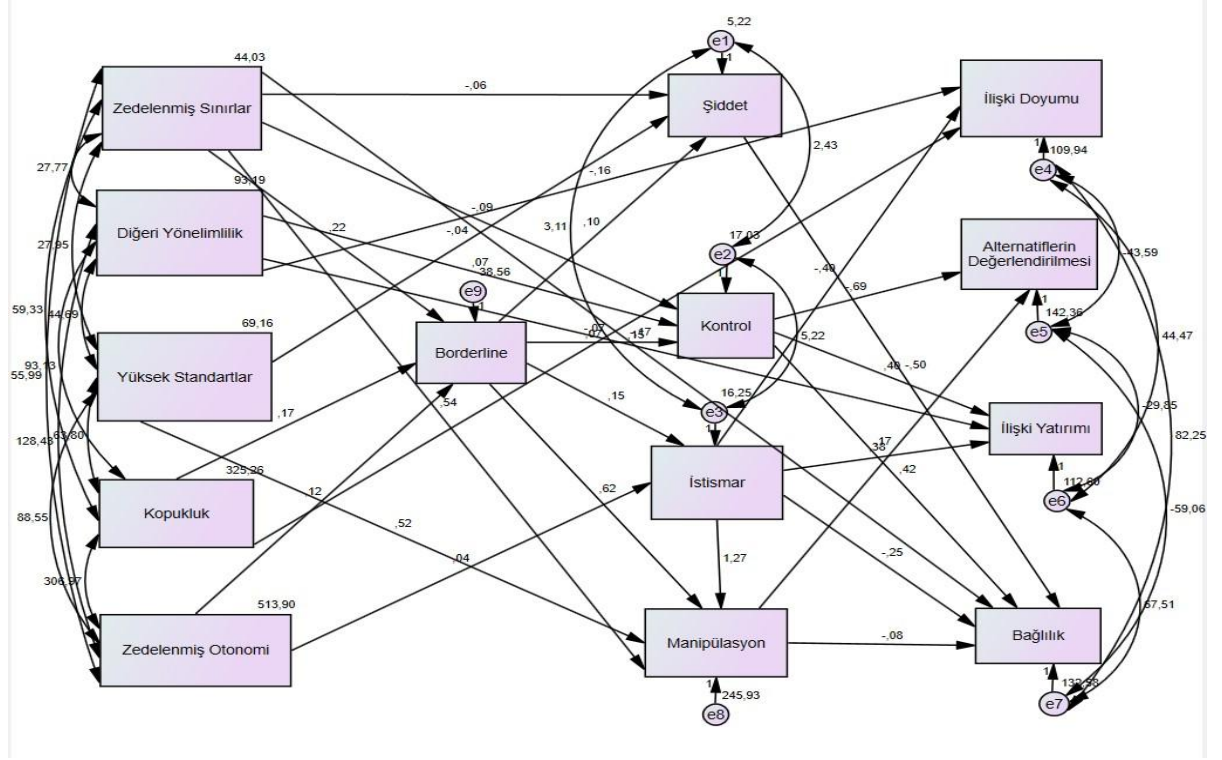
Flört şiddeti istismar alt boyutunun manipülasyon, ilişki istikrarı ilişki doyumu, ilişki yatırımı ve bağlılık alt boyutu üzerinde yordayıcı olduğu görülmektedir. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde istismar alt boyutunun manipülasyonu yordama gücünün 0,271, bağlılık alt boyutunu yordama gücünün -0,092, ilişki yatırımı alt boyutunu yordama gücünün 0,153, ilişki doyumu alt boyutunu yordama gücünün -0,163 olduğu görülmektedir.

Flört şiddeti kontrol alt boyutunun ilişki istikrarı ilişki yatırımı, bağlılık ve alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutu üzerinde yordayıcı olduğu görülmektedir. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde kontrol alt boyutunun alternatifleri değerlendirme alt boyutunu yordama gücünün -0,232, bağlılık alt boyutunu yordama gücünün 0,148 ve ilişki yatırımı alt boyutunu yordama gücünün 0,150 olduğu görülmektedir.

Flört şiddeti şiddet alt boyutu ilişki istikrarı bağlılık alt boyutu üzerinde yordayıcıdır. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde şiddet alt boyutunun bağlılık alt boyutunu yordama gücünün -0,101 olduğu görülmektedir.

İlişkilerde manipülasyonun ilişki istikrarı alternatiflerin değerlendirilmesi ve bağlılık alt boyutu üzerinde yordayıcı olduğu görülmektedir. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde manipülasyonun alternatifleri değerlendirme alt boyutunu yordama gücünün 0,273, bağlılık alt boyutunu yordama gücünün -0,146 olduğu görülmektedir.

Şekil 6. Yol Analizi Modellemesine Göre Araştırmadaki Değişkenler Arasındaki İlişkiler

3.4.2. Sımr Kişilik Örgütlenmesi Bulunan Gruba Yönelik Modelin Yol Analizi ile Test Edilmesi

Araştırmada ikinci araştırma modeli AMOS 20 programında Yol Analizi Modellemesi kullanılarak test edilmiştir. Bu modelin kurulmasının ve analiz edilmesinin amacı ilk kurulan modeli destekleyecek sonuçlar elde etmektir. Yapılan analiz neticesinde modelin araştırma verisi ile iyi uyum gösterdiği gözlemlenmiştir ($X^2:40,84$, $CMIN/DF:1,57$, $GFI:0,97$, $TLI:0,93$, $CFI:0,98$, $RMSEA:0,6$). Uyum indekslerinden sırasıyla 0,06 değerine sahip olan RMSEA ve 0,93 değerine sahip TLI modelin kabul edilebilir uyum sınırları içinde olduğunu gösterirken, diğer uyum indeksleri veri ve model arasındaki uyumun iyi olduğunu göstermektedir. Çünkü YEM literatürüne göre

(Meydan ve Şeşen, 2015). CFI, ve GFI değerlerinin 0.95'ten büyük olması veri ile model arasındaki uyumun iyi olduğunu göstermektedir. Ayrıca SRMR ve RMSEA değerlerinin de 0.05'ten küçük olması iyi düzeyde uyumu, 0.06-0.08 arasında olması kabul edilebilir bir uyumu, CMIN /DF'in de 3'ten küçük değerlere sahip olması uyumun iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Modeldeki değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren yol tabloları tablo 24'te sunulmuştur.

Tablo 24. Hipotez Model 2'nin Yol Analizinde Maksimum Olabilirlik Çıkarımı Sonuçlarına Göre İlişkiler

Yollar		Standart Katsayılar	Standart Hata	Kritik Oran	p
Kopukluk →	Bağlılık	-0,104	0,04	-1,95	*
Yüksek Standartlar→	İlişki Yatırımı	0,218	0,10	3,33	***
Yüksek Standartlar→	Bağlılık	0,136	0,10	2,35	*
Kontrol →	İlişki Yatırımı	0,222	0,17	3,41	***
Kontrol →	Alternatiflerin Değerlendirilmesi	-0,257	0,20	-3,65	**
Kontrol →	Bağlılık	0,198	0,18	3,37	***
İstismar →	İlişki Doyumu	-0,283	0,17	-4,33	***
İstismar →	Bağlılık	-0,218	0,18	-3,49	***
Manipülasyon→	Alternatiflerin Değerlendirilmesi	0,175	0,04	2,57	**
Manipülasyon→	İlişki Doyumu	0,154	0,03	2,64	**
Diğeri Yönelimlilik→	İlişki Doyumu	-0,207	0,08	-3,72	***

*p<.05, **p<.01, ***p<.001

Bulgular yorumlandığında sınır kişilik örgütlenmesine sahip bireylerde erken dönem uyumsuz şemalar kopukluk alt boyutunun ilişki istikrarı bağlılık alt boyutu

üzerinde yordayıcı olduğu görülmektedir. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde kopukluk alt boyutunun bağlılık alt boyutunu yordama gücünün -0,104 olduğu görülmektedir.

Erken dönem uyumsuz şemalar yüksek standartlar alt boyutu İlişki istikrarı ilişki yatırımı ve bağlılık alt boyutu üzerinde yordayıcıdır. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde yüksek standartlar alt boyutunun bağlılık alt boyutunu yordama gücünün 0,136 ve ilişki yatırımı alt boyutunu yordama gücünün 0,218 olduğu görülmektedir.

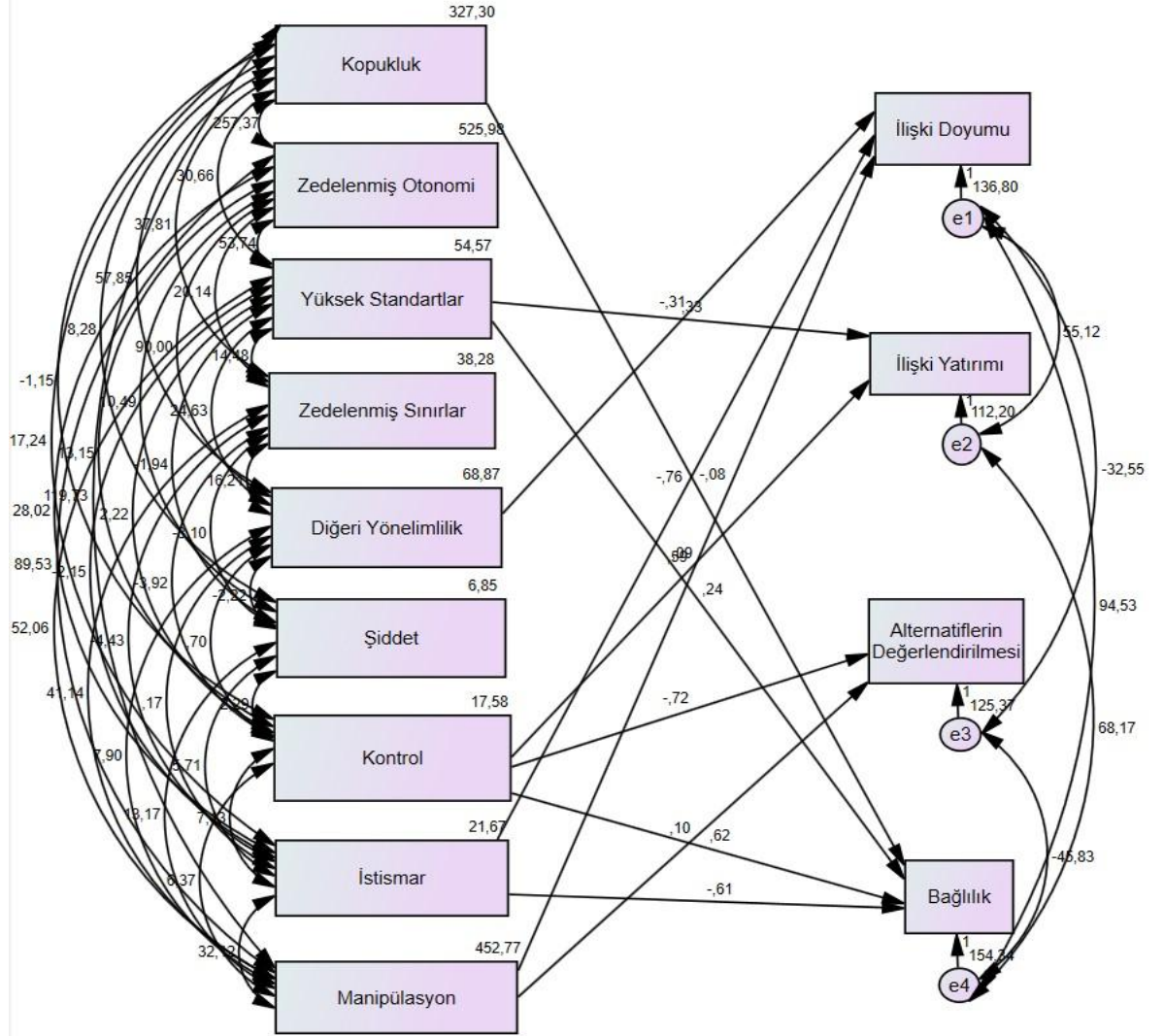
Erken dönem uyumsuz şemalar diğeri yönelimlilik alt boyutunun İlişki istikrarı ilişki doyumu alt boyutu üzerinde yordayıcı olduğu belirlenmiştir. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde diğeri yönelimlilik alt boyutunun ilişki doyumu alt boyutunu yordama gücünün -0,207 olduğu görülmektedir.

Flört şiddeti kontrol alt boyutunun ilişki istikrarı ilişki yatırımı, alternatiflerin değerlendirilmesi ve bağlılık alt boyutu üzerinde yordayıcı olduğu görülmektedir. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde kontrol alt boyutunun alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutunu yordama gücünün -0,257, ilişki yatırımı alt boyutunu yordama gücünün 0,222 ve bağlılık alt boyutunu yordama gücünün 0,198 olduğu görülmektedir.

Flört şiddeti istismar alt boyutunun ilişki istikrarı ilişki doyumu ve bağlılık alt boyutu üzerinde yordayıcıdır. Toplam etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde istismar alt boyutunun ilişki doyumu alt boyutunu yordama gücünün -0,283, bağlılık alt boyutunu yordama gücünün -0,218 olduğu görülmektedir.

Manipülasyon alt boyutunun ilişki istikrarı ilişki doyumu ve alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutu üzerinde yordayıcı olduğu görülmektedir. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde manipülasyon alt boyutunun ilişki doyumu alt boyutunu yordama gücünün 0,154, alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutunu yordama gücünün 0,175 olduğu görülmektedir.

Şekil 7. Yol Analizi Modellemesine Göre Araştırmadaki Değişkenler Arasındaki İlişkiler

3.4.3. Sınır Kişilik Örgütlenmesi Bulunmayan Gruba Yönelik Modelin Yol Analizi ile Test Edilmesi

Araştırmada üçüncü araştırma modeli AMOS 20 programında Yol Analizi Modellemesi kullanılarak test edilmiştir. Yapılan analiz neticesinde modelin araştırma verisi ile iyi uyum gösterdiği gözlemlenmiştir (X^2 :28,83, CMIN/DF:1,44, GFI:0,99, TLI:0,97, CFI:0,99, RMSEA:0,04). Uyum indekslerinden sırasıyla 0,04 değerine sahip olan RMSEA diğer uyum indeksleri veri ve model arasındaki uyumun iyi olduğunu göstermektedir. Çünkü YEM literatürüne göre (Meydan ve Şeşen, 2015) TLI, CFI, ve GFI değerlerinin 0,95'ten büyük olması veri ile model arasındaki uyumun iyi olduğunu göstermektedir. Ayrıca SRMR ve RMSEA değerlerinin de 0.05'ten küçük olması iyi düzeyde uyumu, 0,06-0,08 arasında olması kabul edilebilir bir uyumu, CMIN /DF'in de 3'ten küçük değerlere sahip olması uyumun iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Modeldeki değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren yol tabloları tablo 25'te sunulmuştur.

Tablo 25. Hipotez Model 2'nin Yol Analizi Modellemesinde Maksimum Olabilirlik Çıkarımı Sonuçlarına Göre İlişkiler

Yollar		Standart Katsayılar	Standart Hata	Kritik Oran	p
Kopukluk →	İlişki Doymu	-0,304	0,04	-5,62	***
Kopukluk→	İlişki Yatırımı	-0,283	0,06	-4,00	***
Kopukluk→	Alternatiflerin Değerlendirilmesi	0,128	0,05	2,33	*
Kopukluk →	Bağlılık	-,0356	0,05	-5,59	***
Zedelenmiş Otonomi →	İlişki Yatırımı	0,179	0,04	2,57	*
Zedelenmiş Otonomi →	Bağlılık	0,119	0,03	2,35	*
Yüksek Standartlar →	İlişki Yatırımı	0,115	0,06	2,29	*
Şiddet →	Bağlılık	-0,094	0,17	-2,66	**
Kontrol→	İlişki Doymu	0,119	0,13	2,18	*
Kontrol→	İlişki Yatırımı	0,168	0,14	3,07	**
Kontrol→	Alternatiflerin Değ.	-0,264	0,16	-5,02	***
Kontrol→	Bağlılık	0,198	0,14	3,70	***
İstismar→	İlişki Doymu	-0,092	0,10	-2,12	*
İstismar→	İlişki Yatırımı	0,197	0,14	3,91	**
Manipülasyon →	Alternatiflerin Değ.	0,226	0,04	4,42	***
Manipülasyon→	Bağlılık	-0,116	0,02	-3,07	**

*p<.05, **p<.01, ***p<.001

Bulgular yorumlandığında sınır kişilik örgütlenmesine sahip olmayan bireylerde erken dönem uyumsuz şemalar kopukluk alt boyutunun İlişki istikrarı ilişki doymu,

alternatiflerin değerlendirilmesi, bağlılık ve ilişki yatırımı alt boyutu üzerinde yordayıcı olduğu görülmektedir. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde kopukluk alt boyutunun ilişki doyumunu alt boyutunu yordama gücünün -0,304, ilişki yatırımı yordama gücünün -0,283, alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutunu yordama gücünün 0,128 ve bağlılık alt boyutunu yordama gücünün -0,356 olduğu görülmektedir.

Erken dönem uyumsuz şemalar zedelenmiş otonomi alt boyutu ilişki istikrarı ilişki yatırımı ve bağlılık alt boyutu üzerinde yordayıcıdır. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde zedelenmiş otonomi alt boyutunun bağlılık alt boyutunu yordama gücünün 0,119 ve ilişki yatırımı alt boyutunu yordama gücünün 0,179 olduğu görülmektedir.

Erken dönem uyumsuz şemalar yüksek standartlar alt boyutunun İlişki istikrarı ilişki yatırımı alt boyutu üzerinde yordayıcı olduğu gözlenmektedir. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde yüksek standartlar alt boyutunun ilişki yatırımı alt boyutunu yordama gücünün 0,115 olduğu görülmektedir.

Flört şiddeti şiddet alt boyutu ilişki istikrarı bağlılık alt boyutu üzerinde yordayıcıdır. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde şiddet alt boyutunun bağlılık alt boyutunu yordama gücünün -0,094 olduğu görülmektedir.

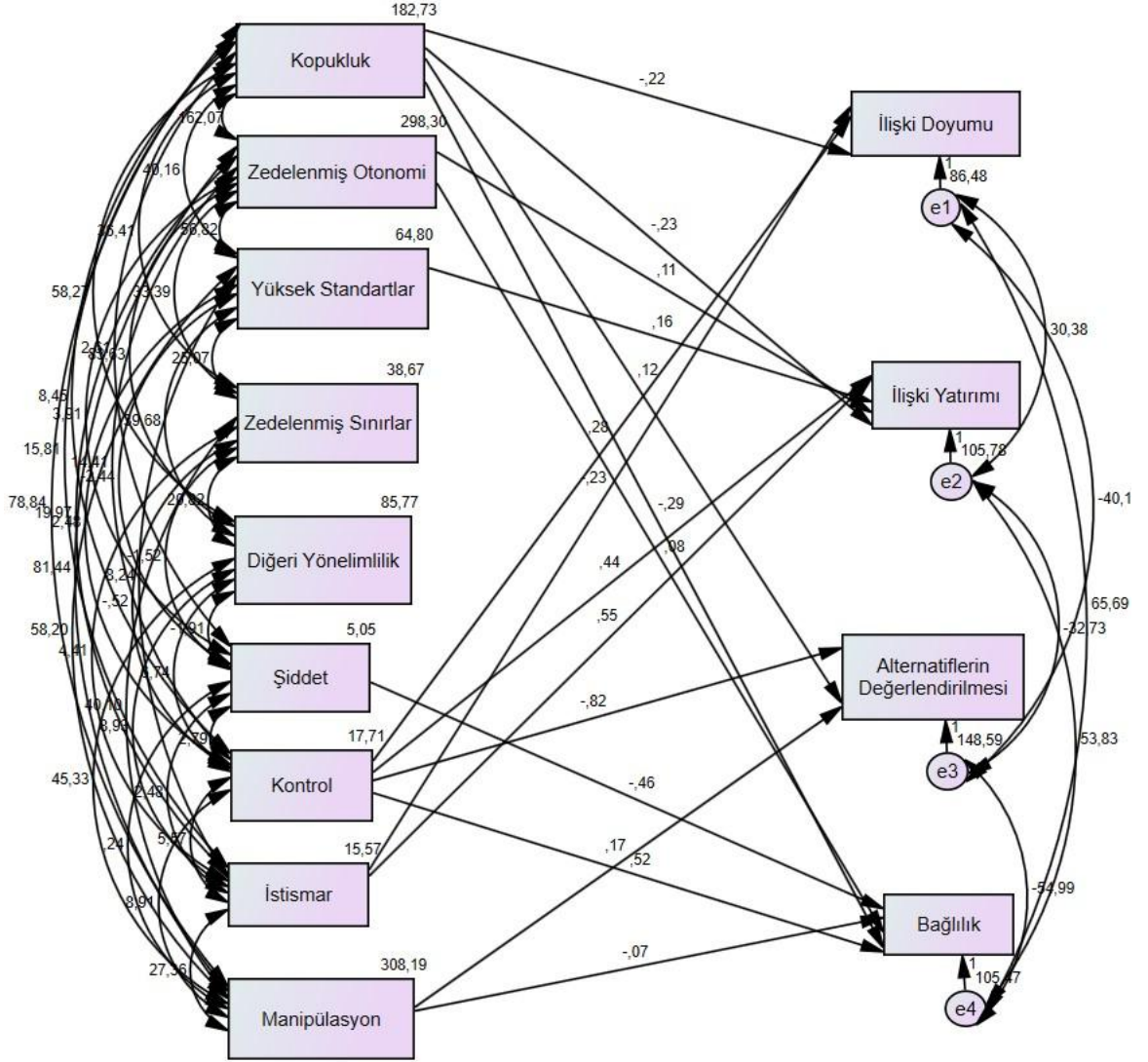
Flört şiddeti kontrol alt boyutunun ilişki istikrarı ilişki doyumunu, alternatiflerin değerlendirilmesi, ilişki yatırımı ve bağlılık alt boyutu üzerinde yordayıcı olduğu görülmektedir. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde kontrol alt boyutunun ilişki doyumunu alt boyutunu yordama gücünün 0,119, ilişki yatırımı alt boyutunu yordama gücünün 0,168, alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutunu yordama gücünün -0,264 ve bağlılık alt boyutunu yordama gücünün 0,198 olduğu görülmektedir.

Flört şiddeti istismar alt boyutunun ilişki istikrarı ilişki doyumunu ve ilişki yatırımı alt boyutu üzerinde yordayıcı olduğu görülmektedir. Direkt etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde istismar alt boyutunun ilişki doyumunu alt boyutunu

yordama gücünün -0,092, ilişki yatırımı alt boyutunu yordama gücünün 0,197 olduğu görülmektedir.

Manipülasyon alt boyutu ilişki istikrarı, bağlılık ve alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutu üzerinde yordayıcıdır. Toplam etkilere ait standardize edilmiş değerler incelendiğinde manipülasyon alt boyutunun bağlılık alt boyutunu yordama gücünün -0,116 ve alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutunu yordama gücünün 0,226 olduğu görülmektedir.

Şekil 8. Yol Analizi

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TARTIŞMA

Son yıllarda sınır kişilik bozukluğu nedeniyle psikiyatri kliniğine başvuran sayısı arttığı ve ilişkilerin sonlanma oranı yükseldiği için, sınır kişilik bozukluğu ve ilişki istikrarı daha fazla araştırılmaya başlanmıştır. Çalışmalar, ayaktan tedavisi süren psikiyatri hastalarının %11'inin, yatarak tedavi olan hastaların ise %19'unun sınır kişilik bozukluğu tanısı almış kişilerden oluştuğunu göstermektedir (Widger ve Frances, 1989). DSM-IV-TR (2000) yayınına göre, psikiyatri kliniklerine başvuran vakaların yaklaşık %30-60'luk kısmının ise sınır kişilik bozukluğu tanısı almış kişilerden oluştuğu belirtilmektedir. Sınır kişilik bozukluğu en çok ikili ilişkilerdeki problemleri arttırdığı için tartışma kısmında bulgular bu iki değişkeni temel alarak değerlendirilecektir.

4.1. SOSYODEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER VE İLİŞKİ İSTİKRARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Le ve Agnew (2003) gerçekleştirdikleri bir meta-analiz çalışmasında kadınların erkeklere oranla ilişkiden daha fazla doyum aldıklarını gözlemlemişler, aynı şekilde Büyüksahin-Sunal ve Okutan (2010) ve Yılmaz (2014) yaptığı araştırmalarda kadınların erkeklere oranla ilişki doyumlarının daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. İlişki istikrarına yönelik çalışmalarda ise erkeklerin ilişki dışındaki alternatifleri değerlendirme eğilimlerinin daha fazla olduğu görülmektedir (Akbalık Doğan, 2010; Aslan Yılmaz, 2014; Buğa, 2009; -Sunal ve Okutan, 2010; Kaynak, 2014; Le ve Agnew, 2003; Taluy, 2013). İlişki yatırımı açısından değerlendirildiğinde ise kadınların ilişkiye yatırımlarının daha fazla olduğunu gösteren çalışmalarla birlikte (Le ve Agnew, 2003), Akbalık Doğan (2010) gerçekleştirdiği çalışmada erkeklerin ilişki yatırımı daha fazla gerçekleştirdiği sonucuna varmış, Şahin (2015) ise ilişki yatırımında cinsiyetin önemli bir faktör olmadığını ifade etmiştir. Çalışmamızda ise İlişki istikrarı cinsiyet faktörü üzerinden değerlendirildiğinde, erkek katılımcıların ilişkiye bağlılıklarının ve ilişkiden aldıkları doyumun daha az olduğu görülmektedir. Çalışmanın bulgularına göre

kadınların genel olarak ilişkiden daha fazla doyum alıyor olma sebebinin kültürel bir tarafı olduğu düşünülmektedir. Türk kültür yapısında, genellikle kadınların erkeklere göre bir ilişkiyi daha fazla sahiplendiği ve ilişkiye yatırım yaptığı görülmektedir. Kadınların içinde buldukları ilişkiyi sahiplenme eğiliminin ve ilişkiye yatırımının daha fazla olması ise ilişki doyumunun ve bağlılığın artışıyla ilişkilendirilebilmektedir. Sonuçlardaki farklılıklar ise cinsiyet rollerine dair kalıpların kişinin yetiştiği ortama göre farklılaşması sonucu ortaya çıkabilmektedir. Türk kültüründe ilişki istikrarına yönelik çalışmalar az olmakla birlikte, Buğa (2009) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada cinsiyetin ilişki istikrarına çok az düzeyde etkisinin olduğu, özellikle erkeklerde alternatiflerin değerlendirilmesi eğiliminin kadınlara göre daha fazla olduğu ifade edilmiştir. Çalışmanın bulguları da erkeklerin ilişki dışındaki alternatifleri daha fazla değerlendirdiği yönündedir. Türk kültür yapısında erkeklerin ilişki dışındaki alternatifleri değerlendirme eğilimine kadınlara oranla daha hoşgörülü yaklaşıldığı ve kadınların ilişkiyi daha çok sahiplenerek diğer alternatifleri daha az değerlendirdiği için sonuçların bu şekilde olduğu öngörülmektedir.

Okutan ve Büyükşahin-Sunal (2010) ilişkiye bağlılık ve ilişki doyumu değişkenlerine ilişki istikrarının diğer boyutu olan seçeneklerinin niteliğini değerlendirme değişkenini ekledikleri araştırmalarında, romantik ilişkilerde ilişki istikrarı, kadın ve erkek rollerine ilişkin kalıp yargılar ve dindarlık algısı arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla, romantik ilişki yaşayan 210 (112 kadın, 98 erkek) üniversite öğrencisi araştırmaya katılmıştır. Analizler sonucunda, kadınların ilişkiye yönelik bağlılıkları, ilişki doyumu ve romantik ilişkilerde erkeğin girişken olması ile ilgili kalıp yargı puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğunu saptanmıştır. Buna karşılık, erkekler seçeneklerin niteliğini daha olumlu değerlendirme ve romantik ilişkilerde erkeğin baskın kadının kabul edici tavırlarını daha fazla benimseme eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların eğitim düzeylerinin ilişki istikrarı üzerindeki etkisi incelendiğinde, eğitim seviyesi arttıkça ilişkiden alınan doyum artarken aynı zamanda ilişki dışındaki alternatiflerin daha fazla değerlendirildiği gözlenmiştir. Genel olarak eğitim düzeyi

arttıkça, akademik bilginin artışıyla birlikte kişilerin ilişkiye dair problemleri ele alma, çatışmayı yönetme ve gerektiğinde yardım alabilme kapasitesi artmaktadır. Uzun (2017) ilişki istikrarını incelediği çalışmasında eğitim düzeyi arttıkça kaygının azaldığını gözlemlemiş, akademik bilginin bilişsel çarpıtmaları azalttığı için kaygının da azaldığı yönünde bir açıklama getirmiştir. Diğer sebeplerle birlikte kaygının da azalıyor oluşunun ilişki doyumunu arttırdığı düşünülmektedir. Aynı zamanda öğrenim düzeyi yükseldikçe, statünün arttığı ve sosyal alanın genişlediği düşünülmekte bu nedenle de bireylerin ilişki dışındaki alternatifleri değerlendirme eğiliminin arttığı varsayılmaktadır. Araştırmamızda bu düşüncüyü kısmen destekleyen bir diğer bulgu çalışan grubun çalışmayan gruba göre, gelir durumu iyi olan kişilerin gelir durumu orta olan kişilere göre ilişki dışındaki alternatifleri daha çok değerlendirdiğinin gözlenmesidir. Bu noktada Tai, Baxter ve Hewitt (2014)'in kadınların çalışmasının ilişki doyumunu negatif yönde etkilediğini dair bulgusu da çalışmanın sonucuyla örtüşmektedir. Çalışma durumunun varlığı ve gelir düzeyinin artışı ile birlikte ilişki doyumunun azalması sonucunda kişilerin ilişki dışındaki alternatiflere yöneldiği düşünülmektedir.

İlişki istikrarı ile yaş arasındaki ilişki incelendiğinde, 29-40 yaş aralığındaki bireylerin en çok alternatifleri değerlendiren grup olduğu belirlenmiş, yaş ilerledikçe alternatiflerin daha az değerlendirildiği gözlenmiştir. Buğa (2009) çalışmanın sonuçlarıyla örtüşen bir şekilde alternatiflerin değerlendirilmesi ile yaş faktörü arasında negatif bir korelasyon olduğunu gözlemlemiştir. Çalışmamızda ek olarak ilişki doyumunun en fazla 18-29 yaş aralığında olduğu gözlenmiş, yaş arttıkça ilişkide doyumun azaldığı belirlenmiştir. Tai, Baxter ve Hewitt (2014) çalışma bulgularını destekleyen yönde sonuçlar elde ederek yaş ilerledikçe ilişki doyumunda azalmanın olduğunu, daha geç yaşlarda bu durumun stabilize olduğunu ifade etmişlerdir. Uzun (2017) tarafından türk popülasyonu üzerinde gerçekleştirilen çalışmada da çalışmanın bulgularıyla örtüşen sonuçlar elde edilerek yaş artışı ile ilişki doyumunun azaldığı gözlenmiştir.

İlişki süresi ve ilişki istikrarı arasındaki ilişki incelendiğinde, ilişki süresi arttıkça ilişkiye yatırımın ve bağlılığın arttığı, alternatiflerin daha az değerlendirildiği

görülmektedir. Curun (2006) Sosyal Mübadele kuramı üzerinden ilişki istikrarını incelediğinde, bireylerin ilişkiyi sürdürürken ilişkideki pozitif ve negatif kazanımlarını değerlendirdiklerini ve pozitif çıktılar arttıkça ilişkiye dair bağlılıklarının ve doyumlarının arttığını ifade etmiştir. Yani kişilerin zamanla ilişkiye daha çok yatırım yapmaya başlamaları sonucunda ilişkiyi bitirmenin devam ettirmekten daha fazla bedele neden olacağı bu yüzden de ilişkiye bağlılığın ve istikrarın arttığını söyleyebiliriz. Rusbult, Johnson ve Morrow (1986) çalışmalarında bu düşünceyle örtüşen sonuçlar elde ederek, ilişki süresi arttıkça ödül ve bedellerin arttığını ifade etmişler, çalışmamızdaki sonuçlara benzer olarak ilişki süresi arttıkça yatırım düzeyinin ve bağlılığın arttığını gözlemlemişlerdir.

İlişki istikrarı üzerinde medeni durumun etkileri incelenmiş, sevgili/flört aşamasında olan bireylerin evli bireylere göre alternatifleri daha fazla değerlendirdiği gözlenmiştir. Büyükşahin (2006)'ın araştırmasında çalışmamızın bulgularıyla benzer sonuçlar elde edilmiş, sözlü/nişanlı bireylerin flört eden bireylere göre seçeneklerin niteliğini daha az değerlendirdiği belirtilmiştir. Ayrıca ilişki doyumunun flört eden bireylerde sözlü/nişanlı olan bireylere göre daha az olduğu ifade edilmiştir. Bu bulgu çalışmamızın sonuçlarıyla örtüşmemektedir çünkü ilişki doyumunu ile medeni durum arasındaki ilişkide anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu elde edilmiştir. Şahin (2015) gerçekleştirdiği çalışmada evli bireylerin sözlü/nişanlı ve sevgili/flört eden kişilere göre ilişkiye daha fazla yatırım yaptıklarını gözlemlemiştir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen analizlerde evli bireylerin sevgili/flört aşamasında olan kişilere oranla daha fazla ilişkiye yatırım yaptığı belirlenmiştir Aynı şekilde bireylerin en çok bağlılığı evli iken hissettiği, sözlü bireylerin de sevgili/flört aşamasında olan bireylere göre daha fazla bağlılık hissettiği gözlenmiştir. Rusbult, Johnson ve Morrow (1966) gerçekleştirdikleri çalışmada çalışmamıza benzer sonuçlar elde etmiş, evli kişilerin bekâr kişilere göre ilişkide daha fazla bağlılık hissettiğini ifade etmişlerdir. Bağlılığın artmasına yönelik nedenler incelendiğinde, ilişkide diğer alternatifler azaldıkça, ilişkiye olan yatırımlar ve ilişkiden alınan doyum arttıkça bağlılığın arttığı gözlenmiştir (İşinsu, 2003)

Bireylerin kiminle yaşadığı ile ilişki istikrarı arasındaki ilişki incelenmiş, partneriyle (evli olmayan) yaşayan bireylerin diğer bireylere göre alternatiflerini daha çok değerlendirdiği ve ilişkide daha az bağlılık hissettiği gözlenmiştir. En az alternatifleri değerlendiren ve ilişkide bağlılık hisseden grubun ise eşiyile yaşayan bireylerin olduğu belirlenmiştir. Eşiyile yaşayan bireylerin ise ebeveynleriyle yaşayan bireylere göre ilişkiye daha fazla yatırım yaptığı gözlenmiştir. Brown ve Booth (1996) çalışma bulgularıyla kısmen örtüşen bir çalışma gerçekleştirerek birlikte yaşayan çiftlerin evli çiftlere göre ilişki kalitelerinin daha zayıf olduğunu, sözlü/nişanlı bireyler ile evli çiftler arasında ilişki doyumu açısından çok az bir farklılık olduğunu bulmuştur. Buğa (2009) ise flört eden ve birlikte yaşayan bireylerin evli olan kişilere göre alternatifleri daha fazla değerlendiklerini bildirmiştir. Lehmiller (2010) de gerçekleştirdiği çalışmada araştırma bulgularından farklı olarak birlikte yaşayan ve yaşça büyük kişilerin ilişkilerine daha bağlı olduklarını gözlemiştir. Çalışmalar arasındaki benzerlikler ve bulgular şu şekilde açıklanabilmektedir: Birlikte yaşayan çiftler ile evli/sözlü/nişanlı bireyler arasında evlilik gibi bir kurumun içerisinde olmak ya da evliliğe doğru ilerlemek açısından bir farklılık bulunmaktadır. Evlilik kurumu içerisinde birçok yatırımı barındırdığı ve beraberinde bağlılığı getirdiği için evli bireylerin birlikte yaşayan bireylere göre alternatifleri daha az değerlendirdiği, daha fazla bağlılık hissettiği ve yatırım yaptığı düşünülmektedir. Tai, Baxter ve Hewitt (2014) bu konu üzerinde çalışma gerçekleştirerek, evli olmadan birlikte olan ancak evlenme/birlikte yaşama niyeti bulunan kişilerin, evlenme/birlikte yaşama hedefi olmayan bireylere göre daha fazla ilişki doyumuna sahip olduklarını ifade etmiş, düşüncemizi destekleyen bulgular ortaya koymuştur.

4.2. BAĞIMLI VE BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİLERE DAİR BULGULARIN YORUMLANMASI

Hipotez 1. Katılımcıların erken dönem uyumsuz şemaları sınır kişilik örgütlenmesini pozitif yönde yordamaktadır.

Çalışmanın sonucunda katılımcıların erken dönem uyumsuz şemalarının sınır kişilik örgütlenmesini pozitif yönde yordadığı görülmektedir. Kopukluk, zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar, diğeri yönelimlilik, yüksek standartlar şema alanlarından sadece zedelenmiş sınırlar, zedelenmiş otonomi ve kopukluk alt boyutunun sınır kişilik örgütlenmesini pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir.

Kişilik bozukları incelendiğinde, sınır kişilik bozukluğuna sahip bireylerin diğeri kişilik bozukluklarına göre daha fazla şema örüntüleri olduğu görülmektedir. Arntz ve Genderen (2020) terk edilme, güvensizlik, duygusal yoksunluk, kusurluluk/utanç (kopukluk şema alanı), bağımlılık/yetersizlik zarar görme veya hastalanmaya karşı dayanıksızlık (zedelenmiş otonomi), yetersiz özdenetim (zedelenmiş sınırlar), boyun eğcilik (diğeri yönelimlilik), duyguları bastırma ve cezalandırıcılık (aşırı tetikte olma ve bastırılmışlık) şemalarının sınır kişilik bozukluğunda en sık gözlemlenen şemalar olduğunu ifade etmiştir. Lawrence ve arkadaşları da (2011) 58 (30'u sınır kişilik bozukluğu tanısı almış, 28'i kontrol grubu) kişi üzerinden karşılaştırmalı bir araştırma gerçekleştirerek, sınır kişilik bozukluğu tanısı almış kişilerin erken dönem uyumsuz şemaların çoğunda kontrol grubuna göre daha fazla puan aldığını belirtmişlerdir. Çalışmamızın sonucunda ise literatür ile örtüşen bulgular elde edilerek erken dönem uyumsuz şema alanlarından, zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar ve kopukluk alt boyutunda puan arttıkça sınır kişilik örgütlenmesi düzeyinin arttığı gözlenmiştir (Hipotez 1). Beck ve arkadaşları (2004) sınır kişilik bozukluğuna dair belirtiler ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiyi şu şekilde ifade etmişlerdir: Boşluk duygusu, kusurlu hissetmek, yalnızlık, bağımlılık, sevilmeme duygusu, dürtü kontrolünde zorluk, ilişkisel problemler ve kırılabilirlik belirtileri sınır kişilik bozukluğunda sıkça

görülmektedir ve bu belirtiler kopukluk, zedelenmiş özerklik ve zedelenmiş sınırlar şema alanlarıyla ilişkilidir.

Hipotez 2. Katılımcıların erken dönem uyumsuz şemaları flört şiddetini pozitif yönde yordamaktadır.

Çalışma sonucu hipotezi destekler niteliktedir. Kopukluk, zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar, diğeri yönelimlilik, yüksek standartlar şema alanlarından, zedelenmiş otonomi flört şiddeti istismar alt boyutunu pozitif yönde, zedelenmiş sınırlar şema alanı flört şiddeti kontrol ve şiddet alt boyutunu negatif yönde, yüksek standartlar şema alanı şiddet alt boyutunu negatif yönde, diğeri yönelimlilik şema alanı ise flört şiddeti kontrol alt boyutunu pozitif yönde yordamaktadır.

Son zamanlarda üzerinde daha çok çalışmaların yapılmaya başlandığı flört şiddetinde incelenen konulardan bir tanesinin erken dönemde ortaya çıkan ihmal, şiddet, istismar gibi deneyimleri içeren aile içi yaşantılar olduğu görülmektedir (Paat ve Markham, 2019). Bu yaşantılar ve erken dönem karşılanmamış ihtiyaçların ise erken dönem uyumsuz şemaların oluşmasında temel etkenler olduğu görülmektedir. Bu bilgilerden yola çıkılan çalışmamızın sonucunda erken dönem uyumsuz şema alanlarından bazılarının flört şiddeti alt boyutları üzerinde düşük düzeyde etkili olduğu bulunmuştur (Hipotez 2). Bu şema alanlarından zedelenmiş otonomi boyutunda artış oldukça istismar düzeyinde artış gerçekleştiği gözlenmiştir. Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde zedelenmiş otonomi şema alanı ile flört şiddetinin ilişkili olduğunu gösteren birçok çalışma olduğu görülmektedir (Mckee ve ark.,2012; Shorey ve ark., 2017; Tremblay ve Dozois, 2009). Zedelenmiş otonomi alanındaki şemaların başetme tepkilerinin bir kısmının flört şiddetini arttıracakı düşünülmektedir. Özellikle yapışıklık/gelişmemiş benlik şemasının (önem verdiği kişilere her durumda karşı olmak/aşırı telafi), hastalıklar ve zarar görme karşısında dayanıksızlık şemasının (tehlikeyi umursamadan düşüncesizce hareket etmek/aşırı telafi) istismar alt boyutundaki puan artışını etkileyebileceği öngörülmektedir.

Zedelenmiş sınırlar boyutunda artış gerçekleştikçe ilişkide kontrolün azaldığı görülmektedir (Hipotez 2). Tremblay ve Dozois (2009) haklılık ve yetersiz özdenetim (zedelenmiş sınırlar) şemalarının erkek üniversite öğrencilerinde saldırganlığın yordayıcısı olduğunu ifade etmiştir. Mckee ve arkadaşları (2012) da aynı şekilde zedelenmiş sınırlar şema alanın saldırganlığı yordadığını ifade etmişlerdir. Alan yazın incelendiğinde flört şiddeti uygulamaya aracılık eden şemaların; haklılık, güvensizlik, yetersiz özdenetim olduğunu öne süren birçok çalışma görülmektedir (Calvete ve Corral, 2014; Crawford ve Wright, 2007; Messman-Moore ve Coates, 2007; Tremblay ve Dozois, 2009). Literatür ve çalışmanın bulguları karşılaştırıldığında, sonuçların örtüşmediği görülmektedir. Bu şema alanının başetme tepkileri incelendiğinde hak görme (başkalarına zorbalık eden/teslim olma) ve yetersiz özdenetim (aşırı özdenetimli olma) şema puanlarının artmasıyla birlikte ilişkideki kontrolün de artması beklenmektedir. Ancak bu şemaların aşırı telafisi “fazlasıyla başkalarının ihtiyaçları ile ilgilenmek” ve yetersiz özdenetim şemasının teslim tepkisi “rutin işlerin kolaylıkla bırakılması” şeklinde ifade edilmektedir. Bu iki şema tepkisinin ilişkideki kontrolü azaltması bu nedenle çalışma sonuçları arasında tutarsızlık olması olası bir durum olarak görülmektedir.

Bu araştırmada yüksek standartlar boyutundaki artışın ilişkideki şiddeti azalttığı gözlenmiştir (Hipotez 2). Taşkale ve Soygüt (2016) çalışmanın bulgularını kısmen destekleyen sonuçlar elde ederek, yüksek standartlar şema alanının flört şiddetini negatif yönde yordadığını ifade etmiştir. Yüksek standartlar şema alanında mükemmel olmak ön planda olduğu için, kişinin şiddet uygulayarak ilişkideki mükemmel olma gayretini zedelemek istemeyeceği, bu nedenle de bu şema alanının ilişkideki şiddeti azaltabileceği düşünülmektedir.

Araştırmadaki bir diğer bulgu da diğeri yönelimlilik alt boyutundaki artışın ilişkide kontrolü artırdığı yönündedir. (Hipotez 2). Hassija, Robinson, Silva ve Lewin (2018) bu konu üzerinde araştırma gerçekleştirerek flört şiddetine maruz kalan kadınların diğeri yönelimlilik şema alanından kendini feda ve boyun eğicilik şema örüntülerine sahip olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla araştırmamızın bulguları literatür sonuçlarıyla

örtüşmemektedir. Çünkü diğeri yönelimlilik şema alanındaki kendini feda (başkalarına çok şey vermek/teslim olma), boyun eğcilik (kişilerin kendisini kontrol etmesine izin verme/teslim olma) ve onay arayıcılık (başkalarını etkileme çabası/teslim olma) daha çok kontrol edilmeye yol açabilecek teslim olma tepkilerine sahiptir. Ancak diğer yandan bu şemaların aşırı telafi tepkileri incelendiğinde boyun eğcilik (otoriteye karşı isyan etmek), kendini feda (mümkün oldukça başkalarına az şey vermek), onay arayıcılık (karşı tarafı onayını almayacak şekilde kışkırtmak) şemalarının ilişkideki kontrolü artırabileceği, bu farklılığın şema tepkilerinden kaynaklandığı öngörülmektedir.

Hipotez 3. Erken dönem uyumsuz şemalar ile flört şiddeti ilişkisinde sınır kişilik örgütlenmesi düzeyinin aracılık etkisi vardır.

Çalışmamızda zedelenmiş sınırlar, zedelenmiş otonomi ve kopukluk alt boyutundaki artışın sınır kişilik örgütlenmesinde artışa yol açarak ilişkideki şiddet, istismar ve kontrolün düşük düzeyde artmasına sebep olduğu görülmektedir. Yani hipotez desteklenmektedir.

Crawford ve Wright (2007) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada çocukluk çağında yaşanan örseleyici yaşantıların, yetişkinlikte kişiyi hem şiddetin mağduru hem de faili haline getirebildiği belirtilmektedir. Ayrıca bu çalışmada kişilerin güvensizlik (kopukluk ve reddedilme), kendini feda (diğeri yönelimlilik) ve duyguları bastırma (aşırı tetikte olma ve bastırılmışlık) şemalarının çocukluk dönemi ihmal yaşantıları ve ilişkide şiddete maruz kalma arasındaki ilişkide tam aracı rolde olduğu; ilişkideki saldırganlık ile çocukluk dönemi ihmal yaşantıları arasında güvensizlik (kopukluk ve reddedilme), haklılık, yetersiz özdenetim (zedelenmiş sınırlar) ve duyguları bastırma (aşırı tetikte olma veya bastırılmışlık) şemalarının kısmi aracı olarak yer aldığı belirtilmektedir. Gay ve arkadaşları (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise çocukluk dönemi ihmal yaşantıları ile flört şiddeti arasındaki ilişkide kopukluk ve reddedilme şema alanlarının aracı rolü olduğu gözlenmiştir. Literatür incelendiğinde erken çocukluk dönemindeki ihmal, istismar yaşantılarının, örseleyici deneyimlerin, aile içi tutumların, karşılanmamış duygusal ihtiyaçların aynı zamanda sınır kişilik bozukluğuna yol açtığını gösteren birçok

çalışma bulunmaktadır (Joyce, 2003; Gunderson, 1980; Köroğlu ve Bayraktar, 2007). Bu yaşantılardan şekillenen, genellikle bilinçdışı süreçlerde işleyen erken dönem uyumsuz şemaların kişilik bozukluklarında önemli bir etken olduğu ifade edilmektedir (Ehsan ve Bahramizadeh, 2011; Thim, 2010). Flört şiddeti ve sınır kişilik bozukluğu arasındaki ilişkiye dair çalışmalar incelendiğinde ise çalışmalardan çıkan bulgular şu şekildedir: Stern (1938) sınır kişilik bozukluğu olan bireylerin mazoşist bir yapıda olduklarını ifade etmektedir. Gunderson ve Singer (1975) da bu kişilerde öfke gibi negatif duygulanımların yoğun olduğunu, ilişkilerinde alay etme, acımasız davranma, ilişkiyi değersizleştirme görüldüğünü ifade ederken, Deutsch (1942) pasif agresif davranma, Oltmanns ve arkadaşları (1995) ise kavgacı tutum, iğneleme gibi bazı paternlerin görüldüğünü belirtmişlerdir. ICD-10 (1993) bu kişilerin özellikle eleştiriye karşı hassas olduklarını, eleştirildiklerini hissettiklerinde saldırgan ve tehditkâr bir tutum sergilediklerini göstermektedir. Corral ve Calvete (2014) partnerine şiddet uygulayan narsistik örgütlenmesi bulunan erkeklerin zedelenmiş sınırlar, paranoid örgütlenmesi bulunan bireylerin reddedilme/kopukluk ve zedelenmiş özerklik alanlarında şema örüntülerinin yoğunlaştığını belirtmektedir. Literatürde gösterilen bu bulgular bütünleştirildiğinde ise çalışmanın bulgularının literatür ile örtüştüğü görülmektedir.

Hipotez 4. Katılımcıların erken dönem uyumsuz şemaları manipülasyon düzeyini pozitif yönde düzeyini yordamaktadır.

Çalışma sonucunda hipotezin desteklendiği görülmektedir. Yüksek standartlar, zedelenmiş otonomi, diğeri yönelimlilik şema alanları dışında zedelenmiş sınırlar ve yüksek standartlar şema alanlarının ilişkideki manipülasyonu pozitif yönde yordadığı görülmektedir.

Zedelenmiş sınırlar şema alanında bulunan, hak görme/büyükleme şeması kişinin kendisini üstün olarak nitelendirdiği, kendisinin özel haklara ve ayrıcalıklara sahip olduğunu, güç ve kontrol adına üstünlük kurma, hâkimiyet sağlama, her istediğini yapmayı hak görme, manipülatif davranma gibi davranışların belirgin olduğu bir şema örüntüsüdür. Bu şema örüntüsüne sahip bireylerin manipülatif tutumları göze

çarpmaktadır. Yüksek standartlar şema örüntüsünde ise mükemmeliyetçilik ön plandadır, kişi kendisine ve başkalarına aşırı şekilde eleştirel davranmaktadır. Zedelenmiş sınırlar şema alanındaki yetersiz özdenetim şemasında ise kişi isteklerini, ihtiyaçlarını ve hislerini ifade ederken kendisini engelleyememektedir (Young, Klosko ve Weishaar, 2008). Genel olarak manipülasyon ve bu şema alanlarının örtüştüğü bir çok alan olduğu görülmektedir. Çünkü manipülasyon esnasında da kişi kendi isteklerini, arzularını gerçekleştirmek, çevreyi etkilemek ve değiştirmek için bir çok taktik uygulamaktadır (Austin, Farrelly, Black ve Moore, 2007; Huy, 1999). Aynı zamanda Bursten (1972) manipülatör kişinin benmerkezci olduğunu, Atay (2009) bu kişilerde narsistik ve antisosyal özelliklerin görüldüğünü ifade etmektedir.

Hipotez 5. Erken dönem uyumsuz şemalar ile duygusal manipülasyon ilişkisinde sınır kişilik örgütlenmesi düzeyinin aracılık etkisi vardır.

Çalışmanın sonucuna göre erken dönem uyumsuz şemalar zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar ve kopukluk boyutundaki artış sınır kişilik örgütlenmesi düzeyinde artışa yol açmakta bu durum da ilişkideki manipülasyonu artırmaktadır. Yani çalışma sonucu hipotezi destekler niteliktedir.

Çalışmanın bulguları ile literatür karşılaştırıldığında Proto (1989) tarafından yazılan ‘‘Who is Pulling Your Strings?’’ isimli kitapta manipülatör olan kişinin kendisinin de bir manipülasyon kurbanı olduğunu ifade ettiği görülmektedir. Erken dönem uyumsuz şemaların çocukluk dönemi yaşantılar sonucunda oluştuğu gözönünde bulundurulduğunda, manipülasyon kurbanı olan kişinin bu şema alanlarına dair şema örüntüleri ve bu şema örüntülerine dair başatme tepkileri geliştirerek yetişkinlikte manipülatör birine dönüşmesi olası bir durumdur. Zedelenmiş sınırlar alanındaki şema örüntülerinin başkalarının haklarına saygı duyulmamasına yol açtığını, bu kişilerin benmerkezci, sorumluluk almayan ve üstünlük taslayan kişilik özelliklerinin oluşmasına sebep olduğunun ifade edilmesi (Young, Klosko ve Weishaar, 2009), bu özelliklerin sınır kişilik bozukluğuna sahip olan kişilerde ve manipülatör kişilerde de görülmesi bu hipotezi doğrular niteliktedir. Aynı şekilde kopukluk ve zedelenmiş otonomi alanındaki

şema örüntülerine dair başetmelere de dikkat çekilmesi gerekmektedir. Kopukluk şema alanına dair başetme tepkilerine örnekler şu şekildedir: terk edilme şemasının başetme tepkisi partneri baskı altına almak, güvensizlik şemasının başetme tepkisi başkalarını kullanmak ve istismar etmek, duygusal yoksunluğun başetme tepkisi duygusal talepkarlık, kusurluluk şemasının başetme tepkisi eleştirelilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu başetme tepkileri ise manipülatif davranışlarde ve sınır kişilik bozukluğunda sıkça görülmektedir (Young, Klosko ve Weishaar 2008).

Hipotez 6. Katılımcıların erken dönem uyumsuz şemaları ilişki istikrarını negatif yönde yordamaktadır.

Çalışmanın sonucu hipotezi desteklemektedir. 5 şema alanından zedelenmiş sınırlar şema alanı ilişki istikrarı bağlılık alt boyutunu negatif yönde, kopukluk şema alanı ilişki doyumunu negatif yönde, diğeri yönelimlilik şema alanı ilişki doyumunu negatif yönde, kontrol alt boyutunu pozitif yönde yordamaktadır.

Çalışmada gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre kopukluk ve diğeri yönelimlilik şema alanlarındanda artış gerçekleştiğçe ilişki doyumunda azalma gerçekleştiği görülmektedir (Hipotez 6). Literatür incelendiğinde Nemati (1996) tarafından evlilik doyumunun incelendiği bir çalışmada kopukluk şema alanından terkedilme ve duygusal yoksunluk şemalarının ilişkideki doyumunu azalttığı belirlenmiştir. Campbell (2002) gerçekleştirdiği çalışmada ilişkideki uyumu inceleyerek dokuz şemanın ilişki uyumunu dolayısıyla da ilişki doyumunu negatif yönde yordadığını ifade etmiştir. Bu dokuz şema ise şu şekildedir: kopukluk şema alanı (duygusal yoksunluk, terkedilme, güvensizlik, sosyal izolasyon), zedelenmiş özerklik şema alanı (zarar görme veya hastalanmaya karşı dayanıksızlık), zedelenmiş sınırlar (yetersiz özdenetim), diğeri yönelimlilik (boyun eğicilik, fedakarlık), aşırı tetikte olma şema alanı (duyguların bastırılması). Dumitrescu ve Rusu (2012) aynı şekilde erken dönem uyumsuz şema örüntüleri arttıkça ilişki doyumunun azaldığını belirtmektedir. Gerçekleştirdikleri çalışmada ilişki doyumunu azaltan şemaların şunlar olduğunu belirlemişlerdir: kopukluk ve reddedilme (terk edilme/istikrarsızlık, duygusal yoksunluk, sosyal izolasyon/yabancılaşma,

kusurluluk/utanç) zedelenmiş özerklik (bağımlılık/yetersizlik, zarar görme veya hastalanmaya karşı dayanıksızlık), diğeri yönelimlilik (boyun eğicilik, fedakarlık, onay/kabul arayıcılık), aşırı tetikte olma/bastırılmışlık (kötümserlik/karamsarlık). Türk popülasyonunda bu konuya ilişkin çalışmalar incelendiğinde ise Caner'in (2009) çalışmasında kopukluk/reddedilme, zedelenmiş otonomi ve diğerleri yönelimlilik şema alanlarının yetişkinlikte romantik ilişkilere yönelik zararlı etkileri olduğu belirtilmektedir. Kopukluk şema alanındaki şemalar, kişinin ilişkilerinde korunma, duyguların ifadesi ve anlaşılması, koşulsuz kabul, saygı gibi ihtiyaçların karşılanmayacağına dair inançların olduğu bir şema alanıdır. Diğeri yönelimlilik şema alanında ise kişi bu ihtiyaçlarının karşılanması adına kendi ihtiyaçlarını bastırmakta ve başkalarının ihtiyaçlarını ön plana koymakta ancak bu davranış örüntüleri beraberinde öfke, hayal kırıklığı gibi duyguları getirmektedir. Tilden ve Dattilio (2005) tarafından ifade edildiği gibi çocukluk döneminde kişinin bu şema alanlarını geliştirmesine sebep olacak ilişkilere maruz kalmasının yetişkinlikte de bu ilişkileri tekrarlamasına yol açarak, çocukluğunda olduğu gibi ilişkilerinde zarar görmesine ve doyum alamamasına sebep olduğu düşünülmektedir.

Çalışmalarda çoğunlukla ilişki doyumuna ait bulgular gözlenmektedir. Bunun sebebi ilişki istikrarına yönelik çalışmaların sınırlı sayıda olmasıdır. Bu konuda Şahin (2015)'in ilişki istikrarı üzerine yaptığı çalışma incelendiğinde kopukluk/reddedilme (duygusal yoksunluk), diğeri yönelimlilik (kendini feda) şemalarının seçeneklerin niteliği alt boyutunu yordadığı ifade edilmektedir. İlişki yatırımı alt boyutunu pozitif yönde yordayan şema alanlarının ise kendini feda (diğeri yönelimlilik) ve terkedilme (kopukluk) olduğu belirtilmektedir. Çalışmamızda bu bulguyu destekler şekilde diğeri yönelimlilik şema alanının ilişki yatırımı arttırdığı gözlenmektedir. Diğeri yönelimlilik şema alanında kişinin sevilme, onaylanma adına başkalarının ihtiyaçlarını daha ön plana çıkardığı, bu nedenle de ilişki yatırımının da artma meydana geldiği düşünülmektedir.

Hipotez 7. Katılımcıların sınır kişilik örgütlenme düzeyi manipülasyonu pozitif yönde yordamaktadır.

Çalışmanın sonucunda hipotezi destekleyen bulgular elde edilmiş, sınır kişilik örgütlenme düzeyinin manipülasyonu pozitif yönde yordadığı gözlenmiştir.

Çalışmanın sonucuna göre sınır kişilik örgütlenme düzeyi arttıkça ilişkideki manipülasyon da artmaktadır. Gunderson ve Singer (1975) çalışmanın sonucunu destekleyen açıklamalar getirerek, sınır kişilik örgütlenmesine sahip bireylerin sıkça manipülasyon uyguladıklarını, manipülasyon aracı olarak ise psikosomatik semptomları, kendine zarar verme davranışlarını kullandıklarını ifade etmiştir. Bursten (1972) aynı şekilde üstünlük taslayan ve antisosyal davranışları bulunan kişilerin sıklıkla manipülasyon davranışları sergilediklerine vurgu yapmıştır. Grieve ve Mahar (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise birincil ve ikincil psikopatinin duygusal manipülasyon ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Hipotez 8. Katılımcıların sınır kişilik örgütlenme düzeyi flört şiddetini pozitif yönde yordamaktadır.

Çalışmanın sonucu hipotezi desteklemektedir yani kişilerin sınır kişilik örgütlenme düzeyi flört şiddetini pozitif yönde yordamaktadır.

Capaldi ve arkadaşları (2012) antisosyal davranışların, depresyonun ve madde kullanımının ilişkilerde uygulanan şiddet konusunda belirleyici olduğunu ifade etmektedir. Corral ve Calvete (2014) ise flört şiddeti uygulanan erkek bireyler üzerinde araştırma gerçekleştirmiş, bu kişilerin %78'inde işlevsiz bir kişilik örgütlenmesi olduğunu gözlemlemişlerdir. Araştırmamız sonucunda literatüre benzer sonuçlar ortaya çıkmış, sınır kişilik örgütlenmesi arttıkça ilişkideki şiddetin, istismarın ve kontrolün arttığı gözlenmiştir (Hipotez 8). Gunderson ve Singer (1975) sınır kişilik örgütlenmesine sahip bireylerin negatif duygulanıma sahip olduklarını, en yoğun hissettikleri duygunun öfke olduğunu ve alay etme, acımasız davranma gibi davranışlara sahip olduklarını ve öfkeye depresif belirtilerin eşlik ettiğini ifade etmiştir. Bu nedenle sınır kişilik örgütlenmesine

sahip bireylerin romantik ilişkilerinde şiddete yönelmesinin olası bir durum olduğu düşünülmektedir.

Hipotez 9. Katılımcıların flört şiddeti düzeyi ile manipülasyon düzeyi arasında pozitif yönde ilişki vardır.

Çalışmanın sonucu hipotezi desteklemektedir. Flört şiddeti alt boyutlarından sadece istismar boyutu manipülasyonu pozitif yönde yordamaktadır. Yani ilişkideki istismar artıkça manipülasyon düzeyi de artış göstermektedir.

Bir kişinin çevresini etkilemek ve değiştirmek amacıyla manipülasyon uygularken kullandığı altı taktik bulunmaktadır: akıl, çekicilik, gerileme, zorlama, sessiz muamele, aşağılama (Buss, 1987). Bu manipülasyon taktikleri incelendiğinde özellikle gerileme, zorlama, sessiz muamele, aşağılama taktiklerinin aynı zamanda flört şiddetinin bir parçası olarak görmek mümkündür. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2021)'nin bu düşünceyle örtüşen bir noktada lakap takmak, yüksek sesle konuşmak, emir vermek, küçük düşürmek, eleştirmek gibi durumları psikolojik şiddet olarak değerlendirdiği görülmektedir. Wagers (2015) ise bir manipülatörün karşısındaki kişinin kendisiyle aynı fikirde olması için çabaladığını ,bu nedenle herkesin mağdur olan kişiyi olumsuz değerlendirmesi için uğraşarak onu çaresiz bıraktığını, diğer istismar türlerinde olduğu gibi güç ve kontrol amacıyla bunu gerçekleştirdiğini ve uzun süreli etkileri olduğunu belirtmektedir. Koss, Gidycz ve Wisniewski (1987) benzer bir çalışma gerçekleştirerek manipülasyonun özellikle cinsel aktiviteye zorlamak gibi cinsel şiddete yönelik durumlarda ortaya çıktığı sonucunu elde etmiştir. Araştırmamızda literatürü destekleyen bulgular elde edilerek, ilişkide istismar artıkça manipülasyon düzeyinin de artış gösterdiği sonucu elde edilmiştir (Hipotez 8).

Hipotez 10. Katılımcıların flört şiddeti düzeyi ilişki istikrarını negatif yönde yordamaktadır.

Çalışma sonucu hipotezi desteklemektedir. Flört şiddeti istismar alt boyutu ilişki istikrarı bağlılık ve ilişki doyumu alt boyutunu negatif yönde, ilişki yatırımı alt boyutunu pozitif yönde yordamaktadır. Flört şiddeti kontrol boyutu ilişki istikrarı alternatiflerin

değerlendirilmesi alt boyutunu negatif yönde, ilişki yatırımı ve bağlılık alt boyutunu pozitif yönde yordamaktadır. Flört şiddeti şiddet alt boyutu ise ilişkideki bağlılığı negatif yönde yordamaktadır.

Hipotez 13a/b:

13a) Sınır kişilik örgütlenmesi bulunan katılımcıların flört şiddet düzeyi ilişki istikrarını negatif yordamaktadır.

Çalışma sonucunda sınır kişilik örgütlenmesine sahip bireylerde flört şiddeti istismar alt boyutunun ilişki istikrarı ilişki doyumu ve bağlılığı negatif yönde yordadığı görülmektedir yani hipotez desteklenmiştir.

13b) Sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan katılımcıların flört şiddet düzeyi ilişki istikrarını yordamamaktadır.

Sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan bireylerde flört şiddeti istismar alt boyutunun ilişki doyumunu negatif, ilişki yatırımı pozitif yönde yordadığı görülmektedir. Flört şiddeti şiddet alt boyutunun ise bağlılık boyutunu negatif yönde yordadığı görülmektedir. Yani hipotez desteklenmemiştir.

Tartışma kısmında önce hipotez 10 ele alınarak, katılımcıların flört şiddeti düzeyinin ilişki istikrarı üzerindeki yordayıcılığı incelenecek, ardından sınır kişilik örgütlenmesi bulunan ve bulunmayan bireylerin karşılaştırmalı olarak flört şiddeti düzeyinin ilişki istikrarı üzerindeki yordayıcılığı incelenecektir.

Literatür incelendiğinde ilişki doyumuna yönelik çalışmalar göze çarparken, flört şiddetinin ilişki istikrarı üzerindeki etkilerini ölçen çalışmalara pek rastlanılmamaktadır. Literatür ile bu çalışmanın bulguları karşılaştırıldığında Capaldi ve arkadaşlarının (2012) ilişki doyumu üzerinde gerçekleştirdiği çalışma göze çarpmaktadır. Bu çalışmada romantik ilişkide bulunan çiftlerin şiddeti deneyimleme oranı ile düşük ilişki doyumu arasında ilişki olduğu ifade edilerek, ilişki doyumunun azalmasında flört şiddetinin bir risk unsuru olduğu belirtilmektedir. Flört şiddetinde istismar, daha çok partneri elinde tutmak adına gerçekleştirilen manipülatif davranışlar olduğu için ilişkiye zarar vererek

bağlılığı ve doyumunu azalttığı düşünülmektedir. İstismarın amacı parnteri ilişkide tutmak olduğu için ilişkiye olan yatırımı arttırdığı öngörülmektedir. Flört şiddetinin kontrol alt boyutu, kişinin ilişkide bulunduğu kişiyi kaybetmemek adına kontrol altına almak için gerçekleştirdiği davranışları ifade etmektedir. Bu nedenle kişinin ilişki dışındaki alternatiflerden çok kendi ilişkisine odaklandığı, partnerine karşı daha fazla bağlı hissettiği ve ilişkiye yatırım yaparak kişiyi daha fazla kontrol altında tutmayı amaçladığı sonucuna varılmaktadır. Genel olarak ise şiddetin olumsuz yıkıcı etkileri gözönüne alındığında şiddetin her türüsünün ilişkideki bağlılığı azaltması beklenen bir sonuç olmaktadır.

Sınır kişilik örgütlenmesine sahip olan/olmayan bireyler karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, sınır kişilik örgütlenmesine sahip bireylerde istismarın ilişki doyumunu ve bağlılığı azalttığı, sınır kişilik örgütlenmesi olmayan bireylerde ise ilişki doyumunu azaltırken ilişkiye olan yatırımı arttırdığı görülmektedir. Ayrıca sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan bireylerde flört şiddeti alt boyutunda artış gerçekleştikçe ilişkideki bağlılığın azaldığı gözlenmektedir. (Hipotez 13a/b) Sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerde ilişkiyi değersizleştirmek, dürtüsel davranışlar, şiddetli duygu geçişleri, paranoid içerikli psikotik yaşantılar (Gunderson, 1975) aynı zamanda kişinin partnerini istismar etmesine yol açabilecek belirtilerdir. Bu nedenle sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerde istismar davranışlarının ilişkiyi zedeleyerek ilişki doyumunu ve bağlılığı azalttığı görülmektedir. Çalışmanın önemli bulgusu, sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan bireylerde de flört şiddeti istismar alt boyutunun ilişki doyumunun azaltmasıdır. Ancak sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerden farklı olarak flört şiddeti istismar alt boyutu ile birlikte ilişkiye olan yatırım artış göstermektedir. Bu farklılığın sebebi, sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerde istismar davranışlarıyla ilgili içgörü yokluğu olarak düşünülmektedir. Ancak sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan bireyler bu tarz davranışları bilinçli olarak sergilemektedir, bu sebeple içgörü geliştirerek bir yandan bu davranışları telafi etmeye çalışacakları, bunun da ilişkiye yatırımı arttıracığı öngörülmektedir.

Hipotez 11. Katılımcıların duygusal manipölasyon düzeyi ilişki istikrarını negatif yordamaktadır.

Çalışma sonucunda hipotezin desteklendiği görölmektedir. İlişki istikrarının ilişki doyumu, ilişki yatırımı, alternatiflerin değerlendirilmesi ve bağlılık olmak üzere 4 alt boyutu bulunmaktadır. Katılımcıların duygusal manipölasyon düzeyinin ilişki istikrarı alternatiflerin değerlendirilmesi alt boyutunu pozitif yönde, bağlılık alt boyutunu negatif yönde yordadığı görölmektedir.

14a) Sınır kişilik örgütlenmesi bulunan katılımcıların duygusal manipölasyon düzeyi ilişki istikrarını negatif yordamaktadır.

Çalışmanın sonucunda göre sınır kişilik örgütlenmesi bulunan katılımcıların duygusal manipölasyon düzeyi alternatiflerin değerlendirilmesi ve ilişki doyumunu pozitif yönde yordamaktadır. Yani hipotez desteklenmemiştir.

14b) Sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan katılımcıların duygusal manipölasyon düzeyi ilişki istikrarını yordamamaktadır.

Çalışmanın sonucuna göre katılımcıların manipölasyon düzeyi alternatiflerin değerlendirmesini pozitif yönde, bağlılık alt boyutunu negatif yönde yordamaktadır. Yani hipotez desteklenmemiştir.

Tartışma kısmında önce hipotez 11 ele alınarak, katılımcıların manipölasyon düzeyinin ilişki istikrarı üzerindeki yordayıcılığı incelenecek, ardından sınır kişilik örgütlenmesi bulunan ve bulunmayan bireylerin karşılaştırmalı olarak manipölasyon düzeyinin ilişki istikrarı üzerindeki yordayıcılığı incelenecektir.

Bursten (1972) manipölatif kişilik örüntüsünü tanımlarken, başkalarını yönlendirme amacı güden ve kırılğan narsistik örüntüler taşıyan kişilikler olarak tanımlamaktadır. Bu kişilerin sadece suç işleyen gruplarla ilişkilendirilmemesi gerektiğini, toplumun her kesiminde dikkat edilmeyen manipölator kişiliklerin olduğunu ifade etmektedir. Karakuş (2014) ise manipölasyonun en sık kullanıldığı ortamlardan bir tanesinin romantik ilişkiler olduğunu belirtmektedir. Manipölasyonda amaç özgüveni

azaltmak (Bursten, 1972), bağımlı hale getirmek (Hyde ve Grieve, 2018) gibi hedefleri kapsadığı için manipülasyona uğrayan kişi ciddi anlamda zararlı etkilerle karşılaşmaktadır. Bu nedenle ilişkideki bağlılığın azaldığı düşünülmektedir. Bu noktada Beals ve Peplau'nun (2001) evli bireylerde ilişkideki bağlılık ile alternatiflerin nitelendirilmesi arasında negatif ilişki olduğunu gösterdiği çalışması ele alındığında çalışmamızın sonucunu desteklediği yani manipülasyon sonucu ilişkideki bağlılığın azaldığı, bu yüzden de alternatiflerin daha fazla değerlendirilmeye başlandığı düşünülmektedir.

Çalışmamızın sonuçları incelendiğinde sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerde ilişkide manipülasyonun ilişki doyumu ve alternatiflerin değerlendirilmesini pozitif yönde yordadığı, sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan bireylerde ise ilişkide manipülasyonun bağlılığı negatif yönde ve alternatiflerin değerlendirilmesini pozitif yönde yordadığı görülmektedir. Sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerde manipülasyon sıkça kullanılmaktadır. Buradaki amaç kişinin gerçek ya da imgesel bir terkedilmeden kaçınmak (DSM-V) için çılgınca çaba göstermesi ile ilişkili olmaktadır. Young, Klosko ve Weishaar (2008) kişilerin terkedilme şeması ile başatme tepkilerinden bir tanesinin aşırı telafi olduğunu ve terkedilme şeması olan bireylerin bazen aşırı telafi yaparak partneri uzaklaştırmak için bağlandığını ve baskı altına aldığını ifade etmektedir. Bu noktada sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerin terkedilme şeması bağlamında aşırı telafi yapması, bu nedenle de manipülasyon gerçekleştirip amacına ulaştığında doyum alırken bir yandan da terkedilme kaygısı ile başedebilmek için diğer alternatifleri değerlendirdiği düşünülmektedir. Sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan bireylerde ise amaç çoğunlukla terkedilme kaygısı olmadığı için, bu ilişkilerde kullanılan manipülasyonların ilişkideki bağlılığı azaltması olası bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bağlılık ve alternatifleri değerlendirme boyutları arasındaki ilişki de gözönünde bulundurulduğunda bağlılık azalırken kişinin diğer alternatiflere yöneldiği öngörülmektedir.

Hipotez 12. Katılımcıların sınır kişilik örgütlenme düzeyi ilişki istikrarını negatif yönde yordamaktadır.

Çalışma sonucunda katılımcıların sınır kişilik örgütlenme düzeyinin ilişki istikrarını yordamadığı görülmektedir, yani hipotez desteklenmemiştir.

Sınır kişilik örgütlenmesine sahip bireyler terkedilmemek adına çok fazla çaba göstermektedirler (APA, 2014). Bu çabalar ise ilişkide buldukları kişiyi ilişkide tutabilmek adına maddi manevi yatırımlar gerçekleştirmek şeklinde olabilmektedir. Deutsch (1942) böyle örgütlenmesi olan bireyleri "mış gibi" kişiliklere sahip bireyler olarak nitelendirmiş ve bu bireylerin sevgi görmek adına birçok özellik geliştirdiğini ifade etmiştir. Ancak bu kişiler bir yandan terkedilmemek için çabalarken bir yandan da ilişkiyi sabote edecek şekilde davranmaktadırlar. Rickards ve Laaser (1999) Sınır kişilik örgütlenmesine sahip kadınlar ile kontrol grubunda yer alan kadınları incelemişler, örgütlenmesi bulunan kadınların daha fazla kompulsif rasgele cinsel birliktelik yaşadığını gözlemlemişlerdir. Ziilborg (1941) bu kişilerin derin ilişkiler kuramadıklarını, Stern (1938) güven eksikliği yaşadıklarını, Gunderson ve Singer (1975) sosyal uyumlarının azaldığını, dürtüsel davrandıklarını ve ilişkiyi değersizleştirdiklerini ifade etmişlerdir.

Literatür ile çalışmamızın bulguları birbiri ile uyuşmamaktadır. Ancak hipotez 13(sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerde flört şiddeti istismar alt boyutu ilişki doyumunu negatif yönde yordamaktadır), hipotez 14 (sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerde ilişkide manipülasyon ilişki doyumunu ve alternatiflerin değerlendirilmesi boyutunu pozitif yönde yordamaktadır) ve hipotez 15 (sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerde kopukluk şema alanı ilişki istikrarı bağlılık alt boyutunu negatif yönde, yüksek standartlar şema alanı ilişki yatırımı ve bağlılık alt boyutunu pozitif yönde, diğeri yönelilik şema alanı ilişki doyumunu negatif yönde yordamaktadır) sonuçları değerlendirildiğinde sınır kişilik örgütlenme düzeyi doğrudan ilişki istikrarını yordamasa da, manipülasyon, flört şiddeti, şema örüntüleri gibi değişkenler aracılığıyla dolaylı yoldan ilişki istikrarını yordadığı görülmektedir.

15a) Sınır kişilik örgütlenmesi bulunan katılımcıların erken dönem uyumsuz şemaları ilişki istikrarını negatif yönde yordamaktadır.

Çalışmanın sonucu hipotezi destekler niteliktedir.5 şema alanından kopukluk alt boyutu ilişki istikrarı bağlılık alt boyutunu negatif yönde, yüksek standartlar şema alanı ilişki yatırımı ve bağlılık alt boyutunu pozitif yönde, diğeri yönelilik şema alanı ilişki doyumunu negatif yönde yordamaktadır.

15b) Sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan katılımcıların erken dönem uyumsuz şemaları ilişki istikrarını yordamaktadır.

Çalışmanın sonucu hipotezi desteklememektedir. 5 şema alanından kopukluk şema alanının ilişki istikrarı ilişki doyum ve ilişki yatırımı alt boyutunu negatif yönde, alternatiflerin değerlerindirilmesi alt boyutunu pozitif yönde yordamaktadır. Zedelenmiş otonomi şema alanı ilişki istikrarı ilişki yatırımı ve bağlılık alt boyutunu pozitif yönde yordamaktadır. Yüksek standartlar şema alanı ise ilişki yatırımı pozitif yönde yordamaktadır.

Erken dönem uyumsuz şemalar ve ilişki istikrarı ilişkisi sınır kişilik örgütlenmesi açısından incelendiği çalışmamızda sınır kişilik örgütlenmesine sahip bireylerde yüksek standartlar şema alanının bağlılığı ve ilişkiye yatırımı artırdığı, sınır kişilik örgütlenmesine sahip olmayan bireylerde ise ilişki yatırımı arttırdığı görülmektedir. Yüksek standartlar şeması, kişinin kendisi tarafından oluşturulmuş yüksek standartlara ulaşma çabasını ve mükemmeliyetçiliği içeren bir örüntüdür (Young, Klosko ve Weishaar, 2008). Yüksek standartlar şemasına sahip bireylerin doğruyu yapma çabasının, ilişkiyi de aynı şekilde doğru bir şekilde yürütmeye çalışmasına bu sebeple de ilişkiye yatırımların artmasına sebep olduğu düşünülmektedir. Ayrıca çalışma sonucunda sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerde yüksek standartlar şema alanının ilişkiye bağlılığı arttırdığı görülmektedir. Bu sonucun sebebinin de sınır örgütlenmesi olan bireylerin bağımlı ilişki kurma örüntüleri ve ilişkide doğruyu yapma çabasını kişiyi ilişkide tutmak ve terkedilmemek adına gerçekleştirmesinden kaynaklı olduğu öngörülmektedir.

Şema alanlarından kopukluk şema alanı incelendiğinde çalışmamızda sınır kişilik örgütlenmesine sahip katılımcılarda kopukluk şema alanının ilişkideki bağlılığı azalttığı, bu örgütlenmeye sahip olmayan katılımcılarda ilişki doyumunu, bağlılığı, ilişki yatırımını azalttığı ve diğer alternatiflerin daha çok değerlendirilmesine yol açtığı görülmektedir. Kopukluk şema alanı kişinin çocukluk döneminde karşılanmayan sevilme, ilgi görme, empati gibi duygusal ihtiyaçlarının yetişkinlikte de karşılanmayacağına dair inançlarını kapsayan bir şema alanıdır (Young, Klosko, Weishaar, 2008). Bu şema alanında iki grupta da bağlılığı azaltmasının sebebi, iki grubun da terkedilmek gibi duygularla kaçınma mekanizmasını kullanarak ilişkiden uzaklaşması olarak görülmektedir. Diğer yandan sınır kişilik örgütlenmesi olmayan bireylerde ilişki istikrarının her boyutunda bir olumsuz etki görülürken, sınır kişilik örgütlenmesi olan bireylerde görülmemesinin sebebi ise bu örgütlenmeye sahip kişilerin mazoşist (Stern, 1938) yapısından kaynaklı kendilerine acı veren durumlardan aynı zamanda doyum sağlaması olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamızın sonucunda sınır kişilik örgütlenmesine sahip bireylerde diğeri yönelimlilik şema alanı ilişki doyumunu azaltırken, sınır kişilik örgütlenmesine sahip olmayan bireylerde diğeri yönelimlilik şema alanı ile ilişki istikrarı arasında bir ilişki olmadığı görülmektedir. Diğeri yönelimlilik şema alanı kişinin ilişkide kalabilmek adına ihtiyaçlarını hiçe saydığı ve boyun eğcilik davranışlarına yöneldiği şema alanıdır. Bu şema alanına sahip kişiler şema örüntülerinden kaynaklı ilişkiye daha fazla yatırım yapmaktadır ve genelde bunlardan doğan öfkesinin farkındalığına sahip değildir (Young, Klosko ve Weishaar, 2008). Ancak sınır kişilik örgütlenmesine sahip bireylerde yoğun bir öfke ve öfkeyi denetlemede güçlük (APA,2014) bulunduğu için, bu gruptaki katılımcılarda öfkenin farkındalığının oluşmaması ve bu öfkenin çıkmasıyla ilişkinin zarar görerek doyumun azalması olası bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Zedelenmiş otonomi (bağımlılık/yetersizlik, hastalıklar ve zarar görme karşısında dayanıksızlık, yapışıklık gelişmemiş benlik, başarısızlık) kişinin bağımsız davranabilme ve ebeveynlerinden ayrışamama, kimliğini oluşturamama, çocuksu yapılanmaya sahip olma özelliklerini içinde barındıran bir şema alanıdır. Analizler

neticesinde zedelenmiş otonomi şema alanının sınır kişilik örgütlenmesi olmayan bireylerde ilişkideki bağlılığı ve ilişkiye olan yatırımı artırdığı görülürken, sınır kişilik örgütlenmesi olan bireylerde aralarında ilişki olmadığı görülmektedir. Gunderseon ve Singer (1975) sınır kişilik bozukluğu olan bireylerin bağımlı bir ilişki örüntüsü geliştirdiklerini ifade etmektedir. Bu bilgiye dayanılarak, sınır kişilik örgütlenmesi olan bireylerde zedelenmiş otonomi şema alanının bağımlı ilişki örüntülerini besleyerek ilişkideki bağlılığı artırması ve bu sebeplede ilişkiye daha fazla yatırım yapması beklenirken, araştırmanın sonucu ile bulguların birbiriyle örtüşmediği gözlenmektedir. Bu durumun sebebi, sınır kişilik örgütlenmesi olmayan bireylerin bu şemalara teslim olma davranışı göstererek, tüm kararlarını partnerine danışarak vermesi (bağımlılık şeması), partneri sayesinde yaşaması (yapışıklık/gelişmemiş benlik) gibi davranışlar göstermesiyken sınır örgütlenmesi olan bireylerin daha çok telafi mekanizmalarına yönelme (kimseden bir şey istemeyen/bağımlılık şeması, önem verdiği kişilere karşı olmak/yapışıklık şeması) ihtimalinden kaynaklı olabilir.

SONUÇ

Genel olarak bulgular yorumlandığında, klinik anlamda sınır kişilik örgütlenmesinin nasıl oluştuğu ele alınırken erkek dönem uyumsuz şemaların etkisini dikkate almak gerekmektedir. Özellikle erken dönem uyumsuz şema alanlarından zedelenmiş sınırlar, zedelenmiş otonomi ve kopukluk (ayrılma ve reddedilme) şema alanları göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca sınır kişilik örgütlenmesi, kişinin uzun süreli ilişki istikrarı sağlama konusunda zorluk yaşadığı bir örgütlenmedir. Çalışma sonucunda görülmektedir ki erken dönem uyumsuz şemalar da ilişki istikrarını negatif yönde etkilemektedir.

Romantik ilişkilerde flört şiddetini ve manipülasyonu ortaya çıkaran etmenler arasında erken dönem uyumsuz şemaların ve sınır kişilik örgütlenmesinin önemli olduğu görülmektedir. Özellikle çift terapilerinde flört şiddeti ele alınırken, flört şiddetinin ilişki istikrarını zedelediği ve manipülasyonu arttırdığı aynı şekilde manipülasyon düzeyinin ilişki istikrarını azalttığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Sınır kişilik örgütlenmesi olan ve olmayan bireyler karşılıklı olarak incelendiğinde şu bulgular ön plana çıkmaktadır: İki grupta da flört şiddeti ilişki istikrarını negatif yönde yordamakta, ilişki doyumunu ve bağlılığı azaltmaktadır. İki grup manipülasyon açısından incelendiğinde, sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerde manipülasyonun alternatiflerin daha fazla değerlendirilmesine yol açtığı ve ilişki doyumunu arttırdığı görülmektedir. Sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan bireylerde ise aynı şekilde alternatiflerin daha çok değerlendirildiği ancak bağlılığın azaldığı görülmektedir.

Erken dönem uyumsuz şemalar sınır kişilik örgütlenmesi bulunan ve bulunmayan gruplar açısından incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır. Sınır kişilik örgütlenmesinde kopukluk (ayrılma ve reddedilme) ilişkide bağlılığı azaltırken, sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan grupta ilişki doyumunu, bağlılığı, ilişki yatırımını negatif yönde etkilemekte, alternatiflerin daha çok değerlendirilmesine yol açmaktadır.

Bu nedenle sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan bireylerin ilişki istikrarı üzerinde çalışılırken özellikle kopukluk şema alanı ele alınmalıdır. Sınır kişilik örgütlenmesi bulunan grupta yüksek standartlar ilişki yatırımını ve bağlılığı arttırırken sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan grupta ilişki yatırımını pozitif yönde arttırmaktadır. Diğer yönelimlilik alanı sadece sınır kişilik örgütlenmesi bulunan bireylerde ilişki doyumunu azaltırken, zedelenmiş otonomi alt boyutu ise sadece sınır kişilik örgütlenmesi bulunmayan bireylerde ilişki yatırımını ve bağlılığı arttırmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırmadaki örneklem İstanbul ve Mersin ilinde yaşayan 499 yetişkini içermektedir. Araştırmada incelenen ilişki istikrarı, İlişki İstikrarı Ölçeği ile sınırlıdır. Araştırmada incelenen sınır kişilik örgütlenme düzeyi, Borderline Kişilik Envanteri ile sınırlıdır. Araştırmada incelenen erken dönem uyumsuz şemalar Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 ile sınırlıdır. Araştırmada incelenen flört şiddeti, Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği ile sınırlıdır. Araştırmada incelenen manipülasyon İlişkilerde Duygusal Manipülasyon Ölçeği ile sınırlıdır.

Araştırmada eştanılar sosyodemografik soru olarak ölçülmüştür. Araştırma anketi uzun olduğu için doldurulma süresi 40-45 dakika sürmüştür. Çok fazla değişken ve alt boyut olduğu için manipülasyon tek bir boyut olarak incelenmiş, alt boyutları açısından analizler gerçekleştirilmemiştir. Erken dönem uyumsuz şemalar, şema alanları olarak analize sokulmuş tek tek şemalar incelenmemiştir. Kadın katılımcılar erkek katılımcılardan sayıca çok fazladır.

Sayıtlar

İlişki İstikrarı Ölçeği ilişki istikrarını, Borderline Kişilik Envanteri sınır kişilik örgütlenmesini, Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 erken dönem uyumsuz şemaları, Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği flört şiddetini, Duygusal Manipülasyon Ölçeği manipülasyonu ölçecek niteliktedir.

Araştırmada eştanılar sosyodemografik soru olarak ölçölmüştür. Araştırmaya katılan yetişkinler, kendilerine sorulan soruları içtenlikle yanıtlamışlardır.

Öneriler

Bir sonraki çalışmalarda şema alanları yerine şema boyutları üzerinde çalışılması daha açıklayıcı sonuçlar verecektir. Çalışmanın sınırlılıklarından birisi de verilen anketin uzun olması, bundan dolayı da katılımcıların odaklanmakta zorluk yaşaması ve çalışmayı bırakmasıdır. Bu nedenle sonraki çalışmalarda daha kısa bir anket oluşturulmasına dikkat edilmelidir. Terapi sürecinde sınır kişilik örgütlenmesine sahip bireylerin şema boyutlarının belirlenmesi, terapinin daha sağlıklı yürütölmesine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle sınır kişilik örgütlenmesine sahip bireylerin şema boyutlarını belirleyen daha fazla çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Manipölasyon tek bir boyut olarak ele alınmıştır. Ancak 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar üzerinden de analiz yapılması önerilmektedir. Çalışmada flört şiddeti şiddeti uygulama boyutu üzerinden değerlendirilmiştir. Flört şiddetini hem fail hem mağdur açısından iki yönlü ölçmek daha kapsamlı sonuçlar verecektir. Çalışmada eştanıları dışlamak adına ölçek kullanmak daha sağlıklı sonuçlar edinilmesini sağlayacaktır. Değişkenler ve alt boyutları çok fazla olduğu için ve manipölasyon aynı zamanda tek boyutlu olarak değerlendirilebildiği için alt boyutlar analize sokulmamıştır. Bu nedenle bir sonraki çalışmalarda manipölasyonun alt boyutlarının da incelenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abramson, K. (2014). Turning up the lights on gaslighting. *Philosophical perspectives*, 28, 1-30.
- Adler, G. (1993). The psychotherapy of core borderline psychopathology. *American Journal of Psychotherapy*, 47(2), 194-205.
- Ainsworth, M., & Crittenden, P. (1989). *Attachment and child abuse child maltreatment: Theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect*, 432-462. New York, NY: Cambridge University Press.
- Akbalık Doğan, Ö. (2010). *Evli bireylerde olumlu yanıtama: İlişki bağlanımı ile nedensel ve sorumluluk yüklemeleri arasındaki ilişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aksüt, D. (2003) *Borderline kişilik bozukluğu olgularında anne-baba kişilik özellikleri ve aile ilişkileri*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- American Psychiatric Association (2001). *Practice guideline for the treatment of patients with borderline personality disorder*. Washington DC: The Institute American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (DSM 5)*. Washington, DC.
- Amerikan Psikiyatri Birliği, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, Beşinci Baskı (DSM-5), Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı*. (2014). (E, Köroğlu, Çev.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği. (Orijinal çalışma basım tarihi 2013).
- Ançel, G., Durmuş, Ö. & Doğaner, G. (2010). Borderline kişilik bozukluğu: Tedavi ve hemşirelik bakımı” . *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 1(3), 133-138.
- Arntz, A., v& Van Genderen, H. (2020). *Schema therapy for borderline personality disorder*. John Wiley & Sons.

- Aslan Yılmaz, H. (2014). *Yakın ilişkilerde izlenim ayarlamacılığı ve özbilincin yatırım modeli çerçevesinde incelenmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Atak, H. & Taştan, N. (2012). Romantik ilişkiler ve aşk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar- Current Approaches in Psychiatry*, 4(4), 520-546.
- Atay, S. (2009). Narsistik Kişilik Envanteri'nin Türkçe'ye standardizasyonu. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 181-196.
- Atmaca, S., & Gençöz, T. (2016). Exploring revictimization process among Turkish women: The role of early maladaptive schemas on the link between child abuse and partner violence. *Child Abuse & Neglect*, 52, 85–93.
- Austin, E. J., Farrelly, D., Black, C., & Moore, H. (2007). Emotional intelligence, machiavellianism and emotional manipulation: Does EI have a dark side?. *Personality and Individual Differences*, 43(1), 179-189.
- Aydemir, Ö., Demet, M. M., Danacı, A. E., Deveci, A., Taşkın, E. O., Mızrak, S., ... & İçelli, İ. (2006). Borderline Kişilik Envanteri'nin Türkçe'ye uyarlanması, güvenilirlik ve geçerliliği. *Türkiye'de Psikiyatri*, 8(1), 6-10.
- Ayduk, Ö., Zayas, V., Downey, G., Cole, A. B., Shoda, Y. & Mischel, W. (2007). Rejection sensitivity and executive control: Joint predictors of borderline personality features. *Journal of Research in Personality*, 42(1), 151-168.
- Baer, R. A. & Sauer, S. E. (2011). Relationships between depressive rumination, anger rumination, and borderline personality features. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 2(2), 142.
- Bagge, C., Nickell, A., Stepp, S., Durrett, C., Jackson, K. & Trull, T. J. (2004). Borderline personality disorder features predict negative outcomes 2 years later. *Journal of Abnormal Psychology*, 113, 279–288.
- Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. Oxford, England: Prentice Hall.

- Başkaya, Z., & Ünal, A. (2017). Türkiye'de evlenme ve boşanma oranlarının iller düzeyinde zamansal değişimi (2001-2015). *Journal of International Social Research*, 10(53), 338-358.
- Beck, A. T., Davis, D. D., & Freeman, A. (2015). *Cognitive therapy of personality disorders*. New York: Guilford Press.
- Beck, J. S. (2020). *Cognitive therapy basics and beyonds*. New York: Guilford Press.
- Bellivier, F., Chaste, P., & Malafosse, A. (2004). Association between the TPH gene A218C and suicidal behavior. A meta-analysis. *American Journal of Medical Genetics PartB: Neuropsychiatric Genetics*, 124(1), 87-91.
- Berkovich, I. & Eyal, O. (2015). Educational leaders and emotions: An international review of empirical evidence 1992-2012. *Review of Educational Research*, 85(1), 129-167.
- Bezirgianian, S., Cohen, P. & Brooks, J.S. (1993). The impact of mother-child interaction on the development of borderline personality disorder. *The American Journal of Psychiatry*, 150, 1836-1842.
- Björnsson, G. (2016). Outsourcing the deep self: Deep self discordance does not explain away intuitions in manipulation arguments. *Philosophical Psychology*, 29(5), 637-653.
- Bernstein, D.P. (2005). Schema therapy for personality disorders. *Handbook of Personology and Psychopathology*. 462-477. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Bezirgianian, S., Cohen, P. & Brook, J.S. (1993). The impact of mother-child interaction on the development of borderline personality disorder. *American Journal of Psychiatry AJP*, 150(12), 1836-1842. .
- Bilecen, N. (2007). Yakın ilişkilerde stres ve stresle başa çıkma: Yatırım modeline göre bir inceleme. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Birtchnell, J. (1993). Does recollection of exposure to poor maternal care in childhood affect later ability to relate. *The British Journal of Psychiatry*, 162(3), 335-344.
- Birtchnell, J., Evans, C., & Kennard, J. (1988). Life history factors associated with neurotic symptomatology in a rural community sample of 40-49 year old women. *Journal of Affective Disorders*, 14(3), 271-285.
- Birtchnell, J. & Kennard, J. (1984). Early and current factors associated with poor quality marriage. *Social Psychiatry*, 19(1), 31-40.
- Blackburn, I. M., Jones, & S., Lewin, R. J. (1986). Cognitive style in depression. *British Journal of Clinical Psychology*, 4, 241-251.
- Boran, F. (2003). *Aşk ve evlilik*. Ankara: Epsilon.
- Borrajo, E., Calvete, E., Fernández-Gonzalez, L., Gámez-Guadix, M., & Orue, I. (2018) Maladaptive schemas as mediators of the relationship between previous victimizations in the family and dating violence victimization in adolescents. *Child Abuse & Neglect*, 81, 161–169.
- Brehm, S. S., Kassin, S. M. & Fein, S. (2002). *Social psychology*. New York: Houghton Mifflin Company.
- Buğa, D. (2009). *Yakın ilişkilerde istikrar: bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından bir karşılaştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bursten, B. (1972). The manipulative personality. *Archives of General Psychiatry*, 26(4), 318-320.
- Buss, D. M. (1987). Selection, evocation, and manipulation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(6), 1214-1221.
- Buss, D. M., Gomes, M., Higgins, D. S. & Lauterbach, K. (1987). Tactics of manipulation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(6), 1219.
- Butcher, J. N., Mineka, S. & Hooley, J. M. (2013). *Abnormal psychology*. New York.

- Büyükşahin, A. (2006). *Yakın ilişkilerde bağlanım: yatırım modelinin bağlanma stilleri ve bazı ilişkisel değişkenler yönünden incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Büyükşahin, A., & Hovardaoğlu, S. (2007). Yatırım modelinin bazı ilişkisel değişkenler yönünden incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 22(59), 69-86.
- Campbell, D. B. (2002). *The relationships among negative self schemas, partner attachment styles, and relationship adjustment*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Oklahoma: Faculty of the Graduate of College of the Oklahoma State University.
- Can, G. (1998). *Çağdaş yaşam, çağdaş insan*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Caner, M. (2009). *Evli bireylerde kendi ebeveynlerini algılama biçimleri, erken dönem uyum bozucu şemalar ve eşe yönelik değerlendirmeler arasındaki ilişkiler: şema terapi modeli çerçevesinde bir inceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Capaldi, D.M., Kim, H.K., Knoble, N.B., & Shortt, J.W. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *Partner Abuse*, 3(2), 231–280.
- Carter, A.M. (2001). Investigating the interface of the investment model of interpersonal relationships and adult attachment style. Canada: Queen's University.'den aktaran
- Buğa, D. (2009). *Yakın ilişkilerde istikrar: bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından bir karşılaştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.
- Centers for Disease Control and Prevention (2016). *Understanding teen dating violence*. <https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/teen-dating-violence-factsheet-a.pdf>
- Christensen, D. (2009) Disagreement as evidence: The epistemology of controversy. *Philos Compass*, 4(5), 756–767.
- Clifton, J. A. (1995). *The effects of parenting style, attachment and early maladaptive schemas on adult romantic relationships*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, A

Dissertation Submitted to the Graduate Faculty of The University of Georgia, Georgia.

Coben, J., & Love, L. P. (2010). Trick or treat-the ethics of mediator manipulation. *Disp. Resol. Mag.*, 17, 17.

Collins, W. A. (2003). More and myth: The developmental significance of romantic relationships during adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 13(1), 1-24.

Collins, A. & Van Dulmen, M. (2006). *Friendships and romance in emerging adulthood: Assessing distinctiveness in close relationships*. In J. J. Arnett ve J. Tanner (Eds.), *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century*, 219–234. Washington, DC: American Psychological Association

Calvete, E. & Corral, C. (2014). Early maladaptive schemas and personality disorder traits in perpetrators of intimate partner violence. *The Spanish Journal of Psychology*, 17 (1), 1–10.

Crawford, E., & Wright, M. O. D. (2007). The impact of childhood psychological maltreatment on interpersonal schemas and subsequent experiences of relationship aggression. *Journal of Emotional Abuse*, 7(2), 93–116.

Crocq, M.A. (2013). Milestones in the history of personality disorders. *Dialogues Clinical Neuroscience*, 15(2):147-153

Curun, F. (2006). Yüklemler, iletişim çatışmaları, cinsiyet ve cinsiyet rolü yönelimi ile evlilik doyumu arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.'den aktaran Turan, F. (2015). *Ailede bütünlük duygusunun ve eş desteğinin evlilikte problem çözme becerisini yordaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Çolakoğlu, E. T. (2012). Genç yetişkinlerde erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveynlik stilleri ve kişilerarası ilişkiler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelebi, E. (2017). Diyalektik davranış terapisi. *Psikoterapi Yöntemleri: Kuramlar ve Uygulama*, Köroğlu, E., & Türkçapar, H.(Editörler). HYB, Ankara.
- Daley, S. E., Burge, D., & Hammen, C. (2000). Borderline personality disorder symptoms as predictors of 4-year romantic relationship dysfunction in young women: addressing issues of specificity. *Journal of Abnormal Psychology*, 109, 451–460.
- Davila, J. (2001). Refining the association between Excessive Reassurance Seeking and Depressive Symptoms: The Role of Related Interpersonal Constructs. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 20,538-559.
- Demirci, İ. & Ekşi, F. (2017). Büyüklenmeci narsisizmin iki farklı yüzü: Narsistik hayranlık ve rekabetin mutlulukla ilişkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 46, 37-58.
- Deutsch, H. (1942). Some forms of emotional disturbance and their relationship to schizophrenia. *The Psychoanalytic Quarterly*, 11, 301-321.
- DSM-IV-TR. (2000). *Ruhsal bozuklukların tanımsal ve sayısal el kitabı*. Çev: Ertuğrul Köroğlu. Hekimler Birliği Yayınları: Ankara, 2000.
- Doğaner, B. (2014). *Romantik ilişkileri olan üniversite öğrencilerinin narsistik kişilik eğilimi düzeylerine göre ilişki bağlanımı, ilişki doyumu ve benlik saygılarının incelenmesi: İstanbul ili örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dumitrescu, D., & Rusu, A. S. (2012). Relationship between early maladaptive schemas, couple satisfaction and individual mate value: An evolutionary psychological approach. *Journal of Cognitive ve Behavioral Psychotherapies*, 12(1), 63-76.

- Dutton, D. G. & Starzomski, A. J. (1993). Borderline personality in perpetrators of psychological and physical abuse. *Violence and Victims*, 8(4), 327-337.
- Duval, A., Lanning, B.A., & Patterson, M.S. (2020). A systematic review of dating violence risk factors among undergraduate college students. *Trauma, Violence & Abuse*, 21(3), 567-585.
- Dünya Sağlık Örgütü. (1992). *International statistical classification of diseases and related health problems, 10th Revision (ICD-10)*. Geneva: WHO.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2012). *Understanding and addressing violence against women: Intimate partner violence* (No. WHO/RHR/12.36). World Health Organization.
- Easser, R. & Lesser, S. (1965) Hysterical personality: A reevaluation. *Psychoanalytic Quarterly*, 43, 390-405.
- Ehsan, H. B., & Bahramizadeh, H. (2011). Early maladaptive schemas and agreeableness in personality five factor model. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 547-551.
- Ekselius, L., Tillfors, M., Furmark, T., & Fredrikson, M. (2001). Personality disorders in the general population: DSM-IV and ICD-10 defined prevalence as related to sociodemographic profile. *Personality and Individual Differences*, 30(2), 311-320.
- Ellison, W. D., Rosenstein, L. K., Morgan, T. A. & Zimmerman, M. (2018). Community and clinical epidemiology of borderline personality disorder. *Psychiatric Clinics*, 41(4), 561-573.
- Erdoğan, B. & Öztürk, E. (2018). Ruhsal travmanın aktarımında narsizm. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3(3), 11-19. Erişim adresi: <https://scholar.google.com.tr/>
- Erikson, E. H. (1984). *İnsanın Sekiz Çağı* (Çev. B. Üstün ve V. Şar), Ankara: Birey ve Toplum Yayıncılık.

- Ertürk, Ş., İ., Kahya, Y., & Gör, N. (2018). Childhood emotional maltreatment and aggression: The mediator role of the early maladaptive schema domains and difficulties in emotion regulation. *Journal of Aggression Maltreatment and Trauma*, 29(1), 92-110.
- Etcheverry, P. E., Le, B., Wu, T., & Wei, M. (2013). Attachment and the investment model: Predictors of relationship commitment, maintenance and persistence. *Personal Relationships*, 20(3), 546-567.
- Feldman, S. S. & Gowen, L. K. (1998). Conflict negotiation tactics in romantic relationships in high school students. *Journal of Youth and Adolescence*, 27(6), 691- 717.
- Flört Şiddeti (t.b.). Mor Çatı: Kadın Sığınağı Vakfı. (2021). <https://www.morcati.org.tr/tr/8mor-cati-kadin-siginagi-vakfi/8-flort-siddeti>.
- Fonagy, P., & Bateman, A. (2004). *Psychotherapy for borderline personality disorder: Mentalization-based treatment*. Oxford University Press.
- Frank, H., & Paris, J. (1989). Perceptions of parental bonding in borderline patients. *American Journal of Psychiatry*, 146, 1498-1499.
- Frankle, W. G., Lombardo, I., New, A. S., Goodman, M., Talbot, P. S., Huang, Y., ...& Siever, L. J. (2005). Brain serotonin transporter distribution in subjects with impulsive aggressivity: A positron emission study with [11C] McN 5652. *American Journal of Psychiatry*, 162(5), 915-923
- Freud, S. (1915). *Repression*. Standart Edition, Hogart Press: London. 14, 1957.
- Frias, A., Palma, C., Farriols, N., Gonzalez, L., & Horta, A. (2016). Anxious adult attachment may mediate the relationship between childhood emotional abuse and borderline personality disorder. *Personality and Mental Health*, 10(4), 274- 284.
- Frosch, J. (1986). The psychotic character: Clinical psychiatric considerations. *Psychiatric Quarterly*, 38,1-16.

- Furman, W., & Shaffer, L. (2003). The role of romantic relationships in adolescent development. *Adolescent Romantic Relations and Sexual Behavior: Theory, Research, and Practical implications*, 3-22.
- Gay, L. E., Harding, H. G., Jackson, J. L., Burns, E. E., & Baker, B. D. (2013). Attachment style and early maladaptive schemas as mediators of the relationship between childhood emotional abuse and intimate partner violence. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 22(4), 408-424.
- Gizir, C. A. (2005). Orta Doğu Teknik Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin problemleri üzerine bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 196-213.
- Gizir, C. A. (2012). İlişki İnançları Ölçeğinin uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 37-45.
- Godbout, N., Daspe, M. È., Lussier, Y., Sabourin, S., Dutton, D., & Hébert, M. (2017). Early exposure to violence, relationship violence, and relationship satisfaction in adolescents and emerging adults: The role of romantic attachment. *Psychological trauma: Theory, research, practice, and policy*, 9(2), 127-137.
- Goldman, S.J., D'Angelo E.J., & DeMaso, D.R. (1993). Psychopathology in the families of children and adolescents with borderline personality disorder. *American Journal of Psychiatry*, 150(12), 1832-1835.
- Goldsmith, R. E. & Freyd, J. J. (2005) Awareness for emotional abuse. *Journal of Emotional Abuse*, 5(1), 95–123.
- Gottman, J.M. & Levenson, R.W. (1999). Rebound from marital conflict and divorce prediction. *Family Process*, 38(3), 287–292.
- Gök, A. (2022). Sınırdaki kişilik bozukluğunda modları anlama ve iyileştirmeye üzerine bir derleme. *Journal of Cognitive-Behavioral Psychotherapy and Research*, 11(2), 158-158.

- Grieve, R., & Mahar, D. (2010). The emotional manipulation–psychopathy nexus: Relationships with emotional intelligence, alexithymia and ethical position. *Personality and Individual Differences*, 48(8), 945-950.
- Gunderson, J.G. & Singer, M.T. (1975). Defining borderline patients: an overview. *American Journal of Psychiatry*. 13, 1-10.
- Gunderson, J. G., Kerr, J., & Englund, D. W. (1980). The families of borderlines: A comparative study. *Archives of General Psychiatry*, 37(1), 27. DOI:10.1001/archpsyc.1980.01780140029003.
- Gunderson, J.G. (1984). *Borderline kişilik bozukluğu*. İstanbul: Hekimler Yayın Birliği
- Gunderson, J. G. & Zanarini, M. C. (1987). Current overview of the borderline diagnosis. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 48, 5-11.
- Güleç, E. (2010). *Kişilik yapısı ve örgüt içerisindeki güç mesafesi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Hannem S., Langan D., & Stewart, C. (2015) Every couple has their fights. Stigma and subjective narratives of verbal violence. *Deviant Behavior*, 36(5), 388–404
- Haskan Avcı, Ö. (2013). *Evliliğe hazırlık programının çift ilişkileri ve ilişki istikrarı üzerindeki etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hassija, C.M., Robinson, D., Silva, Y., & Lewin, M.R. (2018). Dysfunctional parenting and intimate partner violence perpetration and victimization among college women: The mediating role of schemas. *Journal of Family Violence*, 33(1), 65 73.
- Hatipoğlu, Ü. S. (2010). *Başkent üniversitesi öğrencilerinde flört şiddeti prevelansı anketi*. Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Hendrick, C., & Hendrick, S. S. (1989). Research on love: Does it measure up? *Journal of Personality and Social Psychology*, 56, 784-794.

- Hendrick, S. S., & Hendrick, C. (2002). Linking romantic love with sex: Development of the Perceptions of Love and Sex Scale. *Journal of Social and Personal Relationships, 19*(3), 361-378.
- Herman, J.L., Perry, J.C. & Van der Kolk, B. A. (1989). Childhood trauma in borderline personality disorder. *American Journal of Psychiatry AJP, 146*(4), 490-495.
- Hernández R. C., Magro V. & Cuéllar O. J. P. (2014). El maltrato psicológico: Causas, consecuencias y criterios jurisprudenciales. *Revista Aequitas, 4*, 27-53.
- Herpertz, S. C., Werth, U., Lukas, G., Qunaibi, M., Schuerkens, A., & Kunert, H. J. (2001). Emotion in criminal offenders with psychopathy and borderline personality disorder. *Archives of General Psychiatry, 58*, 737-745.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2011). *Electronic dating violence: A brief guide for educators and parents*. Thousand Oaks, CA: Cyberbullying Research Center.
- Hoch, P. & Polatin, P. (1949). Pseudoneurotic forms of schizophrenia. *Psychiatric Quarterly, 23*(2), 248-276.
- Huy, Q. N. (1999). Emotional capability, emotional intelligence and radical change. *Academy of Management Review, 24*(2), 325-345.
- Hyde, J. & Grieve, R. (2018). The dark side of emotion at work: Emotional manipulation in everyday and work place contexts. *Personality and Individual Differences, 129*, 108-113.
- ICD-10 (1993). *Ruhsal ve davranışsal bozukluklar sınıflandırması*. Çev: Öztürk, O., Uluğ, B. Türkiye Sinir ve Ruh Sağlığı Derneği, Ankara.
- Igarashi, H., Hasui, C., Uji, M., Shono, M., Nagata, T., & Kitamura, T. (2010). Effects of child abuse history on borderline personality traits, negative life events, and depression: A study among a university student population in Japan. *Psychiatry Research, 180*(23), 120-125. doi: 10.1016/j.psychres.2010.04.029

- Impett, E. A., Beals, I. E. A., & K. P., Peplau, L. A. (2001). Testing the investment model of relationship commitment and stability in a longitudinal study of married couples. *Current Psychology, 20*(4), 312-326.
- Işınsu, M. (2003). *İkili ilişki biçimi ve süresi ile bağlanma stilleri arasındaki bağlantılar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Jacob, G., van Genderen, H., & Seebauer, L. (2018). *Mod terapisi: diğer yollardan gitmek*. Psikonet: İstanbul
- Jalili, L., Najar, S., Nezamivand-Chegini, S., & Yaralizadeh, M. (2017). The relationship between factors related to divorce request and mental health among divorce applicant women referred to legal medicine organization in Ahvaz, Iran. *Journal of Family & Reproductive Health, 11*(3), 128-137.
- James, I., Todd, H., & Reichelt, F. K. (2009). Schemas defined. *The Cognitive Behaviour Therapist, 2*, 1-9.
- Janes, I. A. (2003). Working with older people: Implications for schema theory. *Clinical Psychology & Psychotherapy, 10*(3), 133-143.
- Johnson, M. P. (1973). Commitment: A conceptual structure and empirical application. *Sociological Quarterly, 14*(3), 395-406.
- Johnson, D. J., & Rusbult, C. E. (1989). Resisting temptation: Devaluation of alternative partners as a means of maintaining commitment in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology, 57*(6), 967-980.
- Johnson, M. P. (1999). Personal, moral, and structural commitment to relationships: Experiences of choice and constraint. J.M. Adams ve W.H. Jones (Ed.), *Handbook of interpersonal commitment and relationship stability* (s.73-90). NewYork, Springer.
- Jones, D.W. (2009). A psychosocial understanding of personality disorder: The historical problem of moral insanity. *In Emotion, 212-226*.

- Joyce, P. R., Mckenzie, J. M., Luty, S. E., Mulder, R. T., Carter, J. D., Sullivan, P. F. & Cloninger, C. R. (2003). Temperament, childhood environment and psychopathology as risk factors for avoidant and borderline personality disorders. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 37(6), 756-764.
- Karakuş, H. (2014). Kraliçe arı sendromu: Pembe taciz. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 334-356.
- Karatay, G. D. G. (2017). Üniversite öğrencilerinin flört şiddetine ilişkin tutum ve davranışları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 27(1), 62-71.
- Kaukinen, C. (2014). Dating violence among college students: The risk and protective factors. *Trauma, Violence, & Abuse*, 15(4), 283-296.
- Kaynak, B. D. (2014). *İlişki çatışmalarında duygu ifade biçimleri: yatırım modeli açısından bir inceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kepir-Savoly, D. D., Ulaş, Ö., & Demirtaş-Zorbaz, S. (2014). Üniversite öğrencilerinin çiftler arası şiddeti kabul düzeylerini etkileyen etmenler. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(42), 173-183.
- Kernberg, O. (1967). Borderline personality organization. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 15(3), 641-85.
- Kernberg, O.F. (1972). Early ego integration and object relations. *Annals N.Y. Acad. Sci.*, 193, 233-247. DOI:10.1111/j.1749-6632.1972.tb27840.x
- Kernberg, O. F. (1985). *Borderline conditions and pathological narcissism*. New York: J. Aronson.
- Kernberg, O. F. (1995). *Object-relations theory and clinical psychoanalysis*. New York: J. Aronson.
- Kernberg, O.F. (1999). *Sınır durumlar ve patolojik narsisizm*. İstanbul: Metis Yayınları.

- Kety, S.S. & Rosenthal, D. (1968). *The types and prevalence of mental illness in the biological and adoptive families of adopted schizophrenics*. Pergamon Press.
- Knight, R. P. (1953). Borderline states. *In Joint Session of the American Psychoanalytic Association and the Section on Psychoanalysis of the American Psychiatric Association, May, 1952, Atlantic City, NJ, US; Read at the aforementioned conference..* International Universities Press, Inc.
- Kring, A.M., Johnson, S.L., Davison, G., & Neale, J. (2017). *Anormal psikolojisi/psikopatoloji*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Koss, P. M., Gidycz, A. C. & Wisniewski, N. (1987). The scope of rape: Incidence and prevalence of sexual aggression and victimization in a national sample of higher education students. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 55*(2), 162-170.
- Köroğlu, E. (2004). *PsikoNozoloji: Tanımlayıcı klinik psikiyatri*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Köroğlu, E. & Bayraktar, S. (2007). *Kişilik bozuklukları*. Ankara: HYB Basım Yayın
- Kılıç, M. (1995). Üniversite öğrencilerinin ruh sağlığını bozan nedenler ve tedavide başvurdukları çözüm yolları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 2*, 86-93.
- Labonte, E., & Paris, J. (1993). Life events in borderline personality disorder. *The Canadian Journal of Psychiatry, 38*(10), 638-640.
- Larson, D. G. & Chastain, R. L. (1990). Self-concealment: Conceptualization, measurement, and health implications. *Journal of Social and Clinical psychology, 9*(4), 439-455.
- Le, B., & Agnew, C. R. (2003). Commitment and its theorized determinants: A meta-analysis of the investment model. *Personal Relationships, 10*(1), 37-57.
- Leichsenring, F. (1999). Development and first results of the borderline personality inventory: A self-report instrument for assessing borderline personality organization. *Journal of Personality Assessment, 73*(1), 45-63.

- Lennon, C. A., Stewart, A. L., & Ledermann, T. (2012). The role of power in intimate relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 30(1), 95-114.
- Lewis, R. A. ve Spanier, E. B. (1979). Theorizing about the quality and stability of marriage. *Contemporary Theories About The Family*, 1, 268-294.
- Linehan, M. (1993). Cognitive-behavioral treatment of borderline personality disorder. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 86-93.
- Liotti, G. & Pasquini, P. (2000). Predictive factors for borderline personality disorder: Patients early traumatic experiences and losses suffered by the attachment figure (The Italian Group for the Study of Dissociation). *Acta Psychiatria Scandinavica*, 102(4), 282-289.
- Macher, S. (2013). Social interdependence in close relationships: The actor–partner–interdependence–investment model (API-IM). *European Journal of Social Psychology*, 43(1), 84-96.
- Mahler, M. S. (1952). On child psychosis and schizophrenia: Autistic and symbiotic infantile psychoses. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 7(1), 286-305.
- Mahler, M.S., Pine, F. & Bergman, A. (2018). *The psychological birth of the human infant*. NY: Basic Books.
- Margelisch, K., Schneewind, K. A., Violette, J., & Perrig-Chiello, P. (2017). Marital stability, satisfaction and well-being in old age: Variability and continuity in long-term continuously married older persons. *Aging & Mental Health*, 21(4), 389-398.
- Martin, R., & Young, J., E. (2010). *Schema therapy*. In K. S. Dobson (Ed), *Handbook of Cognitive- Behavioral Therapies* (3ed rd). London: Guilford Press.
- Mason, O., Platts, H., & Tyson, M. (2005). Early maladaptive schemas and adult attachment in a UK clinical population. *Psychology and Psychotherapy Theory, Research and Practice*, 78(4), 549-564.

- Masterson, J. F. (1976). *Borderline yetişkinlerde psikoterapi*. Çev: Muhittin Macit, Hülya Macit (2008). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Masterson, J. F. & Rinsley, D.B. (1975). The borderline syndrome: The role of the mother in the genesis and psychic structure of the borderline personality. *International Journal of Psychoanalysis*, 56, 163-177.
- Mckee, M., Roring, S., Winterowd, C., & Porras, C. (2012). The relationship of negative self-schemas and insecure partner attachment styles with anger experience and expression among male batterers. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(13), 2685-2702.
- Messman-Moore, T. L. & Roemmele, M.(2011). Child abuse, early maladaptive schemas, and risky sexual behavior in college women. *Journal of Child Sexual Abuse*, 20(3), 264-283.
- Meydan,C. H., & Şeşen, H. (2015). *Yol analizi modellemesi amos uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Millon, T., Davis, R., & Chapter, I. (1995). Conceptions of personality disorders: historical perspectives, the DSMs, and future directions. *The DSM-IV Personality Disorders, A Division of Guilford Publications*, 3-28.
- Mitchell, S. A., & Black, M. J. (2016). *Freud and beyond: A history of modern psychoanalytic thought*. New York: Basic Books.
- Mojallah, M., Javadi, M. H., & Hosseinkhanzadeh, A. A. (2013). A study of the interpersonal problems in single and marriage females. *Global Journal of Sociology*, 3(2), 23-28.
- Nagler, U. K., Reiter, K. J., Furtner, M. R. & Rauthmann, J. F. (2014). Is there a “dark intelligence”? Emotional intelligence is used by dark personalities to emotionally manipulate others. *Personality and Individual Differences*, 65, 47-52.

- Nemati, M. C. (1996). *Toward an understanding of relationships: A structural model of marital satisfaction*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Georgia: A Dissertation Submitted to the Graduate Faculty of The University of Georgia.
- Nowak, N., & Danel, D. (2013). Mate value asymmetry and relationship satisfaction in female opinion. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 40(5), 425-433.
- Okutan, N., & Büyükşahin-Sunal, A. (2010). Romantik ilişkilerde bağlanım: Dindarlık algısı ve romantik ilişkilerle ilgili kalıpyargılar. *Türk Psikoloji Yazılar*, 13(26), 80-88
- Oltmanns, T.F., Martin, M. T., Neale, J.M., & Davison, G.C. (1995). *Case studies in abnormal psychology*. (4. Baskı). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Öztürk, M. O. & Uluşahin, A. (2015). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. Nobel Tıp Kitapevleri.
- Öztürk, A. (2015). Bireylerin sosyal medya kullanım davranışları ile ilişki doyumu düzeyi arasındaki bağlantıların değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Paat, Y.F., & Markham, C. (2019). The Roles of family factors and relationship dynamics on dating violence. victimization and perpetration among college men and women in emerging adulthood. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(1), 81-114.
- Pooley, E.C., Houston, K., Hawton, K., & Harrison, P.J. (2003). Deliberate selfharm is associated with allelic variation in the tryptophan hydroxylase gene (TPHA779C), but not with polymorphisms in five other serotonergic genes. *Psychological Medicine*, 33(5), 775-783.
- Pope, H.G., Jonas, J. M., Hudson, J. I., Cohen, B. M., & Gunderson, J. G. (1983). The validity of DSM III borderline personality disorder. A phenomenologic, family history, treatment response, and long-term follow-up study. *Archives of General Psychiatry*, 40(1), 23-30.

- Proto, L., (1989). Who's pulling your strings? How to stop being manipulated by your own personalities. *Thorsons*, 21.
- Rafaeli, E., Brenstein, D. P., & Young, J. E. (2013). Şema terapi ayırıcı özellikler (2. Baskı). İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Rayner, J. S. (2008). *The relationship between patterns of relating and early maladaptive schemas* (Order No. 3361200). ProQuest Dissertations and Theses Global veri tabanı. (304532234).
<http://search.proquest.com/docview/304532234?accountid=17381>
- Reed, L. A., Tolman, R. M., & Ward, L. M. (2016). Snooping and sexting: Digital media as a context for dating aggression and abuse among college students. *Violence Against Women*, 22(13), 1-21.
- Rickards, S. & Laaser, M. (1999). Sexual acting-out in borderline women: Impulsive self-destructiveness or sexual addiction/compulsivity? *Sexual Addiction and Compulsivity*, 6 (1), 31-45.
- Rinsley, D. B. (1981). Dynamic and developmental issues in borderline and related “spectrum” disorders. *Psychiatry Clinics of North American*, 4(1), 117-132.
- Rinsley, D. B. (1984). A comparison of borderline and narcissistic personality disorders. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 48(1), 1.
- Rinsley, D. B. (1985). Notes on the pathogenesis and nosology of borderline and narcissistic personality disorders. *Journal of the American Academy of Psychoanalysis*, 13(3), 317-328.
- Rinsley, D. B.(1986). *Object constancy, object permanence and personality disorders, in self and object constancy: Clinical and theoretical perspectives*: Editör:Lax RF, Bach S, Burland JA, New York, Guilford.
- Rinsley, D. B. (1988). A review of the pathogenesis of borderline and narcissistic personality disorders. *Adolescent Psychiatry*, 15, 387-406.

- Rinsley, D. B. (1989). *Developmental pathogenesis and treatment of borderline and narcissistic personalities*. Northvale, NJ, Jason Aranson.
- Rugancı, R. N. (2003). Sınır kişilik bozukluğunda dürtüsel saldırganlık ve duygulanım dengesizliğinin psikofarmakolojisi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 6(11-12), 33-41.
- Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16(2), 172- 186.
- Rusbult, C. E., & Buunk, B. P. (1993). Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10(2), 175-204
- Rusbult, C. E., Johnson, D. J., & Morrow, G. D. (1986). Predicting satisfaction and commitment in adult romantic involvements: an assessment of the generalizability of the investment model. *Social Psychology Quarterly*, 49(1), 81-89.
- Rusbult, C. E., Martz, J. M., & Agnew, C. R. (1998). The investment model scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal Relationships*, 5(4), 357–387.
- Rusbult, C. E., & Van Lange, P. A. M. (2003). Interdependence, interaction and relationships. *Annual Reviews of Psychology*, 54, 351-75.
- Rusbult, C. E., Zembrodt, I. M., & Gunn, L. K. (1982). Exit, voice, loyalty, and neglect: Responses to dissatisfaction in romantic involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43(6), 1230.
- Ryckman, F.C., Bancroft, J.D., Bucuvalas, J.C. & ark., (1994). Antenatal diagnosis of choledochal cyst. *Journal of Pediatr Gastroenterol Nutr*, 18, 142-5.
- Sadock, B. J., Sadock, V. A., Cancro, R., Sussman, N., & Ahmad, S. (2005). *Kaplan and Sadock's pocket handbook of clinical psychiatry*. Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins.
- Sandvik, A.M. (2014). *Psychopathy doctoral dissertation*. University of Berge.

- Sarı, T. (2008). *Üniversite öğrencilerinde romantik ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançlar, bağlanma boyutları ve ilişki doyumu arasındaki ilişkiler*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Schmideberg, M. (1947). Psikopatların ve sınır hastaların tedavisi. *Amerikan Psikoterapi Dergisi*, 1(1), 45-70.
- Schultz, D.P. & Schultz, S.E., (2000). *A history of modern psychology*. Orlando: Harcourt Brace College Publishers.
- Schultz, D. P. & Schultz, S. E. (2001). *Theories of personality: The study of personality, assessment, research and theory* (7th ed.). USA: Wadsworth: Cengage Learning
- Semiz, Ü.B., Başoğlu, C., Ebrinç, S., Ergün, B.M., Noyan, C.O., & Çetin, M., (2005). Sınır kişilik bozukluğu hastalarında vücut dismorfik bozukluğu, travma ve disosiyasyon: Bir önçalışma. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 15(2), 65-70.
- Shollenberger, M. A. (2001). *Increasing marital adjustment in graduate students and their spouses through relationship enhancement*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, VA.
- Shorey, R.C., Cornelius, T.L., & Bell, K.M. (2008). A critical review of theoretical frameworks for dating violence: Comparing the dating and marital fields. *Aggression and Violent Behavior*, 13, 185–194.
- Silliman, B., & Schumm, W. R. (2004). Adolescents' perceptions of marriage and premarital couples education. *Family Relations*, 53(5), 513-520.
- Skodol, A.E., Oldham, J.M., & Gallaher, P.E. (1999). Axis II comorbidity of substance use disorders among patients referred for treatment of personality disorders. *American Journal of Psychiatry*, 156 (5), 733-738.
- Smith, M. E. (2007). Self-deception among men who are mandated to attend a batterer intervention program. *Perspect Psychiatr Care*, 43(4):193–203

- Soloff, P. H. (1981). Pharmacotherapy of borderline disorders. *Comprehensive Psychiatry*, 22(6), 535-543.
- Soygüt, G., Karaosmanoğlu, H. A., & Çakır, Z. (2009). Erken dönem uyumsuz şemaların değerlendirilmesi: Young Şema Ölçeği Kısa Form-3'ün psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 75-84.
- Spear, A. D. (2020). Gaslighting, confabulation, and epistemic innocence. *Topoi*, 39(1), 229-241.
- St. Stanley, S. M., Amato, P. R., Johnson, C. A., & Markman, H. J. (2006). Premarital education, marital quality, and marital stability: Findings from a large, random household survey. *Journal of Family Psychology*, 20(1), 117-126.
- Clair, H. R. (1966). Manipulation. *Comprehensive Psychiatry*, 7(4), 248-258.
- Stern, A. (1938). Psychoanalytic investigation of and therapy in the borderline group of neuroses. *Psychoanalysis Quarterly*, 7, 467-489.
- Stonard, K. E., Bowen, E., Lawrance, T. R., ve Price, S. A. (2014). The relevance of technology to the nature, prevalence and impact of adolescent dating violence and abuse: A research synthesis. *Aggression and Violent Behavior*, 19(4), 390- 417
- Stone, M. H. (1977). The borderline syndrome: Evolution of the term, genetic aspects and prognosis. *American Journal of Psychotherapy*, 31, 345-365.
- Stone, M. H. (1986). *Essential papers on borderline disorders, one hundred years at the border*. New York University Press.
- Straus, M. A. (2004). Prevalence of violence against dating partners by male and female university students worldwide. *Violence Against Women*, 10(7).
- Sümer, S., & Arıcak, T. (2017). Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri, romantik kıskançlık ve ilişki doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Psikoloji Araştırmaları*, 3(6), 6-13.
- Şahin, D. (2009). Kişilik bozuklukları. *Klinik Gelişim*, 22 (4), 45-55.

- Şahin, C. (2015). *20-40 yaş arası bireylerde erken dönem uyumsuz şemalar ve ilişki istikrarı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tai, T., Baxter, J., & Hewitt, B. (2014) Do co-residence and intentions make a difference? Relationship satisfaction in married, cohabiting, and living apart together couples in four countries. *Demographic Research*, 31(3), 71–104.
- Taluy, N. (2013). *İkili ilişkilerde mükemmeliyetçilik ve çatışma çözme tepkileri: Yatırım modeli çerçevesinde yapılan bir çalışma*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taşkale, N., & Soygüt, G. (2017). Risk factors for women's intimate partner violence victimization: An examination from the perspective of the schema therapy model. *Journal of family violence*, 32(1), 3-12.
- Taylor, S.E., Peplau, L.A., & Sears, D.O. (2003). *Social psychology*. New Jersey: Prentice Hall
- Thibaut, J. W., & Kelley, H.H. (1959). *Social psychology of groups*. New York: Wiley.
- Thimm, J. C. (2010). Relationships between early maladaptive schemas and psychosocial developmental task resolution. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 17, 219-230.
- Thimm, J. C. (2013). Early maladaptive schemas and interpersonal problems; a circumplex analysis of the YSQ-SF. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 13, 113-124.
- Thomas, L. (2018). Gaslight and gaslighting. *The Lancet Psychiatry*, 5(2), 117-118.
- Tilden, T. & Dattilio, F. M. (2005). Vulnerability schemas of individuals in couples relationships: A cognitive perspective. *Contemporary Family Therapy*, 27(2), 139-162.

- Tong, A. R. W. C. (2003). A multivariate path model for understanding male spousal violence against women: A Canadian study. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). University of Toronto, Canada.
- Topcu, M. K. (2018). Etik olmayan müzakere taktiklerinin algılanması: Kamu sektörü çalışanları üzerine bir çalışma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 9(23).
- Toplu-Demirtaş, E., Hatipoğlu Sümer, Z., & Fincham, F. (2017). Intimate partner violence in Turkey: The Turkish intimate partner violence attitude scale revised. *Journal of Family Violence*, 32, 349-356.
- Tremblay, P. F., & Dozois, D. J. (2009). Another perspective on trait aggressiveness: Overlap with early maladaptive schemas. *Personality and Individual Differences*, 46(5-6), 569-574.
- Trull, T. J., Useda, D., Conforti, K. & Doan, B. (1997). Borderline personality disorder features in nonclinical young adults: two year outcome. *Journal of Abnormal Psychology*, 106, 307-314.
- Tussey, B.E., Tyler, K.A., & Simons, L.G. (2018). Poor parenting, attachment style and dating violence perpetration among college students. *Journal of Interpersonal Violence*, 36 (5-6).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2017). Evlenme ve boşanma istatistikleri <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2021-45568> sayfasından erişilmiştir.
- Türkçapar, M.H. ve Işık, B. (2000). Borderline kişilik bozukluğu. *Psikiyatri Dünyası*, 4, 44-9.
- Url1. <https://www.bbc.com/news/stories-42460315>.
- Uzun, K. N. (2017). Bağlanma stilleri ile evlilikte ilişki istikrarı arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). *İstanbul, İstanbul Ticaret Üniversitesi*.

- Wagers, S. M. (2015) Deconstructing the 'power and control motive': Moving beyond a unidimensional view of power in domestic violence. *Partner Abuse*, 6(2), 230–242.
- Walsh, F. (1977). *The Family of the borderline patient, in the borderline patient*. New York, Jason Aranson.
- White, J. K., Hendrick, S. S., & Hendrick, C. (2004) Big five personality variables and relationship constructs. *Personality and Individual Differences*, 37,1519-1530
- Widiger, T. A. (1992). Categorical versus dimensional classification: implications from and for research. *Journal of Personality Disorders*, 6, 287–300.
- Wilson, S. T., Stanley, B., Brent, D. A., Oquendo, M. A., Huang, Y. Y., Haghghi, F., ... & Mann, J. J. (2012). Triptofan Hidroksilaz I (TPH1) polimorfizmleri ile çocukluk çağı istismarı arasındaki etkileşim, yetişkinlikte Sınır kişilik bozukluğu riskinin artmasıyla ilişkilidir. *Psikiyatrik genetik*, 22(1), 15.
- Yazıcı, E. (2003). *Türk Üniversite Gençliği Araştırması*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Yelboğa, A. (2006). Kişilik özellikleri ve iş performansı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 8(2), 196-211.
- Yıldız, N. (2020). *Yetişkinliğe geçişte ilişki istikrarı ve doyumu: Eylemlilik ve sosyal ilgi etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi.
- Yılmaz, H. (2018). İnsan ilişkilerinde manipülasyon ölçeği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(4).
- Young, J. (1990). *Cognitive therapy for personality disorders: A schema-focused approach*. Sarasota, FL: Professional Resource Press.
- Young, J. E., ve Gluhoski, V. (1997). *A schema focused perspective on satisfaction. Satisfaction in Close Relationships*. New York: The Guilford Press.
- Young, J. E., Klosko, J.S., ve Weishaar, M.E. (2003). *Şema terapi terapistin rehberi*. İstanbul: Litera Yayıncılık.

- Yousefi, N., Etemadi, O., Bahrami, F., Ahmadi, S. A., & Fatehi zadah, M. (2010). Comparing early maladaptive schemas among divorced and non-divorced couples as predictors of divorce. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 16(1), 21-33.
- Zanarini, M.C., Gunderson J.G., Mario, M. F. & ark. (1989). Childhood experiences of borderline patients. *Comprehensive Psychiatry*, 30, 18- 25.
- Zanarini, M. C., Frankenburg, F. R., Dubo, E. D., Sickel, A. E., Trikha, A., Levin, A., & Reynolds, V. (1998). Axis II comorbidity of borderline personality disorder. *Comprehensive Psychiatry*, 39(5), 296-302.
- Zel, U. (2001). *Kişilik ve liderlik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zeigler-Hill, V. & Abraham, J. (2006). Borderline personality feature: Instability of selfesteem and affect. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 25 (6).
- Zilboorg, G. (1941). Ambulatory schizophrenias. *Psychiatry*, 4, 149-155.
- Zimmer, S. (2017). *Dating violence and victimization*. Salem Press Encyclopedia.
- Zolfaghari, M., Zadeh, M. F., & Abedi, M. R. (2008). Determining relationships between early maladaptive schemas and marital intimacy among mobarakeh steel complex personnel. *Journal of Family Research*, 4(3), 247-261.

EKLER

EK 1. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Değerli Katılımcılar,

Bu araştırma Yaşar Ertürk tarafından Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi ve İstanbul Medeniyet Üniversitesi Ortak İşbirliği Programı, Psikoloji Bölümü, Klinik Psikoloji doktora programına bağlı olarak Doç. Dr. Selma Arıkan'ın danışmanlığında yürütülen doktora tezi için gerçekleştirilen bir çalışmadır. Bu çalışmanın amacı erken dönemde ortaya çıkan şema örüntülerinin romantik ilişki üzerindeki etkisini araştırmaktır. Bu çalışmaya **romantik ilişki içerisinde** (Sevgili, nişanlı, sözlü, evli vs.) bulunan 18 yaş üzerindeki kişiler katılabilecektir.

Bu çalışmada gönüllülük ve gizlilik esastır. Hiçbir **kişisel bilginiz (Adınız, soyadınız, TC kimlik numarası vs.)** bu çalışma doğrultusunda **alınmayacaktır**. Çalışmadan sağlıklı sonuçlar alınabilmesi için soruları **eksiksiz** cevaplamanız

gerekmektedir. Çalışmadan elde edilecek sonuçlar yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Soru formu genel olarak kişisel rahatsızlık verecek soruları içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi bir başka nedenden ötürü rahatsız hissederseniz, cevaplamayı yarıda bırakıp çıkmakta serbestsiniz. Çalışma ile ilgili bilgi almak, soru sormak ve çalışmanın sonucuna ulaşmak isterseniz aşağıda vereceğim bilgiler doğrultusunda bana ulaşabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum.” (Formu doldurup adınızı ve araştırmacının adını yazdıktan sonra araştırmayı yapan uygulayıcıya e-posta veya whatsapp üzerinden geri gönderiniz).

Evet

Hayır

Uzman Klinik Psikolog Yaşar ERTÜRK

EK 2. SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1) Yaş:

2)Cinsiyet: Kadın() Erkek()

2) Eğitim Düzeyi:

İlkokul()

Ortaokul()

Lise ()

Lisans ()

Yüksek Lisans ()

Doktora ()

3) Medeni Durum: Evli () Nişanlı () Sözlü () Sevgili/Flört ()

4) Şu andaki romantik ilişkinizle nasıl birlikte olmaya başladınız?

Görücü usulu (Birinin aracılığıyla) () Tanışarak ()

5) Kaç yıldır romantik ilişki içindesiniz? (Evli iseniz sevgili olduktan sonraki süreçle birlikte hesaplayınız): (Örnek: 5 Yıl 3 Ay)

.....YılAy

6) Şu ana dek kaç tane ciddi ilişki yaşadınız?:

..... kişi

7) Yaşadığınız en uzun ilişki süresi: (1 yıldan az ise ay kısmını oldurun)

.....YılAy

8) Kiminle yaşıyorsunuz?:

Tek başıma ()

Ebeveynlerimle ()

Arkadaşlarımla ()

Partnerimle ()

Eşimle ()

9) Çalışma durumunuz nedir?

Çalışıyorum ()

Çalışmıyorum ()

Öğrenciyim ()

10) Aylık gelir durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kötü() Orta() İyi()

11) Son 6 ay içerisinde herhangi bir psikiyatrik tanı aldınız mı?

Evet () Hayır ()

Alınan Tanı:

EK 3. İLİŞKİ İSTİKRARI ÖLÇEĞİ

Şu anki yakın ilişkinizi göz önüne alarak, aşağıdaki ifadelerden her birine ne derece katıldığınızı belirtiniz.	Tamamen yanlış	Oldukça yanlış	Oldukça doğru	Tamamen doğru
a) Birlikte olduğum kişi, kişisel düşünceleri, sırları paylaşma gibi yakınlık gereksinimlerimi karşılıyor				
b) Birlikte olduğum kişi beraberce bir şeyler yapma, beraber olmaktan keyif alma gibi arkadaşlık gereksinimlerimi karşılıyor.				
c) Birlikte olduğum kişi el ele tutuşma, öpüşme gibi cinsel gereksinimlerimi karşılıyor.				
d) Birlikte olduğum kişi istikrarlı bir ilişki içinde güvende ve rahat hissetme gereksinimlerimi karşılıyor.				
e) Birlikte olduğum kişi duygusal olarak bağlı hissetme, o iyi hissettiğinde kendimi iyi hissetmem gibi gereksinimlerimi karşılıyor				

I. İlişki Doyumu

2) İlişkimiz benim için doyum verici.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

3) İlişkim başkalarının ilişkilerinden çok daha iyi.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

4) İlişkim ideal bir ilişkiye yakındır.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

5) İlişkimiz beni çok mutlu ediyor.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

6) İlişkimiz yakınlık, arkadaşlık vb. gereksinimlerimi karşılama açısından oldukça başarılı.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

II. Alternatiflerin Değerlendirilmesi

Lütfen bir başkasıyla beraber olduğunuzu varsayın ve sizce bu kişi gereksinimleriniz ne oranda karşıladı, tahminlerinizi göz önüne alarak aşağıdaki ifadelerin her birine ne derece katıldığınızı belirtiniz.

	Tamamen yanlış	Oldukça yanlış	Oldukça doğru	Tamamen doğru
a) Kişisel düşünceleri, sırları paylaşma gibi yakınlık gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				
b) Birlikte bir şeyler yapma, birbirinin varlığından keyif alma gibi arkadaşlık gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir				
c) El ele tutuşma, öpüşme gibi cinsel gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				
d) İstikrarlı bir ilişkide güvende ve rahat hissetme gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				
e) Duygusal olarak bağlanmış hissetme, bir başkası iyi hissettiğinde iyi hissetme gibi duygusal bağlılık gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				197

2) Birlikte olduğum kişi dışında bana çok çekici gelen insanlar var.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

3) Bir başkasıyla flört etme, kendi kendime ya da arkadaşlarımla zaman geçirmek gibi seçeneklerim de var.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

4) Birlikte olduğum kişiyle çıkmıyor olsaydım, bir şey değişmezdi- çekici bir başka kişi bulabilirdim.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

5) Bir başkasıyla flört etme, kendi kendime ya da arkadaşlarımla zaman geçirmek bana oldukça çekici geliyor.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

6) Yakınlık, arkadaşlık gibi gereksinimlerim bir başka ilişkide de kolaylıkla karşılanabilir.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

III. İlişki Yatırımı

Şu andaki ilişkinizi göz önüne alarak, aşağıdaki ifadelerin her birine ne derecede katıldığınızı belirtiniz.

	Tamamen yanlış	Oldukça yanlış	Oldukça doğru	Tamamen doğru
a) İlişkimiz için çok fazla yatırım yaptım.				
b) Birlikte olduğum kişiye, sırlarım gibi pek çok özel şey anlatmaktayım.				
c) Birlikte olduğum kişi ve ben birlikte, yeri doldurulması güç bir entelektüel yaşama sahibiz.				
d) Bireysel kimlik duygum yani kim olduğum birlikte olduğum kişi ve ilişkimizle bağlantılı.				
e) Birlikte olduğum kişi ve ben pek çok anıyı paylaşıyoruz.				

2) İlişkimize öyle çok yatırım yaptım ki, eğer bu ilişki sona erecek olursa çok şey kaybetmiş olurum.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

3) Boş zaman etkinlikleri gibi yaşamımın pek çok yönü, şu anda birlikte olduğum kişiye çok fazla bağlı ve eğer ayrılacak olursak bunların hepsini kaybederim.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

4) İlişkimize çok fazla bağılandığımı ve bu ilişkiye çok şey verdiğimi hissediyorum.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

5) Birlikte olduğum kişiyle ayrılmamız, aile ve değerlerimle olan ilişkilerimi olumsuz etkiler.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

6) Başkalarının ilişkileriyle karşılaştırılırsa, ben ilişkiye oldukça fazla yatırım yapmaktayım.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

IV. Bağlılık

1. İlişkimizin çok uzun bir süre devam etmesini istiyorum.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

2. Birlikte olduğum kişiyle olan ilişkiye bağlıyım.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

3. İlişkimiz çok yakın bir zamanda bitecek olsa çok büyük üzüntü hissetmezdim.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

4. Önümüzdeki yıl muhtemelen başka biriyle flört ediyordum.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

5. Birlikte olduğum kişiye ve ilişkimize çok bağlanmış hissediyorum.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamıyla doğru

6. İlişkimizin sonsuza kadar sürmesini istiyorum.

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

7. İlişkimizin gelecekte de devam edecek bir ilişki olmasını istiyorum (örn., birlikte olduğum kişiyle yıllarca beraber olmayı hayal ediyorum).

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

EK 4. İNSAN İLİŞKİLERİNDE MANİPÜLASYON ÖLÇEĞİ **Aşağıdaki ifadelere ne düzeyde katıldığınızı belirtirken, lütfen sadece tek bir sayıyı daire içerisine alınız.**

1. Arkadaşlarım bazen öfke ve gazabımdan çekindikleri için isteklerimi yerine getirir.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

2. Arkadaşlarıma karşı aşırı fedakar davranarak istediklerimi elde ettiğim olmuştur.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

3. Arkadaşlarıma söylemem gereken şeylerde gerçeğin bir kısmını saklayarak paylaştığım olmuştur.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

4. Arkadaşlarımdan bir gerçeği saklamak için dikkatlerini başka konulara çekmekte iyiyimdir.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

5. Arkadaşlarımdan gerçek özelliklerimi saklamakta başarılıyım.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

6. Arkadaşlarımı genellikle düşük özgüvenli insanlardan seçerim.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

7. Arkadaşlarımdan hassas yönlerini keşfetmekte ustayım.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

8. Bana karşı aşırı fedakar arkadaşlarımı daha çok seviyorum.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

9. Bazen amacıma ulaşmak için bağırıp çağırdığım ve çevremdekileri tehdit ettiğim olmuştur.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

10. Bazen arkadaşlarımı aşağılayarak ve küçük düşürerek de istediğim yöne sevk edebilirim.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

11. Bazen başkalarına zarar verebilecek kadar acımasız davranabiliyorum.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

12. Bir arkadaşım bana duygusal olarak ne kadar bağımlıysa o kadar fazla kıymet veririm.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

13. Bir isteğimi alışılmadık, sıra dışı bir şekilde ifade ederek amacıma ulaştığım olmuştur.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

14. Bir konuşma beni rahatsız etmeye başladığında konuyu değiştirmekte iyiyimdir.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

15. Bir sözü ya da davranışı insanların karşısında çok sık tekrarlayarak onları ikna ettiğim olmuştur.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

16. Çoğu zaman gerçek niyetimi arkadaşlarımdan saklarım.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

17. Duygu sömürüsü yapmayı severim.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

18. Haksız olduğum zamanlarda da üste çıkmayı becerebilirim.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

19. Hayır demeyi beceremeyen insanlarla birlikte olmak hoşuma gidiyor.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

20. İnsanlara küserek onlardan istediklerimi etme yöntemini kullanırım.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

21. İnsanlara, onların görmek istedikleri kişi gibi davranmayı iyi bilirim.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

22. İnsanların bana verdikleri değerden yararlanarak çıkar sağladığım olmuştur.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

23. İnsanların duygusal olarak hassas oldukları noktaları isteklerimi kabul ettirmek için kullanırım.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

24. İnsanların egolarını okşamak onlar üzerinde etkili olmak için işe yarar.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

25. İnsanların en çok arzuladığı şeyleri bilmek onları yönetmek için kullandığım etkili bir yoldur.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

26. İnsanların zayıf taraflarını keşfetmekte iyiyimdir.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

27. İstedığimi elde etmek için karşımdakini bencillik ya da ilgisizlikle suçladığım olmuştur.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

28. İşime gelmeyen şeyleri görmemezlikten gelmek kullandığım bir yöntemdir.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

29. Kelime oyunları yaparak kafaları karıştırmakta iyiyimdir.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

30. Kendime acındırarak da amacıma ulaştığım olmuştur.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

31. Kontrolü bana bırakan arkadaşları daha çok tercih ediyorum.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

32. Konuşmak istemediğim şeyler olduğunda kaçamak ve alakasız cevaplar veririm.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

33. Mağdur edilmiş, kurban rolünü oynayarak da amacıma ulaşabilirim.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

34. Saklamak istediğim bir şey olduğunda laf kalabalığı yaparak konuyu başka yönlere çekmekte iyiyimdir.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

35. Sevgi ve ilgimi keserek de insanları bir şeye ikna etme yolunu kullanabilirim.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

36. Üzgün olmadığım zamanlarda üzölmüş gibi davrandığım olmuştur.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

37. Yalan söyleyeceksem, önce küçük doğruları itiraf ederek işe başlarım.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

38. Yanlış bir şey yaptığımda ısrarla inkar ederek sorunu çözebilirim.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

39. Yaptığım davranışlara bahane ve sebep bulmakta ustayımdır.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

EK 5. BORDERLINE KİŞİLİK ENVANTERİ

Aşağıdaki cümlelerden size uygun olanlarını işaretleyiniz.

1. Sık sık panik nöbetleri geçiririm.	DOĞRU	YANLIŞ
2. Son zamanlarda beni duygusal olarak etkileyen hiçbir şey olmadı.	DOĞRU	YANLIŞ
3. Çoğu kez gerçekte kim olduğumu merak ederim.	DOĞRU	YANLIŞ
4. Çoğu kez başıma iş açacak risklere girerim.	DOĞRU	YANLIŞ
5. Başkaları bana yoğun ilgi gösterdikleri zaman kendimi boğulmuş hissederim.	DOĞRU	YANLIŞ
6. Bazen içimde bana ait olmayan başka bir kişi ortaya çıkar.	DOĞRU	YANLIŞ
7. Gerçekte olmadığı halde acayip şekiller veya görüntüler gördüğüm oldu.	DOĞRU	YANLIŞ
8. Bazen çevremdeki insanlar ve nesnelerin gerçek olmadığını hissederim.	DOĞRU	YANLIŞ
9. Başkalarına yönelik duygularım bir uçtan bir uca çok hızlı değişir (Ör. Sevgi ve beğeniden nefret ve hayal kırıklığına).	DOĞRU	YANLIŞ
10. Çoğu kez değersizlik ya da umutsuzluk duygusuna kapılırım.	DOĞRU	YANLIŞ
11. Çoğu kez paramı çarçur ederim ya da kumarda kaybederim.	DOĞRU	YANLIŞ
12. Gerçekte kimse olmadığı halde hakkımda konuşan sesler duyduğum oldu.	DOĞRU	YANLIŞ
13. Eğer 12. maddeye “evet” dediyeniz aşağıdaki cümlelerden sizin için uygun olanını seçiniz: a. Bu sesler benim dışımdan gelmiştir. b. Bu sesler içimden gelmiştir.	DOĞRU	YANLIŞ
14. Yakın ilişkilerde hep incinirim.	DOĞRU	YANLIŞ

15. Bana uymayan biçimde hissettiğim ya da davrandığım oldu.	DOĞRU	YANLIŞ
16. Bir kukla gibi dışarıdan yönetiliyormuş ve yönlendiriliyormuş gibi hissettiğim oldu.	DOĞRU	YANLIŞ
17. Herhangi birine fiziksel olarak saldırıda bulunduğum oldu.	DOĞRU	YANLIŞ
18. Düşüncelerim başkaları tarafından okunuyormuş gibi hissettiğim oldu.	DOĞRU	YANLIŞ
19. Bazen gerçekte suç işlemediğim halde, sanki işlemişim gibi suçluluk hissederim.	DOĞRU	YANLIŞ
20. Bilerek kendime bedensel zarar verdiğim oldu.	DOĞRU	YANLIŞ
21. Bazen gerçekte olmadığı halde insanların ve nesnelere görünüşlerinin değiştiği hissine kapılırım.	DOĞRU	YANLIŞ
22. Yoğun dini uğraşlarım olmuştur.	DOĞRU	YANLIŞ
23. Duygusal ilişkilerimde çoğunlukla ne tür bir ilişki istediğimden emin olamam.	DOĞRU	YANLIŞ
24. Bazen bir kahin gibi gelecekle ilgili özel hislerim olur.	DOĞRU	YANLIŞ
25. Bir ilişki ilerledikçe kendimi kapana kısılmış gibi hissederim.	DOĞRU	YANLIŞ
26. Gerçekte kimse olmadığı halde bir başka insanın varlığını hissettiğim oldu.	DOĞRU	YANLIŞ
27. Bazen bedenim ya da bedenimin bir kısmı bana acayip veya değişmiş gibi görünür.	DOĞRU	YANLIŞ
28. İlişkiler çok ilerlerse, çoğunlukla koparma gereksinimi duyarım.	DOĞRU	YANLIŞ
29. Bazen birilerinin peşimde olduğu hissine kapılırım.	DOĞRU	YANLIŞ
30. Sık sık uyuşturucu kullanırım (esrar, hap gibi).	DOĞRU	YANLIŞ
31. Başkalarını kontrol altında tutmaktan hoşlanırım.	DOĞRU	YANLIŞ
32. Bazen özel biri olduğumu hissederim.	DOĞRU	YANLIŞ
33. Bazen dağılıyormuşum gibi hissederim.	DOĞRU	YANLIŞ
34. Bazen bana bir şeyin gerçekte mi yoksa yalnızca hayalimde mi olduğunu ayırt etmek zor gelir.	DOĞRU	YANLIŞ

35. Çoğu kez sonuçlarını düşünmeden içimden geldiği gibi davranırım.	DOĞRU	YANLIŞ
36. Bazen gerçek olmadığım duygusuna kapılırım.	DOĞRU	YANLIŞ
37. Bazen bedenim yokmuş ya da bir kısmı eksikmiş hissine kapılırım.	DOĞRU	YANLIŞ
38. Çoğu kez kabus görürüm.	DOĞRU	YANLIŞ
39. Çoğu kez başkaları bana gülüyormuş ya da hakkımda konuşuyormuş hissine kapılırım.	DOĞRU	YANLIŞ
40. Çoğu kez insanlar bana düşmanmış gibi gelir.	DOĞRU	YANLIŞ
41. İnsanların kendi düşüncelerini benim zihnime soktuklarını hissettiğim oldu.	DOĞRU	YANLIŞ
42. Çoğu kez gerçekten ne istediğimi bilmem.	DOĞRU	YANLIŞ
43. Geçmişte intihar girişiminde bulundum.	DOĞRU	YANLIŞ
44. Bazen ciddi bir hastalığım olduğuna inanırım.	DOĞRU	YANLIŞ
45. “Alkol, uyuşturucu ya da hap alışkanlığım vardır”. Eğer yanıtınız “evet” ise aşağıdakilerden uygun olanlarını işaretleyiniz. a.Alkol b.Uyuşturucu c.Hap	DOĞRU	YANLIŞ
46. Bazen bir rüyada yaşıyormuş ya da yaşamım bir film şeridi gibi gözümün önünden geçiyormuş	DOĞRU	YANLIŞ
47. Çoğu kez bir şeyler çalarım.	DOĞRU	YANLIŞ
48. Bazen öyle açlık nöbetlerim olur ki önüme gelen her şeyi silip süpürürüm.	DOĞRU	YANLIŞ
49. Aşağıdaki konularla ilgili sorulan sorularda çoğu kez kendimi rahatsız hissederim. a.Politika b.Din c.Ahlak (iyi-kötü)	DOĞRU	YANLIŞ
50. Bazen aklımdan birilerini öldürme düşüncesi geçer.	DOĞRU	YANLIŞ
51. Yasalarla başımın derde girdiği oldu.	DOĞRU	YANLIŞ
52. Yukarıdaki maddelerde anılan yaşantılardan herhangi birini ilaç etkisi altında yaşadığınız	DOĞRU	YANLIŞ

oldu mu? Eğer yanıtınız “evet” ise ilgili maddelerin numaralarını yazınız: (.....)		
53. Yukarıdaki maddelerde anılan yaşantılardan herhangi psikoterapi sırasında yaşadığınız oldu mu? Eğer yanıtınız “evet” ise ilgili maddelerin numaralarını yazınız: (.....)	DOĞRU	YANLIŞ

EK 6. YOUNG ŞEMA ÖLÇEĞİ

Yönerge: Aşağıda, kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Emin olamadığınız sorularda neyin doğru olabileceğinden çok, sizin duygusal olarak ne hissettiğinize dayanarak cevap verin. Bir kaç soru, anne babanızla ilişkiniz hakkındadır. Eğer biri veya her ikisi şu anda yaşamıyorlarsa, bu soruları o veya onlar hayatta iken ilişkinizi göz önüne alarak cevaplandırın.

1 den 6'ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek şıkkı seçerek her sorudan önce yer alan boşluğa yazın.

Derecelendirme:

- 1- Benim için tamamıyla yanlış
- 2- Benim için büyük ölçüde yanlış
- 3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla
- 4- Benim için orta derecede doğru
- 5- Benim için çoğunlukla doğru
- 6- Beni mükemmel şekilde tanımlıyor

1. _____ Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsem olmadı.

2. _____ Beni terkedeceklerinden korktuğum için yakın olduğum insanların peşini bırakmam.

3. _____ İnsanların beni kullandıklarını hissediyorum

4. _____ Uyumsuzum.

5. _____ Beğendiğim hiçbir erkek/kadın, kusurlarımı görürse beni sevmez.

6. _____ İş (veya okul) hayatımda neredeyse hiçbir şeyi diğer insanlar kadar iyi yapamıyorum

7. _____ Günlük yaşamımı tek başıma idare edebilme becerisine sahip olduğumu hissetmiyorum.
8. _____ Kötü bir şey olacağı duygusundan kurtulamıyorum.
9. _____ Anne babamdan ayrılmayı, bağımsız hareket edebilmeyi, yaşitlarım kadar, başaramadım.
10. _____ Eğer istediğimi yaparsam, başımı derde sokarım diye düşünürüm.
11. _____ Genellikle yakınlarıma ilgi gösteren ve bakan ben olurum.
12. _____ Olumlu duygularımı diğerlerine göstermekten utanırım (sevdiğimi, önemseddiğimi göstermek gibi).
13. _____ Yaptığım çoğu şeyde en iyi olmalıyım; ikinci olmayı kabullenemem.
14. _____ Diğer insanlardan bir şeyler istediğimde bana “hayır” edilmesini çok zor kabullenirim.
15. _____ Kendimi sıradan ve sıkıcı işleri yapmaya zorlayamam.
16. _____ Paramın olması ve önemli insanlar tanıyarak olmak beni değerli yapar.
17. _____ Her şey yolunda gidiyor görünse bile, bunun bozulacağını hissederim.
18. _____ Eğer bir yanlış yaparsam, cezalandırılmayı hakkederim.
19. _____ Çevremde bana sıcaklık, koruma ve duygusal yakınlık gösteren kimsem yok.
20. _____ Diğer insanlara o kadar muhtacım ki onları kaybedeceğim diye çok endişeleniyorum.
21. _____ İnsanlara karşı tedbiri elden bırakamam yoksa bana kasıtlı olarak zarar vereceklerini hissederim.
22. _____ Temel olarak diğer insanlardan farklıyım.
23. _____ Gerçek beni tanırlarsa beğendiğim hiç kimse bana yakın olmak istemez.

24. _____ İşleri halletmede son derece yetersizim.
25. _____ Gündelik işlerde kendimi başkalarına bağımlı biri olarak görüyorum.
26. _____ Her an bir felaket (doğal, adli, mali veya tıbbi) olabilir diye hissediyorum.
27. _____ Annem, babam ve ben birbirimizin hayatı ve sorunlarıyla aşırı ilgili olmaya eğilimliyiz.
28. _____ Diğer insanların isteklerine uymaktan başka yolum yokmuş gibi hissediyorum; eğer böyle yapmazsam bir şekilde beni reddederler veya intikam alırlar.
29. _____ Başkalarını kendimden daha fazla düşündüğüm için ben iyi bir insanım.
30. _____ Duygularımı diğerlerine açmayı utanç verici bulurum.
31. _____ En iyisini yapmalıyım, “yeterince iyi” ile yetinemem.
32. _____ Ben özel biriyim ve diğer insanlar için konulmuş olan kısıtlamaları veya sınırları kabul etmek zorunda değilim.
33. _____ Eğer hedefime ulaşamazsam kolaylıkla yılgınlığa düşer ve vazgeçerim.
34. _____ Başkalarının da farkında olduğu başarılar benim için en değerlisidir.
35. _____ İyi bir şey olursa, bunu kötü bir şeyin izleyeceğinden endişe ederim.
36. _____ Eğer yanlış yaparsam, bunun özürü yoktur.
37. _____ Birisi için özel olduğumu hiç hissetmedim.
38. _____ Yakınlarımla beni terk edeceği ya da ayrılacağından endişe duyarım
39. _____ Herhangi bir anda birileri beni aldatmaya kalkışabilir.
40. _____ Bir yere ait değilim, yalnızım.
41. _____ Başkalarının sevgisine, ilgisine ve saygısına değer bir insan değilim.
42. _____ İş ve başarı alanlarında birçok insan benden daha yeterli.
43. _____ Doğru ile yanlış birbirinden ayırmakta zorlanırım.

44. _____ Fiziksel bir saldırıya uğramaktan endişe duyarım.
45. _____ Annem, babam ve ben özel hayatımız birbirimizden saklarsak, birbirimizi aldatmış hisseder veya suçluluk duyarız
46. _____ İlişkilerimde, diğer kişinin yönlendirici olmasına izin veririm.
47. _____ Yakınlarımla o kadar meşgulüm ki kendime çok az zaman kalıyor.
48. _____ İnsanlarla beraberken içten ve cana yakın olmak benim için zordur.
49. _____ Tüm sorumluluklarımı yerine getirmek zorundayım.
50. _____ İsteddiğimi yapmaktan alıkonulmaktan veya kısıtlanmaktan nefret ederim.
51. _____ Uzun vadeli amaçlara ulaşabilmek için şu andaki zevklerimden fedakarlık etmekte zorlanırım
52. _____ Başkalarından yoğun bir ilgi görmezsem kendimi daha az önemli hissederim.
53. _____ Yeterince dikkatli olmazsanız, neredeyse her zaman bir şeyler ters gider.
54. _____ Eğer işimi doğru yapmazsam sonuçlara katlanmam gerekir.
55. _____ Beni gerçekten dinleyen, anlayan veya benim gerçek ihtiyaçlarım ve duygularımı önemseyen kimsem olmadı.
56. _____ Önem verdiğim birisinin benden uzaklaştığını sezersem çok kötü hissederim.
57. _____ Diğer insanların niyetleriyle ilgili oldukça şüpheliyimdir.
58. _____ Kendimi diğer insanlara uzak veya kopmuş hissediyorum.
59. _____ Kendimi sevilebilecek biri gibi hissetmiyorum.
60. _____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar yetenekli değilim.
61. _____ Gündelik işler için benim kararlarıma güvenilemez.
62. _____ Tüm paramı kaybedip çok fakir veya zavallı duruma düşmekten endişe duyarım.

63. ____ çoğunlukla annem ve babamın benimle i içe yaşadığını hissediyorum-
Benim kendime ait bir hayatım yok.
64. ____ Kendim için ne istediğimi bilmediğim için daima benim adıma diğer
insanların karar vermesine izin veririm.
65. ____ Ben hep başkalarının sorunlarını dinleyen kişi oldum.
66. ____ Kendimi o kadar kontrol ederim ki insanlar beni duygusuz veya hissiz
bulurlar.
67. ____ Başarmak ve bir şeyler yapmak için sürekli bir baskı altındayım.
68. ____ Diğer insanların uyduğu kurallara ve geleneklere uymak zorunda olmadığımı
hissediyorum.
69. ____ Benim yararına olduğunu bilsem bile hoşuma gitmeyen şeyleri yapmaya
kendimi zorlayamam.
70. ____ Bir toplantıda fikrimi söylediğimde veya bir topluluğa tanıtıldığımda
onaylanılmayı ve takdir görmeyi isterim.
71. ____ Ne kadar çok çalışırsam çalışayım, maddi olarak iflas edeceğimden ve
neredeysi her şeyimi kaybedeceğimden endişe ederim.
72. ____ Neden yanlış yaptığımın önemi yoktur; eğer hata yaptıysam sonucuna da
katlanmam gerekir.
73. ____ Hayatımda ne yapacağımı bilmediğim zamanlarda uygun bir öneride
bulunacak veya beni yönlendirecek kimsem olmadı.
74. ____ İnsanların beni terk edeceği endişesiyle bazen onları kendimden
uzaklaştırırım.
75. ____ Genellikle insanların asıl veya art niyetlerini araştırırım.
76. ____ Kendimi hep grupların dışında hissederim.

77. _____ Kabul edilemeyecek pek çok özelliğim yüzünden insanlara kendimi açamıyorum veya beni tam olarak tanımlarına izin vermiyorum.
78. _____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar zeki değilim.
79. _____ Ortaya çıkan gündelik sorunları çözebilme konusunda kendime güvenmiyorum.
80. _____ Bir doktor tarafından herhangi bir ciddi hastalık bulunmamasına rağmen bende ciddi bir hastalığın gelişmekte olduğu endişesine kapılıyorum.
81. _____ Sık sık annemden babamdan ya da eşimden ayrı bir kimliğimin olmadığını hissediyorum.
82. _____ Haklarıma saygı duyulmasını ve duygularımın hesaba katılmasını istemekte çok zorlanıyorum.
83. _____ Başkaları beni, diğerleri için çok, kendim için az şey yapan biri olarak görüyorlar.
84. _____ Diğerleri beni duygusal olarak soğuk bulurlar.
85. _____ Kendimi sorumluluktan kolayca sıyıramıyorum veya hatalarım için gerekçe bulamıyorum.
86. _____ Benim yaptıklarımın, diğer insanların katkılarından daha önemli olduğunu hissediyorum.
87. _____ Kararlarıma nadiren sadık kalabilirim.
88. _____ Bir dolu övgü ve iltifat almam kendimi değerli birisi olarak hissetmemi sağlar.
89. _____ Yanlış bir kararın bir felakete yol açabileceğinden endişe ederim.
90. _____ Ben cezalandırılmayı hakeden kötü bir insanım.

EK 6. YAKIN İLİŞKİLERDE ŞİDDETE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ

- 1- Kesinlikle Katılmıyorum
- 2- Katılmıyorum
- 3- Kararsızım
- 4- Katılıyorum
- 5- Kesinlikle Katılıyorum

Şuanki romantik ilişkinizi yoksa daha önceki ilişkilerinizi gözönünde bulundurarak aşağıdaki ifadelerden her birine ne derece katıldığınızı belirtiniz.

Lütfen her bir ifadeyle ne derece hemfikir olduğunuzu yukarıda verilen derecelendirmeyi kullanarak belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1-Partnerimin bana karşı cinsten biri ile konuşmamamı söylemesi gururumu okşar.	1	2	3	4	5
2-Partnerimin günün her dakikası ne yaptığımı sorması hoşuma gitmez.	1	2	3	4	5
3-Yanlış şeyler yaptığımda partnerimi suçlamakta bir sakınca görmem.	1	2	3	4	5
4-Partnerimin sırf beni kıskandırmak için yaptığı şeyleri umursamam.	1	2	3	4	5
5-Başkalarıyla bir şeyler yapmamı engellemeye çalışan bir partnerle ilişkiyi sürdürmem.	1	2	3	4	5
6-Partnerim beni incitmediği sürece "tehditlerini" mazur görürüm.	1	2	3	4	5
7- Şiddetli bir tartışma sırasında partnerimi incitmek için onun geçmişinden bir şeyleri	1	2	3	4	5

gündeme getirmekte bir sakınca görmem.					
8- Partnerimin başkalarıyla bir şeyler yapmasını asla engellemeye çalışmam.	1	2	3	4	5
9-Partnerimi kışkandırmanın ilişkimize iyi geldiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
10-Partnerimin başkalarının önünde beni aşağılamasını çok büyük bir sorun olarak görmem	1	2	3	4	5
11-Partnerime, karşı cinsten biriyle konuşmamasını söylemekte bir sakınca görmem.	1	2	3	4	5
12-Partneri bıçak ya da tabancayla tehdit etmek asla uygun değildir.	1	2	3	4	5
13-Partnerime ait herhangi bir şeye zarar vermenin yanlış olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
14- Partneri tekmelemek ısırmak ya da yumruklamak uygun değildir.	1	2	3	4	5
15-Partnerimin yaptığı yanlış şeyler için suçu üstlenmekte bir sakınca görmem.	1	2	3	4	5
16-Şiddetli bir tartışma sırasında partnerimi kasıtlı olarak incitmek için bir şeyler söylemekte bir sakınca görmem.	1	2	3	4	5
17-Bir kişinin partnerine bir nesneyle vurması ya da vurmaya çalışması asla uygun değildir.	1	2	3	4	5